

# КАВКАСКИ АЛБАНЦИ ЛАЖНИ ИЛИРИ

**Пешић и синови  
Београд, 2007. године**

*Ова књига садржи проширене текстове реферата изложених 21. јуна 2007. године на мултидисциплинарном округлом столу у САНУ “Методолошки проблем истраживања порекла Албанаца”.*

# САДРЖАЈ

## УВОДНИ РЕФЕРАТИ

Михаило Марковић: СМИСАО ИСТРАЖИВАЊА ПОРЕКЛА Албанаца И ЊИХОВОГ ШИРЕЊА ПО БАЛКАНУ	5
Михаило Станишић: ПОСЛЕДИЦЕ МИТОМАНИЈЕ О ИЛИРСТВУ АЛБАНАЦА	8
Јован И. Деретић: АРБАНАСИ ОД КАВКАЗА ДО СРБИЈЕ	19
Момир Јовић: О БАЛКАНСКИМ СТАРИНЦИМА	26
Драгољуб П. Антић: ФИЗИЧКА РЕАЛНОСТ ПРОТИВ ТЕОРИЈА О ВЕЛИКИМ ДОСЕЉАВАЊИМА ПОЉОПРИВРЕДНОГ СТАНОВНИШТВА НА БАЛКАНУ	34
Ђорђе Јанковић: АРХЕОЛОШКА СВЕДОЧАНСТВА О ПОРЕКЛУ АЛБАНАЦА И ПОТОМЦИМА ИЛИРА	43
Милан Ристановић: АЛБАНЦИ – ЕТНИЧКА И ЛИНГВИСТИЧКА ЗАГОНЕТКА	49
Милутин Фолић: ЕТНИЧКИ ПРОЦЕСИ АЛБАНАЦА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ	56

## СПЕЦИФИЧНИ ДОПРИНОСИ

Никола Димитријевић: АРХЕОГЕНЕТИКА И ИЗУЧАВАЊЕ ПОРЕКЛА СТАНОВНИШТВА НА БАЛКАНУ	62
Слободан Јарчевић: СТАРОСЕДЕОЦИ БАЛКАНА СУ СЛОВЕНИ	66
Никола Жутић: ВЈЕРСКО - НАЦИОНАЛНА И ПОЛИТИЧКА ЗЛОУПОТРЕБА ИЛИРСКОГ ИМЕНА	84
Радомир Д. Ђорђевић: НЕУЈЕДНАЧЕНОСТ МИШЉЕЊА О ПОРЕКЛУ АЛБАНАЦА – СОЦИО-КУЛТУРНЕ ПОСЛЕДИЦЕ НА ИСТОРИЈУ СРБА	97
Милутин Јаћимовић: СРБИ И АЛБАНЦИ НА СРПСКОЈ ЗЕМЉИ	104
ИСТОРИЈСКЕ КАРТЕ	113

# УВОДНИ РЕФЕРАТИ

Михаило Марковић

## СМИСАО ИСТРАЖИВАЊА ПОРЕКЛА АЛБАНАЦА И ЊИХОВОГ ШИРЕЊА ПО БАЛКАНУ

Питање порекла Албанаца нема само сазнајни карактер. Таква врста питања у нормалним приликама има значаја само за науку: историју, лингвистику, археологију, генетику итд. Под нормалним приликама треба подразумевати јасан и неспоран статус једног народа, територије на којој живи и граница његове политичке организације – државе. Овакав појам нормалности је историјска категорија, он се односи на период од око два века – од конституисања нација и формирања националних држава до глобалистичке негације националне државе и националне суверености. Европа од 19. до 21. века је добар пример те врсте нормалности. Народи прихватају своје границе, принцип националног, територијалног интегритета и непроменљивости граница постаје битни, универзално прихваћени принцип међународног права.

Нажалост, на Балкану, а посебно на Косову и Метохији прилике нису нормалне у томе смислу, а албанска нација са закашњењем од два века води борбу за своје национално уједињење и притом користи сва расположива идеолошка средства. Једно од њих је инсистирање на идеолошком пројекту “Призренске лиге” из 1878. године о стварању Велике Албаније. По њему, држава албанског народа треба да укључи, сем Албаније, и источну Црну Гору, Западну Македонију, Косово и Метохију, Јужну Србију и Северну Грчку.

Други, још амбициознији пројекат јесте идентификација с Илирима и запоседање свих територија на којима су некада живели Илири. У тој ситуацији питање порекла није научно, већ идеолошко. Другим речима, не трага се за истином, за ваљано провереним чињеницама, за добро документованим и образложеним објашњењима, за теоријама које су у складу са целином већ утврђених знања из датих области. Уместо тога, пројектује се теорија, чији је основни циљ да задовољи одређени посебни егоистички интерес, измишљају се и фалсификују подаци, који такве теорије потврђују.

У случају који разматрамо, интерес који усмерава такозвана истраживања албанских историчара, идеолога и политичара, јесте оправдање већ извршене, као и планиране будуће отимачине и присвајања туђих територија. Кад тврде да воде порекло од Илира, они сматрају да имају право да својатају оне области у којима су Илири живели. Они знају да такво “историјско право” није довољно за легитимно располагање неком територијом. Али они се с правом надају да оно доприноси моралној тежини њихових претензија. Они су, наводно, староседеоци Балкана, који су у миру живели на својој земљи. А онда су из неких туђих простора дошли насилници и отели им земљу. Пошто сила не може постати право, они скромно траже да им се њихова земља врати и да им се призна сувереност на оном делу који су већ успели да поврате.

Ову тезу о илирском пореклу Албанаца први је поставио немачки историчар Тунман 1774. године. Она је затим обновљена у Бечу у другој половини 19. века.

Какви докази постоје да између Албанаца и Илира (или Дарданаца, по каснијој Руговиној корекцији) постоји било каква генетска веза?

Никакви!

Нема никаквих историјских записа о боравку Албанаца на Балкану све до 11. века. Нема археолошких индиција о њиховом присуству. Сви албански топоними потичу из касног средњег века и везани су искључиво за области јужно од Косова и Метохије. По својим структуралним одликама, албански језик нема готово ничег заједничког са илирским.

Уствари, према истраживањима руских историчара Артамонова, Плетњеве и других, као и наших: Јована Деретића, Михаила Станишића и других, нека албанска племена су негде између 8. и 9. века, после притиска од својих кавкаских суседа Хазара са своје првобитне територије на обали Каспијског мора (у данашњем Азербејџану и Дагестану) покренути од Арапа и доспели у Јужну Италију. Тамо су се водиле огорчене борбе између Нормана, Византинаца и Арапа. Албанци су доведени као помоћна војска једног од арапских калифата.

Део тих Албанаца је 1043. године доспео у наше крајеве на јадранској обали из јужне Италије, као војска побуњеног византијског команданта Георгиоса Манијакоса. Против тадашње владарке Византије, зарице Зое, борили су се заједно Грци, Срби и Албанци. После пораза и

погибије Манијакоса, Албанци су остали, у планинама Епира у договору са Србима. Они су се бавили сточарством, док су Срби у низинама живели од земљорадње.

Од тог времена прошло је више од шест векова, док су се Албанци у знатнијем броју појавили у Метохији и на Косову. Чак и они историчари, који су са симпатијама писали о Албанцима, као на пример Милан Шуфлај, били су категорични у оцени, да се они у позном средњем веку налазе на строго ограниченој територији до Дрима, као северне границе.

Како закључује Милован Радовановић у својој студији *Косово и Метохија*<sup>1</sup> код Шуфлаја нема ни помена о “илирско-албанском континуитету” у матичним областима арбанашке етногенезе, а камо ли на Косову и Метохији. Ни код Јиричека, Милера, Јована Томића, Јована Цвијића и других истраживача нема никакве основе за службену албанску доктрину, да су Албанци вековима живели не само на Косову и Метохији, већ и даље – до Ниша и Лесковца, Врања, Краљева, Новог Пазара и Скопља – односно, да су првобитни древни народ. По тој митоманској доктрини, они се ту нису доселили из Албаније, већ су Срби уџези, освајачи, тлачитељи, исто као и Грци на југу, те да све наведене области припадају албанском историјском простору.<sup>2</sup> Нажалост, и неки савремени српски историчари су допустили могућност да су Албанци староседеоци на Балкану. Треба истаћи да се и један честити албански историчар Хасан Калеси већ 70-тих година прошлог века супротставио оваквим фалсификатима својих колега, историчара и географа са Приштинског универзитета и из бивше Косовске академије наука.

Чињеница је да су Албанци после доласка на Балкан још у 13. веку живели концентрисани око Драча и Кроје, на територији која је била називана Арбанон, и да су се одатле најпре спустили у равнице око Скадра, а затим у току 13. и 14. века продри са својим катунима у стару Зету и широм Проклетија. У том надирању, они су се сударили са Власима и Србима и Црногорцима. Испојили су већу виталност и успели да асимилишу Влахе. То им није успело на просторима Зете. Осим сукобљавања са црногорским племенима, долазило је и до одређених симбиоза. Скендер-бег, односно Тураћ Кастриот је био и црногорски и албански јунак. Албанци, под вођством Скендер-бега, заједно са Црногорцима су се успешно бранили од Турака и у више махова побеђивали. Изненадном смрћу Скендер-бега 1468. године тај отпор је престао и Албанци су масовно прихватили ислам. У одсуству државе, они су обновили и ревитализовали своје племенско уређење.

Исламизација је била одлучујући моменат за развој односа Албанаца и Срба. Коректни односи су били могући док су били равноправни. Сад су Албанци постали привилеговани муслимани, а Срби су остали “раја”, према којој је свако насиље било дозвољено. Уз то, процес феудализације у оквиру турског царства доноси многим Албанцима високе положаје у држави и војсци, а самим тим и велико богатство. Албанци су у почетку турске владавине, после Косовске битке, постепено продирали ка Брдима, Ђаковичкој Малесији и Призренској котлини.

Ипак, у 16. веку Срби пружају снажан отпор. Опште прилике у Турској су се поправиле. Завладала је већа верска толеранција. У турској држави, врло виталној и експанзивној у том периоду, уведен је већи ред. Турци су имали знатне државне приходе од дажбина које плаћа раја, па су били заинтересовани да је заштите од насилника и уклоне разлоге за њено исељавање. У том периоду (у 16. веку) расте национална свест Срба, јављају се наде у могуће национално ослобођење. Јача српска православна црква. Захваљујући великом везиру Мехмеду Соколовићу, обнавља се Пећка патријаршија 1557. године, граде се и обнављају многе цркве.

Као последица овог јачања српске спремности за одбрану, Албанцима све до позног 17. века није успело да у значајној мери продру на Косово и Метохију. Према турским дефтерима, у току целог 16. и 17. века на Косову и Метохији није било више од једног процента Албанаца.

Са тиме су у потпуној сагласности извештаји католичких визитатора. Млетачки посланик Јаков Соранца је 1575. године прешао Бели Дрим и нашао да на једној његовој страни живе Албанци, а на другој Срби, који говоре српским језиком. Барски надбискуп Марин Бици је 1610. године утврдио да је Дрим читавим током граница која раздваја Србе и Албанце. Сви су они дошли до закључка да се етничка граница српског и албанског народа крајем 16. века још увек налази тамо где је идентификована пре више од једног века, “на ставама Црног и Белог Дрима”.<sup>3</sup>

До велике промене је дошло после три аустријско-турска рата, у којима су Срби учествовали на аустријској страни, надајући се да ће успети да искористе ту прилику за национално ослобођење. После повлачења аустријске војске, Турци, огорчени због “издаје” раје, припремили су казнену експедицију. Бојећи се сурове освете и понижавања, Срби су масовно у два маха (1690. и 1737. године) напустили своје домове и имања и кренули у неизвесну будућност у оквиру аустријске државе.

<sup>1</sup> Милован Радовановић: *Косово и Метохија у Републици Србији и на Западном Балкану*, с. 100, Београд, 2005.

<sup>2</sup> Исто, стр. 100

<sup>3</sup> Димитрије Богдановић: “Књига о Косову”, с. 85-125, САНУ, посебна издања, к. DLXVI, председништво к. 2, Београд, 1986.

Те две Велике сеобе под патријарсима Арсенијем III Чарнојевићем и Арсенијем IV Шакабентом, испразниле су Косово и Метохију. Тек тада су Албанци у великом броју, врло организовано и систематично почели да се насељавају на Косову и Метохији. Истовремено, многи преостали Срби из страха и очајања прелазе у ислам. Турској држави је била потребна раја из економских разлога, али послушна, а не бунтовна раја. Сем тога, највећи део војске, који је гушио српске устанке, тада и касније, састојао се од Албанаца. Зато је Турска толерисала масовно досељавање Албанаца и исламизацију Срба. Нарочито су активну улогу у организовању досељавања и примени силе, где је она била потребна, имали феудални господари албанског порекла, пре свега скадарски, пећски и призренски пашелари: Бушатлија, Махмут-Беговић и Ротули. Организовано насиље над Србима, пљачка и отимачина земље, која је тада по први пут била интензивна, нису престајали до дана данашњег.

Из свега овога могу се извести **следећи закључци**:

- 1) Албанци не воде порекло ни од Илира, ни од других староседелачких народа. Тај негативни суд потврђују све расположиве историјске, археолошке, лингвистичке и друге чињенице.
- 2) Нема никаквих података да су Албанци уопште боравили на Балкану све до средине 11. века. Истраживања руских научника Артамонова, Плетњове и других, као и бројне старе мапе лоцирају их у подручје Каспијског језера.
- 3) По доласку на Балкан, они су живели на једном делу територије Епира, око градова Драча и Кроје. До 17. века, етничка граница која је делила Албанце и Србе ишла је реком Дримом и Црним Дримом.
- 4) Све до српских великих сеоба 1690. и 1737. године, присуство Албанаца на Косову и Метохији је незнатно – испод једног процента становништва.
- 5) Смисао истраживања порекла Албанаца у томе је да се дефинитивно сруши један историјски фалсификат, један идеолошки мит, којим треба да се оправда и легитимише отимачина туђе земље, у овом случају управо земље, која има непроцењив историјски, културни и геостратешки значај за српски народ, и које се он никад неће одрећи.

ПОСЛЕДИЦЕ МИТОМАНИЈЕ О ИЛИРСТВУ АЛБАНАЦА

УВОД

Велика је прекретница, како у науци, тако и у међународним односима, а поготову на релацији Срби-Албанци, што се САНУ на овакав начин одважније ангажује, да допринесе научном расветљавању – за Србе, али и за читав свет – интернационално изнуђеног и горућег проблема о Албанцима као лажним потомцима Илира, народу који је живео на Кавказу и у Прикаспију и тек на почетку II миленијума доведен у Европу, најпре на Сицилију у Јужну Италију, па одатле пребачен на Балкан у управо опустошену српску покрајину Зету. Дакле, овде ћемо научно утемељено говорити о српском вишемиленијумском станишту на Балкану (и у Европи), уз истовремено разобличавање злокобне митоманије у Албанаца – као, наводних, овдашњих староседелаца; и, чак, о њиховом, измишљеном, илирском пореклу. А видећемо: они су народ са Кавказа, где су миленијумима обитавали све док их арапски калифат није одвео приликом својег освајања земаља у Медитерану и разместио их по Сицилији, Калабрији и Апулији (јужна Италија).

Аутор овог саопштења је у два маха обилазио поменуте провинције (Сицилију, Калабрију и Апулију) истражујући трагове, станишта ту доведених кавкасских Албанаца, пре него што су пребачени на Балкан 1043. године; како сведочи византијски историчар Михаило Аталиота ти албански фисови су размештени око Кроје, где тада није било српског живља јер је напустило те пределе (све од Епира) због пустошећег рата између српског (зетског) кнеза Војислава и византијског цара Константина. Ускоро по настајењу ових фисова око Кроје тај крај назван је Арбанон. Свети Сава бележи да је његов отац Стеван Немања – ујединитељ «од Бога постављен да царује свом српском земљом. И пошто је обновио пропаљу своју дедовину – придоби од Поморске земље Зету са градовима, од Рабна оба Пилота, а од грчке земље Патково, Хвосно и Подримље, Кострц, Дршковину, Ситницу, Лаб, Липљан, Глбочицу, Реке, Ушку и Поморавље, Загрлату, Левче, Белицу ... Све ово придоби, то му је припадало од српске земље, а одузето му некада насиљем од своје дедовине».<sup>1</sup> (Занимљиво је да Свети Сава не спомиње реч «Косово», иако набраја тамошње жупе).

О свему овоме: ослобађању и уједињавању српских земаља са назнакама ко су били њихови узурпатори – (Византијци, те накратко придобили «Рабанци»-Албанци у оба Пилота), пуно тога могу да предоче – као преношење традиције или научни приступ – они чије генеолошко стабло засеже својим коренима у овде споменуте српске земље, поготово они чија је дедовина Стара Србија, или Метохија (код Светог Саве назначена као «Хвосно»), а међу таквима је и аутор овог реферата.

Зар Албанцима не би било у националном интересу да се установи њихова права етничка идентификација; јер добили бисмо опис знаменитог народа на Кавказу са миленијумском цивилизацијом и традицијом, уместо да се пркосно представљају као потомци Илира, свесни да је по среди лаж и најгори вид моралног пропадања – самообмана? Зар не би богатији били њихови уџбеници историје уз спомињање да је у њиховој предомовини на Кавказу боравио Александар Велики у II веку пре нове ере при освајању Персије, чији је вазал била кавкаска Албанија, најпитомија и најкултивисанија држава у Предкаспију? А та држава је због своје климе, оригиналног иригационог система и обиља плодореда примамила све околне народе да код ње «зимују», то јест узурпирају њено тло, као што Шигтари већ три века чине у Старој Србији («Космету»).

С тим у вези, бележимо драгоцен научни допринос који дају руски научници на челу са академиком Светланом Плетњовом (чије је дело «Хазари» недавно објављено у нас). Плетњова (са сарадницима) саопштава резултате истраживања кроз изворе (из античког и раносредњовековног раздобља) хазарске, јерменске, персијске, византијске, арапске и турске провенијенције.

Уверени смо да та сазнања могу не само осветити неупућени свет, већ препородити Албанце – и оне умне и оне трауматизоване; они не би више своје митоманске предрасуде и лажне етничко-зулумћарске представе у мозгу претварали у тензије и претње суседима; нити у неконтролисане емоције које проузрокују рушилачке наступе равне верском (а и идеолошком) фанатичном разарачком лудилу.

<sup>1</sup> Свети Сава «Житије Светог Симеона Немање», Сабрана дела, стр. 165 издање *Политика и Народна књига*, 2005.

## ТРИ ПОГЛАВЉА ОВОГ РЕФЕРАТА

Ово саопштење компоновано је из три дела. Прво: једно драматично казивање из личне емпирије о првом сазнању да Албанци нису никакви Илири, већ да потичу са Кавказа. Касније је уследило сучељавање са старим мапама које стриктно одређују станиште и положај Албаније, као државице на југоисточним падинама Кавказа и у Прекаспију. Друго, некоректно и ненаучно прихватање – од стране српских фактора, укључујући неке академике и институције – тезе да су Албанци потомци Илира, а да су их Срби окупирали. Треће, ексцерпе из мојих вишегодишњих истраживања о жупама Старе Србије, коју је Коминтерна, (преко притајених масонско-католичких повереника) преименовала у «Космет», а Тито перфидно предао Албанцима као «Косово» што су они преименовали у «Косова».

### ПРВО ПОГЛАВЉЕ

#### **Албанци нису Илири, већ народ са Кавказа**

Дакле, – прво: кад су нас, заточене партизане, из казамата «Учердоне» у Палерму (Сицилија) пребацивали, на годишњицу напада Хитлерове Немачке на СССР, 22. јуна 1942. године, на вулканско острво Устика, усред Тиренског мора, поред бројних изненађења по искрцавању на острво, најупечатљивије је било оно кад нам је пришао и понудио услуге један од ранијих логораша, који се представио као Пијетро Марку, Албанац из Елбасана, професор књижевности. После неколико дана у логорском међународном комитету (у којем сам био кооптиран), Марку ми је саопштио историјску истину, то јест развејао заблуду о пореклу Албанаца. Казао је: «Ми, Албанци, нисмо никакви потомци Илира, нити су наши први преци били на Балкану. Ми смо са Кавказа. Тамо смо имали своју државу, док нас Арапи нису пребацили на Сицилију и у јужну Италију. Ето, у овим крајевима – око Месине и Ређо Калабрије – и дан данас има мојих рођака, остатака тих Албанаца са Кавказа.»

Узалудна су била настојања да се досегну било каква научно доказана сазнања којима би се потврдила казивања професора Пијетра Марка. Чак, ни истраживања на Блиском и Средњем истоку, где сам службовао шездесетих година, нису дала никакве опипљиве резултате, изузев једне старе арапске мапе на којој се види земља (држава) Албанија на југоисточној подгорини Кавказа, и са широким ослонцем на Каспијско море.

Онда је дошла збуњујућа информација амбасадора Арса Милатовића, који је известио да је дочекао на аеродрому у Тирани председника Албаније Енвер Хоџу, који је, са степеница авиона, у обраћању уобичајеној маси света, казао: «Преносим вам поздрав великог Стаљина. Он ми је рекао: Ви, Албанци, нисте Илири, како вам Немци подмећу, ви потичете од старих Пелазга». Потражио сам на Птоломејевој мапи (II век) и видео да су Пелазги били народ у Тесалији на средишту јужног Балкана, без додира са ту околним морима: Јадранским, Егејским и Црним. Није било одговора за енигму о Албанцима на Кавказу.

Моје искуство из живљења са Албанцима у Метохији, између два светска рата, није ничим ни подстицало интересовање за трагање за илирским или кавкаским пореклом тих дошљака у најбогатију древну српску жупу; јер, тада се још није био разбуктао пламен освајачких тежњи према српским земљама са стране уљеза с ону страну Проклетија.<sup>2</sup>

Завојевачки фанатизам код досељених Албанаца, прожет агресивном и митоманском идеологијом о њиховом наводном илирском пореклу, те тиме историјском праву на српске земље, букнуо је негде крајем 1971. године, када је Тито смислио да помоћу такозваних уставних амандмана, погодних Хрватима и Албанцима, распарча Србију, знајући добро да се тиме разбија Југославија.

У таквом склопу догађања, са видним утемељењем деконструкције на Балкану, долази до ригидног исказивања учинка шиптарске митоманске идеологије о илирству, са циљаним методом за ширење на простору српских земаља. Илустрацију тога заокрета видели смо преко телевизијских екрана када је пренета атмосфера са једног часа историје у гимназији у Бујановцу. На питање наставника: «Ко смо ми?», настао је занесењачки понављани урлик: «Nuk jom Iljir!» (Ми смо Илири).

<sup>2</sup> Мада, није никако из сећања могао да ишчили онај доживљај када је за време окупљања основаца, окићених за Врбицу 1929. године, код најстарије српске куће у Метохији, хану Малишића (поред моста на Белом Дриму) група младих Шиптара кликтаво запевала ламент о Бајраму Џурију; притом заслепљено су подврискивали: «Роџт Шкија, пошт Шрпнија male» («доле Србија, живела велика Албанија»).

Одлучио сам се тада да пођем маршрутом на коју ми је указао професор Пјетро Марко - пут Апулије, Калабрије и Сицилије и да покушам да пронађем остатке некад ту доведених Албанаца са Кавказа. И уистину, било их је око Ређо Калабрије и између Месине и Палерма.<sup>3</sup>

За белешке о томе истраживању није било места у медијима под Титовом контролом. Напротив, дошло је до најбеднијег подилажења креаторима албанске митоманије из Тиране, која је пропагирала илирско порекло Албанаца; и њихово, наводно, потлачивање од Срба.

## ДРУГО ПОГЛАВЉЕ

### Неки академици и уредници (у Срба) повлађују митоманију Албанаца

У тој недостојној улози нашао се и тим српских академика, (онако како данас у Србији опстају Соросеви плаћеници намештени у такозваним невладиним организацијама). У Зборнику, објављеном у режији Српске академије наука, под насловом «Илири и Албанци», потрудили су се врло знани академици (на челу са Милутином Гарашанином) да се, помоћу археолошких налаза (остатака у тумулима и другим антиквитетима), докаже да су Албанци ту, на Балкану, од памтивека; и да су они потомци оних бројних илирских племена које је Римска империја поразила и подвргла својој управи 168. године пре н. е.

Сви смо сведоци, ових протеклих дана, да су се, у нас, поред поменутог инкриминисаног Зборника САНУ «Илири и Албанци»<sup>4</sup>, појавиле две нове књиге, које су у правом смислу – скандалозно фалсификовање историје; обе опет говоре о Албанцима као наводним Илирима. Не би то, можда, било за чуђење и осуду, да у међувремену нису многе недоумице о кавкаском пореклу Албанаца расветљене. Најпре, појавом неколике древне мапе у књизи истакнутог српског Јеврејина Hugh Rotha «Косово – искони»; у тим мапама се види Албанија на подгорини Кавказа и у Прикаспију. Нешто касније, у нас су објављени резултати истраживања руских научника, па и историчарке Светлане Плетњове у књизи «Хазари»; саопштени су антички и средњовековни извори који прате постојање и узурпирање (од стране суседа) Албаније, као вазалне државе моћног персијског царства; и то приказано, из века у век, за читавих два миленијума. (То дајемо, као прилог реферата у виду «Хронологије кавкаске Албаније»).

Ово је требало да имају у виду и наши академици, а на које смо кивни, јер су олако закључили да су Албанци пореклом Илири, чиме су подстакнуте њихове (албанске) фрустрираности и свирепа агресивност.

Ради одржавања континуитета у хронологији праћења кретања Албанаца из њихове прапостојбине пут Европе (и Балкана) да саопштимо оно што не помиње Плетњова, а врло је битно за нашу тему: шта се то догађа у праскозорју албанског искрцавања (од стране Арапа) на Сицилију. Између 827. и 878. године вођене су на Сицилији огорчене борбе између Арапа и Ромеја (Византинаца). Још нешто врло битно: у том периоду, кад још ни једног Албанца нема у Европи (па ни на Балкану), одржава се свенародни сабор у Дувну, где су присутни представници Срба из свих њихових кнежевина од Епира до Истре. Цар Константин Порфирогенит у свом делу «De administrando imperio», наводи да уважава све те српске кнежевине: Дукљу-Зету, Травунију (Херцеговину), Захумље (око Неретве) и Паганију, као и сва њихова острва у Јадрану, за која каже да су насељена Србима, истичући њихову радиност и свестрано развијену поморску и агрикултурну привреду; цар са жаљењем констатује да није могао да посети велику «покрштену Србију» иза Динарида на северу (коју др Јован Деретић назива «Западна Србија»).

Сабор у Дувну (877. године, док се на Сицилији приводе крају жестоке борбе Ромеја (Византинаца) и Арапа, био је под папским покровитељством. Окупио је представнике свих тадашњих српских кнежевина, са простора некадашњег српског Илирикума (Илирије). Нема тада ни помена о било каквом трагу постојања некаквих «Албанаца – Илира». И то сазнање требало би да допринесе обуздавању параноичности албанских лидера и маса, њихову умишљеност да су они наследници на земљама (српским) некадашњег Илирикума. Та опседнутост историјским фалсификатом, према закључцима социјалне психологије, изазива трауматичне последице: увећава агресивност Албанаца. На сабору у Дувну одређено је а на просторима савеза српских кнежевина (од Римљана назив Илирикумом), на огромној територији – од Ливна до Скадра буде организована мрежа српских епископија. Њихово руковођење поверено је «Главном сабору у Дукљи». Назначени су називи тих удружених епископија: «Антибарум, Будиам, Ецатерам, Дулциг-нум, Суациум, Скодрум, Дривастус, Поллетум, Сорбиум, Босониум, Трибуниум, Зац (хумлиум)»<sup>5</sup>

<sup>3</sup> Тада ми је било схватљиво казивање др Владана Ђорђевића: да је Британско библијско друштво било у недоумици око избора дијалекта на којем би се штампала Библија за Албанце; решили су да прихвате свих пет постојећих; међу њима: и сицилијански и калабријски – за Албанце који су по том апенинском, италијанском, југу остали у мањим скупинама, после пребацивања главнине на Балкан (од стране побуњеничког византијског војсковође Манијакоса).

<sup>4</sup> Зборник САНУ «Илири и Албанци», Београд, 1988.

<sup>5</sup> D. Farlati: «Illyrici sacri», tomus primus, Venetiis, MDCCLII, 30.



Ова црквена организација у савезу српских кнежевина се дешава у јеку кампање организоване по наредби цара Василија I да Срби примају хришћанство (од 867. – 886. године). Албанци су тада на Кавказу. Они су приморани, од Арапа, да пређу у ислам. Ускоро ће бити расељени и расути по арапском калифату, а један њихов део је пребациван на Сицилију и у јужну Италију – тада у арапском поседу. Одатле ће знатан део тих Албанаца бити пребачен преко Јадрана, на Балкан, на српско тле (око Кроје у Зети). У вековима који ће позније доћи ти ће Албанци постати најамнички зулумћари, устремљени на Србе и њихова добра. Али, узорпација је усмерена према жупама Старе Србије, а не према другим српским земљама Илирикума.<sup>6</sup>

Порфирогенит је забележио да су «архонти Травуније (Херцеговине) увек били под влашћу архоната Србије» (реч је о великој «покрштеној Србији» како је цар, историчар, назива. Та Србија се протезала од Дрине на Истоку до Истре на западу и од Јадранских планина до Драве. Србофоби и историчари знају, такође, за булу папе Александра II (1061-1073.) да је «међу девет бискупија реорганизоване Дукљанско-барске Метрополије» и једна «за Стару Србију, а друга за Пилот, која се на истоку граничи са малом реком Валбоном». Знано је, такође, да су у то време, у Пилоту били настањени Албанци, доспели ту недавно од Кроје – свог уточишта после преласка Јадрана (из Сицилије и јужне Италије), па ће и Стеван Немања њих ставити под своју контролу, што и бележи у свом «Житију» (као Свети Сава), стављајући им на знање да имају пребивалиште на српским имањима, које су власници напустили за време српско (Зета) – византијског рата, када су одреди српског кнеза Војислава намамили у гудуре од Епира до Бара силну војску Ромеја, чијих је шест «стратега» (команданата корпуса) погинуло као и 40.000 бораца.

На молбу српског краља Бодина, који је објединио све српске кнежевине и проширио границе до Солуна (а погинуће 1101. године, на Косову – у Неродимљу: мрамор није очуван), папа Климент III Виберт подигао је барску епископију на степен «Дукљанско-барске надбискупије». Одредио је да њој буду потчињени следећи бискупи: которски, улцињски, свачки, скадарски, дривастски, полатски (у Пилоту), српски, босански и травуњски (Требиње). Дакле, још је било прерано да се шака Албанаца депортована из Сицилије и дужне Италије и размештена око Кроје, региструје као неки ентитет у балканским збивањима. Видели смо тек ће на почетку владавине Стевана Немање, који је обновио «Своју дедину», то јест: све делове Бодиновог краљевства, Дривест и Пилот бити настањени Албанцима. Подсећамо да у повељама цара Византије («Источног римског царства») Василија II, називаног «убицом Бугара», из 1019. и 1020. године нема ни помена о постојању Албанаца на Балкану, а Василије је баш у то време, са својим трупама, «чешљао» управо пределе на којима ће се, двадесет и три године касније, настанити «Албанци», доведени из јужне Италије и са Сицилије.

Нажалост, на срамоту српске историографије, овај процес почетка ширења Албанаца из Кроје, најпре ка северу, па потом ка југу, и на крају ка истоку, није обрађиван нити тумачен.

Задржали смо се на овим догађајима (саборима у Дувну и у Сплиту, те рату између Арапа и Ромеја – Византинаца око Сицилије) да бисмо констатовали, са чуђењем, да наши академици – писци саопштења у Зборнику САНУ «Илири и Албанци» нису обратили пажњу на та збивања, јер би им било јасно да ту нема нигде спомена о присуству Албанаца на Балкану. Такође, било им је познато (требало би да буде!) да присуство Албанаца на Балкану прва региструје принцеза Ана Комнина, објашњавајући да су 1081. «Албанои», тј. Албанци, напали око Кроје, норманске инвазионе одреде на Византију. (Албанце су у тај предео настанили Византинци 1043. године пребацивањем са Сицилије, где су их са Кавказа довели Арапи).

Оставимо, зачас, по страни наше заблуделе академике и њихов Зборник САНУ «Илири и Албанци», да бисмо се згранули над најскорашњим фалсификаторским и антинационалним радом две наше националне институције – о истој теми.

Те две националне институције, које драстично кривотворе историју на штету Срба су: «Политика» и Завод Србије за издавање уџбеника. Тако, Политикина «Енциклопедија Британика» (коју је приредио доскорашњи главни уредник тог листа Милан Мишић) експлицитно тврди, повлађујући се митоманији Тиране и измишљотинама два немачка србофоба: «Албанци су потомци Илира ...»<sup>7</sup>

<sup>6</sup> Над овим историјским процесом нису се надвили поменути академици, аутори радова у Зборнику САНУ «Албанци и Илири». Такође, занемарили су податке које даје знаменити историчар Ајнхард, званични хроничар на дворовима Карла Великог Лудвика. За време борби франачког царства противу Срба под вођством Људевита Посавског (822.-825.) – Ајнхард пише да су Срби «као силан народ настањени у Далмацији». Ајнхард се тада чудно (како ће 1878. године да се згражава и Феликс Каниц, хроничар рата Србије противу Турске, када Немац не може да схвати да Срби тако толеришу албанске зулуме) како Срби под Људевитовим вођством не добијају помоћ од велике српске државе јужно од Саве, а зазирали су од Гудускана – будућих «Хрвата», шћућурених у Загорју, а који су се ставили на страну Франака. (Реља Новаковић: «ГДЕ ЈЕ БИЛА СРБИЈА ОД VI ДО XII ВЕКА», стр. 251/252).

<sup>7</sup> У издању «Политике» 2005. године (штампала «Народна књига») великоформатне «Енциклопедије Британике», на страни 27. пише: «Албанци су потомци Илира, старог индоевропског народа који је живео у средњој Европи и који се почетком гвозденог доба преселио на југ (в. ИЛИРИЈА). Припадници Гега скрасили су се на северу, а

А у уџбенику Завода за уџбенике и наставна средства Србије (директор и главни уредник Радош Љушић, из Истока, професор филозофског факултета) – «Историја за 6. разред основне школе» који је написао академик РС Раде Михаљчић (раније асистент академика САНУ Симе Ћирковића), са нешто обазривости протура се иста теза: «Албанци воде порекло од староседелаца на Балканском полуострву, највероватније Илира ...»<sup>8</sup>

Региструјмо: та се фалсификаторска ујдурма и брука догађају и после «открића» лидера Албанаца са Косова (њиховог председника) Ибрахима Ругове: непосредно пред смрт посетио је папу Војтилу и «поверио» му се да Албанци нису Илири; већ како је рекао: Дардани; Ругова је то саопштио и у «Corriere dela sera».

Да су Милутин Гарашанин и други академици (Фанула Папазоглу, Владислав Поповић, Божидар Ферјанчић, Сима Ћирковић) писци Зборника САНУ «Илири и Албанци», располагали овим сазнањима и чињеницама о Албанцима на Кавказу, (а о томе су постојали писани извори на јерменском, грчком, персијском, турском и арапском језику) не би онолики труд уложен у у прекопавање тумула и хумки по Балкану; а све да подрже тезе (Тиране и двојке немачких квази историчара) о илирском пореклу Албанаца, а то је служило као тапија на српске земље.

Ни бард српске историографије Владимир Ћоровић није помогао у осветљавању српско-албанских односа, односно није развејао маглу о пореклу Албанаца и њиховом живљењу на Балкану. Он каже (у свом «Историјском лексикону»): «Албанци носе име једног већег илирског племена (Албанои).» Није знао да Албанија није била на Балкану већ на Кавказу; да јесте вазална држава («провинција») али не византијска већ персијска; и да је у тим вековима Персија брани од најезде Хазара и Хуна, а касније од Шавира, Авара, Византинаца, Турака. Подробно о томе бележе историчари Византије (за период од 370. до IX века): Менандар, Теофилат Симоката, Теофан, Мојсије Каланкатваци.

И велики Јован Цвијић је био у заблуди, некритички прихватајући тумачења неких немачких историографа о илирском пореклу Албанаца<sup>9</sup>. У мом раду «Откуд и откад Шиптари у Старој Србији – «Космету», подсетио сам на закључке Елен Ервелар, ректорке париске Сорбоне, о томе шта наноси православној цивилизацији, како она каже: «папска подлост и варварство Запада».

Додирнућемо једно витално подручје примене тога упозорења Ервеларове. Реч је о преименовању древног, од свих држава прихваћеног (кроз векове), назива Стара Србија, са признатим мапама – у назив «Космет»; па «Косово», те напоком у албанско «Косова». Донекале је ту тему обрадио професор Правног факултета Стеван Ћорђевић, али она тражи потпунију експликацију. Далеко ширу и од оне коју је од мене прихватио (и објавио) Хуго Рот у својој књизи «Косово-искони».<sup>10</sup> Не будимо наивни: тема је одвећ изазовна. Откуд настала пракса да се у провинцији (Старој Србији – «Космету»), пређе на спомињање само једне жупе, Косова, од њих десет забележених у свим старим повељама и картама. Користећи метод «подлости и варварства» (како је запазила Елен Арвелар), идеолози психолошког рата из САД и са Запада, хтели су да читав свет убеде да се у отимању свих жупа Старе Србије ради само о једној малој котлини, са називом Косово; а познато је и њима као и нама да је Косово понајмања жупа Старе Србије – «Космета» (једино је Дреница незнатно мања). Недавно смо у «Политици» дали податке о баснословним рудним богатствима свих девет жупа Старе Србије. Само налазишта стратешких метала: хрома, никла, мангана, молибдена, бора, олова, цинка и других, процењена су на: 1.000 милијарди долара; а већ и врапци знају да цело Косово лежи на лигниту чија је вредност 500 милијарди долара.

Сада се ради на примени ДНК у испитивању порекла и сродства народа Европе. А зашто се не би испитивао и важан показатељ везаности неког националног ентитета за раније (или постојеће) станиште – и путем установљења биолошког диверзитета: које су животиње узгајали и шта је од тога остало (или сачувано) на новом станишту. На пример, познате су миенијумске очуване врсте паса код Срба, што бележи светска кинологија: српски планински гонич, српски панонски гонич, шар-планинац. Из личног искуства (кроз вишедеценијско живљење са Албанцима) знам да постоје неке врсте паса које су Албанци пренели са Кавказа; исто као што имају своју, отуда доведену, врсту крава и бивола, то јест провенијенције са Кавказа. Тамо су и однеговали национални занат – суво зидарство, по чему их истиче и највећи филозоф историје цивилизација, Арнолд Тојнби. Сви ти интердисциплинарни елементи препознавања били су

---

припадници Тоска на југу, заједно са грчким колонизаторима. Ово подручје је у I веку пре н.е. потпало под римску власт; после 395. н.е. административно је повезано с Константинопољем».

<sup>8</sup> Раде Михаљчић: у «Историји за 6. разред основне школе» - поглавље: «Албанци у средњем веку»: «Албанци воде порекло од староседелаца на Балканском полуострву, највероватније Илира, романизованих у мањој мери. Са њима су се мешали Стари Грци, Словени и други народи. Иако је процес настанка албанског народа почео у раном средњем веку, Албанци дуго времена нису створили самосталну државу» (стр. 151).

<sup>9</sup> Цвијићу се амерички председник Вудро Вилсон, за време Париске конференције о миру, после Првог светског рата, обраћао речима: «Да замолимо ову мудру главу да нам осветли недоумице око разграничења на Балкану и око њега».

<sup>10</sup> Hugo Roth: «Косово-искони» - «Kosovo origins». ЈКП «Никола Пашић» Београд 1996, стр. 146/147.

потпуно занемарени у истраживањима поменутих наших академика, аутора радова у анти-српском Зборнику САНУ «Албанци и Илири».

\* \* \*

Већ сам надуго објашњавао, пишући и усмено излажући, зашто Албанци не усмеравају правце својих завојевања пут подручја које је заузимала древна Илирија – наводно њихова прадомовина, него хрле ка богатом српском Поморављу. Разлог је не само у богатству Поморавља, већ у отпору на који је спремно становништво подручја старог Илирикума, а у којима, од памтивека, живе Црногорци, Херцеговци и покатоличени Срби у Далмацији; ту још постоје, у већини регија, племенске везе; односно, испољава се стара племенска солидарност у сваком погледу; па и у узајамном притицању у помоћ у случајевима туђинских продора. Е, тога у Србији нема, јер је у њеном пространству, од Косова до Суботице, растурена племенска повезаност. Чак, село не притекне у помоћ суседу у случају елементарних непогода или пожара. Ту одавно живи пословица: «Нек комшији цркне крва!»

Но, насупрот таквој отуђености и индоленцији Срба, како за комшије, тако и за своје страховите жртве (о чему је отворено и документовано дала свој суд академик Јелена Гускова у београдској «Правди» од 3. јула 2007. године (на страницама 8 и 9), - Шиптари (Албанци) безобзирно развијају своју освајачку стратегију, подупирући је развијањем фанатизма, заснованог на митоманији и препотентности и наркоманској самоуверености.

Да су методи завојевачке идеологије албанских митомана и зулумћара инкорпорирани и у стратегију: «Циљ оправдава средства», сведоче невероватно сумануте и дрске тврдње албанског историчара др Скендера Ризаја: «Трачани, Египћани, Јевреји, Арабљани, Палестинци и Грци су шиптарског порекла». Преносећи овај цитат из књиге Јеврема Дамњановића «Косовска голгота» (Београд, 1988), Јован Деретић још додаје тврдњу Ризаја: «И Мојсије и Мухамед су такође Шиптари».<sup>11</sup>

## ТРЕЋЕ ПОГЛАВЉЕ

### **I Девет древних жупа Старе Србије («Космета») од почетка албанске узурпације до окупације НАТО пакта**

У «Космету» (Старој Србији) било је, пола века после Косовске битке, само 46 новоусељених албанских кућа, како сведочи први турски попис из 1445. године за области Дренице и Подрима. А српских кућа: 12.844. У жупама: Косово, Сиринићкој, Средачкој, Ибарском Колашину, Биничкој морави, Призренском Пољу, Лабу нема, тада, Шиптара. У Пећи, на пример, тада није било ни једне албанске породице... Чак, 1838. године, скоро 400 година после првог турског пописа – у Пећи (како записује Јозеф Милер): Срби чине 92,09 одсто становништва. А данас, после НАТО агресије, под подлачким називом: «Милосрдни анђео» у Пећи (седишту српског патријарха) живи само један Србин!

У «Дечанској повељи» из 1330. прецизирано је да Метохија и околни крајеви припадају Дечанском властелинству (89 насеља, од којих су само три настањена Албанцима, и то на западној страни Проклетија). У тим насељима је било 3.433 куће, а од тога арбанашких само 44 (1,8 одсто).

У византијским изворима име Албанци као «Албанои» (доведени насељеници, а не – народ) је први пут поменуто 1081. у описима најезде Нормана, а међу самим Албанцима тек 1595, када је Марко Гини изрекао: «La mia nazione Albaneze».

А ево како у тим вековима, од успоставе турске окупационе управе у Старој Србији (где су се Турци вратили тек 36 година после боја на Косову), сведоче најпоузданији судитељи: ватикански бискупи.

Млетачки посланик, код турског падишаха, Јаков Соренцо је забележио да улази у Србију када је 1575. прешао реку Дрим код Светог Спаса у данашњој Албанији. О Србији са аутохтоним српским становништвом без примесе Албанаца тако пише и барски надбискуп<sup>12</sup> Марин Бици 1610. А демографску слику о готово стопостотној егничкој српској супстанци у Старој Србији (на «Космету») изнесе и бискуп Петар Мазареки 1623. и надбискуп Ђорђе Бјанки 1638. године.

Те непобитне чињенице о утемељености Срба на Космету, неразумно и срамно, изазивачки и малициозно (а свакако игнорантски), негира надобудни помоћник масона и србофоба М. Ахтисарија «посредник у преговорима о статусу Косова», Алберт Роан.<sup>13</sup> Србофобијом и русофобијом<sup>14</sup>

<sup>11</sup> Јован И. Деретић, «Срби и Арбанаси», стр. 101.

<sup>12</sup> О овим и другим извештајима о почетку албанског преласка преко Проклетија у Стару Србију, видети опширније у монографији «Велика Албанија», издање Института за геостратешке студије, Београд, 1991. г.

<sup>13</sup> Интервју «Политици» од 21. јуна 2006. г.

надахнут А. Роан, ваљало би да завири у архиве (њему надређеног) Ватикана, где би нашао не само цитиране наводе најјупућенијих званичника Свете столице, већ и извештај скопског надбискупа Матије Масарека из 1764. године. (Роану је та година полазиште за право Шиптара да присвоје Космет). Масарек тада саопштава да су Албанци тек почели да продиру у Стару Србију, у рејону Ђаковице (област Хас). Надбискуп папи пише да су албански злочиначки фисови провалили из гудура Проклетија, тек у другој половини 18. века: «Maledetti Albanesi, i quali per forza si sono impadroniti di quasi tutti gli terreni scismatici e cattolici serviani» (Проклети Албанци, који су силом запосели земљу Срба православних и католика).

Настаће и процес преласка српских домаћинстава, притешњених зулумима, у ислам, као и њихово укључење у албанске «фисове». (И дан-данас у многим таквим домаћинствима чувају се иконе светаца – славе, што је српска посебност јединствена у хришћанству и човечанству).

Отуда и закључак немачке истраживачке групе, после студијског испитивања на Балкану у другој половини 19. века: «У ствари, велики део данашњих Албанаца нису ништа друго него албанизовани Срби.» Истраживачи набрајају готово све Малисоре, Дукађине, становнике округа Елбасан, једно од највећих албанских племена Красниће.<sup>15</sup>

Свега је још било у потоњим зулумћарским временима на том простору (под Турцима, Аустро-Угарима, Италијанима, Немцима, комунистима), да би већ деценију и по одјекивао – развијачки, погубан за целу нашу планету антицивизацијски, заснован на шовинистичком етноцентризму, поклич «независно Косово».

Одузимање Србији њене матичне територије, назване «Српски Јерусалим»<sup>16</sup> и васељенским светилиштем, проглашењем независног Косова било би као планетарни упаљач цепања многих држава. Од шпанске Баскије, румунске Трансилваније, Белгије, Француске, руског простора, преко алжирско-мароканске Кабилије (са Берберима), до кинеског двадесет пет милионског Синкјанга и више државица САД: почев од Тексаса до Калифорније (са већином Мексиканаца); требало би прва на удару «по преседану Косова» да буде и Велика Британија – она би се распала на Шкотску, Велс, Енглеску, Ирску. Наши прваци се слугански устручавају да отворено спомену те претеће могућности.<sup>17</sup>

Сведоци смо антицивизацијског процеса преименовања, у коме је Стара Србија на свим старим картама означавана као «Vecchia Serbia», да би током једног века, (XX-ог), појмовно била преобраћена у Космет, онда у Косово, односно Kosovâ. Албанци су (под заштитом НАТО-а) променили и многовековне српске називе градова, свих насеља, река, планина.

Гледано у историјској провери, Косово је само једна од девет жупа Старе Србије. Једино је жупа Дреница, која обухвата 496 km<sup>2</sup>, мања од жупе Косово (502 km<sup>2</sup>). Од Косова су, на пример, троструко пространије Биничка Морава, а два и по пута Метохија.

Тако су експанзионистички мозгови и стратези тим «сублимирајућим» називом (Косово), избрисали вековна имена преосталих осам жупа Старе Србије, укључујући и Метохију која је као Хвосно - миленијумски припадала Дукљи – Зети (Црној Гори), што би јој требало вратити, да постане њен престижни развојни регион, а и одбрамбени бастион српства.

У свему томе се препознају неокOLONизаторске амбиције и стратешки апетити западних великих сила, јер су Косово и Метохија, тј. Стара Србија, не само изванредно богато подручје, већ и правац од незамењиве стратегијске важности који води ка Босфору и даље ка Азији и Русији.

Уосталом, не тврди Збигњев Бжежински залуд да је «Балкан потенцијално геополитичка награда у борби за европску супремацију». Потврду ове тезе доказала је историја: Рим и Византија су очували своју хиљадугодишњу владавину на континенту ослонцем на Балкан; такође, Отоманска империја је поседујући Балкан трајала пола миленијума. Вероватно би и Стаљин то остварио (имајући Варшавски пакт) да му се није испречила Југославија под Титом (са Србијом у средишту Балкана). На размеђи II и III миленијума, Запад ризикује да изгуби Балкан, ако се повинује пројекту о стварању Велике Албаније, а занемари историју и потенцијале Србије.

## II Стара Србија («Космет») – ћуп злата

Стара Србија саздана је на тлу баснословних богатстава. Она су одвајкада привлачила освајаче, а данас и ове из евроатлантског НАТО пакта, предвођеног САД.

<sup>14</sup> Роан саопштава чудовишну исконструисану «домишљатост»: како наводно – људи на Западу, лежу и устају у страху се питајући: «није ли се Русија окотвила у Медитеран, преко мале Русије – Србије»

<sup>15</sup> Видети део извештаја тог немачког тима у споменутој едицији «Велика Албанија».

<sup>16</sup> И амерички амбасадор у Београду (у време почетка оружаних обрачуна – 1991.), иначе историчар, Ворен Цимерман прихватио је тај израз.

<sup>17</sup> Међу часним изузецима предњаче академици и народни трибуни: Драган Недељковић, Михаило Марковић и Василије Крестић.

Познати су науци, али недовољно српским житељима, дубоки историјски трагови тог користољубља у плановима преотимања српских земаља. Упућујемо на запис византијског историчара Кростовула из прве половине 15. века:

«Ипак, није било само то (потчињавање Срба), него су га (султана) покренула (против Србије) и изванредна својства земље, која су запањујућа и која пружају обиље свакојаких добара. Земља има велико плодно тле, које рађа све могуће плодове и све богато даје ... Али најважније је оно у чему она далеко надмашује све остале земље – злато и сребро избија тако рећи из извора, и свуда где се оно копа пружа златни и сребрни прах у великим количинама и најбољег квалитета, боље је од онога у Индији. Тиме је српска држава од почетка била повлашћена. Она се поносила својим богатствима и својом моћи, била је краљевство, располагала је многобројним и пре свега богатим градовима, као снажним и тешко освојивим тврђавама».<sup>18</sup> Ова Кростовулова запажања, модерним техникама у истраживању, потврђена су вишеструко.

Најновији увиди показују да само резерве косовског лигнита вреде око 500 милијарди долара. Угаљ се «налази испод градова, варошица, села и инфраструктурних објеката», саопштено је у једном истраживачком налазу.<sup>19</sup> Ревирни оловно-цинкане руде су у Старом Тргу, Ајвалији, Кишници. Руда никла је пронађена на Голешу, Главици и Старом Чикатову. У подручју Ђаковице и Ораховца су лежишта хрома. Бакар и манган распрострањују се широм Проклетија. Лежишта магнезита су на Голешу, Стрезовцу, у Дечанима и Дубоцу.

Није чудно што су та богата налазишта запела за око многима, Американцима пре свих, али је чудно ћутање о званичним проценама вредности тих богатстава.

Процена вредности налазишта олова, цинка, сребра, никла, хрома, мангана, молибдена и бора (најтраженијих стратегијских руда), иде до око 1.000 милијарди америчких долара. Налазишта бора су највећа у свету. Амерички милијардер Сорош дрско се усудио да понуди «у кешу» две милијарде долара Србији да му прода Космет (такав цинизам и бедастоћа превише су и за једног Јеврејина, мађарског порекла, макар био перјаница међу србофобима – са својим пајдашима из «Кризног штаба»: Весли Кларком, Махти Ахтисаријем и сличним ноторним уништитељима Срба).

Све је више информација и о изузетним резервама нафте на том подручју; као и руде уранијума. О косовско-метохијским реверима нафте извештавала је недавно московска «Правда», поуздано тврдећи да су шездесетих година одрађене четири бушотине од којих су три биле врло издашне (лист додаје да је сва та документација мистериозно нестала).<sup>20</sup>

Морамо да нагласимо чињеницу да се на Косову и Метохији, упркос употреби бомби са осиромашеним уранијумом у НАТО агресији 1999. године, налазе најчистија изворишта и речни токови Европе, довољни да питком водом снабдевају цели наш континент, а и све жедне земље Медитерана. Лим, Ибар, Бели Дрим, све три Бистрице, Ереник, Лепенац и Јужна Морава су наше непресушно богатство. А у времену које ће неумитно брзо доћи, то богатство ће бити *conditio sine qua* поп људског опстанка.

## **ХРОНОЛОГИЈА ОКУПИРАЊА КАВКАСКЕ АЛБАНИЈЕ ОД ЊЕНИХ СУСЕДА**

Овде ћемо, користећи истраживање руског академика Светлане Плетњове, хронолошки наређати најдрастичније походе на кавкаску Албанију, како су агресори говорили: «ради презимљавања»:

- 370. године н.е. Хуни су кренули пут Албаније – вазалне кнежевине персијског царства. Али, онако «уз пут», одвећ су се замајали око Алана, чудног смеђег народа, налик на Швеђане (који ће убрзо заувек нестати).

- (488.-531.) Персијанци су добро учврстили своје границе на северу, нарочито под владавином славног шаха Кавада I – подгорином Кавказа, па су и Албанију штитили.

- 540. године Хуни су поново насрнули на Албанију; истовремено, напали су и Јерменију. Узалуд је вазална Албанија очекивала помоћ од свог персијског сизирена, наследника Кавадовиг, шаха Хосрова Ануширвана.

- 552.-562. – У тој деценији води се уништавајући рат између алијансе Хуна и Хазара, с једне стране и персијског цара – шаха Хосрова Ануширвана. Шах је, напослетку, не само поразио Шавире (Хуне) и Хазаре и ослободио, поново, Албанију од оних који су мало подуже у њој «зимовали», већ је све посаде агресора на албанској земљи претворио у робове и преселио их у Кабале, а остатке протерао у Дагестан.

<sup>18</sup> Видети: Јованка Калић, «Србија у средњем веку».

<sup>19</sup> Препис елабората – код аутора.

<sup>20</sup> Њен чланак «Правде», пренела је београдска «Политика» од 6. марта 2006., страна 6.

- 627. године, Хазари поново упадају у Албанију. Али, не само да презиме, јер су они тада били главна војна снага Турака, са којима је (Турцима) византијски цар Ираклије (наводно тада дозволио Србима да пређу Дунав и населе се у Илирикуму) – склопио савез ради рата са Персијом.

- 640.-654. За ту деценију и по, пут Закавказја се креће нова сила – савез арапских племена. Арапи ће ускоро (640.) заузети Јерменију, затим ће 654. окупирати Грузију и онда доћи (да «презиме») у Албанију.

- 670. године међу Арапима настају трвења па три поробљене кавкаске државе: Јерменија, Грузија и Албанија, успевају да се од њих ослободе.

- 682. године Албанија успева да са суседним, агресивним, Хазарима успостави подношљивије односе. Тада се један кнез из хазарске федерације (владар Савира, Алт Илитвер) оженио кћерком кнеза Албаније и притом примио хришћанство.

- 684. године долази до највеће најезде Хазара на Закавказје. Обрачун са Грузијом, Јерменијом и албанијом је суров. Њихове кнезове, прваке, Хазари убијају. Албанији, као најбогатијој земљи, а и у знак санкција што шири хришћанство, је разрезан тежак данак.

- 692. године, арапски намесник у Јерменији, са својом војском пролази кроз Албанију, којој Персијанци не притичу у помоћ. Арапи тада разарају најјаче утврђење Персије – Дербент (у албанском Прикаспију), које је штитило северне границе тог најстаријег царства од сталних напада са Кавказа и из степе.

- 708.-713. Хазари нападају Арапе, размештене у Албанији и тврђави Дербент. Хазари успевају да заузму Дербент и поседну северне регионе Албаније.

- 721. године Албанија се поново наша у вртлогу новог хазарско-арапског рата. Овај рат Хазара и Арапа трајао је преко деценију и по.

- 724. године Арапи су успели да од Хазара преузму Албанију; тада је арапски намесник за Закавказје Жеррах наметнуо Албанији специјални данак «главарину».

- 729. године нови арапски намесник Маслама, не могавши да одржи своју војску, њено снабдевање, услед великих киша, напушта Албанију. Хазари тада поново нападају на одвећ поремећену Албанију и заузимају њен већи део.

- 730. године Хазари настављају своје нападе на Албанију.

- 731. године догађају се завршни удари Хазара по остатку Албаније. Главни град Албаније Ардебињ је после дуготрајне опсаде заузет, и потпуно опустошен.

- 731. године на од Хазара окупирану Албанију устремили су се поново Арапи, који ту земљу преузимају, далеко потиснувши Хазаре, затим, по свом уходаном обичају, остају у њој – «да презиме».

- 732. године Арапи, полазећи из Албаније, као стратешке основице, својом бројном војском опседају највеће утврђени град у Закавказју и Прискапију, персијски Дербент, који су већ једном освајали Хазари. Пошто је Албанија, после толиких окупација са стране својих суседа, била потпуно изнемоћала, па и са становиштва проређена, - Арапи у њу доводе и насељавају Сиријце.

- Наредних година у Албанију, од Арапа окупирану, пристижу и бројни Јевреји, који емигрирају из Ирана. Многа албанска племена Арапи пресељавају на југ свог пространог калифата. **(Један део тих Албанаца Арапи ће пребацити на Сицилију и у јужну Италију).**

- 827.-878. године одвијају се велике борбе на Сицилији и у јужној Италији између Арапа и Ромеја (Византије). Ромеји су успели да заузму (поврате) мањи део Сицилије и јужну Италију. Ту су затекли са Кавказа депортоване (од стране Арапа) Албанце (Арбаное, како су их Ромеи називали).

- 980. године Византија је заузела североисточни део Сицилије. Тамо затечене Арбаное (Албанце) Ромеи (Византијци) су превели у хришћанство.

- 1043. године, како пише византијски историчар Михаило Аталиота, Ромеи (заправо побуњени војсковођа Манијакос) су, у марту месецу, знатан део ту затечених (депортованих са Кавказа) Арбаноеја (Албанаца), у својим лађама, пребацили преко Јадрана у заузету луку Драч и одаслали их да се населе око Кроје, од Срба напуштеног предела због пустошећег рата у протеклој (1042.) години између зетског владара Војислава и Византије.

Из тог гнезда ће се у идућим вековима разлетети права мора по околним српским земљама, све до 1999. године, када ће Шиптари (како себе називају балкански Албанци), ставивши се у службу Запада (САД и НАТО пакта) за време његове агресије на Србију и Црну Гору, дивљачки (као и под Турцима и фашистима Италије и Немачке у Другом светском рату) насрнути на српско

жителиштво које миленијумима живи на простору Косова и Метохије, убијајући их на кућном прагу и запоседавајући њихова имања.

Истовремено ће антицивилизацијски безобзирно рушити старе сакралне храмове које су у протеклим вековима Срби подизали. Притом, добро ће чувати тековине израсле помоћу српских инвестиција: монументалне зграде намењене науци, просвети, култури и здравству, које су Срби изградили на том простору, као и железничке пруге, мостове, велике пољопривредне комбинате и иригационе системе и мреже водоснабдевања. Све то је подигнуто давањима српских пореских обвезника, који ће наставити да уплаћују по 200 милиона долара годишње светским банкама за зајмове узете за развој Космета, односно за бољи живот Шиптара у том делу древне Србије. «Ко тебе каменом, ти њега хлебом», - та библијска изрека примењује се у односима Шиптара и Срба, што представља апсурд за век који промовише нову цивилизацију уједињеног човечанства.

### **ОПТИМАЛНИ ПРОЈЕКАТ ЗА РЕШЕЊЕ «КОСОВСКОГ ПРОБЛЕМА»**

Међу пројектима о «коначном решењу статуса Косова и Метохије», готово да нема далекосежних визионарских пројеката. Изузетак је идеја Адема Демаћија о стварању «Балканије», неке врсте економске уније Србије, Албаније, Црне Горе, Македоније и Грчке. Такав пројекат, мудро компонован и прилагођен реалности и визионарским развојним перспективама могао би бити: «Евро-руски». Са споразумном разменом територија или другачијим нагодбама, пројекат би почивао на плану: «за 500 година бурног развоја». Заподенуло би се градњом пет коридора: транспортних, енергетских, водених. Према том пројекту: цела Стара Србија («Космет») и западни део Албаније, евентуално западна Македонија: (надовезани на централну Србију) постали би велики развојни регион глобалног значаја. Права кошница међународног предузетништва. Уместо садашњих (и евентуалних) протектората (са оружаним «надгледањем»), што, у пракси, значи план Ахтисарија и њему наклоњених држава Запада, «спорна територија» Космета и околна подручја постали би миленијумско градилиште (које би озаравале рестауриране православне светиње – сада уништени или оштећени храмови, стецииште цивилизација и међуетничке солидарности).

Кроз тај подухват, значајнији од чувеног америчког «New deal»-а, пришло би се градњи четири коридора, за које велики интерес могу имати: Русија, Европа, Азија и Медитеран. Па и САД, као глобална светска сила. Тим и другим додирним пројектима била би апсорбована радна снага, сада незапосленог становништва на југоистоку Европе.

Коридорима би струјали: 1) енергенти (из Русије); 2) вода за Европу и Медитеран – преко гигантских аквадуката; 3) милионско кретање људи и роба сухопутним магистралама (аутопутевима и железницом), без премца; преко Србије, Албаније и Македоније (па и Грчке) туристи и други заинтересовани стизали би на плаже, острва и старине – при Јадрану, Егеју и Медитерану.

Томе многовековном подухвату за развој ових региона (жупа), обухваћених у 12 патроната, значајан подстрек би давала реализација старог немачко-српског пројекта: изградња пловне водене магистрале: северно море – Егеј, преко водотока Мајна – Рајна – Дунав – Морава и Вардар.

Заокупљеност стваралаштвом обезбедила би многовековну мирну конвивенцију (суживот) не само становништва у тим регионима већ и на читавом евро-азијско-афричком загрљају. Додајмо овоме: гувернери тих патроната (предвиђамо их 12), расположених држава света (САД, Русија, Норвешка, Јапан, Кина, Француска, Италија, Либија, Немачка, Шведска, Јужна Кореја и Канада) би у споразуму са Србијом добиле на експлоатацију – путем концесија – неизмерно рудно богатство (о чему смо раније изнели податке), али и задивљујуће тло погодно за сваку врсту агрикултурних производа.

Хтели ми то или не, ни Србија, уништена санкцијама и бомбардовањем, а ни Албанци, немају капацитете, нису способни, не могу да крену у остварење амбициозних послова и задатака у трајању, какав је и пројекат «За мир у наредних 500 година и динамични развој Балканије».

Зато у патронатству (са концесијама) видимо у поменутих просторима врло реални, ефикасни и релативно лако остварив глобални циљ – општељудску солидарност и динамику развоја. Зар то није у сагласју са стратегијским интересима САД, Европске уније и Руске федерације. А то би могло постати окосница евроазијске и медитеранске перспективе.

Србија треба да се избори за те аранжмане које захтевају патронати. Њено руководство (парламент, влада и председник) треба да поменути државама понуди облике обострано корисне сарадње.

Подсећамо да је својевремено о сличном пројекту писао париски десничарски «Фигаро»: «Чини се да би земље Балкана имале више шанси ако би израдиле између себе нове односе засноване на регионалној солидарности која мора да буде интензивнија, стриктнија и ефикаснија

од обичне сарадње. У обостраном интересу и Еу и Балкана јесте да земље Балкана буду усредсређене једна на другу, да се држе заједно».

Поимајући такво залагање десничарског «Фигаро-а» ваља указати на предности стварања патроната, па макар то било и у оквиру «Балканије», какву предвиђа «Фигаро». Патронати би били развојни региони (у шта ће се, неминовно, претворити све државе Европске уније, па и САД и Русија). Патронати у Старој Србији («Космету») били би, благодарно, под екстериторијалним старатељством 12 држава, а у склопу нетакнутог српског суверенитета. Јер, то је простор без којег би се српски народ угасио. А будући да је то један од најстаријих народа, учесника у прекретничким догађајима развоја и промена све три цивилизације: исламске, западне и православне, његовим маргинализовањем, или нестанком, настао би најопаснији вакуум у историји и опстајању човечанства.<sup>21</sup>

Овај пројекат, о 12 међународних патроната у Старој Србији (Космету), служио би и као катализатор за умањивање супротности између три најјаче савремене цивилизације, чиме се остварује и најузвишенији циљ: избегавање апокалипсе на нашој планети, отклањањем међусобних нуклеарних обрачуна.

---

<sup>21</sup> Битност статуса патроната била би у њиховом функционисању као развојних региона окренутих раду и конвивенцији (суживоту) свих јединки и радних људи, било којој националности да припадају.



## Јован И. Деретић

### АРБАНАСИ ОД КАВКАЗА ДО СРБИЈЕ

#### I ПРИСТУП

Народ, који ми Срби називамо Арбанасима, странци Албанцима, а они сами себе називају Шћипетарима, запосео је, после Новог Епира, Поморја и Доње Зете, са Скадром хиљадугодишњом престоницом Србије, а сада и део Старе Србије – Косово и Метохију. Срби су протерани са свих тих територија, као и са свих других које су они запосели. У циљу правдања злочина и насиља над Србима, Арбанаси истичу некаква своја историјска права. Поред разних игара заинтересованих сила и центара моћи који су проузроковали ратну агресију НАТО пакта на Србију, поставља се као главно питање – ко има право на тај део Старе Србије, односно чије је историјско право, ко је правни власник те земље? Јасно је да је онај народ који је први поседовао ту земљу њен правни власник и да њему припада историјско право. Пошто Арбанаси нису освојили од Срба ни једну од поменутих територија, то им не припадају ни по праву мача. Други су им стварали писменост, митове и нацију, што јасно говори да су они оруђе у нечијим рукама уперено против Србије. Из тих разлога се њихови злочини не спречавају и не кажњавају, па чак и не региструју. Нигде се тако јасно не оцртава Медузина глава антисрбске завере, као на примеру Арбанаса. Арбанаси воле да говоре: “чија стока тога и планина”. Они једноставно не схватају да се не може присвојити туђа планина, једноставно тако што ће се пустити стока да на њој пасе.

Потребно је, на основу науке, у првом реду историје, археологије и лингвистике, утврдити ко је ко у овом спору. Са том намером је одржан “Округли сто” у Србској Академији наука и уметности.

#### II ПРЕДСТАВА АРБАНАСА

Имамо две различите и супростављене представе Арбанаса, њиховог порекла и историјске улоге. Прва представа је била на снази од 11. века до Берлинског конгреса 1878. године, и друга од овог датума на овамо. По првој представи Арбанаси су један кавкаски народ који је дошао у Србију половином 11. века. “Деца Кавказа”, како је писао средњовековни писац Магиус Патавиус. Срби су староседеоци, потомци познатих старих племена као што су: Илири, Венети, Трачани, Дачани, Сармати, Мези, Дардани, Трибали, Македонци и Епирци. По другој представи Арбанаси су староседеоци у Србији, потомци Илира, а Срби су непознати варварски народ који се доселио у њихову земљу негде између шестог и десетог века. Ова друга представа наметнута је и у Србији после Берлинског конгреса од стране тако зване бечко-берлинске, односно нордијске историјске школе, која се у Србији представља и држи као званична. Први који је иступио са претпоставком да су Арбанаси староседеоци, потомци Илира, био је немачки историчар Тунман 1774. године. Његова теза је изгледала сулуда, али доживеће ширу подршку од бечко-берлинске школе у другој половини 19. века. Није се десило ни једно ново откриће на пољу археологије, историје, лингвистике или етнографије, које би могло да послужи као повод за постављање ове тезе.

Напротив, било је све јасније да су Арбанаси скорашњи досељеници у Србију и у Европу. Кроз стари и цели средњи век знало се и код Срба и код странаца ко су Илири и да је то једно од имена, односно синоним за Србе. Није било никаквог научног ослоњања за правдање те замене.

Ево како је то код нас данас представљено од људи који не држе до науке, нити истине и говоре у прилог нечије политике.

“На Косово и Метохију, области у средишту Балкана, ... словенска племена населила су се у раздобљу између VII и X века.” Душан Батаковић, члан преговарачког тима владе Србије за Косово и Метохију, (1). “Политика”, 29 септембра 2006. године (28. страна).

А ево како код људи од науке.

У античком времену: “Западно од Македоније живе Дардани и Илири, два имена за један исти народ – Србе” Џон Камбел, један од најученијих британских историчара 19. века, (2).

#### III ПОРЕКЛО АРБАНАСА

Пре доласка у Србију, Арбанаси су променили три боравишта. Пореклом су са Кавказа из кавкаске Албаније. Овој земљи, из које они потичу, странци су дали име Албанија, по имену града Албане на Касписком језеру, у чијем залеђу се она простирала. То је била планинска земља која се протезала делом у данашњем Азербејџану, а делом у Дагестану. У тој брдовитој и планинској земљи на источним падинама Кавказа, живело је 26 племена, која су говорила 12 наречја или језика. То доказује да је у земљи, коју су називали Албанијом, живело више различитих народа, а не само албанска племена. Главни град те земље звао се Ардебиљ.

У осмом веку вођени су велики ратови између Хазара и Арапа на пределу Албаније. Арапи су били носиоци Ислама, а Хазари турско племе, које је било примило Мојсијеву веру, па је њихов сукоб имао и верски карактер. Арапи су се показали више наклоности према домаћем становништву, па је један део народа примио ислам. Када је хазарски принц Баруил ушао у Албанију 730. године, наредио је својим ратницима да побију сво становништво које је примило Ислам. У Ардебиљу су побијени сви муслимани и град је опустошен, (3). Један део Албанаца муслимана је успео да побегне код Арапа, који су ове избеглице сврстали у две групе и једну послали у Сирију, а другу у Арабију. Они који су отишли у Сирију сјединили су се са тамошњим становништвом и губи им се траг. Они који су дошли у Арабију били су насељени у пустињском пределу покрај Црвеног мора. Ово место није одговарало кавкаским сточарима. Не зна се тачно колико су се ту задржали док нису били пресељени на Сицилију. Сицилија је тада била подељена између Арапа и Византије па су пресељени тамо да појачају муслимански живаљ, а и земља им је више одговарала.

Атанасије Урошевић је испитивао 1929. године арбанашка племена на Косову и Метохији у вези њиховог порекла према предању које код њих живи. Сви Арбанаси, без разлике, испричали су му исту причу, као и њихове хоће такође. Предање које су му изнели било је следеће: “Најчешће се оно састоји само у томе што за стару постојбину свих Арбанаса узима се Арабија. Понекад је то изражено и у пригодним причама.” Сви су знали да их је из Арабије довео човек који се звао Азрети Имер, (4).

Код Арабљана постоји памћење да су Арбанаси живели у Арабији близу Црвеног мора. Једно такво сведочење наводи и познати албаноолог Јохан Георг фон Хан, који је био пропагатор међу аустријским и немачким писцима Тунманове тезе да су Арбанаси пореклом Илири. Хан у свом делу “Кроз поречину Дрима и Вардара”, превод Михаила Илића, на страни 21. наводи једно такво арапско сведочење. Арапи кажу да су Арбанаси живели поред Црвеног мора и да су се одатле иселили. На страни 20. поменутог дела, Хан наводи Лапинског, који каже да Абазии, черкеско племе са Кавказа, држе да су са Арбанасима један исти народ, а и Арбанаси држе да су браћа са Абазима, (5).

Џемс Бекер, британски истраживач Арбанаса, каже: “Тамо је друга Албанија (савремени Дагестан) на Кавказу и неки писци сматрају да су њени становници исти народ као и њихови истоименаци у Турској. Извесно је да постоји велика сличност између Тоска из Албаније и Черкеза са Кавказа”, (6).

На Средоземном мору вођене су честе борбе између Арапа, као представника ислама и Ромеја (Византије), као представника хришћанства. Арапи, који су отели од Ромеја већи део Сицилије и део јужне Италије, да би ојачали исламско становништво у тим земљама, преселили су тамо избеглице са Кавказа. Борбе између Ромеја и Арапа на Сицилији трајале су дуго времена и у време од 827. до 878. године, Сицилија је била подељена на два дела, па отуда и назив Две Сицилије. Ромеји су успели 980. године да освоје део арапске Сицилије и на том делу нашли су Арбанасе. За пола века власти над њима један део тог народа превели су у хришћанство.

#### IV СРБИЈА ПРЕ ДОЛАСКА АРБАНАСА

Предео који се назива Нови Епир, према административној подели Римског царства, Срби су обично називали Епиром, све до 16. века, обухватајући стари и нови Епир заједно. Али на том простору имали смо и ужа обележја, као што су: Доња Зета и Поморје, или Березитија и Вајонитија, по именима два највећа племена са тих простора. Ово су имена преузета из страних докумената, на србском су се звале Брзигија и Војонитија. Доњом Зетом се обично називало Задримље и љешко приморје, а Поморјем област Драча и Валоне па до Јонског мора. Под Березитијом се подразумевао предео између река Шкумбе и Маће, а под Вајонитијом од Шкумбе до Јонског мора. Главни град Вајонитије био је Белиград под Томором, данас Берат.

Становнике Епира Грци су у античком времену сматрали Илирима, то јест Србима.

Теопомп каже да у Епиру живе Хаони, Теспорти и Молоси, и да ни једно од ових племена не припада Јелинима. У античком Епиру имамо три топонима са србским именом: Србиани, Србиана и Србиане. Таквих и сличних топонима имамо још десет на територији класичне Грчке, (7). Шире на простору римске Илирије имамо важне градове са србским именом, као што су Србица, Сердика, Сардика или Сарбика, данашња Софија, Србинон на грчком или Србитум на латинском, данашњи Загреб, (8). Сарба, Сарда, Сорда или Скодра – данашњи Скадар, Сардона или Скардона – данашњи Скрадин, Сарба, Арба – данашњи Раб, Србион, Сирмион, Сирмиум – данашња Сремска Митровица, Сарабангиа итд. Сви топоними на пределу савремене Албаније су србског порекла. Арбанаси су настојали да те топониме измене, али то је само шминка, која се лако брише. Ком народу припадају топоними, том народу припада и територија. Да бисмо то и доказали, да се прошетамо мало кроз векове.

**III век с.е.** Државу Илирију краља Агрона (правилније Аргона) Зонара назива Србском империјом, (9).

Француски историчар Прико д’ Сент-Мари краља Агрона назива краљем Срба, (10).

Андрија Качић-Миошић Агронову Илирију назива “словинском земљом”, (57).

После Теуте Илиријом влада Сербилида (код неких писаца – Сербила, Сердила и Сердилида), кога Качић-Миошић назива “краљ словински”, (57).

**II век с.е.** Апиан из Александрије нам каже, да је римски војсковођа Фулвиус Флакус водио борбу 135. године с.е. са Србима у долини Неретве, које називају Илирима или Далматима, (11).

**I век с.е.** Страбон помиње Србе као народ Илирије од Јадранског мора до Паноније. Динару планину назива Србском планином, (12).

**I век н.е.** Крунски доказ тачности свих ових навода даје римски научник Плиније Старији у приказу регрутског списка србских, односно илирских племена из 12. године после Христа. На списку се налази 27 србских племена, од којих више од половине и данас постоји, (13). Међу њима су и моји претци Деретићи. То су: Мезеји, Дитиони, Десниати, Неретвљани, Сартири, Сарбеати, Глиндићи, Дукљани, Диндари, Дермастије, Церани, Деврње, Мелчумани, Сикулоте, Варди, Даверци, Деретићи, Ликини, Ступини, Бурнице, Олбљани, Лабеати, Сенади, Денде, Сашељи, Рудињани и Грабљани. Грабљани нису били племе, него је то била једна варошица на Зупцима и њих називају једноставно Илирима. Сарбеати такође нису били племе, него савез од неколико мањих племена па их зато називају једноставно Србима. Од Ликина, који су живели у Поповом пољу испод Требиња, пореклом је император Ликиниус чији су потомци Немањићи.

Апиан каже да су у првом веку н.е. “најславнија илирска племена Срби (Сордиски) и Трибали”, (14). За Трибале знамо да су такође Срби.

**II век н.е.** Дион Касиус, писац римске историје из другог века, помиње Србе на пределу Илирије, (15). Дион је био римски управник Илирије.

**IV век.** Еузебије Памфил у својој Хроници каже да је Тиберије победио 9. године н.е. “Србске Далмате”, (16).

**VII век.** Јордан историчар Гета каже да су од Сармата, то јест Срба, потекли Венети, Анги и Словени, (21).

**VII век.** Космограф из Равене поистовећује Илирију са Србијом од Јадранског мора до Дунава, (17).

**IX век.** Велика србска империја на Хелмском полуострву цара Крепимира Оштривојевића, приказана на мапи за коју Леополд Ранке каже: “...цела територија је била србска од Дунава до Јадрана и до Архипелага”, (18).

**X век.** Познати чешки зборник *Матер Верборум* каже: “Сармати и Срби су два имена истог значења за исти народ”. То исто каже и немачки епископ Салмон. Све ово сведочи који народ је ратовао са Римљанима у Илирији. Као што Еузебије 4. век каже: “Тиберије је победио 9. године н.е. Сарматске Далмате”. (19), а тако каже и Хреман Контракт 11. век. (20)

**XI век.** Нестор часни Кијевски у свом Летопису објашњава порекло Словена из Илирије и набраја која су племена, пред римским освајањима, отишла на север и исток Европе. (22)

Црквени сабор у Сплиту 1059. године забранио је употребу “Илирске литургије” у црквама и дозволио само грчку и латинску литургију. (23)

**XII век.** Византијски историчар Јован Кинамос каже да су Срби, који су као народ Далмати, изградили тврђаву Рас. (24)

**XIII век.** Француски историчар Луј Леже преноси чешку Далемилову хронику из 13. века, у којој се каже да су се Срби населили после потопа на границама грчких земаља и дуж мора и да су се раширили све до Рима. На истом месту преноси и пољску хронику из 14. века у којој се каже да је Илирија колевка словенских народа. (25)

**XIV век.** Византијски историчар Халкокондилас каже за цара Душана, да је хтео да успостави “европску империју народа Илирског”. (26)

**XV век.** Краљ Срба, босанска лоза Јабланивића, Стефан Томашевић се титулише 1446. године овако: “Stephanus Thomas Dei gratia Rasciae, Serviae, Bosniensium sive Illyricum Rex” (27)

**XVI век.** Далматинац Винко Прибојевић, професор теологије, 16. век, међу Словене убраја: “Трачане, Мезе, Гете, Дачане, Македонце, Илире, Роксолане, Моске, Фрижане и Вандале.” (28)

Наш савременик, Рус Павел Тулајев наводи руску *Степску књигу* из 16. века и каже: “У том избору, из црквених и светских хроника, словенска прапостојбина смештена је у Илирији, што би било у складу са библијским изворником и Несторовим Летописом.” (29)

После турског освајања Далмације 1540. године, осим градова, велики број становника континенталне Далмације, који су говорили србским језиком, се склонили у градове. Тада је у градове “... уведен илирски језик, у којима се до тада говорио италијански.” (30)

**XVII век.** Мавро Орбини, 16/17. век, под појмом Словена укључује поред Венета, Венда, и Русе-Вандале, Гете, Илире, Гете, Алане, Сармате и друге. (31)

Општи Лист, односно Пећи родослов, почиње излагање са “опис родословља светих царева србских или ти илирских.” (51)

**XVIII век.** Високи чиновник на бечком Двору, Јохан Христифор барон Бартенштајн објавио је 1761. године један преглед тадашњег стања србског народа, под насловом “Кратак извештај о стању расејаног многобројног илирског народа”. (32)

Велики француски историчар и ерудита Ди Канж каже: Србију су Сарматском звали... Срби Далмације су Далмати и само вулгарно их називају Словенима. (33)

**XIX век.** Први речник србско-немачког језика, издат у Бечу 1853. године, посвећен кнезу Михаилу Обреновићу, носи наслов Илирисцхен унд деутсцхен Спрацхе. (34)

Отац немачке филологије и германистике Јакоб Грим пише 1815. године: “Србима називамо правилније оно што се иначе Илирима назива, словенску народни грану.”

Аустро-немачки писац Александер Хекш казао је у свом путопису о Подунављу: “Укупност свих словенских Илира пење се на око шест милиона душа. Ниједан словенски народ није у ново и најновије време скренуо на себе пажњу у толикој мери као Илири.” (54)

Јернеј Копитар у приказу Вуковог Рјечника из 1818. године каже да је то језик “бројног, тако величанствено надареног, јуначког народа Срба (Илира) ...” (55)

Немачки теолог и правник Јохан Фердинанд Наигебаур каже: “Питао сам једног ученог француског монаха из републике Пољица за мишљење о разлици између Илира и Хрвата. Одговорио је: Ја бих рађе био Турчин него Хрват”. Један други католички свештеник је изјавио: “Срби или Илири су образованији него Хрвати; њихова књижевност је старија”. (56) Овде заиста имамо врло прецизну одредницу ко су Илири.

**XX век.** Име Илири било је синоним за Србе све до двадесетог века. На бечком Двору Србска канцеларија, све до Првог светског рата, званично је називана Илирском.

За време од 23 века Срби и странци су знали да су Илири Срби, а онда “учени” нордисти нам рекоше да то није тако, него да су Илири – Шћипетари.

Едсон каже за старе Епирце: “Грчки писци су их сматрали пелашке расе, домороци тих предела.” (35)

Сер Гордон Латам, водећи британски филолог 19. века, каже да су Пелазги и Трачани Словени. (36)

То непобитно доказује и савремени руски научник Грињевич, који је прочитао, односно дешифровао, све критске и друге пелашке написе. Потом је изјавио: “Народ који се у историји помиње под именом Пелазга био је словенски, јер то језик доказује.” (53)

Посебну важност има црквена организација на подручју Епира. Главну улогу је имала Драчка митрополија, која је у седмом веку имала 15 епископија. (37) Временом је Драч губио на важности и крајем деветог века Драчка митрополија има само 4 епископије. Како је Драч губио на значају у црквеној организацији тако је Белиград под Томором добивао. Почетком XII века Белиград је имао главну улогу у црквеној организацији у Епиру. Ален Дуселије каже да се Белиград и Главница помињу као главни црквени центри у Епиру око 1020. године. (38)

## V ДОЛАЗАК АРБАНАСА У СРБИЈУ

Догађај који је претходио и проузроковао долазак Арбанаса у Србију, био је рат између Византије и Србије у јесен 1042. године. Ромеји су са великом војском напали Србију и борбе су вођене на пределу Новог Епира, данашња територија Албаније. У две велике битке Срби су страшно поразили Ромеје и то је проузроковао немире у Византији. Један од побуњеника био је војсковођа Ђорђе Манијак, који је командовао византском војском на Сицилији и јужној Италији. Пошто су га без разлога сменили одлучио се на побуну и кренуо да узме власт у Цариграду. Повео је своју византијску војску коју је имао под командом и један део кавкаских Арбанаса, односно Албанаца како су их тада звали, као помоћне чете. Са Арбанасима ишле су и њихове породице како је то био обичај у том времену. Манијак се са својом војском искрцао у Драчу почетком марта 1043. године. На путу за Цариград сукобио се код Острова са ромејском војском верном Цариграду и ту погинуо. После погибије њеног вође, његова војска се предала. Ове догађаје описао је савременик, византијски историчар Михаило Аталиота, (39)

Тада се, први пут, Албанци помињу у Европи. То признају и арбанашки историчари и кажу: “Византијски писац из једанаестог века, Михаило Аталиота, описао је побуну византијског Војводе од Сицилије, Ђорђа Манијака, и извештава да се овај господин долазећи из Италије искрцао у Драчу 1043. године са војском састављеном од Ромеја и Албанаца.” (58)

Византинци су прихватили Манијакове, војнике који су се предали, али нису хтели да приме Албанце који су били странци. Њих су потисли на територију Србије. Ови нису могли да се врате натраг на Сицилију, јер су лађе са којима су дошли биле заплењене. Молили су Србе да им дозволе да се негде населе, па како су они традиционални сточари, гајиће стоку за њих и србску властелу. Војислав им је дозволио да се населе у Рабану, једно мало слабо насељено место на подножју планине Јабланице. Колико је био бројан тај народ није познато, али према процени није их било мање од пет хиљада, ни више од двадесет хиљада. У Србију су стигла само четири албанска племена: Геге, Тоске, Јапе (Лиапе) и Шамиде. Геге су “Госк” или “Гог” код јерменских географа. Шамиде су азијски Шумикси. Ова два последња племена су била мала, можда само делови племена, па су се утопили у прва два племена.

По Рабану ми смо их назвали Арбанасима, странци их зову Албанцима, а они сами себе називају Шћипетарима што на њиховом језику значи Брђани. Турци су их звали Арнаутима. То је арапски назив који значи : *они који се нису вратили* – мисли се из Србије на Сицилију. Сви западни научници који су проучавали Арбанасе, слажу се да Шћипетари значи – Брђани. (40), (41), (42) и (43)

Предео око Рабана где су живели Арбанаси називан је Арбанон. Тај предео су Срби називали – Рабан. У тринаестом веку, када су Арбанаси запремали одређену територију, Арбанон се простирао између река Маће на северу и Шкумбе на југу, без Драча и околине. Реку Шкумбу су прелазили у горњем току и допирали до горњег тока реке Девола у пределу града Коњуха. Овај град су Римљани по реци Шкумби називали Скампа, а султан Мехмед II назвао га је Елбасан. Предео јужно од Шкумбе и Девола са центром у Белиграду називан је Албанијом или Вајонитијом. Име Албанија није било у вези са Арбанасима нити Арбанонем, него је дато по Белиграду, на

латинском Албанополис или Албанум. Име Албанија употребили су први Нормани 1081. године, када су заузели Валону, Белиград и Драч. У Белиграду је било црквено средиште, које је раније било у Драчу. Са изbacивањем Нормана, назив Албанија се губи све до 1272. године, када га поново употребљава Карло Анжујски, пошто је заузео Драч, Белиград и Валону. Он тај свој посед назива Регнум Албаниа. У тој његовој Албанији није био укључен Арбанон, тако да имамо Албанију где данашњих Албанаца није било и Арбанон или Арбанију у којој су они живели. Тако да између Арбанона насељеног Арбанасима и Албаније насељене Србима и Ромејима није било никакве везе. Арбанаси су се проширили на територију Албаније тек у време Турака, где су уништили целе србске и хришћанске градове као Москопоље.

Када Аталиота помиње Арбанасе 1078. године, он их назива становницима Рабана – “Арбанон”. У борбама против Нормана 1081/2 Византија је упослила и Арбанасе, како нам то описује Ана Комнен. И Византинци их називају Арбанасима (Арваните), као и Срби по Рабану, а не Албанцима. Тако их помиње и Јован Скилица. То је сасвим логично, јер се они сами нису називали Албанцима, него су их тако странци звали по земљи у којој су живели. Када су добили ново насеље, добили су и ново име. Тако су се у средњем веку и сами Арбанаси називали.

Име Белиграда је у историји познато и више пута мењано. Белиград је родно место чувеног македонског војсковође и државника Антипе Јолина, главног војводе цара Филипа и Александра Великог. У трећем веку с.е. Белиград се по Антипи назива – Антипатрија. У другом веку н.е. овај град се зове Белиград, поново или изнова, није утврђено. Код географа Клаудија Птоломеја Белиград се помиње на латинском преводу – Албанополис. Овај превод на латински имена Белиграда, неки су покушали да вежу за Арбанасе, односно Албанце. Нису водили рачуна о преводу и да се ради о граду. Грци су Белиград преводили са Пулхерополис, чиме су потврдили да се ради о преводу имена Белиград. Они су ову реч узели из латинског где “пулхер” значи красан, леп. Тако је Бели град био синоним за Лепи град.

Име Березитије се губи од 12. века јер је на њеном простору настао Арбанон. Име Вајонитије, где није још било Арбанаса, одржаће се, у више облика, све до краја 15. века где се помиње као Вијатија. (44)

Гопчевић каже: “У данашњој Горњој Арбанији нису Шкипетари, него су Илири-Срби живели. А у старо доба историја није имала никакве везе са шкипетарским народом.” (45)

Даница Илирска је писала: “Арнаути су из Азије, из предела између Црног мора и Каспског језера...” (46)

Џон Камбел у вези имена Албанци каже:

“Албанци себе не називају овим именом, које припада претходним становницима њихове земље. Они су Скиптари, име које значи Брђани... њихово кападохиско порекло је утврђено...” (47)

Лаоник Халкокондилас, 15. век, каже да Трибали, Илири, Пољаци и Сармати говоре истим језиком. Да је сарматски језик исти што и илирски и венетски. (48)

Један француски научник из 19. века који је истраживао Арбанасе, Хиасинт Хеквар, записао је:

“Које је порекло Арбанаса? Са којом граном људског рода се они могу повезати? Ком језичком систему припадају Шкипетари? По свим овим питањима сведени смо само на претпоставке. Можемо само поуздано закључити да Арбанаси немају никакве везе, сличности ни афинитета у вези језика, етничког карактера или физичке сличности са било којом другом расом европске Турске: са Румунима, Грцима, Словенима и отоманским Турцима.” (49)

Хекваров земљак Сипријан Робер је установио да назив за Миридите потиче из персијског – “Мардаите”, што значи храбри. (50)

Један од раних америчких истраживача Арбанаса Хобхаус, на почетку 19. века, каже: “Што се тиче албанског језика, овде је прикупљено за ваш увид и то су примери који су готово први пут стављени на папир. Основа је словенска, измешана са различитим језицима, међу којима највише из турског, затим савременог грчког, италијанског, француског, чак и неке речи из енглеског у овој чудној мешавини.” (52) Одмах пада у очи да није нашао речи из старо грчког и латинског.

Поред историје и етнографије, ми откривамо кавкаско порекло Арбанаса и преко језика. Пресудни су називи бројева 1 и 100, помоћу којих се и одређује припадност датог језика одређеном систему језика. Арбанаси за број 1 имају три назива: *ња*, *ње* и *њи*. Озваничено је *ње*. Нема никакве везе са европским језицима, али има са азијским. Монголски назив за 1 је *нег*, на таи - *њунг*, на лао - *неунг*, група таи - *кадал*, на кавкаском *бежта* из Дагестана - *хоњ*. Арбанашки назив за број 100 се директно повезује са дагестанским *бежта* језиком. Арбанашки - *њећинд* је *бежта* - *хоњит*. *Ње* и *хоњ* су обележја за један, заједно једна стотина. Када се говори само о стотини Арбанаси кажу - *ћинда*, а *бежта* - *ћинта*. Ради се о азиским неаријевским језицима, који не припадају сатем систему. Сада је јасно ком језичком систему припада арбанашки језик.

Под утицајем стране пропаганде да су они Арбанаси потомци Илира и да су Агрон и Теута били њихови владари, наравно Србилиду не помињу, да је србски племић Ђурађ Кастриотић кнез Епира, њихов национални јунак, формирана је Шкипетарска нација. То је јединствен случај да се на присвојеним туђим, у овом случају србским, историјским личностима формира сопствена нација. Па се у име историјских права те и тако формиране нације, оспорава Србима право и на историју и на територију. И то све подржава и оправдава европска наука.

Немачки научни империјализам ватиканске инспирације, који је утирао пут немачком војном и политичком империјализму и папизму, створио је хаос у науци и подстакао многе злочине. Дана када су нордисти доживели потпуни крах, остала је гомила лажи и фалсификата које треба уклонити.

Сада, више него икада, можемо рећи:

*VERITAS IMMUTABILIS EST, ET PERPETUA!*

*ИСТИНА ЈЕ НЕПРОМЕНЉИВА И ВЕЧНА!*

#### ИСПОЛЗА

1. "Политика" од 29. септембра 2006. године, страна 28.
2. John Cambell: THE HITTITES, John Nimmo, London, 1891, p. 279.
3. Светлана Плетњова: ХАЗАРИ, Пешић и Синови, Београд, 2004. страна 67/68.
4. Атанасије Урошевић: Једна традиција о пореклу Арбанаса, ГЛАСНИК скопског научног друштва, Скопје, 1929. Т. 2, с. 311.
5. Георг фон Хан: КРОЗ ПОРЕЧИНУ ДРИМА И ВАРДАРА, Државна штампарија, Београд 1876.
6. James Beker M. A.: TURKEY IN EUROPE, Cassell Peter & Galpin, London 1877. p. 364.
7. Симеон Кончар: Прадомовина Срба, СТРАЖИЛОВО, 29-33, 1894.
8. Claudius Ptolemaeus: GEOGRAPHIA, Francesco Berlinghieri, Florence 1482.
9. Joannis Zonarae: HISTORICA ANNALUM, Patrologiae, Migne, Paris 1864. Tomus 134, pagus 690.
10. E. Pricot De Saint-Marie: LES SLAVES MEREDIONAUX, Armand Lechevalier, Paris 1874. p. 23.
11. Appiani Alexandrini: ROMANORUM HISTORIARUM, Firmin-Didot, Paris 1850. (X. 10)
12. Strabon: GEOGRAPHIE, Imprimerie Imperiale, Paris 1805.
13. Plinius Secundus: HISTORIAE NATURALIS, L. III, C. 26.
14. Appiani Alexandrini: ROMANORUM HISTORIARUM, Firmin-Didot, Paris 1850. X.3.
15. Dion Cassius: HISTOIRE ROMAINE, FirminDidot, Paris 1848/1889.
16. Eusebius Pamphili: CHRONICORUM Lib. II. Pag. 531. Patrologiae, Migne, Paris 1857.
17. Ravenatis Anonymi: COSMOGRAPHIA, Otto Zeller, Aachen 1962.
18. Leopold Ranke: THE HISTORY OF SERBIA, Henry G. Bohn, London 1853.
19. Eusebius Pamphili: CHRONICORUM Lib. II. Pag. 531. Patrologiae, Migne, Paris 1857.
20. Hermannus Contractus: CHRONICON, Patrologiae, Migne, Paris 1882. Tomus 143, pag. 56.
21. Jornandes: HISTOIRE DES GOTHES, Firmin-Didot, Paris 1869.
22. Нестор часни Кијевски: ЛЕТОПИС или ХРОНИКА  
Повијест минулих љета или Несторов љетопис, издање  
*ИКП Никола Пашић*, Београд, 2003.
23. History of Dalmatia, New York 1898. page 33. (..synod at Spalato, which prohibited the use of the Illyrian liturgy, ..) Thomas archidiaconus: HISTORIA SALONITANA. Cap. X.
24. Joannis Cinnamus: HISTORIAE, Patrologiae, Migne, Paris 1864. Tomus 133. pag. 322.
25. Louis Leger: CYRILLE ET METHODE, A. Franck, Paris 1868. (Dalemil: Chronica), (Chronique de Mierzwa et de Vincent), page 8.
26. Laonicus Chalcocondylae: HISTORIAE, Patrologia, Migne, Paris 1866. p. 43 i 138.
27. Gianantonio Bomman: STORIA CIVILE ED ECCLESIASTICA DELLA DALMAZIA, CROAZIA E BOSNA, Antonio Locatelli, Venezia 1775. p. 348.
28. Vincentius Priboeuius: DE ORIGINE SUCCESSIBUSQUE SLAVORUM, Venetiis 1532. p. 68.
29. Павел Тулајев: ВЕНЕТИ, Пешић и Синови, Београд, 2004, с. 22.
30. Storia della Dalmazia, Zara 1878. pag. 243.
31. Don Mavro Orbini: IL REGNO DE GLI SLAVI, Pesaro 1601, p. 23.
32. Јохан Нристифор барон Бартенстеин: Кратак Извештај о стању расејаног многобројног ИЛИРСКОГ НАРОДА, Јерменски манастир, Беч 1866.
33. Caroli Du Fresne Domini Du Cange: ILLYRICUM VETUS & NOVUM, Haeredum Royerianorum, Posonii 1746. pagus 30 et 33.
34. Rudolf A. Frohlich: Ilirischen und deutschen Sprache, A. Venedikt, Wien 1853.
35. Edson L. Clark: TURKEY, Peter Fanelon, New York 1898. p. 167.
36. Robert Gordon Latham: OPUSCULA – ESSAYS CHIEFLY PHILOLOGICAL AND ETHNOGRAPHICAL, Williams & Norgate, London 1860.
37. Радмило Петровић: ДРАЧКА МИТРОПОЛИЈА У СВЕТАЛУ АРХЕОЛОШКИХ НАЛАЗА, Зборник радова са међународног научног скупа одржаног на Петинју, 21-23 јуна 1990.
38. Alain Ducellier: LA FAÇADE MARITIME DE L'ALBANIE AU MOYEN AGE, Institute for Balkan Studies, Thssaloniki, 1981. p. 62.
39. Michael Ataliota: CORPUS, SCRIPTORUM HISTORIAE BYZANTINAE, Weber, Bonn 1853. p. 18.
40. Cyprien Robert: LES SLAVES DE TURQUIE, L. Pasard et Jules Labitte, Paris 1844. Tome II, page 121.
41. James Beker: TURKEY IN EUROPE, Cassell Peter & Galpin, London 1877. page 363.
42. Robert Gordon Latham: OPUSCULA – ESSAYS CHIEFLY PHILOLOGICAL AND ETHNOGRAPHICAL, Williams & Norgate, London 1860.

43. Edson L. Clark: TURKEY, Peter Fanelon, New York 1898. page 167.
44. N. Todorov – A. Velkov: SITUATION DEMOGRAPHIQUE DE LA PENINSUL BALKANIQUE (fin du XVe S. debut XVIe S.) Sofija 1988. strana 288.
45. Спиридон Гопчевић: ГОРЊА АРБАНИЈА, Нови Сад 1893.
46. DANICA ILIRSKA od 28. prosinca 1839. godine.
47. John Cambell: THE HITTITES, John Nimmo, London 1891. page 290.
48. Laonicus Halcocondilae: HISTORIAE, Patrologiae, Migne, Paris 1866. Tomus 19. pag. 35.
49. Hyacinthe Hecquard: HISTOIRE ET DESCRIPTION DE LA HAUTE ALBANIE, Arthus Bertrand, Paris 1884. page VIII.
50. Сурпrien Robert: LES SLAVES DE TURQUIE, L. Passard et Jules Labitte, Paris 1844. Tome II, page 121.
51. ОПШТИ ЛИСТ (Пећки родослов), Државна штампарија, Београд 1872. ст. 10.
52. J. C. Hobhouse Broughton: A JOURNEY THROUGH ALBANIA, M. Caret and son, Philadelphia 1817. page 129.
53. Г. С. Гриневић: ПРАСЛАВЈАНСКАЈА ПИСМЕНОСТ, “Опшћественија полза”, Москва 1993.
54. Alexander Heksch: DIE DONAU VON IHREM URSPRUNG BIS AN DIE MUNDUNG, WIEN 1881. s. 46.
55. Jerneja Kopitara Spisov II del. Srednja doba (1818-1834). I knjiga. Slovenska akademija znanosti I umetnosti, Ljubljana 1944.
56. J. G. Neigebaur: DIE SUD-SLAWEN UND IHRE LANDR. Heipzig 1851. s. 385/386.
57. Andria Cacich-Miossich: Razgovor ugodni naroda slovinskoga. Venezia 1756. pag. 4.
58. Stefanq Pollo and Arben Puto: THE HISTORY OF ALBANIA, Routledge & Kegan, London, Boston and Henley 1981. page 37.

## Момир Јовић

### О БАЛКАНСКИМ СТАРИНЦИМА

Изузев далеких прастановника Лепенског Вира и Винче, четири хиљаде година пре Сумера, на овим просторима поред Срба нема других староседеоца.

О доласку Хелена сведочи Херодот („Историја” I 56, 171). За очекивати је, на Балкану је био народ под именом: Расени, Тирсени, Етрурци. Био је то један од могућих праваца сеоба Етрураца. Истовремено пада долазак Етрураца на Апенине, као и Колхиђана, на простор између Бојане и Боке.

Европски историчари, под утицајем италских, прихватају могућност да су Етрурци дошли на Апенинско полуострво тек у вековима IX-VIII, али са тим се не слажу Херодотови подаци (I 57, 94, 163, 167, VI 22). За Пелазге каже да су живели изнад Тирсена (I 57). У причи о Лиђанима наводи, да су раније они променили име „Те се од тада зову Тирсени” (I 94). Стога Етрурци (Раси, Расени, Тирсени) логичније је, на Апенине су дошли око XVIII века ст. е.

Ова њихова имена: Раси, Расени, неминовно упућују на Србе, уз то и потврда, кад су Угри дошли у Панонију (око IX века ст. е.) затекли су Србе, од њих су чули да им је име: Раси, отуд и данас мађарско име за Србе гласи: Рац/Раџи.

За проучаваоце Старог века, свако питање отвара нове претпоставке. Јер, да су Срби дошли на Балкан VI-VII века, како би о Србима податке пружали: Херодот, Клаудије, Птоломеј. Знајући за њихову пуну веродостојност, Срби су на Балкану били вековима, чак миленијима раније, пре тзв. Сеобе Словена. Успут нема података о неким сеобама осталих балканских Словена, изузев Бугара.

Долазак Бугара на Балкан везан је за 679. годину, за цара Константина IV (668-685). Дошли су под Аспарухом, и 1979. су Бугари прослављали својих 1300 година на Балкану.

Што се тиче Хрвата, после одбацивања Готске, па Иранске, потом и Аварско-Хунске теорије о пореклу, данас се опет изјашњавају за Иранску теорију („Политика” 18.06.2007. стр. 11), јер пронашли су да на иранском „хрват” значи „женско”. Ако им је тај податак олакшао недоумице после честих у прошлом веку прихватања, одбацивања, сад су у Иранском окриљу нашли своје порекло.

Херодот наводи Трибалску равницу, под Савом и Дунавом (IV 49). И за питање, зашто сад о Трибалима – довољно је истаћи, Халкокондија пише, султана Мурата убио је Трибал Мицош. Такође Херодот пише о српском језеру на североистоку Египта „Сербонијско језеро” (II 6, III 5). Плиније Старији помиње Србе на обалама Азовског мора, но ту помиње и Кимерце, друго име за Србе („Nat.His” VI 19). Кимерце помиње и Херодот (VII 20), али и Хомер „Одисеја” (XI 1-22). Амијан Маркелин бележи Србе на врлетима Карпата „монтес Серорум” („Историја” XVII 5, 3).

Клаудије Птоломеј је у својој Географији, пишући о свом времену регистровао је Србе на Балкану: Сербоји, Сирбоји. Код Дунава забележио је српски град: Сербино, кога научници покушавају идентификовати, прилично далеко, на простору данашњег Печуја, или Градишке у Посавини. Стогинак година пре Птоломеја, на истом месту Србе бележи картограф Помпоније Мела.

Ако се прихвати логична могућност да су Срби продужетак винчанске цивилизације, на то упућује и њихово писмо, тако је Винча директни следбеник и наставак културе Лепенског Вира. Везивање Срба за Винчу, помера историју Срба бар четири хиљаде година уназад, уз још до Лепенског Вира, око три миленија.

На бази ових тачних констатација, Нестор Кијевски („Повијест минулих љета” Београд, 2003. стр. 6) прича своје виђење света, почевши од Адамових синова, и потом, а после много времена „сјели” су Словени на Дунав „гдје је данас Угарска и Бугарска... Од ових Словена разиђоше се Словени по земљи и назваше се именима својим по мјесту гдје сједоше” (стр. 6). Нестор износи и једну тврдњу „Норици, који и јесу Словени” (стр. 6).

У истом смислу Јосиф Добровски пише да он „признаје и тврди да Србин, има највеће право на старословенски језик, о чему ја нисам никад сумњао, јер име Србин није случајно постало, већ води своје порекло од најстаријих времена – управо од постанка самог народа. И овим су се именом звали сви данашњи народи” (стр. 9). Овакве тврдње о српском имену, једино, ако треба нека потврда, то нуди санскритско: Сораб, име још из времена Арктичких сеоба (Б.Г.Тилак „Арктичка прадомовина Веда” Београд, 1987.)

Дунав, као исходиште Словена (Срба) бележи и Карловачки родослов. За Дагоне и Даке наводи да су Срби, уз познати почетак „Сва српска идолу служаше Дагону” (Реља Новаковић „Још о пореклу Срба” Београд, 1992. стр.7). Пре уласка у разматрање ових речи, треба навести



шта у родослову пише о Ликинију, износећи да је Ликиније Србин по роду (стр. 11). Многи, мање обавештени, причу о Ликинију српском римском цару (305-324) сасвим одбацују.

Ово прихватање важности Дунава као прапостојбине Срба, намеће и оправдава, Лепенски Вир, на Дунаву у Ђердапу, потом Винча, непосредно код Београда. Од тада Срби су остали на своме, те је смешно причати о неким њиховим сеобама у средњем веку. Како да се досељавају они који су ту, већ толике миленије? Од Дунава, северно и источно, други су се расељавали, други Срби, названи Словени, по српском глаголу : словити, говорити.

О богу Дагону (идолу, како га бележи Библија I Цар. 5, 2-4; Судије 16, 23; I Днев. 10, 10), тај бог риболошког лика, није везан само за Дунав. Он је и стари месопотамски бог Оанес. Бар 4000 година после времена његова појављивања у Дунавским водама. Био је добар за људе, створио их је, дао им је сва знања, али су га Сумерани сматрали „он је толико ружан“. Та слобода, бога управо чини веродостојним. Нема оног Библијског, по својој слици и прилици (I Мој 1, 27). Дагон је сваког дана већи број сати морао проводити у води, била му је пријатнија (М. Јовић „Срби пре Срба“ Краљево, 2002. стр. 67).

Међутим Дагон се везује за Дунав онолико раније, око четири миленија, колико је од Срба на Дунаву, млађи сумерски народ. И већа је вероватноћа да је првобитно станиште бога Дагона био Дунав. Са више воде, и за њега више могућности. Није спорно да је био присутан и код Сумерана, али то је таман тек последично, као што је већ анахрона чувена књига Крамера „Историја почиње у Сумеру“.

Дагон, Оанес, или неки сличан њима, забележен је као бог код Каласасаја, на Титикака језеру. И тамо су пронађене статуе карактеристичног риболошког бога (Г. Хенкок „Трагови Богова“ Нови Сад, 2004. стр. 121-125). На Лепенском Виру откривене су камене статуе, скоро стилизоване, управо тога риболошког бога (Д. Срејовић, Ј. Бабовић „Умотност Лепенског Вира“ Београд, 1983, стр. 108, 110, 118, 132-146). Берос, халдејски историчар тврди да се у великој прошлости, тај водени бог, код митских сумерских краљева, називао: Уан, стога питања и одговори које намећу ове теме, много су шире од ове данашње приче (Г. Хенкок, стр. 122-123).

Плиније Старији у делу „О природи“ помињући обале источног Јадрана (било је то ипак –*mare nostrum*) пише да се град Улцињ, раније називао: Колхинијум „*Olcinium quod ante Colchicum dictum est, a Colchis conditum.*“ (Nat. His. III 144). У ствари исту причу доноси и за град Орикур, кога су градили Колхијани у врлетима Епира „...*hic is ora Oricum oppidum a Colchis conditum, inde initum Epiri, montes Acroceraunii, quibus hunc Europae determinativus sinus*“ (Трактат о Македонији lib. III cap. 24).

Знајући да је Колхида део североисточне обале Понта, то помиње и Херодот (I 2, 104) дакле, неопходно њихово пресељавање на југоисточни Јадран потврђује еп о Аргонаутима (IV 510-520. 983, 1000-1005, 1210-1215), као и изнесем податак, да су својим именом назвали градове на обали Јадрана, поменуто је, пренели су и име планинског кавкаског ланца – Кераунијске планине, на Епир, његове планине називајући, уз грчки додаток: Акрокераунијске планине.

Још један траг указује на сеобу Коихијана на Јадран, то пева Аполоније Роданин. У потеру за Аргом, краљ Ејет послао је део флоте под командом сина, принца Апсирта, Медејина полубрата. Апсиртова флота је стигла брод Арго, очекује се – у зони Дунавске делте. Кад је Апсирт дошао на Арго, почели су преговори. Но тада су Аргонаути приметили долазак још веће флоте Колхијана, под командом краља Ејета. Углавном, принц Апсиртје мучки убијен (IV 470-475). Да би што више задржали краљеву флоту, Медеја наређује да се раскомада принчево тело, разбацујући га по рукавцима Дунава. Као место убиства помиње се Артемидино острво (IV 453). Ово убиство подсећа на ритуално убиство са сличним исходом, бога Озириса од стране његова брата, злог бога Сета. И кад је кренула флота на Арго, вољом Хере, Арго успева побећи (IV 507).

Краљ се утучен враћа у Колхиду, морнарима је издао стриктну наредбу „Ако ли кћерку не ухвате њему... нек знају да за срцбу ће цијелу и несрећу његову сву, главом платити својом“ (IV 231-235). Флота Колхијана није ухватила брод Арго. Нису смели назад свом расрдемом и жалосном краљу, стога Еп разрешава овај немогући заплет наставком певања „па се разишав, ондје и ондје станишта саграде чврста“ (IV 513).

Но, остаје и друга могућност, јадранска острва: Црес и Осор, Аполоније Рођанин назива: Апсирти (IV 515) јер у продужетку стиха пише, за Колхијане „под именом Апсирти и данас бораве тамо“ (IV 515). Ова прича нагиње тумачењу да је принц Апсирт убијен, ту код ових острва. Могуће је, овом се причом оправдава раније мишљење да су Аргонаути пловили Дунавом, Савом, Сочом у Јадран, али нема претпоставки о неком другачијем размештају и повезаности тих река, у то време (Поморска Енциклопедија, Загреб, 1975. т. 2, стр. 49).

Поред острва Апсирта, где се помиње прва група досељених Колхијана, другу групу чине Колхијани који су се населили уз реку Бојану, где ће касније бити гроб Кадма и Хармоније (IV 517), а трећа група Кохилјана, то су они који су подигли у Епиру град Орик.

Питања око Хронологије дефинишу различита схватања. Историчари, Кадма везују за XIII век с.е.. Међутим, Кадмо је важан део митског сижеа: његово спашавање Зевса од расрђеног Тифона.

И, Кадмо је дошао у Европу, у потери за сестром Еуропом, коју је већ био уграбио Зевс. Кадмо је Оснивач и родоначелник беотске Тебе; Кадмо је Хеленима дао писменост. То се не може односити на Алфабет из VIII-VII века с.е., мисли се на Критско – Микенско Линеарно Б писмо, које претходи времену XIII века с.е.. Да ли се то мисли на писменост Микењана? Узимајући све у обзир, потом време доласка Кадма на Јадран да би се уважиле све претпоставке, свакако то одговара XVIII веку. Он је Колхиђанима постао краљ. Но, док је био краљ у Теби, на Кадма врши притиске његов унук Пентеј, те је Кадмо принуђен напустити Тебу. Одлази на обале Копайдског беотског језера, са блатњавим обалама. Због тога, народ врши велико изловљавање јегуља. По јегуљама, овај беотски народ је прозван: Енхелејци. Кадмо је са својим избеглицама дошао код беотских Јегуљара, те и њима постаје краљ. Али Пентеј наставља своје нападе, и Кадмо је принуђен да напусти Хеладу. Са њим одлазе његови тебански поданици, као и Јегуљари, јер увек могу бити криви пред Пентејем, јер су истински помагали и примили Кадма.

Кадмо се са породицом и својим народом нашао на Јадрану, на простору између Бојане и Боке. Кадмо је оснивач Бутуе/Будва.

Аргонаути су условили сеобу Коихиђана. Прихватање да је њихова сеоба највероватније морала бити у XVIII веку, тај век омогућује да се Кадмо и његов народ у том веку наду на истом простору, између Бојане и Боке кад и Колхиђани. По расплету неминовних сукоба између Кадмових поданика и Колхиђана, Кадмо је од обе стране изабран, постао им је заједнички краљ.

Поводом Јегуљара – Енхелејаца, чак их третирају као неко нехеленско племе, али, ето живели су у Беотији. Потом, да су то, у ствари Пелести, који су се по Херодоту већ морали раније стопити са будућим хеленским племенима. Са друге стране, може се казати: тамо где се помињу Кадмо и Хармонија, ту су увек и Енхелејци. Јегуљари као и остали Хелени говорили су неким хеленским дијалектом, и за друге Хелене нису били странци.

Интересантно је, Александар Стипчевић у својој књизи „Илири“ (Загреб 1974), као и његови многи истомишљеници, сви помињу Енхелејце и Илире на Јадрану. Чудно, баш чудно, да се не питају: откуд ту Илири! Зар је свима њима сасвим непознат еп о Аргонаутима? Зар нису читали код Плинија Старијег за Улцињ да се звао Колхинијум, или да су град Орику подигли Колхиђани.

Стога, та чудна изостављања, уствари, прескакања питања о сеоби Колхиђана, таквима обарају њихов *credo*, да су Илири балкански староседеоци. Несмислено је у науци имати некакве унапред зацртане намере, којима се мењају реалне чињенице.

Дакле, ни Аргонаути не могу припадати неком млађем времену, изузев, ту око XVIII века. Јер: веслачи на Аргу су – Орфеј (мистеријски бог), Херакло (Зевсов син). Орфеј Трачанин условљава померање и неких овешталих схватања, јер: Орфеј, Пронапид и Лин били су пријатељи, али – Пронапид је био учитељ Хомера. На Аргу је био и Одисејев отац Леарт. Како да између оца и сина буде размак од чак пет векова? Померањем Одисеја, померен је и Тројански рат. Све то једино одговара XVIII веку. То помера време Критских Палата. У ствари, ништа о Египту не даје потврду тим научницима за њихову тврдњу, да су Тинијске династије владале између 3000. - 2778. године. Али, зашто и археолози и историчари Антикe, упорно врше сажимања, сужавања времена у прошлости? Како то да ништа не може прећи ту фамозну Бикерманову: Трихиљадиту годину? Кад је Сумеру са својим династијама, да би трајао у историјском смислу, њему је требало пуне две хиљаде година, и тек на то време наслања се Акад и остале династије до Аморићана.

Коначно: као и остали антички народи, и новодошли Колхиђани имали су бар десетак имена, но за ову прилику издвајам само три: Хили, Хилиои, Хилириои. Без аспирате, то су: Илири. Зар треба поново истицати, да ти Илири, под њиховим старијим именом: Колхиђани присутни су на јужном Јадрану, где су оставили видљиве топонимске трагове.

Али, што се тиче Илира и чудних научних, наводно навика – да су илirsка била сва западно-балканска племена, до Саве и преко Дрине, до Тимока – зар би Рим, свој илirски рат усмерио само на, увек малобројно насељену Боку!? Па и данас, код смелијих археолога, Ардијеи, већ се не сматрају илirским племеном. Толико увећавање Илира, њиховог енормног броја, и то у Антици, све су то искључиво, политичке последице, по сваку цену очувања панилirске теорије, боље рећи – измишљотине!

Државни римски административни систем почивао је на провинцијама и дијецезама. Балканска широка дијецеза, названа је Илirкум. То је име области, као што ће таква ући и у митрополитански хришћански систем. Али, нигде то не обележава, односно не подразумева, да су становници те велике дијецезе, били Илири. Чак ни Диоклија није настала према тзв. Илirском племену: Доклеати. Настала је према имену цара Диоклецијана, њеном изградњом, увећавао је значај свом месту рођења.

Амијан Маркелин (III в.) на много места помиње Илирик, Област, а нигде Илире. Илире конкретно помиње, али у времену шест векова пре њега, кад прича о Македонцима и њиховим борбама са Илирима ("Историја" XXVI 9, 3). Даје другачије, да ли је Словенска Бистрица и данас Илirска? Зар хрватски Илirски покрет, није био хрватски? А Порфирогенет, он нигде не помиње Илире, само област Илирик. Римски цареви из Илирика – нису били: Илири!

На овим детаљима, лако је закључити: Илири нису староседеоци Балкана. Али нажалост, управо јесу староседеоци Балкана, јер тако пише у свим српским историјским књигама, и што је још масовније, у свакој српској укрштеници! Па докле! Да је био толики број Илира – њихов нестанак би морао бити негде забележен.

Друго, Тацит у „Аналима” помиње Албанце, у контексту описивања рата, Помпеја Великог против понтског краља Митридата VI Еупатора. Краљ Митридат је притиснут упорношћу римских легија, морао напустити своју државу, бежећи према Кавказу. Кренуо је десном падином, односно југоисточном страном Кавказа, који се наслања на велико Каспијско Језеро. Од Тацита, све школске историјске мапе, ту на обронцима Кавказа, бележе Албанију (примера ради: F.W. Putzgers „Historischer Schul-Atlas” Leipzig, 1892. стр.2,5). Данас је то област Азербејџана. У то време других Албанаца, других Албанија није било (Тацит „Анали”, Београд, 1970, II 68, IV 5, VI 39-41, XIII 41, стр. 468, ком. 152; “Хисторије”, Загреб, 1987, И-6)

Након Тацита, у III веку, Албанце помиње на истој локацији, Гај Јулије Солин. Солин доноси своје тумачење у вези имена Албанаца. Полази од латинског – *albus* – као основа за име: Албанац. Свакако то је добро, ако тај дивљи народ, раније није имао никакво своје име. Иначе, како би Кавкасци своја имена изводила из латинске основе! А Солин пише „...да је боја њихове главе дала име том народу” (VI 5, XI 5). Значи да је Албанац произашао из појма: албинизам. У истом смислу могла би се тражити повезаност са неким Белим Острвом (Алба – Несос). Сматрам, то је само, интересантан етимолошки покушај.

Према истраживањима Гојка Вукчевића, Кавкаски Албанци су примили хришћанство у IV веку. Према онима који данас живе, али на Балкану, њима је сасвим свеједно било какво верско опредељење. За неке паре, многи су носили крстиће, док су били златни, док их је издашно даривала римокатоличка бискупија. Иначе се представљају као исламци.

У VII веку (свакако после Велике Хиџре) на те просторе дошли су Арапи Калифата. Током X века, можда и крајем IX века, на те просторе Подкавказја продиру Огузи, огранак туркменских Селдука. То узрокује померање Арапа. У њиховом одаску нашли су се и Албанци, већ давно, нису били хришћани. Један мањи део тих Албанаца, нашао се у данашњем Нагорном Карабаху, ту су, та мањина и данас. Остали су отишли са Арапима, („О пореклу Илира” Подгорица, 1992. стр. 75). Албанци су уз Арапе нашли се на Сицилији, неки део и у Јужној Италији (ту су и данас). Не треба сметнути са ума – то је свакако, десети век нове ере.

Средином XI века, са простора Сицилије и Јужне Италије, уз грчког војсковођу Георгија Манијакиса око 1043. године Албанци су, вероватно, прешли на источну обалу Јадрана (Георгије Острогорски „Историја Византије” Београд 1969, стр. 315-316).

Поводом норманског заузимања Драча под Робертом Гвискарком, његов напад описује царева кћерка Ана Комнина у свом спеву „Алексијада”, где она помиње Албанце као борце на византијској страни. И тада се први пут у византијској историографији, јавља име Албанаца.

Без разлике на могућност или немогућност важења Солинове дефиниције да је од – *albus* – настало име Албанаца, остаје нејасно: откуд им слово -Р- у имену: Арбанаси. Све упућује да је -Р- преузето из имена старе српске области Рабана (касније северне Албаније). За име Арнаути, јасно је то је турски утицај.

У средњовековној српској држави, властела је одржавала неке односе са Албански/Арбанским првацима. Али, Албанци тада нису насељавали српске просторе Косова и Метохије. Па ни касније за Деспотовине, као и почетком турског освајања, још нису Албанци били унутар српске државе.

Турске књиге – Дефтера, као опште пореске књиге, пажљиво су бележиле све своје поданике. И према Дефтерима, на просторима Старе Србије, све до 1690. године – Албанци нису становали у Србији. Захваљујући оријенталистима из оријенталног института у Сарајеву, 1.964. објављен је Дефтер „Крајиште Иса-бега Исаковића, збирни катастарски попис из 1455. године”. Његово Крајиште је обухватало шири простор од данашњег Косова и Метохије.

И констатовано је, од целе књиге, на свих 116 стр. текста, само је 79 имена, која нису уобичајено српска. Видљиво је, то су муслиманска имена, што опет у старту не подразумева, да су то албанска имена. Сасвим је исти резултат из прегледа Дефтера, истог сарајевског Института „Област Бранковића, општи катастарски попис из 1455. године” Сарајево, 1972. године.

Посебно је важно истаћи, те године (1455) прошло је већ 69 година од Видовданске битке, али важне градове: Призрен и Ново Брдо, Турци су заузели тек те године. Према овим турским књигама, Албанци још нису били на Косову и Метохији, тиме нису ни могли учествовати у Косовском боју. Истичем то, јер Албанци, сад настоје свету наметнути своју причу, да су те 1389. године већ били масовно на просторима Старе Србије, тиме, да су били са бројним четама, борци у Косовском боју (једино не помињу – на чијој страни!).

Поред општеобавезних Дефтера, постојале си и турске пописне књиге, само за немуслимане, са називом: Џизије. Џизије показују на тлу Србије масовно плаћање тог пореза, све до 1690. године. После те године, великог Бечког рата, на просторима Србије, Џизије се скоро нису ни плаћале. Срби су се масовно преселили преко Саве и Дунава, због свог наглашеног учешћа на

страни Аустрије против Турака. То је била позната Сеоба под патријархом Чарнојевићем. Турци су изгубили своју рају, више нема ни цизија, а они нису упали на Балкан да буду земљорадници. Стога Турци врше озбиљно агитовање, уз сва обећања, да се Срби врате на своје поседе.

И ова 1690. је преломна година, иза Проклетијских гудура стушили су се Албанци на богате поседе Срба по Метохији. И тако је почео да расте број Албанаца у Метохији (примера ради, 1968. године због неподношљивих притисака Албанаца, тринаест српских лекара, специјалиста, начелника одељења, не могавши подносити тај албански зулум, напустили су Призрен. И посебно је важно истаћи: ти српски лекари су отишли међу Србе, отишли су сви у Косовску Митровицу). То показује намеру Албанаца, да од имена: Косово и Метохија, направе, само своје: Косова. И убрзо су почели масовно насељавати те старе српске, Косовске просторе. Желели су, да број Албанаца на Косову, буде адекватан броју и паритету Албанаца у Метохији. Тад је била још ФНРЈ, али под диктатуром Тита и комуниста, нико није смео, чак ни пожалити се, што Албанци почињу, мењати и старе српске географске називе.

У XX веку, после свих страдања и ратова, током II Светског рата, Срби су били против Хитлера. Стога, немачком окупацијом, Хитлерови сателити легално парчају Србију: Мађари, Хрвати, Бугари, Албанци. Тито је после рата кога је добио захваљујући гињењима Срба, забранио Србима и Црногорцима повратак на Космет, јер Албанци, који су махом били баллисти, није требало узнемиравати. Тада је око 300-400. 000 Албанаца из Албаније ушло у ту ФНРЈ. Чак је и један од најважнијих Титових државника, био Албанац из Албаније, Фадиљ Хоџа. То је био нонсенс за европску политику.

Потом Србији као поклон, долазе непрестани притисци Албанаца. Затим бомбардовање, и НАТО. Све то на старој српској земљи. Стога, тешко народу коме Америка одређује правила. Подсећа то на причу – кад је медвед мачкама делио, њихов сир.

Дакле, Албанци су и после доласка Арапа под Кавказ, остали на тим источним обронцима, према Каспијском језеру.

Поред Тацита, податке о Албанцима на Кавказу доносе, кроз задње векове римске Републике, до пред крај царства. Као: Страбон („Географија“ 10, 4), Клаудије Птоломеј на његовој мапи Кавказа, Присцијан („Географија“ 56-59), Мојсије Хоренски (у својој „Историји“ на више места), Руфије Фест Авијен („*Descriptio orbis terras*“ VI, 5), као и већ поменути Гај Јулије Солин.

Разглабањем ове теме, закључак је јасан – Илири нису староседеоци Балкана. Али Албанци доласком на Балкан, нису затекли Илире. Дели их двадесетак векова. Та два различита кавкаска народа нису живели у истом времену. Нису имали ни сличан интелектуални развој. Колхиђани – Илири су имали развијену, познату краљевину, док су Албанци били дивље планинско племе. Увек су уз јаче, другима чинили зло. И научили су да својатају туђе.

О српским исламцима, кад је реч, не сме се ни помињати неко њихово време, док још нису били исламци. А нема нормалних контаката, док су народи међусобно у фази прећуткивања прошлости. Хрватским Усташама Хитлер је дао Срем. И из фрушкогорских манастира, опет су биле сеобе светиња, реликвија, књига. И опет се понављао Врачар, и његова ватра.

О ослобођењу, оне 1945. Игуман дечански Макарије, 1967. године, кад је питан колико је била тешка окупација, одговарао је: Окупацију, неку, још и некако – али ослобођење – не повратило се!

И у новом миленију, као у ранијим пошастима требали су нестати трагови Срба: по Хрватској, Босни и Херцеговини, Косову и Метохији. У Македонији и сада већ и у Црној Гори, одрођавају се српске немањићке светиње. И, у свим тим областима, непопуларно је бити Србин.

Али сад долази тежак, жалостан део мог излагања. Поред свих страдања, Срби се трују изнутра. У школским уџбеницима пишу се лажи о Србима. Нисам у стању поверовати, да сви ти историчари, пишу накарадно, само из свог незнања. И нису само аутори кривци – јер, све те накарадне уџбенике, одобрило је Министарство Просвете Србије. Аутори су за своје лажи добили знатне тантијеме. Нажалост, имали су и познате своје рецензенте... Део српских историчара под комунизмом, морали су ћутати, да не таласају. Касније, држали су се принципа: не истицати своја неслагања. Примера ради: Радован Самарџић, на скупу у Манастиру Дечанима, као и ми остали, слушао је несувисла излагања професора приштинске катедре Историје, Скендера Ризаја. Он је негирао српске сеобе, па и Велику, Чарнојевићеву. Наизглед, то је само његова глупост. Али, разлози су много дубљи. Није било Сеоба. Увек је однос Срба и Албанаца на Космету – био исти, као и тих година. Нико се није одсељавао, нико се није досељавао.

Професор Радован Самарџић је ћутао, а то је била његова научна област. Молио сам га, да се некако супротстави Скендеровој причи. Бар ауторитета ради. Одбио је. А Скендер Ризај је сутрадан на Катедри, поносно извикивао да његове истине, није чак могао побити ни стручњак Радован Самарџић.

Професор Сима Ћирковић, на Скупу у Приштини, о Косовском Боју, слушао је приче, да су Балшићи одувек римокатолици. Молио сам га да као меродавни медијевиста, нешто изнесе против те нетачне тврдње. Он је мени одговорио, да су то само њихове небулозе. Није ништа казао. Ја сам се супротставио аргументима, мада нисам, тада, имао Ћирковићев научни углед.

Јер, следеће албанске тврдње, додуше на Катедри, биле су да су и Немањићи римокатолици, и да Срби са њима немају никакву везу. Те да Немањићи, то су у ствари албанско „познато” племе – Нимани.

Ћутањем се ништаније постизало. Увек је то било неко обрнуто дејство.

Нешто раније, 1968. године у Београду је објављена, први пут, књига Мавра Орбинија „Краљевство Словена”. Прво издање те књиге било је објављено у Пезари, 1601. године. Међутим, књига је са преводом почињала од 242. Орбинове странице. И био је то и научни и издавачки нонсенс, уникум. А приређивачи су били: Радован Самарџић, Сима Ћирковић (ту стоји и име Фрање Баришића, но сматрам, он је ту био само преводилац, и он је припремио: Предговор, од целих 152 странице. Покушао је објаснити, шта је то од Орбинијеве књиге пропуштено. Са њим сам о тој књизи разговарао, био је мој професор на Класици). У уводној напомени, изнето је намерно испуштање тих Маврових страница – због: сличности текста са Дукљаниновим Летописом. Они су требали тражити одобрење, од некога, да половично преведу књигу, по свом нахођењу, јер се не слажу са текстом на тим страницама. У њима пише о српским државама, пре њихове зацртане године - пре тзв. Сеоба Старих Словена. А Хрвати су 1999. објавили целу Маврову књигу, и нису давали никакав коментар на његово писање о Србима. Пре ове књиге, Хрвати су објавили и превод Прибојевићеве, за Србе, надасве важне књиге „О подријетлу и слави Словена” Загреб, 1997. године.

Па ни тад није све почело. Треба кренути од 1939. године. Тада је Васо Чубриловић, велики Србин, објавио своју обимну књигу „Политичка прошлост Хрвата”. Он је објавио потом и књигу „Политичка прошлост Срба” али је она упола мања од Хрватске, ваљда је по њему био такав значај тих народа. Такав је био аршин писца. Ова књига је Хрватима указала на могућност формирања Бановине Хрватске, а о изнетим чињеницама о Хрватима, ни они нису о томе раније знали. А књига је у ствари била основ за све касније хрватске идеје о “повијесним територијама, повијесним чак Туђмановим повијесним границама”. Само је Василије Крестић изнео свој суд о тој за Србе, злој књизи. Потом се величала књига Владимира Ћоровића “Историја Југославије”. Према Слободану Јарчевићу („Греси историчара” Београд, 2006) он наводи Ћоровићев став о Хрватима, кад им проналази корене, о којима ни они нису ништа знали. Ту Слободан Јарчевић наводи и непојмљиве чињенице везане за Васу Чубриловића, кад је он Босанске земље називао Хрватским. А књигу Ћоровићеву, која уопште нема почетак, јер као и остале злонамерне, почиње од наводне Сеобе Словена, ту књигу Ћоровићеву, свесрдно српској јавности препоручује: Радован Самарџић.

По мени, још је чудније да Ђока Слијепчевић, пише своју књигу у Минхену, под насловом “Историја српске православне цркве” у Београду објављена, 1991. године. Дакле у тој књизи аутор почиње од тих несретних Сеоба Словена. Нормално, па тек потом о црквеној историји.

А Константин Јиричек пише, да пре шестог века није постојало име: Словени (“Историја Срба” Београд, 1952. стр. 37). Његови врли следбеници, изгледа те његове прве странице, нису ни прочитали. Зар није логично, кад ти Срби пишу своје књиге о Старим Словенима, чудно да нигде нису објаснили, да ли су постојали, неки Нови Словени!

Те Старе Словене смештају у сеоби током VI-VII века. Али у Малој Азији ти пресељени Срби са југа Балкана, по вољи царева, подигли су свој град, у славу свог имена: Гордосервом/Сервогордом. И то је било око половине VII века. А већ 680-681. на VI Сабору у Константинопољу, у попису учесника епископа хришћански, налази се и "Исидор, епископ Гордосервона" (J. D. Mansi "Sacrorum consiliorum nova et amplissima collecta" Florentinae-Venetis-Paris-Lipsae 1759-1927. tom XI p. 643). И уопште не треба посебно истицати, сваки град аутоматски не добија и епископску столицу.

Око овог Гордосервона, опет се морају, и данас прећуткивати истине. Јер: цареви од Констанса II пресељавали су, како се то још говори Словене са Балкана, да би ојачали своје јужне границе, према смеру продирања Арапа. Успенски, чак, пише да је та бројна група бројала око милион људи, да би од њих, увек било довољно добрих храбрих бораца. Мада је од њих 5000 прешло на страну Арапа и име им се губи, у близини Алепа. И Острогорски о томе пише, али наводи да су цареви пресељавали Словене. Зашто им се подигнути град не назива град Словена! Јасно је, то су били Срби, и то из данашње македонске области око Струме, старе области Стримон. Јер, да су то били Македонци – зар би они свом граду дали српско име!?

### Коментари о Књигама

Књига о Илирима и Албанцима штампана је у Београду 1969. год. у Заводу за уџбенике. Ту је Зеф Мирдита, у првом раду ове књиге дао симболичан наслов „Илири и етногенеза Албанаца" он пише „...већ од великог броја научника који се баве овим проблемом прихваћено је да су Албанци потомци Илира” (стр. 7).

У књизи Српске Академије Наука и Уметности објављена је књига „Илири и Албанци“ (књ. XXXIX Одељење историјских наука, Београд 1988.) Милутин Гарашанин у свом реферату „Настанак и порекло Илира“ (9-81) износи „Настанак Илира везује се за формирање индоевропског супстрата на западном Балкану“ (стр. 72). Разумљиво, ни не помиње Колхиђане.

Фанула Папазоглу са радом „Илирска и Дарданска краљевина“ (145 - 173) полази од књиге објављене у Тирани М. Каркутија *“Les Illyrices Apretu Historique”* 1988. Ту пише да је војсковођа Пир био Илир; да је Александрова мајка Олимпијада била Илирка; и оно најлуђе, да је чувена Додона била илирско светилиште. Само, да су ишли нешто ниже, и Делфе би прогласили илирским светилиштем, оракулом. Госпођа Фанула није ни оспоравала ове научне небулосе. Такође и госпође Фанула није полазила од Колхиђана, да би једино тако осветлила проблем Илира. Тешко да она о томе није била обавештена.

Једино у раду Видосава Поповића „Албанци у касној антици“ (201 - 250) он искључиво пише критички. Износећи, да Албанци нису могли бити на Балкану јер су живели под Кавказом. Он закључује да је вршено изједначавање супротних појмова Илири и Албанци. А под географским појмом Албаније, обрађивао је време док тај појам још није ни постојао, своју причу о Илирима (стр. 201 - 204). Потом је забележио „Као што се Албанци, као нов народ сигурно јављају на историјској позорници тек средином XII века, такође и Илири као историјска категорија коју прати етничка свест неповратно нестају у касној антици“ (стр. 249).

Божидар Ферјанчић са радом „Албанци у византијским изворима“ (стр. 285 - 302) јасно пише, да о Албанцима нема података пре писања Михајла Аталијата потом и код Ане Комнине (стр. 286 - 287).

Сима Ћирковић „Албанци у огледалу јужнословенских извора“ (стр. 323 - 339) полази од чињенице да се новодошли Јужни Словени сусрећу са Албанцима, као „представницима остатака античког света“ (стр. 324). Овај, јасно, сасвим погрешан податак везује за VII век. По овој причи био је то снажан доказ Албанцима да су на Балкану били пре Словена.

Али, на крају ове, за Србе и објективну науку, искључиво зле књиге, Милутин Гарашанин доноси исправније своје мишљење у „Закључном разматрању“ (стр. 361 -367). Ово изненађује тим више што је сам у претходним страницама своје књиге писао други текст. Да су аутори овог Академијина Зборника били логичнији, ништа не би објавили од тих својих разматрања исписаних на много страница, јер у њима су изнели свој погрешан суд. Стога, да су штампана само ова Гарашанинова „Завршна разматрања“, Београд и Академија не би били оптерећени толиким неистинама, толиким подилажењем Албанцима. Гарашанин пише, као да себе оправдава „не може се говорити о Албанцима као директном и непосредном настављању Илира и Дарданаца“ (стр. 366). И опет истиче да је којим случајем штампан овај закључак зле књиге, једино би остали без свог текста ти врли научници, али би наука као и српска Академија биле ослобођене свих тих измишљотина.

Мене лично, изненадио је став Драгослава Срејовића у књизи „Илири и Трачани“ Београд, 2002. Ту је објављена збирка Срејовићевих чланака. Он наводи да су често под именом Илира као општим етникумом навођена разна племена „од којих су нека сигурно не Илирска (на пр. Енхелејци, Бриги, Дарданци)“ (стр.23). Ни Срејовић не полази чак ни од могућности да су Илири дошли на Балкан под именом Колхиђани. Приређивач књиге прави уобичајну грешку када на стр. 328. у Регистру бележи „Енхелејци (*Enchelleis*) Илирско племе“, и овим је упропашћена цела књига која је ипак, само половично износила научне чињенице.

Има још један научни нонсенс у књизи „Србија 1918.“ Драгослав Јанковић – Богумил Храбак. Где Храбак пише под насловом „Реокупација Косова 1912. године“. Из овог става, а кога је као коаутор потписао и Јанковић, видљиво је све злонамерно изношење чињеница у којима се и не претпоставља да су Срби, још у средњем веку били на тим просторима где су и тада још изгубили своју државу доласком Турака. И српски петовековни сан да се врате на просторе своје старе државе, научник Богумил Храбак, на изразито тенденциозан начин бележи као српску „Реокупацију“ своје некадашње државе. И то се писало под том комунистичком државом. Прихватало се све, ако на било који начин, ако се бар ниподаштавају Срби...

Стереотипи су Илири, који су самоникли на Балкану, ваљда од памтивека. Стереотипи су Албанци који су на Балкану, негде одмах ту после Илира. Стереотипи су измишљена балканска досељавања Словена – и све се врти у круг. И само у кругу, сваки почетак је на било којој страни. Многи српски историчари остали су у сени тих стереотипа: где чак ни данас не могу изаћи из тог зачараног круга лажи. Уствари, жао ми је госпође Фануле и њених убеђења кад је прихватала „истине“ измишљених стереотипа...

Нажалост у Београду је штампано неколико књига, које да су издане у Тирани, било би то превише. Од студената скренута ми је пажња да у српским уџбеницима пише да су доласком Стари Словени затицали на Балкану: Илире и Албанце... Била су ми доступна само три школска уџбеника. И о њима, износим.

Први уџбеник “Историја за VI разред Основне школе” аутор проф. Др Раде Михаћчића. Он пише: “На Балканском полуострву и у источним Алпама Словени су затекли: Грке, поромањене

Илире, Трачане и Келте” (стр. 28. Београд, 2002. Рецензенти су били: академик Сима Ћирковић, Надежда Костић, Иван Лукић).

Други уџбеник “Историја за 1. разред четворогодишњих стручних школа” Београд, 2002. стр. 106-107. Аутори: Милутин Перовић, Богдан Смиљанић. Они су испричали својим ђацима њихово схватање историје да су Словени на доласку затекли: Влахе, Цинцаре и Албанце. За те народе пишу, настали су од ранијег романизованог и полуроманизованог становништва. Као и за први уџбеник, није објашњено, тим њиховим ученицима, шта се подразумева под: романизовани и полуроманизовани становници. Међутим уз ту наопаку причу стоји, то становништво “није за Словене представљало никакву опасност, па су са њима после извесног времена успостављени мирни односи, који су олакшавали међусобне утицаје”. Питао бих некога, шта су ђаци из ове реченице, стварно могли схватити?

Трећи уџбеник “Историја за други разред гимназије општег и друштвено-језичког смера” Београд, 2002. стр. 56 аутори: Смиља Марјановић-Душанић, Марко Шуица. Они пишу “Склапајући различите племенске савезе, Јужни Словени трајно су населили Балканско полуострво током 6. и 7. века. Ту су затекли староседелачко становништво: Грке, Романе, Албанце и Влахе.” На стр. 61. за Албанце/Арбанасе стоји да су “потомци делимично романизованих Илира”.

И ова три уџбеника из Историје, нажалост, већ су оставили своје горко семење. Како је Министарство смело прихватити такве небулозе? Како ће, и кад њихови ранији ђаци схватити да су их професори, њихови професори – лагали ...

**ФИЗИЧКА РЕАЛНОСТ ПРОТИВ ТЕОРИЈА  
О ВЕЛИКИМ ДОСЕЉАВАЊИМА ПОЉОПРИВРЕДНОГ СТАНОВНИШТВА НА  
БАЛКАНУ**

**Увод**

Последњих век и по у српској историјској науци преовладава теорија, према којој су се Срби, заједно са више данас ишчезлих словенских народа и племена, доселили на Балкан у релативно кратком периоду, који се смешта у простор између V и VII века. На основу једног контрадикторног списка сумњивог порекла византијског цара Константина VII Порфирогенита из X века<sup>1</sup>, “познато” је чак и да се главна сеоба збила 626. године.

Физичко-техничким анализама се може показати да тзв. досељавање Срба на Балкан 626. године, по сценарију који би одговарао спису цара Константина VII Порфирогенита, са гледишта физичко-техничке изводљивости, представља неизводљив подухват. Бројне примедбе на рачун оваквог третирања досељавања Срба деценијама су од наших историчара неуверљиво и некоректно оповргаване, или игнорисане. Последњих деценија појавио се велики број резултата истраживања у разним научним дисциплинама (чак и међу чисто историјским), који указују на потребу преиспитивања установљених закључака, чему се придружује и ова анализа.

Ова анализа осветљава проблем техничко-физичке заснованости важећих “историјских истина”, својевремено формираних без одговарајућих инжењерско-физичких анализа. Њоме се залази у област истраживања, која се условно може назвати *физика историјских процеса*. Разматрани модели догађаја су везани за период тзв. “Велике сеобе народа”, али су сви закључци о физичко-техничкој изводљивости применљиви и на случајеве старијих сеоба. Доказивањем физичко-техничке неизводљивости досељавања Срба на Балкан на начин како нас то уче данашњи уџбеници историје, осветљава се и питање порекла других балканских народа. Доказивањем аутохтоности Срба на Балкану, показује се да порекло Албанаца и других балканских народа треба тражити у оквирима заједничког порекла данас различитих народа и постепеним модификацијама националних карактеристика током историје.

**Системи, процеси и моделовања**

Истраживање у физичко-техничким наукама се одвија уз помоћ експеримената и теоријских моделовања на реалном *физичком објекту*. Појам објекта обухвата *физички систем* (који може бити различите природе, нпр. механички, електрични, термодинамички, хидраулични итд.) и *процесе* (термодинамичке, статистичке, хемијске, биолошке, атомске, флуидне итд.). Ти процеси могу бити изазвани другим природним процесима, или људском активношћу (технолошки системи и друштвене релације и процеси). Истраживач постулира законе, на којима гради *теорију*, која предвиђа понашања система при промени времена и параметара, на основу чега развија *моделе* и изводи нове експерименте за њихову потврду, све док не стигне до жељеног степена слагања<sup>2</sup>. Теорија се описује *математичким моделима*, којима се физичке величине и процеси доводе у познату везу и на основу дефинисаних *улазних величина* (побудних сила – величина које се варирају на жељени начин), одређују се *одзиви* (величине за које се жели предвидети понашање при широком спектру могућих промена улазних величина).

Математички модели могу бити различите сложености, у зависности од сложености физичког система и броја и врста процеса укључених у физички објекат који се моделује. Често се неки процеси описују веома сложеним математичким моделима, па је из практичних разлога потребно њихово упрошћавање до простијег облика, уз реално прихватљиво умањење тачности. У таквом поступку је за многе процесе могуће применити моделовање са применом *аналогија*. Процеси су аналогни, ако њихови математички модели имају исту форму математичког приказа, иако су им величине и параметри друге физичке природе. Предвиђањем понашања аналогног процеса на основу варирања његових улазних величина, могуће је уз претварање аналогних величина предвидети понашање анализираног процеса. Тиме се широка класа физичких проблема своди на решавање математичког модела једне класе. То даје нарочито добре резултате код

<sup>1</sup> Константин VII Порфирогенит: “Спис о народима” (De Administrando Imperio), у збирци “Византијски извори за историју народа Југославије” (обработио Б.Феријанчић), с. 9-73, САНУ – посебна издања књ. 323, Византолошки институт, књ. 7, *Научно дело*, Београд, 1959.

<sup>2</sup> Мирко М. Милић: “Електрично моделовање физичких процеса – Аналогне мреже просторно-дискретних физичких система”, *Електротехнички факултет*, Београд, 1976.



експерименталног моделовања, где се експериментима на далеко простијем објекту постижу велике уштеде у труду, опреми, ангажовању особља и трошковима.

Постоји уврежено (и сасвим нетачно) схватање да је математичко моделовање друштвених процеса немогуће, односно да су ти процеси превише сложени за моделовање. За квалитативне анализе историјских процеса довољни су и једноставни модели, који сигурно искључују грубе превиде, честе код анализа без икаквог моделовања.

### **Аналогије између дифузије честица и миграција становништва**

По својој природи, процеси који се јављају у случају миграције становништва у неком временском периоду и при одговарајућим историјским условима имају низ сличности (по математичком моделу којим се могу описивати) са **термодинамичким процесима кретања честица**. Аналогије између величина су лако препознатљиве:

Хаотично кретање система честица је аналогно кретању становништва на неком ширем простору у равнотежним условима и без утицаја државе. Као и у случају аналогног физичког процеса, и овде је за исправну примену модела неопходно да се ради о систему са великим бројем учесника, тј. о широком простору са великим бројем становника;

Дифузија честица одговара кретању становништва у процесу миграције;

Концентрација честица одговара густини насељености становништва;

Сила која изазива усмеравање кретања честица одговара сили принуде коју стварају државне организације, ратови, природне катастрофе итд;

Ефикасни пресеци за поједину врсту интеракције честица одговарају вероватноћама за настанак одговарајућих исхода појединих историјских процеса;

Зависност величине ефикасних пресека од врсте материјала и параметара система одговара зависности настанка појединих исхода историјских процеса од карактеристика становништва које мигрира и предиспозиција за одговарајуће реакције на историјске процесе (типови карактера, физичка конституција, религија, начин живота и исхране итд.);

Понори честица одговарају природном морталитету, одсељавањима, губицима услед ратова, епидемија или природних катастрофа или нестајањем услед асимилације (у случају анализа националне структура);

Извори честица одговарају природном наталитету, досељавањима или асимилацији припадника других нација (у случају анализа националне структуре);

Јаким апсорберима одговарају историјски процеси који воде ка масовном морталитету (ратови, природне катастрофе, епидемије итд.);

Отпору средине одговара аналогни отпор локалног становништва у просторима у којима се одвија процес миграције;

Енергији честица при дифузији одговара мотивисаност становништва за миграције;

Слободној дужини пута честица при дифузији одговара реално просечно растојање на које се становништво сели са првобитног станишта;

Реактивним гасовима одговара становништво које испољава високу мотивисаност за неке од процеса који воде промени густине насељености (агресивност ка суседима, склоност лаком асимилирању, агресивна склоност ка асимилацији других, слаба религиозност или религијски прозелитизам, живот у нездравим климатским условима итд.);

Инертним гасовима одговара становништво са изразитим недостатком за претходно наведене процесе (толерантност и вештина избегавања ратних сукоба, висок степен националне свести, јаки механизми за очување религије, живот у здравим климатским условима са ретким епидемијама итд.); и

Очигледне су паралеле, као што су градијенти (разлика у концентрацијама честица, односно густини становништва између две тачке у простору), пропусна моћ (максимална брзина проласка честица, односно становништва при миграцији кроз неке дефинисане просторе).

Наведене аналогије се могу искористити за прављење различитих модела, а посебну могућност пружа даље моделовање применом **електричног моделовања физичких процеса**, код кога се наведене величине и процеси замењују електричним величинама и процесима. Тако добијен модел омогућава прављење сложених математички решивих електричних мрежа, или економичних и веома ефикасних електричних кола и мрежа, код који је могуће експериментално варирање улазних параметара и мерење огромног броја излазних величина, које се могу ква-

литативно, а релативно добро и квантитативно, анализирати и доћи до веома корисних закључака о тако моделованим историјским системима и процесима.

Суштинска особина наведених аналогних физичких величина из процеса дифузије честица (као и електричних величина којима оне могу да се моделују) састоји се у *континуалности* њихових промена. Чак и у случајевима постојања великих сила принуде, промена физичких величина има коначну брзину. Дисконтинуалне промене су могуће само као апроксимација у математичком моделу.

### Анализа миграција на основу дефинисаних аналогја

Физичко пресељавање становништва подразумева постојање низа предуслова и техничку опремљеност за сеобе и успешно насељавање у новој средини. Иза сваке сеобе стоје промене на месту поласка и месту доласка, бројни проблеми који се јављају током сеобе и неизбежне последице. У миграцији не учествује само становништво које се сели, већ у великој мери и становништво које остаје на месту поласка, становништво територија преко којих тече сеоба и становништво међу које се досељеници смештају. Правилне анализе захтевају узимање свега тога у обзир, а то по правилу није био случај код историјских анализа давних догађаја.

Ниједан од догађаја није независан, већ постоје **повратне спреге**. Свака присила изазива реакцију, која може бити и драстична. **Отпор средине** је увек пропорционалан притиску миграната и због тога су готово немогући дисконтинуитети. Сви процеси су изразито **нелинеарни**, јер су узајамне релације вишеструке. Са **увечањем броја учесника** у историјским процесима јачају повратне спреге и утицај појединих параметара. Као и сваки физички процес, процес миграције и културног прожимања има своју **реално могућу брзину одвијања**, реално могући капацитет “пропуштања” и “апсорпције” средине у којој се одвија. Све те брзине зависе од **техничких могућности** које стоје на располагању.

Сваки физички дисконтинуитет настаје као последица (често огромних) **ослобађања енергије**, што важи и за друштвене процесе. Историјске и археолошке чињенице не потврђују постојање таквих “експлозија” у Подунављу и целом словенском простору, довољно великих да изазову дисконтинуитете на широком простору (наравно, просторно ограничени дисконтинуитети су реални и њих је сигурно било).

**Геноцид и културна прожимања** се узајамно искључују (тј. немогуће је да једно племе истреби друго, а да од њега преузме оне цивилизацијске тековине које се преносе заједничким суживотом). Наслеђивање топонима од староседелаца је искључено ако се неки народ досељава у испражњене или минорно насељене просторе. Налажење наслеђених топонима је физички доказ да је морао постојати дужи период мирног суживота пољопривредног становништва и културног и језичког прожимања.

Ратови су најчешће доводили до промене **државних структура и владајућих слојева**, као и **густине насељености**, док су **промене структуре становништва** увек биле много спорије. Новим владарима по правилу никада није било у интересу да уништавају становништво, из простог разлога што су то били њихови хранитељи и што је владарима увек било у интересу да имају што више поданика, који својим радом стварају материјална добра и пуне државне ризнице.

Друштвени процеси и историјски догађаји одвијају се у реалном физичком простору. Постојање одговарајућих физичко-техничких услова је предуслов да би неки догађај био могућ, а да ли је се стварно и догодио, може се судити на основу других података. Јасно је и да постоји инверзан закључак, тј. **да су морали да постоје техничко-физички услови за реализацију неког догађаја, ако се поуздано зна да је се он стварно десио**.

Са гледишта логике и физичких законитости процеса који су уткани у свакодневни живот, па и у друштво и историјске процесе, **историјски процеси су морали бити далеко континуалнији него што их историчари описују**. Нема сумње да су се смењивале државе и владари, уз битке и уништавања становништва у читавим областима. Ипак, на згаришта се тешко доводи туђе становништво, поготову не пољопривредно, јер се оно природно везује за земљу. Далеко је логичније сматрати да се по завршетку сваке од таквих пошаста, становништво враћало у нека нова равнотежна стања са доста сличности са претходним. Сва та догађања су убрзавала друге друштвене и историјске процесе, стварање нових држава, народа и обичаја. Све се то одвијало постепено, уз прожимање и претакање. Због тога су новонастали народи били природни наследници и следбеници својих предака, макар се убудуће у списима називали новим именима и макар у генетском смислу били већ приметно измењени.

Наведене проблеме не би требало занемарити при анализи историјских догађаја, јер се ради о егзактним чињеницама, које се не могу заобићи тумачењима, политичким и философским спекулацијама или бирократским третманом забележених података.

Овде приказана анализа користи податке бројних истраживача различитих профила (лингвисти, археолози, етнологзи, географи, геолози, океанолози, историчари, климатолози, војни инжењери, ветеринари, генетичари ...), чији резултати у појединим питањима битно одступају од чињеница са којима баратају историчари, при чему се ради о питањима за која је компетентност стручњака наведених профила већа него код историчара<sup>3</sup>.

### Мотиви за сеобе и војне похода и реална ограничења

Код разматрања сеоба и војних похода логично је кренути од **мотива** за такве подухвате, што олакшава анализу изводљивости и доводи до правилнијих закључака. Пођимо од најпростије поделе мотива на **страх од опасности** по одржавање живота на достигнутом нивоу и **жељу за подизањем квалитета живота** на виши ниво<sup>4</sup>. Ове две групе мотива су узајамно у својеврсној опозицији, при чему су први мотиви примарнији, а други се чешће јављају, уколико су први мање изражени.

Беома је важно разликовати мотивисаност **номадског и седелачког земљорадничког становништва**. Номади су оријентисани на стална кретања и на побољшавање квалитета живота налажењем бољих пашњака, избегавањем близине непријатеља и пљачком слабо заштићеног становништва (најчешће седелачког). Номади немају интерес за трајно запоседање територија на којима живе ратари, јер им по правилу у тим областима клима није погодна (њима највише одговара сува степска или полупустињска клима и планински пашњаци). У случају дужих војних похода, номадске војске морају да рачунају на снабдевање од стране земљорадничког становништва, чиме је лимитирано њихово пљачкање и уништавање насеља и поља. Треба имати у виду да свака држава почива на седелачком земљорадничком становништву, а да се номади углавном крећу по областима без јаке државне организације.

Лако се може утврдити да су готово све у историји забележене номадске најезде ишле правцем исток-запад, тј. по истој географској ширини и кроз просторе са сличним климатским условима. Па ипак, историјске књиге врве од података о пресељавањима номадског становништва, при којима од номада постају земљорадници и обрнуто, или професионални ратници, а да аутори никада не анализирају реалну изводљивост таквих “преквалификација становништва”. При таквим процесима долази до темељне измене начина живота, због чега је неопходно одговарајуће **образовање за нови вид живота**.

Богатство у храни и материјалним средствима код неког народа представља јак мамац за пљачкашке упаде номада. Као вид реакције, јачају одбрамбене снаге становништва и државне структуре. Периоди слабијих могућности за одбрану доводили су до повлачења становништва у мање доступне и лакше брањиве пределе и до повремених пражњења појединих зона, али када се поново створе услови за насељавање земљорадника на таквој “ветрометини”, такво насељавање представља природан повратак некадашњег становништва (или њихових потомака) на стара огњишта или у њихову близину. У некаквој “трци” ка оваквим просторима, предност староседелаца у односу на досељенике из даљине је апсолутна, јер брже могу да стигну, потпуно познају терен и пољопривредне културе које на њему успевају и имају неупоредиво већи мотив за такво насељавање (уз изражен култ мртвих предака код свих старих индоевропских народа). Осим тога, староседеоци могу да рачунају и на озбиљнију помоћ сродника и блиских суседа, уз чију помоћ су најчешће и опстајали у избеглиштву.

Током развоја држава, потребе и могућности за миграције и војне походе се појачавају, али основни принципи и даље остају на снази. Јављају се нове специфичне миграције: ступање у војну или државну службу, прелазак у занатлије или трговце, насељавање у градове итд. Логично је да такав процес не може бити реализован стихијски и без уравнотежења са реалним потребама и могућностима нове средине.

Историчари често сматрају **глад** мотивом за сеобе, при чему се по правилу барата са утолико већим бројкама миграната, уколико се описује догађај удаљенији у времену, односно уколико је мање расположивих података о њему. При томе се по правилу не разматра потреба за храном то-

<sup>3</sup> Ауторове анализе (анализа приказана овим апстрактном и анализа преношења тековина *винчанске културе* коз цивилизације Евро-Медитерана и Блиског и Средњег Истока), заједно са прегледом чињеница из дела стотинак других аутора (чији ставови указују на битне недостатке ставова официјелних историчара у вези са пореклом Срба и осталих Словена и са тзв. “Великом сеобом народа”), уобличени су у књигама Д.П.Антић: “Континуитет винчанске цивилизације”, *Пешић и синови*, Београд, 2002. и Д.П.Антић: “Винчанска Стара Европа и Срби”, *Пешић и синови*, Београд, 2004.

<sup>4</sup> Лав Николајевич Гумилев у свом делу Л.Н.Гумилев: “Этносфера: История людей и история природы”. *Экопрос*, Москва, 1993. придаје велики значај *острашћености* (пассионарность), као великом мотиву за демографске и историјске процесе, односно полази од чињенице да историјски процеси морају бити индуковани акумулираним мотивима.

ком таквих масовних премештања. Такве сеобе становништва које нема хране, изводљиве су само уз максималну солидарност локалног становништва у пределима кроз које се пролази (које је најчешће и само погођено истим проблемима и нема велике могућности за пружање помоћи). Физички речено, **такви предели имају ограничену “пропустљивост”, која не може да издржи масовне сеобе.** Логичан је да су такве ситуације најчешће доводиле до масовног помора несрећног становништва и редуковања на ниво који се може прехранити у расположивим условима, или преселити на нова станишта без отпора локалног становништва.

Природно, глад стимулише да се појединци или групе упуштају у крађе и **пљачкашке походе**, а мета су богатији крајеви. Потенцијалне жртве напада предузимају мере да такве упаде спрече. Степен изгладнелости је обрнуто пропорционалан војној способности, па сасвим изгладнеле хорде по правилу нису довољно јаке у судару са државно организованом војском. Осим оружане одбране, нападнути могу формирати одбрамбених појаса насељених становништва са посебним привилегијама и обавезом да брани унутрашње крајеве од нападача, тј. **војних крајина**, појма који је Србима веома добро познат и дубоко усађен у национално биће.

Историјски извори помињу бројна **пресељавања организована или подржавана од државних власти.** У њима се по правилу ради о насељавању земљорадничког (евентуално селачког сточарског) становништва у поједине крајеве ради производње хране и одбране границе. Интензивније претварање земљорадника у ратнике или градско становништво није пре индустријализације било интерес ни једне државне организације и није долазило до њега без велике потребе. Периоди глади у појединим земљама несумњиво стварају притисак за насељавање у неке друге, а то су прилике да се насељеници доведу у виши степен зависности. Такве сеобе су увек доводиле до асимилације досељеног становништва, а врло често су зато и организоване, како би се смањила густина непослушног становништва у неким областима у којима би могло да дође до проблема по државу приликом неповољног развоја политичке ситуације.

**Демографска експанзија** се код историчара сматра јаким разлогом за миграције, што је свакако тачно. Ипак, у оваквом калкулационом често се барата са нереалним порастима броја становника, а потом се са сличном лакоћом прелази на описивање војних похода и сеоба, који настају као последица таквих демографских експлозија, чија је могућност реализације исто тако проблематична. Ово постаје јасније ако се процену математички моделује. Промена броја становника на неком простору представља препознатљив **проблем моделовања брзине одвијања неког физичког процеса, хемијске реакције, или промене броја биолошких јединки или честица у систему.** Демографске промене су сложен процес, узрокован низом услова, који се при моделовању морају приказати одговарајућим параметрима модела: услови за исхрану становништва, период плодности брачног пара, вероватноћа зачећа и њено смањење током година и после сваког порођаја, проблеми у трудноћи, конгениталне аномалије, смрт родитеља и деце услед уобичајених болести, епидемија, ратова или несрећа, војни походи са дужим одсуством мужева, ратне операције и угроженост њиховим претњама, морталитет породиља, новорођенчади и мале деце, вишеженство обезбеђено отмицом жена у војним походима, успешност или неуспешност у војним походима (подизање благостања опљачканим добрима, или његово смањење услед ратних губитака), религија и итд. Квантитативно утврђивање наведених параметара је тешко и у савременим условима, а за далеке периоде је могуће само њихово оквирно процењивање. Ипак, са упрошћенијим моделом и претпостављеним реалним оквирима кретања параметара може се доћи до јако корисних информација.

За квалитативну анализу довољан је **линеаризовани модел**, са променом броја становништва у облику  $dN/dt = (\sum k_i)N$ , где је  $k_i$  брзина промене броја становништва услед  $i$ -тог од наведених ефекта, чије решење има облик  $N(t) = N_0 \exp(\sum k_i/T)t$ , где је  $T$  временска константа процеса (време генерације, нпр. 25 година). Показује се да је просечан број преживеле деце по брачном пару током једне генерације за ширу популацију у некој области испод 4, тј. да је **практично немогуће да народ у току 100 година повећа свој број више од 10 пута.** Демографска експанзија Шингара на Косову и Метохији у XX веку је физички нереална са гледишта овакве анализе и резултат је политичке фабрикације (уз значајна пресељавања и вишеструко убрајање Албанаца из разних области).

Овакве резултате потврђује детаљнија анализа **на бази података о демографским променама у земљама света последњих деценија.** Подаци о демографском расту у данашњим земљама током последњих година<sup>5</sup> и поређење са подацима из последњих деценија за исте земље<sup>6</sup> показују да је високи наталитет честа појава у сиромашном свету, али висока стопа морталитета ограничава укупну стопу прираштаја, тако да годишњи прираштај од 3% не може да се достигне у веома сиромашним земљама и поред максималног наталитета. У давна времена многи од народа су живели у условима који нису много одступали од услова у којима данас живе најсиромашнији народи (нпр. у Подсахарској Африци). Поменуте анализе показују да су код таквих народа ретко када постојали услови за прираштај становништва већи од 3% годишње, чак и у

<sup>5</sup> The World Factbook 1993/94, Central Intelligence Agency (CIA), Brassey's, Washington-New York-London

<sup>6</sup> Статистички годишњак Југославије за 1982, г. 29, Савезни завод за статистику СФРЈ, Београд, 1982.

условима великог ангажовања државних структура и религије и јаке асимилације другог становништва.

### Техничко-физичка анализа сеоба народа

Анализа приказана овде, заснована је **на повезивању познатих чињеница са реалним физичко-техничким подацима и њиховом квантификовању**. Искоришћени су познати подаци из војне литературе<sup>10</sup> о снази теглеће стоке, потребној количини хране и воде за људе и стоку, брзини кретања колоне у маршу, ширини Дунава, рељефу, мочварама, количини потребног семена итд. На основу тих података израчунате су потребне количине хране, алата и семена, брзине кретања и временски интервали за поједине операције током процеса сеобе и упоређени са реално могућим вредностима. Анализа је урађена на примеру сеобе из предела “негде иза Карпата”, при којој би се 100.000 до 300.000 земљорадника, са комплетним породицама и свиме што их чини етничком групом и организованом економском и политичком заједницом, преселило на југ Балканског полуострва и населило у области са медитеранском климом, да би потом на новом станишту успоставило земљораднички живот у складу са својим дотадашњим обичајима и уз велику приврженост новој домовини. Сеоба толико бројних народа је уобичајена у историјским књигама (нису ретке ни сеобе далеко бројнијих народа), а досељавање Срба 626. године, према поменутом спису цара Константина VII Порфирогенита, морало је да обухвати осетно бројнију масу народа. Претпоставка о бројности је од изузетног значаја, јер би само тако досељеници могли да имају довољно снаге за запоседање новонасељене територије и опстанак на њима, уз велику мотивисаност да касније бране нова станишта. Заправо, сеоба Срба из ове анализе је могла да доведе до трајног опстанка Срба на Балкану само ако је била комбинавана са много сеоба мањих група Срба током 2-3 века, односно, ако је досељено становништво било неколико пута веће од ове анализираних, с обзиром на то да је Балкан у то време био насељен са 2-3 милиона становника. То све само појачава закључке из ове анализе о неизводљивости тако великих сеоба и немогућности дисконтинуалних промена састава становништва, нарочито земљорадничког, које и даје карактер једног народа.

**Резултати квантитативне анализе су показали да је оваква сеоба била физичко-технички неизводљива.** Довољно је илустративан **сажетак најважнијих закључака** ове анализе (детаљније описане у наведеној књизи):

Анализирани народ је за сеобу морао да располаже двогодишњим залихама концентроване хране (за годину током сеобе и за годину до пристизања летине на новом станишту), потребном количином семена и да има много јахаћих коња, теглеће стоке, запрега, ситне стоке итд. Значи, он **није имао мотив** за такву сеобу, јер толико богат народ нема потребу да се сели, већ је далеко логичније да формира своју јаку државну заједницу, уз унајмљивање ратника за заштиту од нападача, или за освајања.

Толико велики вишак хране и нарочито толико крупне стоке (много више него што је потребно за нормалну обраду земље) на широј територији реално и не може да постоји, јер се локалне неравнотежности балансирају трговином, а периоди роднијих и гладнијих година се у дужем периоду уравнотежују варирањем наталитета и јачањем или слабљењем државе. Нелогично је да период благостања и формирања осетних залиха, када је и највиши осећај сигурности, доведе до стварања мотива за сеобу;

Ако би народ и кренуо у сеобу, сточна храна не би могла да се носи, већ би стока морала да се храни испашом у некој врсти номадског кретања кроз пределе са добром испашом и са довољно воде. Како би колона за сеобу са толико запрега и стоке морала да буде дуга око 1.500 km, јасно је да би морало да се креће у више колоне, довољно размакнутих због испаше. Такве колоне би формирале покретне зоне (површине од око 10.000 km<sup>2</sup>, а током сеобе би била пребрисана и практично опустошена површина од преко 150.000 km<sup>2</sup>) са густином мигрирајућег становништва упоредивом са густином становништва у пределима кроз које се пролази. То би изазвало отпор локалног становништва и успоравање кретања;

Због великих мочвара и река на путу и бриге око напасања стоке, постојало је само 100-120 дана повољних временских прилика. Зато је таква сеоба **реално неизводљива у тако кратком року** (уз максималну теоријску брзину кретања, узету из војне литературе за брзину кретања војних формација, то би једва било довољно, а сваки од безбројних могућих проблема би довео до успоравања);

Прелазак преко великих река је веома тежак техничко-физички проблем за становништво необучено за такве подухвате (нпр. за прелазак овакве формације народа у сеоби преко Дунава потребно је око 300 скела, које би ти људи морали сами да саграде, као и више

<sup>10</sup> “Војна енциклопедија”, Војноиздавачки завод, Београд, 1972.

“Војни лексикон”, с. 916, Војноиздавачки завод, Београд, 1981.

Карл фон Клаузевиц: “О рату”, с. 261-270, Војно дело, Београд, 1951.

десетина дана за превозење људи, стоке и запрега, уз веслање самих путника). Слично би било и при кретању кроз сужене коридоре између планина. Болести, несреће, временске неприлике, напади пљачкаша итд. би довеле до осетног пада морала и жеље да се застане у богатим пределима кроз које се већ прошло (тима би овакви насељеници убрзо постали препрека за нове сеобе);

Сеоба у правцу север-југ подразумева велике климатске промене и промене пољопривредних култура. Чак и да је анализирани народ стигао на одредиште, није могао сам да научи потребна знања за бављење пољопривредом, без велике сарадње са становништвом у новој средини, а тиме би постепено био асимилиран;

Да би читав подухват био остварен, народ је морао да буде беспрекорно организован и дисциплинован, што је у супротности са полазном претпоставком да није имао јаку државу, а и у супротности је са препознатљивим карактером Срба и осталих Словена.

Анализа показује да су техничко-физички неизводљиви били и **велики војни походи** са више стотина хиљада ратника и са великим просторним померањима (иако је историја препуна таквих записа). Војна литература показује да су историјски записи о десетинама хиљада коњаника у старим војскама били нереални. Александар Македонски је кренуо на поход у Малу Азију са само 5.000 коњаника, тек византијска држава је била у стању да има више од 10.000 коњаника, а једна од највећих коњица у историји – Наполеонова бројала је 95.000<sup>11</sup>. Анализа је показала (што је детаљније описано у поменутој књизи) да су далеко изводљивији били походи мањих **ратничких група**, мањи војни походи, **сеобе владајућих породица** и **вишестепне сеобе народа**, најчешће у просторе где је већ постојало (или раније организовано досељено) сродно становништво. При томе је најчешће постојала и значајна **улога државе** којој је припадала та област, која је тиме добијала нове поданике и браниоце граница.

Сви процеси овог типа личе на **дифузионе физичке процесе** и потпуно аналогно се завршавају слично – **успостављањем равнотеже**, тј. нови досељеници се уклапају у средину и постају браниоци нових огњишта. Могуће су чак и сеобе на велика растојања, попут анализираних сеобе народа из овог рада, са реалним шансама за успех, а више организованих сеоба овог типа (уз државну организацију) могу да доведу до стварања већих концентрација припадника једне нације у некој удаљеној области, која је претходним ратовима била опустошена.

Такође је врло реална **миграција веће групе земљорадника** из једне области и насељавање у слабо насељену област, уз подршку државе која жели да тиме обезбеди повећање производње хране, да дође до нових регрута и до појачане одбране граница. У оваквим сеобама су могућа пресељавања читавих родова и мањих племена, са старешинама и војском, која се већим делом ставља у службу нове државе. У таквим сеобама је погодно да се досељеници групишу у области где већ живе сународници, раније досељени, или некада давно раздвојени од матице. Такво становништво задржава неки вид аутономије (често као облик војне крајине). Могуће је да оно проживи на новом станишту стотине година, пре него што се нека његова побуна забележи у списима савременика (историчари то по правилу сматрају тренутком досељавања тог народа на те просторе). У складу са физичким аналогијама, у процесу оваквих миграција имамо случај принудног пумпања честица и пребацивања из једног простора у други, чиме долази до промене структуре и концентрација, што у случају миграција становништва одговара принудној промени структуре становништва неке области уз државну принуду.

У земљама номадско-ратничке или земљорадничке традиције у периодима отежаног живота су се често формирале **ратничке групе**, које траже бољи живот стављањем у службу другим државама, или крећу у пљачкашке походе. Власт у њиховим земљама има интерес да се таквих група реши у периодима мира и радо их нуди другим земљама. Ратничке групе које крећу у пљачкашке походе често бивају уништене, а неке од њих успевају да се ставе у службу неке земље. Постоји логична могућност да такве групе постепено **преузму власт у тим земљама** (поготову у случају претходне исцрпљујуће борбе за власт између разних династија). Вође дружина могу да успоставе **нове династије**, по којима од тада у списима почиње да се назива читава држава, а касније и народ. Ти **владајући слојеви** могу касније да се стопе са народом и приме његов језик (пример настанка бугарске државе), или да ојачавају своју етничку групу и постепено **намећу свој језик** владајућем слоју (пример енглеске државе), најчешће **користећи цркву и преводе светих књига на свој језик** (или на његову мешавину са латинским или језиком народа којим владају). Делови ратничких група, после смрти вође, или вођени жељом за новим пљачкама, лако могу да **пређу у нову земљу** и тамо по истом “рецепту” успоставе власт. Могуће је да у ланцима таквих догађаја настане **више државних заједница са истим именима**, добијеним по имену владајућег слоја, при чему народ може бити другачијег порекла, језика и обичаја. **Историјски списи бележе историју владара и владајућих кућа, а народ се спомиње само у евентуалним списковима пореских обвезника**. Могуће је да се народу, после више векова постепено наметне језик владајућег слоја, па да каснији историчари закључе како се уместо о владајућем слоју радило о досељењу читавог народа.

<sup>11</sup> “Војна енциклопедија”, т. 4, с. 553-570, Војноиздавачки завод, Београд, 1972.

Спроведена анализа се у потпуности слаже са бројним открићима, насталим при истраживањима у различитим научним дисциплинама током протеклих неколико деценија. То се нарочито односи на лингвисте, чија су истраживања крајем протеклог века дефинитивно довела до уобичавање **теорије континуитета**<sup>12</sup>, којом се обједињавају и раније познате теорије о аутохтоности Словена на просторима на којима и данас живе и њиховој прапостојбини у Подунављу и на Балкану и њиховог директног порекла од праиндоевропског народа, формираног у Подунављу још у периоду неолитских култура.

У случају досељавања међу људе другачијег језика и обичаја, једини начин за уклапање досељеног становништва представља **брзо прилагођавање средини**. Чак и ако би се код оваквог народа извесно време одржале кључне националне особености, већ у наредним генерацијама би се оне изгубиле (евентуално би се очувале у породичном памћењу, презименима итд.). Значи, процес овакве миграције, који је по својој закономерности сличан физичком процесу дифузије, доводи до коначног стања налик на све дифузионе процесе – до уравнотежења са средином, а то значи до асимилације. Да би досељени народ опстао на новом станишту више стотина година, неопходно је да буде веома бројан при првом насељавању, да има ефикасан механизам одржавања националне свести, или да сталним досељавањима из старе постојбине повећава бројност. Ако се те чињенице сједине са очигледном чињеницом да су Срби (ако су се доселили) ипак успели да опстану на новим просторима и после сталних борби за опстанак (уз потпуно нелогичан полазни услов да су дошли “слаби и неорганизовани”), онда је сасвим јасно да су у тренутку првог доласка (ако су стварно и долазили) били веома бројни. Претходне анализе показују да су тако масовне сеобе биле физичко-технички неизводљиве.

**Значи, преостаје једини логични закључак, да су Срби на Балкану морали доминантно насељавати Балкан и Подунавље много раније и да се сви историјски записи о њиховим досељавањима морају односити на неке мање групе и на владарске куће.**

#### **Порекло Албанаца у светлу приказане анализе**

Закључак о пореклу Албанаца се лако намеће: Албанци могу баштинити карактеристике и неких старијих балканских народа, али не у већој мери него карактеристике Срба, јер су дифузиони процеси током векова то морали довести у равнотежу. Неког масовног досељавања Албанаца није могло бити, из већ описаних разлога. Познате су историјске чињенице да Албанци у мањој држави нису били бројни и да њихова експанзија настаје тек последњих 250 година, уз велику помоћ турске државе. То је потпуно у складу са претходно приказаним анализама. С обзиром на велику диспропорцију броја Албанаца у односу на Србе, Грке и Бугаре на Балкану у време пред долазак Турака, тешко је претпоставити да је постојало велико албанско етничко језгро много векова раније, што, уосталом, ни један историјски извор и не бележи. Теорије о некаквој аутохтоности Албанаца на Балкану засноване су на паушалном оцењивању да су они баштинили неког од античких народа, без правих аргумената за такве тврдње.

Теорије о илирском пореклу Албанаца, засноване у великој мери на инфериорним и удворичким ставовима српских историчара, неколико деценија су биле веома популарне. Са гледишта овде спроведених анализа, овакве теорије би могле да се бране (као и порекло од неког другог старог балканског народа). Али, тако третирани Илири ни по чему не би могли да се разликују од предака данашњих Срба. Укратко речено, “илирска теорија” о пореклу Албанаца је истовремено и потврда њиховог заједничког порекла са Србима. То онда значи да неко битније разликовање Албанаца од Срба нема дубок корен и да је новијег порекла.

Уколико су Албанци и настали око неког етничког језгра или ратничке групе, ради се о мањој миграцији, а досељено становништво је могло опстати само у изолованим областима са отежаним комуникацијама и уз помоћ државне структуре. Изолованост је постојала у планинским деловима данашње Албаније, као и интервенција турске државе.

Теорија о настанку Албанаца око језгра кавкаских Албанаца досељених у XI веку реално је физички изводљива са гледишта овде датог приступа. Додатна досељавања сличног становништва са Кавказа су била изводљива под турском влашћу (познато је да су постојале миграције са Кавказа у пределе Црне Горе и Северне Албаније), као и експанзија кроз асимилацију српског становништва, јер је то било у интересу турске власти. Стапање мањих ратничких група кавкаског порекла уз помоћ Турака било је такође физички изводљиво.

<sup>12</sup> Под овај појам се могу сврстати бројни припадници српске аутохтонистичке школе, шире словенске аутохтонистичке школе и бројни савремени српски и словенски аутори. Међународну форму ове теорије установио је италијански лингвиста Марија Алинџи крајем XX, у делу Mario Alinei: “Origini delle lingue d’ Europa”, Mulino, 1996., који стао иза теорија о подунавском пореклу Словена. Детаљније о овоме видети у поглављу Луцијана Вуге “Пешићев рад у светлу савремене теорије континуитета”, с. 225-264 у зборнику “Живот је љубав (о винчанском писму)”, *Пешић и синови*, Београд, 2002.

Укључивањем лингвистичких и етнографских анализа, имајући у виду лингвистичке теорије континуитета, вероватно би се, уз детаљније преиспитивање историјских докумената и уважавање чињеница о јакој асимилацији српског становништва, дошло до бољег сагледавања порекла Албанаца, у коме би корени у великој мери морали да буду истоветни са српским. Наравно, то ни у ком случају не може да избрише реалне историјске процесе током последњих векова, али више познавања стварних чињеница би било вишеструко корисно.



## АРХЕОЛОШКА СВЕДОЧАНСТВА О ПОРЕКЛУ АЛБАНАЦА И ПОТОМЦИМА ИЛИРА

Методолошки приступ археолошком проучавању порекла неког народа, у овом случају Албанаца, може бити двојак. Са једне стране, можемо неспорне особине културе народа, које се огледају у материјалној култури, пратити у прошлост, и тако установити историју и порекло тог народа. Са друге стране, може се проучавати култура области, без унапред одређеног циља, одређивањем њених особина кроз време, и потом тако добијене особености тла приписати једном или различитим етносима. У случају савремених Албанаца, што год се под тим етнонимом подразумевало, у проучавању њиховог порекла, пошло се другим путевима, са намером да се у више фаза докаже жељено. Циљ је да се покаже да Словенима (односно православним Србима) није место на Јадрану, и због тога се доказује да су ту одувек живели Албанци. За постизање тог циља искоришћена је и археологија. Прво је требало доказати да су Албанци потомци Илира, а потом да су и потомци Дарданаца, што претпоставља и наредну фазу, у којој ће бити само потомци Дарданаца, а који се упадљиво разликују од Илира. За доказивање тих теза користе се филолошка грађа, историјски подаци и археолошка грађа, погрешно и лажно протумачени. Да би се археологијом доказао континуитет, искоришћена је Комани Кроја култура, наводна веза између Илира и савремених Албанаца.

Први археолошки радови на проучавању наводне прошлости Албанаца, који су их повезали са Илирима, покренути су из Аустрије и од научника римокатоличких кругова. Константин Јиречек је видео Словене као досељенике, земљораднике који су заузели жупске пределе, пред којима се домороци склањају у планине, а међу њима и преци Албанаца; међутим, изворно подручје Срба неочекивано налази у планинама између Ибра и Дрине (Јиречек 1962). За археолошки доказ те тезе искоришћена је Комани Кроја култура, о којој прве радове, на основу налаза у Команију на Дриму, објављују 1900-1902. Трегер, Дегран, Реинах и Ипен а затим Ипен 1907, Нопча 1910. и Уголини 1927. (Поповић 1988: 329-337). После другог светског рата албански археолози почињу обимнија истраживања других гробаља ове културе и користе их за даље доказивање да су они потомци Илира.

Култура названа Комани Кроја, позната је искључиво по гробљима, распоређеним у троуглу између Охридског језера, Скадарског језера и Крфа. Та су гробаља обично смештена уз утврђења (Комани, Сард, Љеш, Кроја, итд.). Особена су по богатом инвентару (накит, делови ношње, ратничка опрема), некад датованом у 7-8. столеће. Само у једном случају такво гробље забележено је на црквисту рановизантијског доба – на храму Светог Еразма код Охрида (Маленко). То гробље, донекле другачије оријентисано од цркве, оштетило је зидове храма. Значи, постоји велики дисконтинуитет између храма срушеног око 600. године, и становништва које ту оснива гробље, а да не зна за зидове базилике ни њихову оријентацију. У Сарду код Скадра спроведена су истраживања и гробља у подножју града и самог града, која су делимично објављена. Из утврђења су објављени налази металних предмета Комани Кроја културе, и само један уломак грнчарије – део истовременог лонца словенске израде (Komata 1980). Из Кроје, Љеша, Букела и других места са гробљима Комани Кроја културе, нема објављених налаза грнчарије. Било би природно да неком гробљу одговара насеље, унутар града или у смештено негде у близини, а уобичајен и најбројнији налаз из насеља је грнчарија. Необично је да нису спроведена ископавања „Каљаје Далмачес“ у Команију, утврђења поред кога је истраживано епонимно гробље. Пошто нема података о насеобинским налазима Комани Кроја културе, осим поменутог изузетка, очигледно је реч о намерном сакривању података. Разлог је јасан: грнчарија, као примерак из Сарда, показује словенско становништво. На „Градишту“ у Симици (јужна Албанија) нађена је словенска грнчарија и накит 8-11. столећа, али ту гробље није истраживано (Karaiskaj 1976). Тиме се открива метод манипулација археолошким чињеницама – бира се шта ће бити ископавано, бирају се информације које ће бити објављене, а то су оне које се могу искористити за политичке сврхе, док се остале сакривају.

Ове злоупотребе могу бити само привремене, до утврђивања стварних чињеница, на независан начин. У овом смислу је занимљив пример угледног немачког научника Ј. Вернера, који је, пишући о налазу златних предмета из Врапа код Елбасана, установио да он не може бити старији од 8. столећа, судећи по аналогијама из Паноније, али га је ипак повезао са бугарским вођом Кувером, који је живео у другој половини 7. столећа (Werner 1970). Захваљујући потпуно независним истраживањима, пре свега у Панонији и степама између Црног мора и Каспијског језера, данас се Комани Кроја култура може поуздано датовати у 9. столеће. Наиме, неки предмети особени за ову културу добро су познати и датовани на наведеним подручјима, где су пронађени у претежно номадском окружењу Алана, Бугара, Хазара, Авара, као и Словена. Неке особине Комани Кроја културе повезују је са Далмацијом (Белошевић 1980; Милошевић 1995). Та култура је угашена приликом бугарског освајања предела између Охрида и Скадра, а у залеђу Драча. Аналогије за ту културу налазе се далеко од Балканског полуострва. Према томе,

ова култура, која нема корене на тлу на коме се образовала, не може бити доказ сродности Илира и Албанаца, већ доказује да су преци Албанаца досељени после 9. столећа.

За сада је скоро немогуће проучавати прошлост Албанаца археолошким методама, јер готово да нема таквих података о њима. То није необично, зато што су данашњи Албанци мешавина различитих етничких компоненти, односно различитих култура. Они који су дали име овој новој нацији, забележени су први пут тек у 11. столећу, под етнонимима Албани и Арбани (Ферјанчић 1988). Они су били досељени сточари и зато су археолошки тешко препознатљиви – нису познати по трајним насељима ни занатској производњи; требало би тражити њихова гробља у планинским пределима. Сточари ранијих епоха, као хунобугари или угарско племе, нису забележени по сопственој грнчарској производњи, која је најчешћи археолошки налаз у насељима, већ по гробљима и гробном инвентару, којима се могу пратити њихове сеобе изван матичног простора. Писани извори и језик указују на разнородно порекло албанских племена, међу којима исходиште најзначајнијих Арбана (Шиптара) и Мирдита – Мардаита треба тражити у предњој Азији, од Кавказа до Сирије. За сада постоји само један археолошки налаз на подручју Албаније, који одудара од општих словенских особина југоисточне Европе и упућује на азијско порекло. То су гробни налази 9-11. столећа из долине Војуше, представљени особеним наушницама, које осим лоптастих привеска на ваљкастом носачу, имају сличну јагоду бочно додату на карику (Bodinaкu 1983: Т. 2. 11-12). Околност да су ти гробови укопани у тумуле из Бронзаног доба, искоришћена је да се доказује континуитет са Илирима од преисторије, а гробље је приписано Арбанима, јер се разликује од (старије) Комани Кроја културе (што би наводно значило да она припада Мирдитима?). Тај накит још нема аналогија на Балканском полуострву. Зато мислим да је то гробље за сада једини и најстарији археолошки траг неког албанског племена, из 11. столећа, који су се у овим гробљима сахрањивали заједно са ту раније настањеним Словенима. Значи, једини исправни пут у истраживању порекла Албанаца је трагање за гробљима сличних особина. Наравно, те особености се нису могле дуго одржати, уколико са досељеницима нису стигле и занатлије које су носиле материјалну производњу, што је мало вероватно. Треба претпоставити да се само прва генерација досељеника може препознати по донетој материјалној култури, док су наредне прихватиле производе подручја у које су се доселили. Свакако да би се могле истраживати и особине духовне културе народа који се проучава, као што су стан, начин спремања хране, погребни обичаји и слично, али то су много сложенија истраживања за која код Албанаца, за сада, нема услова.

Од 1945. почиње пропаганда да су и Метохија и Косово биле илирске области, према томе и албанске, јер је под окриљем фашистичких сила, Италије и Немачке, први пут обликована Велика Албанија. Тада је већ пропагандно био утврђен став да су Албанци потомци Илира. Зато је језгро Илира тражено само у северној Албанији и Црној Гори, упркос томе што је археолошка наука и тог доба и наших дана располагала доказима да се матично илирско подручје налази на динарском простору. Уследиле су расправе о Дарданији која се некада простирала у јужној Србији и северном делу Републике Македоније; да би се добио простор за данашње Косоваре, у Дарданију је укључена и Метохија, а Дарданци су проглашени за Илире. Старо Хвосно, данашња Метохија, од Албанаца прозвана Дукађин, географски је повезана са западом, са јадранским сливом, а не са црноморским сливом, као Косово. Географски и археолошки апсурдно, из пропагандно политичких разлога, две различите старе културно историјске области су повезане у једну. Део Далмације је припојен Дарданији, која је некада била у саставу римске Горње Мезије (а она је обухватала цео слив Мораве), не би ли се Косовари историјски утемељили на туђој земљи. Проглашавање новонасталих Косовара од Албанаца насељених на Косово у двадесетом столећу, за потомке Дарданаца, има дугорочан циљ. Као што је то зацртао још К. Јирачек, а данас подстакао Н. Малколм (1998), Дарданија је била и после наводног насељавања Словена настањена доморочима, прецима Влаха и Албанаца, а онда је, од 12. столећа, освајају Срби под Немањинима.\*

Насупрот овој пропагандној делатности у области археологије, подржаваној и усмераваној од стране албанских ментора, стоје објективне, проверљиве археолошке чињенице. Данас може много тога поузданог да се утврди о археологији подручја Метохије и Косова, где су без успеха тражени докази о пореклу Косовара од Илира, а спречавана истраживања 6-12. столећа. На симпозијуму „Илири и Албанци“ одржаном у САНУ 1988, изнете су озбиљне, богато документоване студије по овим питањима. Данас се оне у извесној мери могу допунити новим објављеним археолошким подацима. Ту пре свега мислим на каталог изложбе *Археолошко благо Косова и Метохије* одржане у САНУ 1998. Поред тога располажемо савременим тумачењима, заснованим на новим или давно објављеним археолошким подацима.

\* Зато је предвидљива намера Албанаца да у непосредној будућности заузму долину Јужне Мораве са Врањем, Бујановцем, Прешевом и општинама источно од Мораве, долину Јабланице са Медвеђом и Лебанима, долине горњег Вардара са Скопљем и Кумановом. То су све области некадашње Дарданије античког доба. Следећа пропагандна фаза, за 21. столеће, биће да су Бошњаци (Срби муслимани) заправо Илири, да су Албанци у Албанији потомци Латина и православних Грка, а тзв. Косовари да су потомци Дарданаца. Циљ је, како се чини, обнављање некадашње архиепископије Прве Јустинијане, под окриљем Рима.

М. Гарашанин је претпоставио да се порекло Илира може видети у Цетинској култури (1988: 22-26). То је енеолитска или бронзанодобна култура, раширена дуж јадранског приморја, са границама у унутрашњости приближно на правцу Елбасан – Пљевља – Сарајево – Шипово – Нин. Препознатљива је по тумулима са биритуалним сахрањивањем и обредно ломљеном грнчаријом особеног украса. Овај обред сахрањивања може се пратити на истом подручју до првих столећа наше ере. Разбијање посуда коришћених за погребни обред особено је за Словене (тризна). За овим слојем уследило би, по Гарашанину, насељавање носиоца културе поља са урнама, пре свега на западу динарске области и у сливу Мораве, тако да долази до мешања становништва различитих погребних обреда. У Бронзаном добу образује се Брњичка култура, особена за Косово, југоисточну Србију у северну Македонију, односно за будуће подручје Дарданаца (Љуци 1998; Тасић 1998: 152-158). За њу је особено спаљивање покојника и њихово сахрањивање у урнама, а ретки су сахрањени покојници. У Метохији је обрнуто, преовлађује сахрањивање покојника у Бронзаном добу, али се мисли да је и то подручје Брњичке културе.

У Старије гвоздено доба М. Гарашанин (1988: 27-72, карте 2 и 4) издваја ужу област искључиве употребе тумула, коју приписује Гласиначкој култури, и чини се „правим“ Илирима (између река Мати, Ибра, Јадра, Неретве и Јадрана). Међутим, данас знамо да и на том подручју има сахрањивања у пољима са урнама, што показује да нема разлога за раздвајање овог подручја од оног западног. Тиме се ни земља Илира не може раздвојити од западних области, у којима је чешће спаљивање покојника и њихово сахрањивање у такозваним пољима са урнама. Поред тога, није убедљиво укључивање јужне Албаније у изворну илирску област на основу ретких тумула, јер су тумули изузетна појава и на Косову. Н. Тасић сматра да се Илири, наглашене сточарске привреде, шире на Метохију од 6. столећа старе ере, а донекле и на Косово које држе Дарданци; њихове културе се упадљиво разликују (1998: 162-224).

За питање територија Илира и Дарданаца нарочито је важно Млађе гвоздено доба, јер је то епоха о којој располажемо и писаним подацима. На жалост, за Косово и Метохију не располажемо синтезама о истовременој археолошкој култури подручја, већ само о грчкој керамици (Паровић – Пешикан 1998), што је необично. Расправе се још увек воде око питања да ли су Илири настањивали мање више сав простор између Јадрана и Дунава, или је само њихово име раширено са матичног подручја до Дунава, од стране римске администрације?. Ни М. Гарашанин се није дужо задржао на анализи краја гвозденог доба, односно последњим столећима пре Христа. Он је видео границу између Илира и Дарданаца између Метохије и Косова (1988: 74-75), мада је некада заступао став да су Дарданци несумњиво Илири (1964). Разлику између Илира и Дарданаца нарочито је подвукла Ф. Папазоглу (1988), али је установила, помоћу римских натписа, да је и Метохија била укључена у провинцију Горњу Мезију односно Дарданију (1969: 148-151). То можда указује да су Дарданци пред крај старе ере потисли Илире из Метохије.

Особености материјалне културе показују да се заиста подручје од Јадрана до Дунава повезује неким сличним особинама, на пример запонима са осмоликим петљама из Млађег гвозденог доба. Тако је било и у време доминације Келта, до римске окупације, мада су и разлике очигледне – у Панонској низији се примењују равна гробља са урнама, а на динарском простору преовлађује сахрањивање по хумкама. Да се култура тих простора може повезати са Словенима, показала је још 1981. К. В. Каспарова. Она је установила да је у Зарубињецкој култури присутан јак утицај са панонског и динарског простора, на основу неких предмета, пре свега запона. Зарубињецка култура настаје око краја 3. столећа пре Христа као нова појава у Подњепровљу и Полесју. Око краја 2. столећа прераста у Кијевску културу 3-5. столећа, несумњиво словенску (носиоци Кијевске културе потом долазе у српског Потисје у време Хуна). Откриће К. В. Каспарове употпунила су истраживања П. Поповића, који је показао да се „копљасте“ запони особени за Илире у 3-2. столећу, од Белог Подримља преко Сарајева до западне Неретве, појављују на подручју од Уне на западу преко Посавине и српског Подунавља до Тимока на истоку, у 2-1. столећу, одакле стижу до Дњепра (1994, 1999); тамо су постали препознатљива особеност Зарубињецке културе. То неспорно доказује да је становништво предримског Илирика учествовало у образовању словенских култура, односно у етногенези Словена.

Није без значаја ни околност да се у исто време, од 2-1. столећа пре Христа, на северним ободима Паноније и обронцима Карпата појављују гробља спаљених покојника под хумкама, негде заједно са „равним“ гробљима, као у Земплину, гробљу касног 1. с. е. – 2. ст. н. е. (Budinský-Krička и Lamiová-Scmiedlová 1990). Затим се у горњем Потисју, на Карпатима и горњем токовима Сирета, Прута и Дњестра, образује култура Карпатских кургана, која ће трајати до Хуна. У свом том подручју и временском распону, грнчарија делом показује особине трачког простора, обично приписиваног Дачанима и Гетима, али који се може повезати и са Дарданцима и са Скордисцима. Међутим примена хумки и неки предмети указују на илирска подручја. На основу неких облика грнчарије, положаја насеља, изгледа станишта и других појава сличних млађим културама истог тла, сматра се да је ова Култура карпатских кургана Словенска. Исти предели Карпата су потоње и садашње подручје земље Бојка, одакле се, по Константину Порфирогениту, Срби досељавају у Византију у време цара Ираклија. За сада су најстарије издвојене археолошке особине Срба громиле 4. столећа, погребне обредне хумке (Јанковић 1998: 130-132). И док археолошке особине Срба одговарају наследницима Цетинске културе на илирском простору, Зарубињецка култура, у којој се примењују „равна“ гробља, један је од наследника Културе поља

са урнама Подунавља, која се из Паноније раширила на друга европска подручја. Кроз погреб на простору који се приписује Илирима, у најширем смислу, видимо две сложене традиције, у којима се примењује спаљивање и сахрањивање, које су се у извесној мери прожимају. Зато археолошко одређивање етнонима „Илир“ мора за сада остати отворено. Али обе ове етничке компоненте археолошких култура динарског подручја, које се овако или онако повезују са Илирима, несумњиво учествују у етногенези Срба и Словена.

Повод за повлачење неких носиоца археолошких особина Илира преко Дунава до Дњепра током 3-1. столећа пре Христа, могу бити само келтски и римски напади. Келти пустоше илирска подручја у Посавини и Подунављу у 4-3. столећу. Од 3-2. столећа Римљани постепено освајају прво јадранско приобаље, а затим и унутрашњост динарског простора, и завршавају покоривање илирских области до Дунава око смене ера. После Панонског устанка 6-9. г., Римљани су десетковали побуњено становништво. То су били разлози да се део такованих Илира исели на север. Сточари, са којима се обично повезују тумули, исељавају се прво у побрђа на северу Паноније, сличне пределима са јужне стране Саве. Затим се повлаче на више карпатске превоје, вероватно због насељавања Сармата у Потисју и ширења германских племена са запада. Земљорадници, са којима се обично повезују „равна“ гробља, одселили су се још даље, у Подњепровље, вероватно у више сеоба и различитим правцима.

Зато треба преиспитати раширен став о насељавању Словена на Балканско полуострво у 6-7. столећу. Наиме, због заједничког словенског етнонима, први пут забележеног у 5. столећу, наметано је схватање да су Словени нова етничка творевина. Овде се не могу упуштати у сложену збивања током Велике сеобе народа, али се могу осврнути на неке лако проверљиве археолошке чињенице, које на очигледан начин показују да не треба олако прихватити уобичајена тумачења писаних извора. Прво, истражено је више налазишта 4-5. столећа на динарском простору, која су са једне стране словенских особина, а са друге стране се могу повезати са домороцима, тзв. Илирима. То су обредне громиле из Ресановаца и Црљивице, можда и околине Коњица, подизане умрлим, вид култа предака, уобичајен код Срба до 12. столећа. Оне се ослањају садржајем и датовањем на сличне тумуле римског доба, са претпостављеним сахрањивањем над хумком (Јовановић 1984: 73-78, 88-97). Друга врста сведочанства је насеље настало на римској вили код Вишеграда, срушеној у хунско-германској најезди, са грнчаријом која садржи особине и словенских култура изван римских простора и особине аутохтоне, илирске грнчарије (Чремошник 1970). Произилази да су досељеници, Словени, културно сродни домороцима који нису били романизовани. Постоји још читав низ археолошких сведочанстава о сеоском становништву Мезије, Паноније и Далмације које примењује старе погребне обичаје, традиционална станишта и грнчарију, односно које није било романизовано до Велике сеобе народа, када су Латини напустили ове пределе.

Друга фаза Велике сеобе народа одиграла се у 6. столећу, да би се наводно завршила насељавањем Хрвата и Срба у време цара Ираклија. Право светло на ова збивања баца околност да су у низу византијских тврђава нађени уломци словенске грнчарије из времена пре њиховог напуштања или уништења, а уз њих и гробови хришћански сахрањених Словенки. Скелети сахрањених монаха 6-17. столећа у манастиру Тврдошу код Требиња, међу којима и они херцеговачких митрополита, припадају динарском антрополошком типу (Микић 2001), а не може бити сумње да су они били Срби. У Царичином Граду код Лебана, где се налазило седиште архиепископије Северног Илирика, нађен је словенски женски накит позног 6. столећа, као и грнчарија, који указују да су тада најмање половину становништва овог престоног византијског града могли сачињавати Словени (Јанковић 2004а). Оваквих примера има још. Зато је јасно да су топониме римског доба, као што су Скупи – Скопље и Наис – Ниш сачували Словени (Срби), а не Власи или Албанци, како је претпоставио К. Јиречек.

Овде још треба подсетити на археолошка сведочанства о добу 9-12. столећа на Косову и у Метохији, где се данас шире Албанци, тврдећи да су ту аутохтони, иако су постали већинско становништво на том простору погромом Срба и под притиском великих сила. Археологија располаже подацима о неколико истражених гробаља са пратећим инвентаром (накитом) и више цркава. Несумњиво српској култури припадају громиле под Шаром, које се морају врло широко датовати између 6. и 9. столећа (Јанковић 1998: 20-21). Деветом столећу припадају наушнице из уништених гробова Чечана код Вучитрна (Јовановић 1977), као и део крчага са глагољским записом из истог града (Томовић 1991). Наушнице са средишњом лунулом између три јагоде из Чечана делују као особене за српско златарство. Оне су нађене и у гробљу у Матичану код Приштине из 10-11. столећа (Јовановић и Vuksanović 1981). Најстарије средњевековне цркве су Светих Апостола у Пећкој Патријаршији (Чанак – Медић 1995: 24-29), саграђена вероватно у 7. столећу, можда на старијим темељима, и Студеница Хвостанска, где је на срушеној базилици рановизантијског манастира подигнута нова црква у 7-8. столећу (Јанковић 2007: 130-137). Оне по типу основе одговарају градитељству Далмације, што показује да је Метохија била у саставу тадашње српске државе. Млађе су цркве Света Три Јерарха у Дечанима, Богородица Љевишка и базилика у Сочаници, које се морају повезати са добом бугарске власти у 9-10. столећу и успостављањем западне архиепископије тада под бугарским патријархом, између 864. и 971. године (Јанковић 2004б; 2007: 220-225).

Упадљиво је да су под Немањинима старе цркве у Метохији обнављане, а на Косову су изнова грађене. Тако су у Метохији обновљени епископски храм Богородице Љевишке у првобитном обиму, у Дечанима је уз храм Света Три Јерарха саграђен велелепни манастир, у Студеници Хвостанској је успостављена епископија у старијем манастиру, а у Светим Апостолима у Пећи, где је абдицирао велики жупан Стефан Немања, успостављено је седиште архиепископије и потом патријаршије. На Косову су Немањини из темеља обнављали цркве, као у Грачаници, где је прво на месту базилике 11. столећа саграђена мања а затим црква већа од првобитног храма. Чини се да би такав случај могао бити и у Бањској. Садашњи храм у Липљану је мањи од старе епископске базилике; базилика у Сочаници је остала запуштена, а и Стара Павлица је остала занемарена даровима. Зато се поставља питање ко је рушио цркве на Косову у 12. столећу. Косово јесте било ратно поприште између Византије и Србије, али зар би и једни и други рушили цркве? Међутим, неком новодосељеном племену исконске светиње ништа нису значиле. Као и данас.

## Библиографија

- Ј. Белошевић** 1980: *Материјална култура Хрвата од 7-9. столећа*, Загреб.
- Н. Bodinaku** 1983: Kultura e varrezës së hershme mesjetare shqiptare në luginën e sipërme të vjosës të rrethit të përmetit, *Iliria* 1, 241-250.
- Budinský-Krička** и **Lamiová-Scmiedlová** 1990 A late 1st century B.C. - 2nd Century A.D. Cemetery at Zemplin, *Slovenská Archeológia* XXXVIII-245-359.
- Ј. Werner** 1950: Slawische Bügelfibeln des 7. Jahrhunderts, *Reinecke-Festschrift*, Mainz.  
1983: Neue aspecte zum awarischen Schatzfund von Vrap, *Iliria* 1, 191-201.
- М. Гарашанин** 1964: Источна граница Илира према археолошким споменицима, у *Симпозијум о територијалном и хронолошком разграничењу Илира у праисторијско доба*, ур. А. Бенац, Центар за балканолошка испитивања, Сарајево, 135-150, 166-175.  
1988: Настанак и порекло Илира, у *Илири и Албанци* ур. М. Гарашанин, Београд, 9-80.
- Ђ. Јанковић** 1998: *Српске громиле*, Београд.  
2004а: The Slavs in the 6<sup>th</sup> Century North Illyricum, *Гласник САД* 20, 39-58.  
2004б: О Цркви Рашке доба пре Немање, *Гласник САД* 20, 63-68.  
2007: *Српско Поморје од 7. до 10. столећа*, Београд.
- К. Јиречек** 1962: Романи у градовима Далмације тоом средњег века, *Зборник Константина Јиречека II* ур. Г. Острогорски, Београд.
- А. Јовановић** 1984: *Римске некрополе на територији Југославије*, Београд.
- В. Јовановић** 1977: Über den frühmittelalterlichen Schmuck von Čečan auf Kosovo, *Balkanoslavica* 5, Прилеп, 128-145.
- В. Јовановић** и **Лј. Vuksanović** 1981: Maticane, necropole sud-slave de X<sup>e</sup> et XI<sup>e</sup> siècle, Priština – Beograd.
- Гј. Караискај** 1976: Gërmimet Arkeologjike të viteve 1974-1975, Symizë, *Iliria* 6, 350-352.  
1980: Gradishta e Symizë në periudhën e vonë antike dhe mesjetë, *Iliria* 9-10, 171-210.
- К. В. Каспарова** 1981: Роль юго-западных связей в процессе формирования зарубинецкой культуры, *Советская археология* 1981 2: 57-78.
- Д. Комата** 1980: Varreza arbërore e Shurdhaut (Rrethi i Shkodrës), *Iliria* 9-10 (1979-1980), 105-121.
- К. Љуци** 1998: у *Археолошко благо Косова и Метохије од неолита до раног средњег века*, ур. Н. Тасић, Галерија САНУ 90, Београд, 120-144.
- В. Маленко** 1976: Нови археолошки наоди на локалитетите „Козлук“, 2Габавци“ и „Св. Еразмо“, *Macedoniae acta archaeologica* 2, Прилеп, 219-234.
- Н. Malcolm** 1998: *Kosovo. A Short History*, Macmillan, London.
- Ж. Микић** 2001: Антрополошки садржај цркве Успења Богородице у Тврдошу, *Vestigatio vetustatis Александрина Цермановић – Кузмановић од пријатеља, сарадника, ученика*, ур. М. Лазић, Београд, 311-318.
- А. Милошевић** 1995: Комански елементи и питање касноантичког континуитета у материјалној култури раносредњовековне Далмације, у *Етногенеза Хрвата*, Загреб, 97- 104.
- Ф. Папазоглу** 1969: *Средњобалканска племена у предримско доба*, Центар за балканолошка испитивања, Сарајево 1969.  
1988: Илирска и дарданска краљевина, у *Илири и Албанци*, ур. М. Гарашанин, Београд, 145-171.
- В. Поповић** 1988: Албанија у касној антици, у *Илири и Албанци*, ур. М. Гарашанин, Београд, 201-250.
- Р. Поповић** 1994: Lanzenfibeln des Westbalkans und der Donauniederung, *Balkanica* 25-1, Belgrade, 53-71.  
1999: The Scordisci and the Bastarnae, *Le Djerdap - Les Portes de fer a la deuxieme moitie du premier millenaire av. J. Ch. Jusqu'aux guerres daciques*, ed. М. Vasić, 47-54.
- Ф. Пренди** 1980: Një varrezë e kulturës arbërore në Lezhë, *Iliria* 9-10, (1979-1980), 123-170.
- Г. Томовић** 1991: Глагољски натпис са Чечана, *Историјски часопис* 37, Београд (1990), 5-18.

- Н. Спраћу и D. Komata** 1975: Shurdahah (Sarda), La cité Albanaise médiévale fortifiée, *Iliria* 3, 265-338.
- Б. Ферјанчић** 1988: Албанци у византијским изворима, у *Илири и Албанци*, ур. М. Гарашанин, Београд, 285-352.
- М. Чанак – Медић** 1995: *Архитектура прве половине XIII века*, II, Београд.
- И. Чremoшник** 1970: Истраживања у Мушићу и Жабљаку и први налаз најстаријих славенских насеља код нас, *Гласник Земаљског музеја* 25, Сарајево 45-117.

## АЛБАНЦИ – ЕТНИЧКА И ЛИНГВИСТИЧКА ЗАГОНЕТКА

Балкан никад нико није уврстио у велике енигме човечанства. А, по критеријуму објективне научне одговорности та квалификација никако га не би могла мимоићи. Уосталом, и Хомерове поеме, које се с правом убрајају у велике енигме, настале су на том Балкану.

Уобичајено је да се Балкан сматра делом Европе што је тачно само у географском смислу. По историјском критеријуму правилније би било Европу назвати делом Балкана. Писац ових редова својевремено је објавио чланак под насловом “Балкан-колевка европске цивилизације”. А то је чињеница коју најновија археолошка открића беспрекорно потврђују.

Већ више од два века Европа Балкан назива “буретом барута”, а као аргументацију наводи “чињеницу” да су велики европски ратни пожари потпаљени на Балкану. А притом се скрива чињеница да је та иста Европа најчешће била подметач пожара. Највећу заслуга за такав научни третман једног географског подручја има такозвана “нордијска наука”, а пре свега аустријска и немачка. По њој Балкан је некакав Југоисток Европе на коме живе некаква, примитивна, међусобно завађена племена, па је цивилизована Европа принуђена врло често да та племена “доводи у ред”.

Немачки термин “Süd-Est” за подручје Балкана био је нарочито омиљен у доба нацизма. Па тако је Oberkommando der Süd-Est, којим је командовао ратни злочинац Фон Лер као своје седиште изабрао Београд, као центар Балкана. После пораза нацистичке Немачке, Балкану је враћен његов изворни назив али не за дуго: Југоисток, према немачкој терминологији, данас употребљава читава Европска Унија. По тој квалификацији та иста уједињена Европа Балкан сматра својом примитивном провинцијом у којој је, после разбијања СФРЈ, стекла “историјско право” на “увођење реда” које се врши институционално.

Српској нацији та Европа, сталним притисцима и уценама упорно и немилосрдно све више смањује животни простор једном народу, који је, по свим историјским, стратешким и географским критеријумима истински центар Балкана.

Термин “Југоисток” показује пре свега припадност Европи, али никако равноправну припадност заједници европских нација, него искључиво третман народа другог реда, који мора “заслужити” чланство у тој заједници, као неко ко јој, по природном поретку ствари никако не припада.

Такво понашање једне моћне економске групације показује незрелост њених вођа у критичним периодима данашње историје, када је човечанство крцато моћним средствима уништења и разарања. Нико од тих вођа нема визију сутрашњице, која би могла бити суморна и страшна, чак и без великих ратних сукоба. Такозвана међународна заједница, данас очигледно нема пречег посла у својој кући, него што је питање Косова. Око тога “глобалног” питања она ангажује огромне економске и политичке снаге. Косово је данас ортоцентар свих “несрећа” које притискају човечанство. Довољно би било да Србија призна независност нове државе на својој територији, па да у свету, а пре свега у Европи завлада мир и благостање. А сервилно и подворничко понашање међународне заједнице, а пре свега Европске Уније, базира се управо на нетачним и лажним представама о подручју Балкана које је Европска наука стварала о том подручју.

Ми смо о књизи о Одисејевим путовањима по Јадрану посебно поглавље посветили европском научном примитивизму под насловом “Научни империјализам”. Последице Шлимановог “открића” Троје трају читава два столећа. Последице “шлиманизације” Балкана највише ће коштати европску науку, а вероватно и многе европске нације.

Врхунац глупости такозване “нордијске науке” а пре свега немачке, јесте стереотип о “бурету барута”, чије повремене експлозије изазивају велике светске потресе “са колатералним штетама”, што представља подмуклу умишљену подвалу, коју велики историјски догађаји потврђују: никада ни један балкански народ није кренуо у освајање европских територија, док је та иста Европа током читаве историје настра на Србију са освајачким намерама. Србија је “кривац” за избијање I светског рата, јер су Срби убили окупаторског престолонаследника. А “кривац” је и за почетак II светског рата.

“Нордијска нука” се спотиче на нетачној процени историских догађаја, али она то не чини случајно. Намерно замењивање целата и жртава, она је преузела од Америке приликом агресије на Србију 1999. године, када је жртве агресије прогласила “колатералном штетом”.

Мржња према Србији представља историјски феномен: најмоћнији европски и амерички медији воде отровну кампању.

Појам “велике енигме”, који смо обилато користили у нашим радовима о Хомеровим поемама, подразумева појаве за које наука није нашла никако прихватљиво научно решење (Атлантида, Бермудски троугао, Маћу-Пикћу, Пука Пукара ...). Ми смо по први пут у велике енигме уврстили Хомерове поеме, које се везују за балкаске просторе, што у нашем случају има посебно значење.

Ми Балкан, по први пут проглашавамо великом енигом, због необјашњивих појава учених на том подручју. У основи појаве, која Балкан игнорише као регион великих ениги, стоји велико непознавање његове географије, историје, етнографије, па чак и неких ирационалних појава. Балкан је све до скорашњег доба био “глуво доба историје”, како се изразио један научник. Научна диверзија, коју је направио Х. Шлиман “открићем” Троје на малоазијској обали, довела је у заблуду читаве генерације хомеролога. А то је заблуда која траје.

Проф. Мозес Финли је својим сјајним радовима учинио смешним, не само Шлиману, него и читаву “нордијску” науку. Његово дело “Свет Одисејев” (The World of Odysseus), у нормалним приликама морало му је донети Нобелову награду, коју никад добио није. Он је чак проглашен за научног “јеретика”, а “крив” је био што је разорио научну заблуду о Шлимановом “открићу”.

Коначан ударац заблуди и илузији о Балкану “нордијска наука” је претрпела генијалним открићем локалитета “Лепенски Вир”, као и открићима проф. Радивоја Пешића у области лингвистике. Велика открића српских научника раздрмала су и отрезнила светску науку, па се ортоцентар научног интересовања за велике ениге нагло премешта управо на “примитивни и заостали” Балкан. Пораз, који је “нордијска наука” доживела, још увек се вешто прикрива “леденом шутњом”, као што се изразио нобеловац Шарл Рише 1913. године.

Откриће “Лепенског Вира” на оштар начин је истакло у први план историјску дилему о сеобама и покретима великих скупина народа. Проф. Р. Пешић је коначно распршио лажну теорију о “безначајним народима”, који су као примитивни сточари са азијских простора стигли на границе великих империја. Открића проф. Драгослава Срејовића и његових следбеника су, по први пут у историји, поставила етнички принцип о староседеоцима и дошљацима као врхунски критеријум у распознавању масовних покрета народа са једног простора на други, што је изазвало велико интересовање научника у светским размерама. Та открића су силом уздрмала бирократску тврђаву европских хуманистичких наука. Та устајала научна олигархија, која држи у информативном ропству пре свега своју научну јавност, одједанпут је узнемирена чињеницом, да научници једне мале балканске земље разарају њихове лажне слике. Та чињеница изазива гнев и непријатељство према српском народу. Непријатељски однос Европе према Србији базира се на мржњи и љубомори, која потиче пре свега из научних “тврђава”, јер је спрега науке и политике на европским просторима остала тврда чињеница кроз целу историју. Епохална открића српских археолога и њихових следбеника одједанпут су открила светским истраживачима невероватан феномен, да на балканским просторима постоје локалитети стари и више хиљада година.

По читавом подручју Динарида разасути су неки рудници и нека гробља, која локално становништво назива “грчким рудницима и грчким гробљима” – баш у крајевима где грчка нога никад није крочила. У Буковици код Чајничка зна се тачна локација два рудника, чија се старост процењује на неколико хиљада година.

Многе загонетке, које изазивају нашу неодољиву радозналост на балканским, а пре свега на динарским просторима, изазивају видљиви остаци прохујалих цивилизација. Наиме, по просторима Јужног Јадрана уочавамо масовну појаву великих каменних гомила, које народ зове “велике набаче”. Постоји уверење да су то гробови у којима су сахрањени локални великаши. Једну од њих у Малој Груди откопала је Маја Паровић-Пешикан.

Две велике “набаче” на брду Шушањ код Бара, по мишљењу научника, морале би бити гробови Кадма и Хармоније, што сведоче многи хроничари. Култ феничанских државника признаје и Српска Православна Црква.

Посебну научну радозналост изазивају “стећаци”. Један необичан примерак се налази у кањону Ђеотине у сели Татаровинама, где никад ниједан богумил није крочио, пошто у народу влада веровање да је то место “катилска земља” коју су избегавали и Срби и Турци упркос њеном богатству. Прича се, наиме, да је “нешто” поклато Татаре (72 чељади) које је ту населио, по завршетку на Дрини ћуприје Мехмед-паша Соколовић.

Повленска кутла са загонетним знацима тежине око 50 t остаје трајна енигма.



## БАЛКАНСКА ЕТНИЧКА КОШНИЦА

Изучавајући Хомерове поеме, ми смо закључили да велике енигме није могуће решавати класичном методологијом, јер свака за себе захтева методолошки приступ употребљив само за тај конкретни случај. Ми смо, оригиналном методологијом, у проучавању Одисејевих путовања скратили поступак, употребом егзактних наука. То су методе: метода узрочно-последичних веза, метода подударних слика, метода узвратне потврде, законитост елементарне логике.

Француски академик и писац Жак Огард записао је ову сентенцу: “Балкан личи на кошницу разнородних пчела које немају заједницу матицу”. У природи, пчеле у истој кошници раде исти посао, што се догађа и на Балкану. За разлику од пчела, балкански народи се често међусобно кољу – феномен који наука још није објаснила. Појава се законито манифестује.

Чак и кад би био компетентан да одговори на узроке ове појаве, писац ових редова би то радије препустио компетентнијим ауторима.

## ЕТНИЧКА СЛИКА БАЛКАНСКОГ РЕГИОНА

Велики српски етнологи, Цвијић, Влаховић и Ердељановић стекли су светску славу проучавањем етнологије Балкана. Њихови следбеници су наставили њихово дело и ту им се ништа не може приговорити. Па, ипак, нико од њих никад није поставио питање квалитета њихових истраживања, јер за то није имао потребе.

Ердељановић, на пример, путује од племена до племена и записује оно што је чуо. Лубурић, на пример, и тај посао обавља прилично неодговорно. Записујући имена братстава и племена, Ердељановић нигде није рекао како изгледа тај народ и којој раси припада. Невероватно чудна имена не изазивају његову пажњу. Он, додуше, понегде закључи да то братство није словенског порекла. Он једноставно региструје необичне топониме, али их не коментарише.

Као географ, он није имао обавезу да се упушта у порекло топонима, али као етнолог, могао је, барем у фусноти, да рекне коју реч више. Њима се, нарвно, не може замерити, јер компаративна лингвистика, у њихово доба била је скоро непозната дисциплина. Радови, које су крајем XIX и почетком XX века објављивали европски лингвисти, тешко се могу сврстати у фонд компаративне лингвистике. Било како било, њихов допринос етнологији и лингвистици балканског региона сасвим је безначајан. Иначе, то су дисциплине у којима “нордијска наука” нема видљивих резултата чак ни на своме сопственом простору.

Етничка слика Балкана представља, несумњиво светски феномен. Јер, нигде на планети не постоји толика концентрација разнородних етнички група и појединаца по јединици простора. По том критеријуму, Балкан је светски рекордер. Све је загонетно: и расна припадност, и порекло и језици. Није само чудо постојање великог броја језика и њиховог порекла, колико њихова несличност, љубоморно чувана аутономија и одбојност према суседима. Свака скупина такође љубоморни чува своје велико фолклорно благо, често прилично неуспешно.

Ми смо, у дугогодишњим истраживањима а уз примену компаративне методологије утврдили да у затвореним етничким енклавама живе припадници све три људске расе, па чак и неке потпуно неидентификоване физиономије. Етничке скупине, које су ишчезле у етничком чишћењу, оставиле су трагове до данашњег дана. Ми не знамо како су се припадници јапанског народа нашли на простору Црне Горе и Херцеговине, али се јапанске физиономије тамо уочавају голим оком. Нашироко је познато да су пивљански Бауцали и колашински Шћепановићи “чисти Јапанци”. Многа братства у Пиви, која носе нормално словенско презиме, обично не припадају белој раси. Поједина братства у околини Пљеваља, Чајничка и Фоче имају обично и загонетно име и загонетну боју коже. Они личе на неке потпуно непознате индивидуе.

Тај феномен није измакао пажњи Ива Андрића. Ево како он описује припаднике једне етничке скупине из околине Вишеграда: “Све у Олујацима расте добро осим људи. Олујачки човек је онилак, кривих ногу, широких али неправих леђа, несразмерно дугих руку, широка лица са спљоштеним носом, са црним мали очима, безизразна, али упорна погледа, великог врата који је при дну проширен, тако да са трупом чини нераздвојну целину. Њих је у чаршији лако препознати међу стотинама сељака... Они су познати као сумњичави и тврди људи, који мало говоре, ретко певају, увек раде и стално стичу. Поред тога, постоји и веровање да све што се роди у Олујацима мора бити обележено...”.

На питање да ли је та слика само успешна метафора Андрић је дословце одговорио: “Не, ја сам потпуно верно и објективно описао оно што сам очима видео”.

Мешовити расни бракови врло споро мењају урођене расне физиономије. То је, наравно посао за надахнутог антрополога и генетичара. Расни трагови у појединим братствима чувају се чак до трећег колена.

Открића која смо претходно изложили не захтевају никакве посебне научне доказе, јер се њихова истинитост може утврдити голим оком. Антропологи и етнологи не треба да дају одговор на питање да ли је то тако, него зашто је то тако. Такве појаве обавезно захтевају екипни и тимски рад по мултидисциплинарној методологији. Дугогодишњим посматрањем, ми смо утврдили да у региону Западног Балкана живе и данас изоловане скупине ових народа: Јапанаца, Кинеза, Монгола, Грузина, Јермена, Турака, па чак и физиономија које је сасвим немогуће дефинисати. Андрић Олујак назива “људским наказама” – термин коју науци не приличи, мада није нетачан.

Ове етничке скупине говоре српским језиком а најбројнији су православци. Пошто се надамо да ћемо ускоро ова истраживања објавити у виду научне студије, овде бисмо то криво скратили.

Било би чудо ако би лингвистика потврдила наше налазе, а она то, заиста и чини. У појединим случајевима, нарочито кад су у питању топоними и антропними, чак и лингвистика показује свој немоћ. Директор UNESCO-а, Јапанац Коиџиро Мацура не верује да на Балкану живи повелика скупина белаца који носе његово презиме. Цупаре у пјеваљском крају нису Јапанци али Цупара је јапанско презиме. За презиме Букумира не знамо порекло, али упадљива сличност са јапанским презименом Накамура. Батаруга је такође јапанска реч, а то је име једног ишчезлог народа у пјеваљском крају.

Наша наука о овим појавама има само мутне наговештаје, а европска никад за њих није ни чула. Уосталом, нико није позванији од српских и јапанских лингвиста да ове појаве мултидисциплинарно истражују.

#### АЛБАНСКА ЕТНИЧКА ОАЗА

Термини “Албанија” и “албански” немају никаквог упоришта у историји. Кавкаска Албанија, која је некад постојала у данашњем Азербејџану, са овим термином нема никакве везе. То су, као што је познато, политички термини настали стварањем једне државе. Уобичајено је да се име државе прави по имену народа, што, у овом случају представља изузетак. Албанци своју земљу зову “Шћипнија” а народ “Шћиптаре”. Туђински назив је исфорсиран, са видљивом намером. У СФР Југославији постојала је обавеза да се Шиптари, а пре свега они на Косову, називају Албанцима. Преведено на разумљив језик, хоће да се поручи, како на Косову и у Албанији живи исти народ, што је потпуно нетачно. Чак ни две етничке групе у самој Албанији, Геге и Тоске нису исти народ. Њихово порекло није исто, а и дијалекти су им различити. Разлике између Албанаца и такозваних Косовара још су видљивије: неки истраживачи верују да су то две различите етничке скупине.

Намера да се створи велика Албанија са центром у Приштини показују историјску законитост: идеју за стварање велике државе обично покрећу мали народи. А у ортоцентру те идеје стоји комплекс ниже вредности. Данашње доба јесте доба удруживања народа и држава, а покушај разарања већ постојећих држава носи огромне ризике. Тој идеји рок употребе је већ истекао. Идеју о откидању делова већ признате државе подстиче начело “divide et impera”, коме је такође рок употребе истекао. Подршка коју злонамерне снаге такозване “међународне заједнице” пружају сепаратистима, бива обично кратког века, после кога мали народ остане изолован и напуштен. Ту мудрост албанске вође на Косову никада нису схватиле.

#### ИЛИРСКА “ВЕЗА” И ПОРЕКЛО АЛБАНАЦА

Идеју да су Албанци директни потомци Илира лансирао је комунистички режим Енвера Хоџе, већ педесетих година прошлог века. А пред европску научну јавност званично је истакнута 1962. године на научном скупу у Фиренци под називом *Settimo Congresso internazionale delle scienze onomastiche*.

И није чудо што је ту идеју лансирао један режим тврдог комунизма, али је чудо што ју је европска научна јавност на том скупу дочекала са симпатијом и подршком. Протагонисти су доживели похвале због доприноса научној европској јавности. Радови су ускоро преведени на европске језике и на тај начин ушли у научне убликације, у медије и у јавност. А то је практично значило подршку европске демократије једној тврдој диктаури, која је, поред осталог, порушила све богомоље и вратила друштво у феудално доба, које је остало све до данашњег дана.

Порука да је један мали народ директни потомак велике балканске илирске скупине народа подразумевало је његову старост од више хиљада година. А то му, наводно даје историјско право

да окупи све сународнике у једну заједничку државу. Идеја о “великој” Албанији која се је раније стидљиво наговештавала, сад је скоро ултимативно постављена пред међународну заједницу.

Практична акција вођена је у неколико фаза. Парола “Косово-република” значила је практично одцепљење од Србије. Циљ је, наравно, био да та република буде равноправна са осталим “збратимљеним републикама” у СФРЈ. А то је подразумевало преузимање свих полуга државне и економске власти и етничко чишћење “неалбанског” становништва. А затим – захтев за признавање независности.

У свим фазама косовски феудалци су имали пуну подршку Европе и Америке, као и свих република комунистичке структуре у СФРЈ. Разбијањем СФРЈ, практично су се стекли услови за независност те покрајине, а конфронтација око тог проблема направила је од Европе “буре барута”, коме проблем Косова служи као фитиљ.

Данас Европа личи на ону из 1939. године, са нацистичким ултиматумом “вратите нам Судете, па неће бити рата”. Судети су враћени, а и рат није избегнут. Косово је данас нова Судетска област, а будућност Европе суморна: шиптарским феудалцима биће враћени “Судети” а ни рат неће бити избегнут.

Велики мудрац и хуманиста, председник Италије, Сандро Петини изрекао је велику истину, која је најжалост злокобна: ”свако оружје које је направљено било је употребљено”. Исте илузије као и 1939. године владају и данас: па ваљда ће се то некако решити, а да рате не буде... Дај Боже.

## СТВАРНО ПОРЕКЛО АЛБАНСКОГ ЕТНОСА

Такозвано “илирско порекло Албанаца” своди се, у ствари, на тврдњу да је дете старије од родитеља. Све археолошке ископине у Албанији су илирски локалитети. А ту се сад поставља историјско питање староседелаца и дошљака, које албански научници намерно замагљују. А то питање се никако не може заобићи. Као што су, мање-више, сви мигранти на балканским просторима затекли староседеоце, ни албанска етничка скупина није затекла пусту земљу. Уосталом, и они сами признају да су сви археолошки налази илирског порекла.

Археологија јесте моћна дисциплина, али има једна која је још моћнија: то је лингвистика. За разлику од археологије, лингвистика нам у овом случају даје несумњиве податке, не само где је та етничка скупина стигла, него одакле је кренула.

У делима руских, јерменских и грузинских научника на то питање је дефинитивно одговорено. Њихова истраживања потврђују да су се главни правци великих миграција, у принципу кретали од истока према западу, или тачније, са Кавказа према Медитерану.

У своме делу “Сеизмическаја рајоњизација СССР” академик С. В. Медведев је утврдио да је легенда о Кавказу као “пакленој земљи” потпуно истинита. Опис те “паклене земље” оставио је јерменски историчар Мовзес Калантакуаци: “У 1318. години јерменског рачунања историје, у Двину се догодио потрес који се продужио на читаву годину и усмртио 112000 живота” (“Историја страни Алуанк”, Јереван 1984.).

Компаративне лингвистичке анализе нам омогућују да утврдимо којим се путем која етничка скупина кретала и где се зауставила. А да бисмо поуздано утврдили одакле је народ, који себе назива Шиптарима кренуо, биће нам довољне упоредне анализе топонима, антропонима и хидронима у Грузији (Абхазије), Јерменији и у Азербејџану.

Азербејџански топоними Баку, Куба, Ишмили, Кахи, Хамчар, Мир-Башкир итд, показују утицај исламске цивилизације, док други: Фиули, Астра, Шамаха, Барда, Акра, Матраса указују на православни утицај.

Грузијски топоними завршавају се, уз мале изузетке, суфиксом –а или -и, док се хидроними искључиво завршавају на –и. Компаративне анализе топонима у Грузији и у Албанији дају нам резултате које ћемо приказати у следећим табелама.

## НАСЕЉЕНА МЕСТА

### ГРУЗИЈА

Аһандра, Гадута, Дранда, Маћара, Оћамһира, Мцехта, Цалка, Кода, Абаша, Алпана, Ђава итд.

### АЛБАНИЈА

Шкодра, Медова, Пишкопеја, Круја, Каваја, Тирана, Ругова, Кућова, Селеница, Валона, Корча, Тепелена, Химара, Саранда, Прћева, Ђинокастра итд.

## ТОПОНИМИ НА -И

### ГРУЗИЈА

Зигдуди, Поти, Гори, Ланђатури,  
Кобулету, Сухуми, Батуми, Цнори,  
Цхинваљи, Цагери, Тбилиси,  
Тетри Цкаро, Цитељи Скаро итд.

### АЛБАНИЈА

Ћитети, Перети, Фијери, Лаћи,  
Гајтани, Мати, Дукати, Деволи,  
Кући е Зи, итд.

## ХИДРОНИМИ

### ГРУЗИЈА

Риони, Јори, Арави, Алазани,  
Храми, Кодори, Илори, Кура, итд.

### АЛБАНИЈА

Дрини, Семени, Деволи, Маћа,  
Шкумба, Војуша, итд.

## ТРАГОВИ И НАГОВЕШТАЈИ

Ма колико била моћна дисциплина, лингвистика није успела ни да “окрзне” језик којим говоре Албанци. Тврдња да је то илирски језик је нелогична и бесмислена, тако да је данас одбацују и Албанци. Покушај да нађу везу са Дарданима још је већа бесмислица, јер албански научници никад нису утврдили ни ко су Илири ни Дардани. А научници, пак, који слегну раменима кад је у питању албански језик – свакако су честити људи.

Некритичко и несавесно везивање за Илире, највише је штете нанело, уствари, Албанцима и њиховом језику. Они су више од пола столећа усмеравали искрене поштоваоце тога језика на погрешан пут, а свој језик употребили несавесно у политичке сврхе. Њихово манипулисање сопственим језиком са нечистим намерама заиста је срамотно. Игнорантски став неких српских научника много је поштенији. Штета је огромна а ево зашто:

1. То је несумњиво самоникли лингвистички феномен, који нема чак ни језичких “рођака”, а камоли браће, а то му још више повећава привлачност.
2. Не зна се где је, кад и како настао, али сигурно није на Балкану, а још мање у Европи.
3. Та чињеница искључује примену методологије егзактних наука. Математички принцип да две познате величине одређују непознату, у овом случају се показао неприменљив.
4. Кад су се доселили на балкански простор, Албанци су са собом без икакве сумње донели свој језик. Ипак, ништа не помаже ни добро познавање албанског језика.

Неке компарације нам, ипак, дају чудне наговештаје. Они би били мање чудни, да смо их открили у географски блиским језицима, али то није случај. Налазимо их у језицима на огромним удаљеностима.

Слог **nga** налазимо у многим језицима, али нигде као самосталну морфему, осим у албанском. То је предлог широког значења: покрет с места на место, пролаз кроз нешто (“endha nga kjo rrugë”) - дођох с пута, “roshkoj nga shkolla” - идем у школу, итд. А као самосталну морфему, тај слог налазимо у неким афричким и америчким језицима.

Предлог **mbi** значи отприлике изнад, “mbi shtei da” - изнад куће.

Још су занимљивије неке друге морфеме као што је **ска**. Она може бити и суфикс и префикс (“скалон”). Самостално морфема ска значи шта (“ска ро thua”) - шта велиш, а има још и нека друга значења. Ту морфему налазимо масовно у језицима мексичких Индијанаца. У јапанском језику она не може постојати, али постоји хипотетички. Ако је раздвојимо на **с-ка**, ствар постаје занимљива: наиме, слог **-ка** гради универзални упитни облик “Anata-va njihonjdin de su ka?” - Јесте ли ви Јапанац? Наговештај је чудан, али није немогућ.

По навици гомилања сугласника на почетку речи, албански није усамљен: појаву масовно налазимо у афричким језицима нарочито у личним именима – Мвамба, Нганга...

Мајку и Геге и Тоске зову “nona” (ређе pana) – истоветно је у језику *тараско* на Јукатану. Чувена народна песма “Мати моја, кад ти умрем” почиње овако “Nona-n-cin ihquac nimikiz”.

Мада се изоловане речи не узимају као аргуменат неко од њих не можемо мимоићи. У једној песми с обале Урубамбе на језику *руна-сими* помиње се цвет локвања, а тај цвет се зове “ljulja”, исто као и у албанском.

## АНТРОПОНИМИ

Ипак, ништа тако снажно не доказује албанско порекло са Кавказа, као лична имена. Шта више, тај феномен даје нам могућност да одгонетнемо велике премештаје великих маса народа са Кавказа на Балкан. Истоветност личних имена у Грузији и у Албанији, у Црној Гори и Херцеговини, толико је очигледна да не захтева никакве друге лингвистичке доказе.

Ксенофон (IV век п.н.е.) бележи узгред да на реци Ћокори у Грузији живи народ Мошки (Мушки). Шуфлај претпоставља (SiA, 1925) да су се Мошки из своје првобитне домовине населили у Албанији између Крује и Љеша, где постоји топоним Месса и презиме Месса.

Кавакасско племе Чањи, које се још зове Лази, доселило се на на јадранску обалу близу Бара, где и данас постоји топоним Чањ. Племе Свани (Швањи) кренуло је из своје кавкаске домовине Свантеје и населило се делимично у Албанији и у Црној Гори. Данас у Црној Гори постоји велико племе Шпањевића, које с правом сматра да од њих води порекло. То се име појављује још у облику Швоње, Шпање итд.

Није тешко већину албанских племена идентификовати са кавкасским. Јерменски еписко Леонтим Ровели (X век) набраја свих 9 синова императора Таргамоса. Пети његов син звао се Бардос. А први илирски краљ био је Бардилис. А име Бард (Брал), врло је често у Албанији.

Седми Таргамосов син био је Лекос. Име Лек (Леко, Лека) врло је често у Албанији, Црној Гори, Херцеговини, чак и у неким другим крајевима. Мирдат је био краљ Карталија, а једно од најачих албанских племена зове се Мирдита, а у том имену се садржи и албански поздрав. Теута је, као што је познато, последња илirsка краљица, која је столувала и Рису. У кавкасским племенима која су стигла из Персије има огромну примену. А вођа Пелазга у тројанској коалицији звао се Теутам – име које се врло често среће код Албанаца. Име величанствене царице Тамаре стигло је из Персије у кавкаске крајеве, одакле је пренето на Балкан. Поред топонима Теутам, у Албанији, то лично име данас је освојило цео Балкан.

Нека су имена обострано идентична. Гого је врло често мушко име и у Грузији и у Албанији. Кеко је у Грузији женско, а у Албанији мушко име. Албанци мајку зову *нона*, а у Грузији је то женско име. С друге стране, Грузини мајку зову “деда”, а то је у Албанаца мушко име. Турски дефтер из 1447. године бележи код Скадра топоним “Egrisse”, а то је идентично име великог грузијског племена, које је живело у Колхиди.

За набрајање свих сличности и подударности не би била довољна ни књига од неколико стотина страница.

## ЕТНИЧКИ ПРОЦЕСИ АЛБАНАЦА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

За упознавање са општим карактеристикама (од топографских, хидрографских, до етничких) жупа Старе Србије, пре него што је у њима 1371. године забележена појава Албанаца, препоручујемо значајан рад академика Милисаву Лутовца (1), као и чувено дело Јована Цвијића (2).

Од битке на Марици, све до 1912. године, српско становништво у Старој Србији (у оквиру које се налазе Косово и Метохија), било је изложено ратним страдањима. Најпре ратови против Турака, затим учешће у турској војсци и у разним војскама против Турске, потом честе неуспеле побуне (пчеле већ у XV веку), после којих су долазила пустошења, убијања и одвођења у робље као казна и освета, сатиране су десетине хиљада Срба, и то баш најздравијег и најспособнијег становништва. Кретање силних војски XIV и XV, као и крајем XVII века, имали су за последицу уништавање српских насеља и српског живља. Нарочита врста бројног смањивања Срба био је тзв. *данак у крви*.

Током читавог турског владања, било је у Старој Србији прелажења Срба на ислам, који ће узети широке размере од краја XVII века. Један део тих помуслимањених Срба претопио се у Турке, али је много више оних који су се поарбанашили. Обе те категорије постале су потпуно изгубљене за српски народ. Иста је судбина задесила оне који су задржали српски језик и друге етничке српске особине. Све то је слабило етничку снагу и отпор Срба.

Међу Арбанасима који сада живе на територији Србије (Косово и Метохија и југ Србије) врло су жива предања о пореклу. Они се по томе, као и по језику и другим етничким особинама могу разликовати у три слоја. Први слој су прави Арбанаси по пореклу – њих има муслимана и католика. Други слој су од раније помуслимањени и поарбанашени Срби. Трећи слој чине они који су тек крајем XVIII и током XIX века поарбанашени и који још говоре српским језиком и чувају друге српске етничке особине. Треба споменути да су Арбанаси који су долазили у ове крајеве као католици у великој већини по доласку примили ислам (3).

Територија данашњег Косова и Метохије била је удаљена од матичне области у којима су се формирали Арбанаси у средњем веку. До краја XII века, међутим, Арбанаси су у свом постепеном ширењу населили само област Горњег и Доњег Пилота у планинском залеђу Скадарског језера (тако су дошли у непосредно суседство Хвосну, које ће постати Метохија – црквени посед). Поједини арбанашки катуни селили су се даље према истоку и западу, а у време процвата рударства у немањихкој држави регрутовани су за рударска занимања.

Територије и области данашње Северне Албаније биле су под српском влашћу Краља Милутина (1282-1321), те је тада граница српске државе била на реци Мати. За време Цара Душана је читава данашња Албанија, са изузетком Драча, била укључена у српско царство. Наследници Душанови одржали су се у неким од тих крајева све до турског освајања (4).

Ако посматрамо положај Старе Србије на етничкој карти Балкана, нпр. профил исток-запад, отприлике на географској ширини Приштине и Пећи, видећемо да на тој ширини и северно има незнатан број арбанашких оаза: северни део Старе Србије настањен је српским становништвом. Тако и у етничком погледу Косово и Метохија заузимају у неколико средишњи положај међу Јужним Словенима. Међутим, треба нагласити да се Косово и Метохија на западу граничи непосредно са Арбанасима, којих има и на тлу Јужне Србије, док међу Арбанасима има и српског становништва.

Турци су настојали да обезбеде стратегијску долину Вардара и јужносрбијанских котлина, па су ту установљене јаке турске и арбанашке оазе до балканских ратова 1912/13. године.

По српски етнички развитак најштетнији су били Арбанаси, који су од краја XVIII века показали огромну експанзиону снагу, а једини пут ширења без отпора водио их је у српске земље. Нарочито је било јако ширење северних Арбанаса (Малесија) у горње Повардарје и у Косово и Метохију.

У средњовековној Србији је живело становништво под именом Власи. Најкомпактнија влашка популација била је на Косову и Метохији и њима суседним областима (5).

По турском катастарском попису из 1455. године за област Бранковића нема ни једног целог арбанашког села, већ само по једна, две или три арбанашке куће у појединим српским селима, просечно у сваком четвртном селу (6). То су без сумње били чувари зимовника у летњој половини године, када су им стада оваца била на планинама у Албанији. Они тада чувају зимовник, да га који други сточар не закупи и спремају сточну храну.

Након заузимања Новог Брда од стране Турака 1. јуна 1455., Турци су 320 младића претворили у јаничаре, а 700 жена поделили међу војнике. После пада Деспотовине и сам митрополит грачанички бежи од турског зулума у Враћевшницу на Руднику.

Све те невоље – глад, куга, ратна страдања, исељавање и насилно пресељавање, исламизовање умногостручили су се за време аустријско-турских ратова 1683-1699. и 1736-1738. године. За време тих ратова вођене су борбе на подручју Старе Србије, нарочито 1689-1690. године. После два неуспела аустријска похода на Балкан, настала је велика пометња, што је знатно допринело арбанашком продирању на Косово и Метохију. Срби нису смели чекати повратак Турака, већ једним делом крећу у Угарску са аустријском војском. Новија истраживања су показала да се са Арсенијем Чарнојевићем иселио већином становништво Северне Србије (7). Ипак, ти су покрети били судбоносни. Пред прву сеобу Срба са Косова и Метохије, види се да су, услед честих упада Турака и Татара, напуштена сва села око Трепче и Вучитрна.

По смирењу, у напуштена села враћен је део старог становништва, а почело је да долази српско становништво из суседних области, али и арбанашки насељеници. Примајући ислам, Арбанаси у Турској постају привилегован народ и они се силом шире међу Србе, на силу их преводу у ислам и арбанаше, а многи Срби се арбанаше и својевољно, ради опстанка.

Морамо напоменути да на делу северне Албаније постоји много трагова српских насеља. У средњем веку на тлу Старе Србије, и то само у пределима етничких додира, било сточара и нешто мало трговаца Арбанаса. Примајући ислам, Арбанаси су постали повлашћени и силом су се насељавали међу српско становништво, изгонили га из села, отимали му земљу, стоку и жене. Последице су биле разноврсне. Срби су се повлачили испред њих. Занимљиво је истаћи, да је ово узмицање српско испред Арбанаса по правцу било супротно узмицању испред Турака: док се пред Турцима склањало у планине, у крајевима које угрожавају Арбанаси напуштају планине и силазе у равнице, које су Арбанаси у почетку нерадо насељавали. Друга последица арбанашког ширења била је да велики број Срба XVIII и XIX века прелази у ислам. Они су, ипак, задржали свој језик и многе друге етничке одлике. Ови Срби, који су били у додиру са Арбанасима, са примањем ислама већином су примили и арбанашки језик и тако се постепено арбанашили. То се није дешавало само са Србима староседеоцима, већ и са досељеничким родовима. Познат је случај са поарбанашењем српског живља у околини Призрена (у Опљу и др.), док је поисламљену Гору (Драгаш) од поарбанашења спасило ослобођење 1912. године.

Било је и насилног пресељавања Арбанаса у српске крајеве: тако је 1700. године пресељена једна група Климента у предео Пештера (8). Притисак муслиманских Арбанаса је био толико јак, да су у ислам прелазили не само православни Срби, него и они арбанашки родови, који су долазили из Северне Албаније у Метохију, на Косово и Горњу Мораву као католици. С тим у вези је и појава двоверства, кога има код католичких Арбанаса на тлу Старе Србије. Било је случајева да је српско становништво примило арбанашки језик и ношњу, тако да се по спољашњем изгледу ни у чему није разликовало од муслимана Арбанаса, али су сачували православну веру и обичаје.

Тако су се некад чисте српске земље прошарале несрпским становништвом. За време Турака, српска средишта се померају далеко на север у Велико Поморавље и Војводину. Срби, иако су били проређени за време турске власти и у тешким приликама у току више од пет столећа, ипак су успели да се одрже и да сачувају део своје територије. То сведочи о животности снази и етничкој живавости, а с друге стране доказ да је српска цивилизација била веома јака, представља преко 1.500 манастира и цркава које је овај део Срба изградио у средњем веку.

Симбиоза између Срба и Албанаца постојала је у Северној Албанији, где су Срби и Арбанаси били измешани. Шуфлај износи како је становништво у овим пределима словенско-влашко-арбанашки амалгам. То исто наглашавају и Јован Цвијић и други истраживачи. Из Малесије – Северне Албаније долази око 20 фисова, међу којима су најзаступљенији: Берише, Гаши, Краснићи, Сопи, Тсач, Шкрељи, Хоти, Шаљи, Битићи, Клименти, Мирдита, Груде, Круези и др. (9). У тим арбанашким миграцијама било је веза између исељеника и рођака у старом завичају. Како наводи Атанасије Урошевић, тако је род Дурак у Стреоцу досељен на позив раније досељених Шабановића из истог села. Родови Кољовић, Мезин, Орон и Ашан доселили су се на позив рода Паљоша из истог села. Неки су и сами ишли својим сељанима или рођацима (10).

Арбанаси су на Косову и Метохији сачували знање о свом досељавању из Албаније. Сваки Арбанас зна ком арбанашком племену (фису) припада, знају предео и село одакле су се доселили њихови преци (11). Сваки арбанашки фис има своју племенску организацију. Међу Арбанасе у Малесији су се досељавали и појединци из племена: Куча, Шекулара, Васојевића и црногорских брда уопште. Како наводи Јован Цвијић, многа племена Северне Албаније су мешовитог српско-арбанашког порекла; за арбанашко племе Хоти се зна да су делом српског порекла од исељених Пипера и Чевљана из Црне Горе. Вероватно су мешовитог српско-арбанашког порекла Клименти, Груде и Гаши, који се својатају са црногорским племенима (12). Сами Мердита имају традицију, како наводе истраживачи, да је њихов предак био неки Словен. Цвијић наводи да је све до скоро било мешавине између ових Арбанаса и Срба женидбом. Арбанашкиња пође за Србина, нарочито ако је јунак, а исто тако Српкиња за Арбанаса. Вера није препрека (13).

Даље Цвијић каже да је на основу ових констатација обележио на карти северну Албанију као "област, истина арбанашку, али као Арбанасе произашле из мешавине правих Арбанаса и албанизираних Срба" (14). Он наводи да је западно од Ђаковице област Валбона или Река, у којој су се Срби дуго задржали. "Још око половине XIX века Лејеан је на основу својих испитивања, обележио ову област као велику српску оазу, која се спушта до дримске оуке, и у њој је на Дриму последње село Зуби. Изгледа да су се Срби ове оазе иселили или исламизирали, или обоје" (15).

Насељеност на Косову и Метохији је том дугом миграцијом из северне Албаније постала мешовита: поред чисто српских и чисто арбанашких села, било је села у којима су живели и Срби и Арбанаси. И сама арбанашка села обично су постајала мешовита по старини својих становника. У сваком селу је најчешће било родова из два или више фисова.

Поисламљивање Срба, долазило је због јаког додира са Арбанасима, због наговарања, приволавања, претње, па и ради спаса од њиховог зулума. Они који су бежали из свог села, тражили су заштиту Албанаца од нових насртаја. Има конкретних примера да су поједини Срби прешли у ислам због жене. Беголи по предању, како наводи Урошевић, никада нису имали бега у фамилији. Бегол значи Беговић. Вероватно потиче од старог српског племства – пронијера (16).

Има случајева да су у ислам превођени сирочићи, као неки Милан у Прелезу, предак рода Шашивар, кога су прихватили Арбанаси из истог села и тако га преобратили у ислам. Поисламљени су после, као муслимани, морали одржавати везу само са Арбанасима, а то је било рађено да се у њиховим домовима уврежи арбанашки језик. Најпре су само одрасли мушкарци знали арбанашки, а женидбом са Албанком, тај језик се преносио на децу.

Арбанашки родови српског порекла задуго су поштовали напуштenu веру. О православним задушницама, делили су подушја. Како то нису могли са Србима, јер су са њима раскинуте верске везе, ни са муслиманима, код којих тих обичаја нема, то су арбанашки родови српског порекла подушја мењали међусобно, све док из Србије нису дошли мудахири. Неки од чланова тих родова из Бајчине, Дубнице, Трнове, Лапаштице, састајали би се на средокраћу од свог последњег села и ту мењали колаче "кулечт".

Има велики број презимена арбанашких родова која се завршавају на "ић", "овић" или "овит", што није дошло преко оне краткотрајне српске администрације. То је произашло из дуго-трајног међусобног утицаја, јер су ти родови, та иста презимена имали и под турском влашћу.

Како казују многи примери, промена вере је један од узрока сељакања. Било је случајева да су породице бежале од рођака који су се потурчили, бојећи се да сами неће морати да то учине. Узрок сељакања је и чифлучки систем. Чифчије нису строго везане за чифлук. Њима је господар могао отказати држање на чифлуку, те су у том случају морали тражити други чифлук.

И сада у неким селима опстају преведени аутохтони називи: Вора тШкијеве – словенско, српско гробље. У сиринићком селу Броду српско гробље стоји од вајкада недирнуто, пошто га брани арбанашки род српског порекла Смаиловит, јер на њему има гробова њихових предака (17).

Постоје православни Срби који се нису "мрдали" из села и има таква 24 села: Башкија, Бањска, Батуси, Велико Рибаре, Гатњ, Добри Дол, Ново Село на Грачанки, Преоци, Прилужје...

Приликом заузимања земље и прављења имања, Арбанаси су често безобзирни, па је при наиласку на отпор њихов безобразлук бивао већи. У одбрани имања, често је бивало крви, а да би избегли крвну освету, Срби су напуштали своја села и имања. Перићи у Кузману су тако од "крви" побегли на вучитрнску страну (18).

Анђелко Вуковић, из сада арбанашког села Орахова код рудника Трепча, 1815. године је убио силецију Синана из суседног села Кутловца и одбегао у Србију, а песма коју је он сам спевао о том подвигу ушла је у IV књигу Вукове збирке српских народних песама. Но, како је таквих примера било кроз цео XVIII и XIX век, све до балканског рата 1912. године, српска исељеничка струја са Косова и Метохије чини значајан постотак у целом Поморављу, Шумадији и североисточној Србији. А из заклоњене Сиринићке жупе Срби су се исељавали тако да их има чак у Аргентини. Рајковићи у Доморовцу (Изморник) иселили су се бежећи од "крви", а Крстићи у Житњу (Горња Морава) побегли су из Сиринића да им Арбанаси не отму девојку.

Након доласка мухацира из ослобођених крајева Србије 1877-1878. године зулуми ради потискивања Срба су појачани. У Бадовцу је Србе раселио ага – господар чифлука, доводећи мухацире (19). Тих година су се иселила многа села са Косова. Високовце се иселило у Топлицу на имање размењено са мухацирима. Од зулума су највише страдала планинска села, те су се Срби одатле брже селили. Тако су, како наводи Јован Цвијић: "они (Арнауташи) заузели пределе у којима је било већина српског становништва, као Метохију, Подриму, Косово и шарске жупе". Заостале Србе су стално истискивали на разне начине. У поменутиим областима је било поарбанашивање у већим размерама (20).

Истраживања показују да је Арнауташ у свом месту више заслепљен него Арбанас, или одавно поарбанашени Србин дошљак. Прави Арнаутин више мрзи Арнауташа, него хришћанина.



Исто тако, сношљивији је суседски живот између православних и помуслимањених Срба, него међу Арнаутима и православне им браће по крви (21).

Урошевић је утврдио да су на Косову српског порекла ове арбанашке породице: Бојковићи у Дреници, Дурићи, Кожанци и Траншунчићи у Великом Рибару, Спасићи-Рецовићи у Гумно Селу, Спасојевићи-Јашари у Косину, Божовићи, Ковачевићи и Кољкови у Доњем Неродимљу. Један број Кољкових је примио ислам и поарбанашен, други остао у православљу и српству. Урошевић износи и за арбанашке родове у Горњој Морави: Крстиће у Каменглави, Живиће у Радивојцу и Живковиће у Рибарима (22). На ова претапања указују очевидно и стара презимена. Неки родови српског порекла се ни по чему не разликују од других Арбанаса, сем што су у овом или оном облику сачували понешто ранијих речи и обичаја. Постепено су и асимилисани и “Бошњаци” српске говорне групе, досељени из суседних Рожаја, Бихора, Плавско-гусињске котлине и шарпланинске Горе, као и других крајева. Цвијић наводи да се најпре створила флотантна народна маса, која, изгубивши српско народно осећање, још није примила арбанашко. То су они који кажу да нису ни Срби ни Арбанаси, али они временом постају Арбанаси, под утицајем вере и средине (23).

Асимилација хришћана је још потпунија била примањем ислама. Они који су прихватили ислам назвали су се “Турчином”. На почетку XX века су се могле видети породичне задруге, у којима су један део чељади хришћани, а други “Турци”. У селу Косарићу постојала је 1931. године једна таква двострука кућна задруга. У првој фази, прелазио је на ислам домаћин, а затим други мушкарци и најзад жене. Старије жене су умирале и сахрањиване као хришћанке. Досељени католици су пре примали ислам, него православни Срби. На прелаз у ислам утицале су и грчке владице, фанариоти, који су ударили велики намет на своје вернике Србе (24).

Код становништва српског говорног језика, као у Ораховцу, Шарпланинској Гори и неким другим пределима, били су другачији процеси. У Ораховцу, матерњи језик становништва за време турске владавине био је само српски. У овој етничкој оази, становништво се делило по вери на муслимане и хришћане, односно “Турке” и “Србе”. И код једних и код других презимена су се завршавала на “ић”. Неки муслимански родови задржали су презимена из времена док су били хришћани: Вукашиновићи, Бошковићи, Митрићи, Ђурићи, Мартиновићи, Јоксимовићи и др. (25).

Ораховачки муслимани српске говорне групе орођавали су се са Арбанасима из околине. Тако је после друге и треће генерације улазио у куће арбанашки језик. Но, и у таквим кућама преовлађује “ораховачки говор”, који је сличан призренском и ђаковачком изговору српског језика. Ова ораховачка етничка група је најизразитија симбиоза Срба староседеоца, досељених православних Срба, Муслимана и мањег броја Арбанаса. После тога су дошле симбиозе женидбеним везама. Што се у Ораховцу очувало српско становништво, без сваке сумње треба захвалити метохи манастира Дечана и његовој виноградарској привреди.

Друга етничка група српског говорног језика су Горанци у Шарпланинској жупи, који насељавају 30 села. Касно су примили ислам, али су очували многе хришћанске обичаје и особине. Иако су у окружењу Арбанаса муслимана, преко којих су се и једни и други издавали за “Турке”, ипак су ретка симбиоза између ове две заједнице. Горанци су јако компактна група. Били су у непрекидној борби са суседним Арбанасима из Љуме, због којих су и напустили сточарство и одали се печалби, поглавито посластичарском занату по градовима широм Европе и попримили градски начин живота (26). Између ове две етничке групе није било много бракова, мада су арбанашке девојке радо одлазиле за Горанце. У Средачкој жупи код Призрена, где су неке српске породице примиле ислам, одржавају се језик, обичаји и рођачки односи. Становништво је овде “етнички јединствено, а верски подељено” (27).

Треба истаћи, да на етничка својства Срба и Арбанаса указују и многе друге компоненте: антрополошке црте, етно-психолошке особине, обичаји, народно стваралаштво, лексика итд. У склопу антрополошком преовлађује динарски тип тамније варијанте, као у Црногорским брдима. Они су повисоког раста, орловског носа и погледа. Међу овима се овде-онде виде и људи плаве комплексије, као и у другим деловима динарске области. Сем тога, овде се налази и различити антрополошки типови, што свакако указује на поменути етничку мешавину, која се повољно одразила на стварању лепог и чврстог соја људи (28).

Етно-психолошке одлике, правни и друштвени обичаји и односи слични су са онима код становништва у црногорским Брдима: “Духовне творевине, обичаји, јуначке песме у десетерцу и многи мотиви прича, такође су слични у црногорских и арбанашких Брђана и Срба уопште, који су се овде мешали и стапали” (29). Да поменемо само неке црте, које указују на ову етничку мешавину. Код косовско-метохијских Арбанаса постоји традиција о Косовском боју, Милошу Обилићу, Краљевићу Марку и уопште о средњовековној српској држави. То није за чуђење, јер су њихови преци у северној Албанији били припадници српске државе.

Утврђено је, поред овога, да су ови Арбанаси као и Срби славили славу: Гашани Св. Јована и Св. Петку, Шаље Св. Ђорђа, Краснићи Св. Арханђела и Берише Св. Николу. Забележено је да су до сада арбанашки фисови Берише славили Велику Госпоину, Тачи Св. Јована (зимског) и Краснићи Св. Себастијана. Узајамни утицај између српског и арбанашког становништва се види

и у говорном језику. Скоро сви називи везани за ратарство српског су порекла: рало, раоник, кош, коса, косити (“ме косит”). Речник за наводњавање је такође исти. Арбанаси кажу: “ме вадит” – вадити. Српски изрази се запажају у сточарској терминологији. Такође су заједничке речи Србима и Арбанасима: врело, двор, изб, јарам и многе друге. Неке српске речи потичу, свакако, из матице у северној Албанији, где је у средњем веку било веће амалгамисање између Срба и Арбанаса. Разуме се, и Срби су примали неке арбанашке изразе. Има доста арбанашких презима која се завршавају на “ић”, што упућује на етничку мешавину. Многи фисови су слични или исти (30).

Ослобођењем од Турака 1912. године заустављен је процес српског и арбанашког потурчавања, као и поарбанашивање Срба. Но, већина Арбанаса муслимана и муслимана српског језика издавали су се за “Турке”.

После II светског рата, стварају се другачији услови за етничке процесе. Социјалистичко уређење од првог дана тежи да заведе равноправне етничке процесе. Али, то је ишло споро тамо где су турска повлашћеност и безвлашће вековима чинили своје. Једни су у променама видели “смак света”, а други “обнову Душановог царства”. Међутим, није било ни једно, ни друго (31).

Настављају се девијације у међуетничким односима. Сада су готово сви Роми муслимани постали Арбанаси, а не “Турци” као раније. Све чешће се муслимани српске говорне групе изјашњавају као Арбанаси. Запажа се и промена презимена (Попићи – Попај, Луковићи – Лукај, Вукашиновићи – Укшини итд.) (31). Нигде као на Косову и Метохији нису толико изражене етничке флукуације и лабилност националне свести.

Врло су чести топоними истоветни као у свим словенским земљама, на пример: Опље, Вас (тј. село) Накло – Накло вас, Гораждевац вас, Пећка, Дечанска и Призренска Бистрица, Врела, Исток, Студеница, Сопотница, Пећ, Требопоље, Лаз, Лазина и др. Таква целокупност словенских назива насеља, река, крајева, потеса и других израза, може се објаснити само древношћу Словена, односно Срба на Балкану. Што су се ови српски називи – топоними одржали и после етничких поремећаја од краја XVII века, разлоге треба тражити у скорјим променама, начину насељавања и њиховим етничким особинама. Утврђени су континуитет и идентичност између Срба староседелаца и досељеника из северне Албаније и Црногорских Брда. У албанском делу Проклетија налазимо неке топониме који причају историју данашњице: у прелазу Љуме су Топољани, Ново Село и Каменово, а иза Патрика Тропоја (Требопоље), Драгобир (од Драгобиље) и Брадашнице. У арбанашком делу проклетија је планина Добри До, Ћаф-Враница, Черени и др. Претежно мешовито становништво није осећало потребу да мења имена старих српских насеља. Наравно, уколико су преовлађивале арбанашке говорне особине, стари називи су деформисани, а негде и мењани. То се и данас чини на Косову и Метохији, најпре у матици, а потом у областима усељавања, као на пример: село Баба је сада Бабоћ, Црнобрежани је сада Црнобр (у општини Дечани), Горане је Горај итд. Само новим селима и махалама давана су нова имена. понегде су и српски атари превођени са српског на арбанашки језик, нпр. Бело Поље – Бард Поље, Црквице – Киша и др. (32).

Морамо назначити да у пределу Дренице има топонима са трговима црквених имена. Од времена српско-турског рата 1877-1878. године ти називи се код Арбанаса почињу скраћивати, а и замењивати. Исто тако, и остали топоними, који означавају словенске и српске језичке и историјске садржаје и одражавају етничку припадност, скривају се или се сасвим замењују арбанашким називима. Имамо пописано цело Косово и Метохију у документима. Они који се баве историјском географијом налазе да је 80-90% топонима који су важали некада и данас у употреби, мада у новије време Арбанаси на Косову и Метохији покушавају да драстично измене старе српске топониме.

## Референце

- (1) Милисав Лутовац: “Географски и политичко-географски значај Покрајине Косова у Србији”, Глас САНУ ССLXXXII, Одељење природно-математичких наука, к. 34, Београд, 1977, с. 2
- (2) Јован Цвијић: “Балканско полуострво”, сабрана дела, књига 4, Београд, 1991, с. 187
- (3) Милисав Лутовац, нд.
- (4) Сима Ћирковић: “Колевка Србије” *Косово, прошлост и садашњост*, Међународна политика, Београд, 1989, с. 25-26
- (5) Атанасије Урошевић: “Етнички процеси на Косову у време турске владавине”, *Косово, прошлост и садашњост*, Међународна политика, Београд, 1989, с. 39
- (6) Исто
- (7) *Споменица Јужне Србије 1912-1937*, Скопље, 1937, с. 407-408
- (8) Исто; Константин Јуричек: “Историја Срба”, Београд, 1952, с. 164
- (9) Милисав Лутовац, нд. с. 30; “Велика Албанија замисли и могуће последице”, Београд, 1998, с. 19
- (10) А.Урошевић, нд. с. 39-43
- (11) Милисав Лутовац, нд. с. 30;

- (12) Ј.Цвијић: “Основи за географију и геологију Македоније и Старе Србије”. Говори и чланци, друго издање, Београд, 1991, с. 130
- (13) Исто
- (14) Исто
- (15) Исто
- (16) Атанасије Урошевић, као под (5)
- (17) Татомир Вукановић: “Дреница (друга Света Гора)”, Мизеј Приштине, 1998, с. 23; А.Урошевић, нд. с. 43
- (18) Исто, с. 45
- (19) Исто
- (20) Ј.Цвијић: “Археографски проблеми”, с. 177
- (21) “Арнауташи наше крви (АРНАУТАШИ)”, Штампарија Драг. Поповић, Београд, 1939, с. 5
- (22) М.В.Лутовац, нд. 28
- (23) Ј.Цвијић, нд.; М.Лутовац, нд. с. 28
- (24) М.В.Лутовац, нд. 28
- (25) Исто, с. 29
- (26) Исто, с. 30
- (27) исто; Радмила Савић: “Арбанаси на српском тлу”, *Сфаирос*, Београд, 1989, с. 29
- (28) М.В.Лутовац, нд. 32
- (29) Исто
- (30) Исто
- (31) Исто
- (32) “Политика” 3. јун 2007. – “Да нам се не понови доживљено”, разговор недеље са др Ђорђевићем, с. 7

# СПЕЦИФИЧНИ ДОПРИНОСИ

Никола Димитријевић

## АРХЕОГЕНЕТИКА И ИЗУЧАВАЊЕ ПОРЕКЛА СТАНОВНИШТВА НА БАЛКАНУ

### Увод

Молекуларна генетика је последњих 15-20 година доживела велики процват и доживљава брзи развој у погледу методологије и области примене. *Археогенетика*<sup>1</sup> је део модерне генетике и она представља примену метода молекуларне генетике у истраживању порекла народа. Последњих година је ова научна дисциплина укључена међу уобичајене методе за истраживање порекла народа и практично је заменила много несигурније методе засноване на комбинацији генетских и антрополошких истраживања.

Генетска истраживања су веома брзо постала интересантна за изучавање порекла становништва, јер су већ први резултати потврђивали неких од уобичајених теорија, али су неки од резултата потпуно оповргавали “службене” теорије и давали аргументе у корист потиснутих, алтернативних теорија. Последњих година је у неколико водећих светских часописа за молекуларну генетику обављено више десетина радова посвећених изучавању порекла народа на основу генетичких анализа. Углавном се ради о радовима са великим бројем коаутора (понекад и преко 30) из више институција и најчешће из по неколико земаља и сви ти радови разматрају овај проблем строго научно, без икаквих политичких конотација. Ту чињеницу ваља нагласити, јер је то једна од реалних гаранција да код тих истраживања нису могле да дођу до изражаја аномалије проузроковане политичким намерама, са циљем да се селектују само резултати у корист пројектованог циља.

Суштина метода које се користе у археогенетици се састоји у чињеници да су генетичари утврдили постојање мањег броја генетских мутација усађених у хромозоме које се готово непромењене преносе на потомство, што допушта могућност њиховог просторног и временског праћења на основу анализе узорака. Тако су дефинисане две групе таквих маркера: **хеплогрупе по Y хромозому**, које преносе податак о генетском пореклу, који се преноси по мушкој линији наслеђивања, као и **митохондријске хеплогрупе** које се односе на наслеђивање по женској линији. Истраживања су утврдила и временске периоде у којима су настале поједине од тих мутација и узајамне ланце повезаности са генетски сродним групама из којих су настале.

### Археогенетика Балкана

Последњих година је настала права лавина објављених резултата који су за кратко време почели да уобличавају контуре праваца праисторијских миграција и генетских веза између данашњих народа. Међу поменутих радовима који се тичу анализа на Y хромозому постоје само два рада који обухватају резултате узорака данашње Србије, док је број радова којима је обухватају Албанце већи. На простору Балкана уочљив је тренд велике генетске сличности, уз постојање неколико генетских особености које су карактеристичне за Динарску област и далматинска острва<sup>2</sup>.

Српски молекуларни генетичар др Драган Алавантић, научни саветник Института за нуклеарне науке “Винча” успео је 1997. године да ступи у контакт са познатим британским научницима Марком Џоблингом и Крис Тајлер Смит и учествује у једном обимном истраживању. Испитивање је обављено у 47 земаља и можемо бити поносни на чињеницу да је Србија једна од осам земаља у којој је рађен тзв. “хеплотајпинг” и да резултат научника из Винче спада у пет

<sup>1</sup> Archaeogenetics: DNA and the population prehistory of Europe. Cambridge: McDonald Institute for Archaeological Research, Renfrew, A.C., Boyle, K.V., 2000

<sup>2</sup> D. Marjanovic et al., The Peopling of Modern Bosnia-Herzegovina: Y-chromosome Haplogroups in the Three Main Ethnic Groups, *Annals of Human Genetics*, v. 69, 2005, pp. 1–7 (University College London)

најрелевантнијих резултата,<sup>3,4</sup>. Закључак овог рада је да су географске баријере важније од језичких – суседни народи су међусобно сродни иако не говоре истим језиком<sup>3</sup>. Међутим, након тога, Србија није била обухватаћена генетским анализама све до 2005. године, тако да становништво данашње Србије спада у слабије истражене популације.

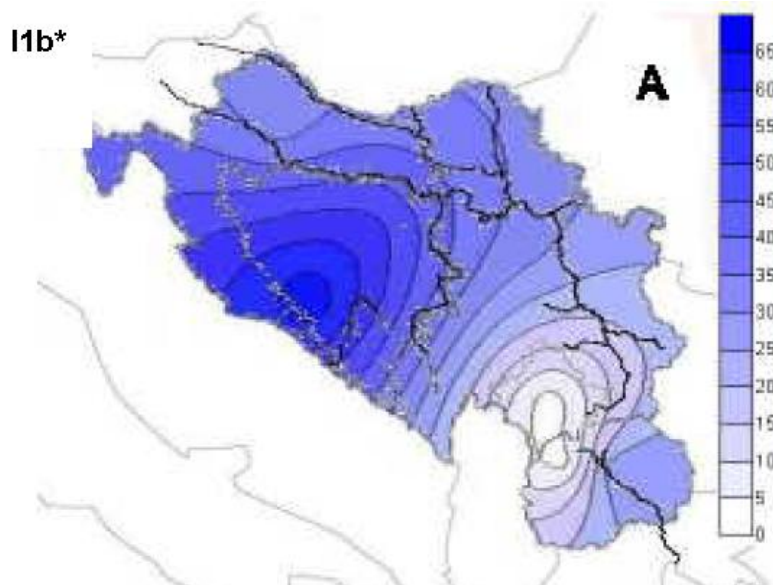
Рад из 2005. године, који се бави генетском анализом становништва југоисточне Европе обухвата резултате узорака Срба из Србије, косовских Албанаца, становништво Босне и Херцеговине, континенталне Хрватске, Македоније и македонских Рома. У прикупљању узорака су учествовали др Ђорђе Бајец, др Ана Шијачки и др Бранислав Стефановић из Клиничког центра Србије<sup>5</sup>.

На основу добијених резултата можемо рећи да највећи део данашњих Срба има хаплогрупу **I1b\*** – 29.2%, која је условно названа “динарска хаплогрупа” (Dinaric Modal Haplogroup)<sup>6</sup>, која је карактеристична за Балкан. Ова хаплогрупа је најзаступљенија је у Херцеговини, а присутна је у значајном проценту код свих балканских народа, без обзира на границе данашњих држава. Претпоставља се да се ова хаплогрупа ширила са Балкана на подручја централне, источне и јужне Европе пре раног неолита. Просторна расподела заступљености ове хаплогрупе на територији бивше СФР Југославије (без Словеније) приказана је на слици 1, а у табели 1. је приказана њена учестаност у данашњим земљама југоисточне Европе.

Појединци доводе у везу ову хаплогрупу са Илирима, с обзиром на простор у ком је заступљена. Међутим, са гледишта теме овог скупа, битно је напоменути смањено присуство ове хаплогрупе код косовских Албанаца(2.7%) и македонских Рома(3.5%).

Друга по учестаности је хаплогрупа **E3b1** са 18.6%, која је карактеристична за јужни Балкан (Грчка, Албанија, као и за Румунију и Бугарску), док је код косовских Албанаца присутна са рекордних 44%. Како је значајан проценат ове хаплогрупе пронађен и на Блиском Истоку и северној Африци, претпоставља се да садржи више подгрупа које имају различите еволуционе путеве, тако да очекујемо детаљније анализе везане за ову хаплогрупу.

Хаплогрупа **R1a** се јавља као трећа по учестаности са 15.9%. Учестаност ове хаплогрупе код источних и западних Словена износи 30-60%, док је на Балкану најраспрострањенија код Словенаца – 37%, док је код становништва Србије, БиХ, Македоније, Бугарске и Румуније између 15-25%. Због велике заступљености код словенских народа, ова хаплогрупа се условно назива “словенска хаплогрупа” или “словенски хаплотип”<sup>7</sup> (хаплотип **Eu19** по старом систему обележавања).



**Слика 1. Учестаност хаплогрупе I1b\* (xM26) у земљама бивше СФР Југославије<sup>5</sup>**

<sup>3</sup> Zoë H. Rosser et al., Y-Chromosomal Diversity in Europe Is Clinal and Influenced Primarily by Geography, Rather than by Language, *The American Journal of Human Genetics*, v. 67, 2000, pp. 1526-1543 (*The American Society of Human Genetics*)

<sup>4</sup> *Nedeljni telegraf*, 18.05.2005, str. 38-40

<sup>5</sup> Perićić et al., High-Resolution Phylogenetic Analysis of Southeastern Europe Traces Major Episodes of Paternal Gene Flow Among Slavic Populations, *Molecular Biology and Evolution*, v. 22, No. 10, 2005, pp. 1964-1975 (*Oxford University Press*)

<sup>6</sup> Barać et al., Y chromosomal heritage of Croatian population and its island isolates, *European Journal of Human Genetics*, v. 11, 2003, pp. 535-542 (*Nature Publishing Group*)

<sup>7</sup> Dr.Ivan Jurić, *Genetičko podrijetlo Hrvata*, s. 44, Vlastita autorska naklada, Zagreb, 2003.

Population	n	E3b*	E3b1	E3b1-α	E3b2	E3b3	G	J	J2e*	J2e1	J2*	J2f*
Croatians (mainland) <sup>A</sup>	108			5.60					0.90		1.90	
Bosnians	69			10.14					4.35			
Herzegovnians	141			0.70	7.80					0.70		0.70
Serbians	113			1.77	18.58				0.90	4.40		0.90
Kosovar Albanians	114			1.75	43.85		0.90	0.90				16.70
Macedonians	79			2.53	21.53				5.10	2.50	3.80	3.80
Macedonian Romani	57				29.82							1.80

Population	J2f1	F*	H1	I1b*						R1b	R1a	Q*	P*
				I*	I1a	(xM26)	I1c	K*(xP)	(xQ,R1)				
Croatians (mainland) <sup>A</sup>		1.90			0.90	2.80	32.40	0.90	0.90	15.70	34.30		1.90
Bosnians						1.45	52.20			1.40	24.60		
Herzegovnians					2.13	4.95	63.83		2.84	3.55	12.06	0.71	
Serbians	2.70		0.90	1.77	5.31	29.20		7.08	10.62	15.93			
Kosovar Albanians					5.31	2.65			21.10	4.42		1.77	
Macedonians	2.50	1.30			5.06	29.11		1.27	5.06	15.19			
Macedonian Romani			59.60		1.75	3.51			1.75	1.75			

**Табела 1. Учестаност хаплогрупе I1b\* (xM26) у југоисточној Европи<sup>5</sup>**

Код Албанаца и македонских Рома је проценат заступљености хаплогрупе R1a мањи од 10%.

Прве појаве хаплогрупе R1a на Балкану се лоцирају после задњег максимума леденог доба. Поред тога, оставља се могућност даљег прилива у периоду 3000. – 2000. година п.н.е, као и у време тзв. “сеобе Словена”, мада је последња варијанта најмање вероватна, с обзиром на општи тренд континуитета популације и нереалност масовних сеоба.

Мр Душан Кецкаревић са Биолошког факултета у Београду истиче да је на основу поменутих анализа тешко прихватити уобичајену тезу да је гро овдашњег становништва дошао у V веку на празан простор<sup>4</sup>.

### Проблеми о којима треба водити рачуна

Врло је битно водити рачуна да се појмови “генетско порекло” и “политичко настајање народа” посматрају као одвојени процеси, али ипак треба додати да резултати генетских истраживања додатно појашњавају само политичко обликовање.

Генетска истраживања пружају велику могућност за истраживање порекла народа и пред њима је велика перспектива. Ипак, потребна је огромна опрезност у интерпретацији добијених података.

Хрватски истраживачи нису водили рачуна о овој компоненти што се може видети у изјави др .Ивана Биондића из Хрватске, који је истицао да се Хрвати знатно разликују од остатка Балкана, што се испоставило као нетачно, као и довођење у везу хаплогрупе I1b\*, која је најзаступљенија на Балкану, са теоријом о иранском пореклу Хрвата<sup>8,9</sup>

### Закључци

На основу познатих резултата, можемо приметити сличност расподела хаплогрупа код Срба из Србије, Срба из Републике Српске, као и популације Македоније што указује на хомогеност. Насупрот томе, постоје знатне разлике код Албанаца са Косова у односу на Албанце из Албаније, као и разлике Хрвата из Далмације са Хрватима из континенталне Хрватске.

На крају можемо закључити да велико слагање најновијих резултата генетских анализа са лингвистичком теоријом континуитета и археолошким налазима у великој мери појачава аргументе у корист теорије о аутохтности Срба на Балкану, иако остављамо могућност постојања

<sup>8</sup> Medimurski list, 04.12.2004

<sup>9</sup> A Nomenclature System for the Tree of Human Y-Chromosomal Binary Haplogroups, The Y Chromosome Consortium, *Genome Research* 12, 2001, strane 339-348 (Cold Spring Harbor Laboratory Press)

генетских анализа базираних на другачијим маркерима, услед велике сложености генетске структуре човека, као и могућности грешке услед релативно малог истраживачког узорка.

## СТАРОСЕДЕОЦИ БАЛКАНА СУ СЛОВЕНИ

Ако бисмо следили научну методологију у историографији, били бисмо обавезни да објаснимо зашто се у византијским документима из времена немањићке Србије ретко спомињу Срби (Словени). Према тумачењу званичне историје, они су на Балкану од 6. столећа, па би, на пример, у 14. столећу требало да их сви препознају под тим именом – српским, или словенским. Али, у Средњем веку, Византинци (Грци)<sup>1</sup> пишу да су становници Србије Трибали, Илири, или Сармати. Ако су ови народи становници Србије у 14. столећу, зашто званична историја тврди да су они, тј. Трибали, Илири, Дачани, Сармати и други, на необјашњив начин, нестали с Балкана кад су на њега дошли Словени? Зар је могуће да историчари не придају никакав значај порукама у грчким документима Средњег века?

У 14. столећу, на западним границама Византије, уздиже се моћна Србија, цара Стефана Душана Немањића. Овог владара, византијска државна документа ословљавају као архонта Трибала,<sup>2</sup> а не као српског цара. Значи, становништво у држави Немањића су Трибали. О становницима тадашње Србије, као Трибалима, сведочи и запис византијског (ромејског) државника Теодора Метохита (1270–1332). Он описује свој пут у Србију, куд га је, у дипломатску мисију, упутио ромејски (византијски) цар:

*И да причам даље како ми је живот срећни који непрестано тече ишао напред у извршавању царевих послова. И заиста ме је затим господар, одабравши ме између многих присутних, послао у посланство са другима о којима се много старао. Драгу ћерку, невесту, одведох лично владару Трибала, с којима се требало споразумети о многим постојећим несугласицама између оба народа – Ромеја и Трибала, насталих због претходних размирица.<sup>3</sup>*

А да су Грци Србе звали и другим именима – познатим на Балкану и пре нове ере, сведочи и ромејски (византијски) Патријарх Филотеј. Пишући о народу у средњовековној Србији, ословљава га античким именима: Трибали и Далмати. Погледајмо и будимо уверени да то грчки патријарх не би чинио да су неким чудом (како званична историја тумачи) Срби те Далмате и Трибале прогнали или истребили. Такве чињенице би Грци (као српски супарници на Балкану) стално понављали и Србима пребацивали (како се то данас каже) склоност ка геноцидности. Овако Патријарх Филотеј описује збивања око једног ромејског (византијског) заробљеника Светог Григорија Паламеа:

*А кад је код Ромеја као у игри коцком дошло до преврата и настале су промене и у царској власти и у Цркви, а и кад су они који су се заиста бринули о његовом (Паламином) ослобођењу били већ удаљени од власти и од управљања јавним пословима, мимо свих надања ослобађа се ропства. Већ је био изгубио сваку наду док Бог није подстако неке Трибале или Далмате из крајева западних граница, људе добре и поштене, те су у име свог народа, који далеко живи, богато платили варварима и спасли светог.<sup>4</sup>*

Оно што је занимљиво је и назнака у овом грчком документу да су Трибали исто што и Далмати. Овим се потврђује да је наш народ и у то време, као и данас, имао више, можемо слободно рећи, завичајних имена. Сад су мало друкчија: Србијанци, Црногорци, Македонци, Босанци, Славонци, Далматинци, Војвођани...

Грци су од давних времена на Балкану и не може се рећи да они нису знали који још од народа живе поред њих у Средњем веку и који су народи ту живели столећима раније. Они, ето, пишу о Трибалима, као становницима Балкана – и пре Нове ере и у 14. столећу. Да су под овим именом, у различитим периодима, битисала два различита народа (како то тврди званична историографија), о томе би Грци оставили писмена објашњења. Та различитост код два народа би била изражена расним одликама, или, у најмању руку, говорили би различитим језицима.

Кад је реч о језицима, па кад се они на Балкану посматрају с тачке гледишта званичне историје, онда нема изгледа да би словенски језици могли играти икакву улогу у формирању грчког језика. Тешко би било поверовати и да би у најстаријем грчком језику могло бити словенских позајмица, јер су Словени тада (по тумачењу званичне историје) живели далеко од Балкана – далеко од територија грчких градова држава. Ово је, наизглед, логичан закључак – с тачке гледишта званичне историје, али многе основне старе грчке речи су из словенског језика.

<sup>1</sup> Источно Римско Царство се у историографији и литератури Европе последњих столећа означава под именом Византија и то је, искључиво, научни термин. Нигде у изворима не постоји држава која се тако именује; ни народ, ни језик не постоји византијски, како то пише у *Просветиној енциклопедији*. Иначе, становници су своју државу звали Ромеја, а себе Ромејима. Ова два имена су користили и Грцима суседни народи – Словени, Арапи, Грузијци, Јермени...

<sup>2</sup> *Византијски извори за историју народа Југославије*, Књига 18, том VI, САНУ, 1978, Београд.

<sup>3</sup> Ново Томић, Ратомир Дамјановић и Сања Ћосић: *Србија*, Итака, Београд, 1997.

<sup>4</sup> Исто.



То значи, да су Словени живели поред Грка, и, што је непобитно, измешани с Грцима. Филологија то потврђује. Послужимо се докторатом Олге Луковић-Пјановић, одбрањеним на Сорбони. Њена докторска теза: *Правда у Есхиловим и Софокловим трагедијама* показује да су Грци одавно позајмили српску реч "дика" и користили је за појам "правда". Ова словенска реч у грчком језику није усамљена. Примера ради, у грчком језику, за појам "море" користи се реч "таласа". Нису ли Грци, кад су стигли на Балкан, како то објашњава Херодот – с веома сиромашним језиком, чули од Словена реч "талас", па је разумели да означава "море"? Херодот је још једним освртом показао да су Словени живели у 5. столећу пре Нове ере на Балкану. Записао је да Венети живе на источној обали Јадрана.<sup>5</sup> Као што смо рекли, Словени су увек имали мноштво завичајних имена – без обзира да ли су себе сами тако звали, или су им та имена надевали суседни народи. Име "Венети", "Венди", "Винди"... и данас користе Немци за Пољаке, Чехе, Словаке и Лужичке Србе.

Да се осврнемо још на докторски рад Олге Луковић-Пјановић о српским речима у грчком језику, занимљиво је рећи да јој ментор професор др Пјер Шантрен није могао оспорити тезу, али ју није ни коментарисао. Само је изговорио:

**"Госпође, ја се с Вама не слажем, али Вам дајем титулу доктора грчке филологије, јер сте је заслужили".<sup>6</sup>**

Видимо да је проф. Шантрен био збуњен. Није очекивао обрт у филолошкој науци, а он се налазио у докторској тези Олге Луковић-Пјановић. Било му је тешко прихватити чињеницу да су Срби били на Балкану пре него Грци и да су насељавали Шпанију, јер ништа од тога званична историја не признаје. А Олга је, уз овај рад, понудила и своју анализу савременог баскијског језика, у којем је наша више од 30 процената речи истоветних речима у српском – и по значењу и по гласовној вредности!

Да др Олга Луковић-Пјановић није прва закључила да су најстарије грчке речи позајмице од прастановника Балкана и Мале Азије, можемо се уверити на основу текстова античких писаца.

У првом веку пре Христа, живео је Страбон и оставио податак да су малоазијски Фрижани сродни балканским Пеластима (Пелазгима). О језику ова два народа, пише Елијан и извештава да су *Илијада* и *Одисеја* биле написане на језику Фрижана – преведене су на грчки у 6. столећу пре нове ере, по наредби Пизистрата Тиранина. Платон и Кратил, такође, пишу да су многе грчке речи позајмице из фригијског језика.<sup>7</sup>

С обзиром на одбојан став званичних историчара према свакој помисли да су ти прастановници Балкана и Мале Азије могли имати везе са Србима (Словенима), избегава се и (научна) обавеза да се истражи на којем су то језику испеване *Илијада* и *Одисеја*, кад су на грчки (према грчким изворима) само преведене. Ако су испеване на неком другом језику, онда је опевана историја неког другог народа, не грчког.

## НИЈЕ БИЛО ШИРЕЊА СЛОВЕНА У ЕВРОПИ

Пре него што се позабавимо документом званичне историографије о досељавању Словена на Балкан у 6. и 7. столећу, напомињемо да се то досељавање тумачи некаквим ширењем Словена из прапостојбине према југу и западу. То би значило да су Словени стигли и на данашњу територију Немачке – па их званична историографија тамо назива Западним Словенима, за разлику од оних на Балкану – Јужних Словена.

"Ширење Словена" се веже за пад Римског Царства у петом столећу, па историографија Немачке тумачи да су тад Словени продрли преко Лабе, наравно – долазећи из своје "прапостојбине" око Дњепра, Дњестра и Волге. Ево како то објашњава једна историјска немачка књига, штампана 1951. године:

*Пад Римског Царства није био покренуто само Германе, већ и сва она многобројна племена, упола или сасвим скитачких варвара, која су била суседи Римског Царства и Германа. Словени су продрли преко Лабе, степе јужне Русије су слале један дивљи коњички народ за другим – Хуне, Аваре, Мађаре, који су своје освајачке походе проширили до преко Рајне и преко Алпа до северне Италије.<sup>8</sup>*

Да Словени нису стигли на данашњу територију Немачке, показује нам и мапа – донесена из библиотеке у Цириху, чију копију прилажем. На њој су уцртани топоними Немачке од 3. столећа пре Нове ере до 3. столећа Нове ере. Ово је време неколико столећа пре пада Римског Царства (пето столеће Нове ере) и тамо су сви топоними словенски. На територији северен и источне Немачке, пише да су ту словенска племена, у загради је назначено – српска: Дрвњани, Милчани, Лужичани, Гламочани и друга.

Док је Немачка била подељена, у Источној Немачкој су штампане две књиге. Оне демантују званичну немачку историју, јер садрже податке о две српске државе на северном и источном делу данашње Немачке. Значи мапа доноси податке о староседелаштву Срба (Словена) у Немачкој у време Римске Империје, а књиге о две српске (словенске) државе после пада Рима.

<sup>5</sup> Херодот: *Историја – Прва књига*, стр. 49, "Матица српска", Нови Сад, 1956.

<sup>6</sup> Олга Луковић-Пјановић: *Срби... народ најстарији*, I, стр. 17. и 19, ИПА "Мирослав", 1993, Београд.

<sup>7</sup> Радивоје Пешић: *Оптужујем ћутање – завера порицања*, стр. 40–41, "Пешић и Синови", 2001, Београд.

<sup>8</sup> Франц Меринг: *Историја Немачке од краја Средњег века*, Београд, "Култура", 1951, стр. 20.

Прва је на српсколужичком језику немачког историчара Петера Кунца: *През лестотки (Кроз столећа)*, Будишин, 1979, ДР Немачка. У њој је, на страни 35, објављена политичка мапа Средњег века, на којој је уписано да на северу и истоку Немачке живи српски народ. То подручје је обележено као "Serbja". Уколико овај податак у српсколужичкој књизи није довољно уверљив о средњовековним српским (словенским) државама на већем делу данашње Немачке, поткрепићемо га садржајем историјске књиге на немачком језику. У питању је дело: *Zur sorabischen Geshichte (О српској историји)*, 1976, Берлин, о немачком освајању српских држава (на тлу данашње Немачке) од 1050. до 1300. године, с географском картом тог времена. На карти су племена: Обордиги, Љутићи, Моричани, Древлани, Гламочани, Лужичани и други, а преко целе области је уписано: "Serbja".

Значи, ова три извора (географска карта и две историјске немачке књиге) оповргавају тзв. ширење Словена на Запад. Да тог ширења Словена на југ није било у 6. и 7. столећу, доказује истраживање археолога професора на Филозофском факултету у Београду Ђорђа Јанковића. Истраживао је гробнице од 4. до 6. столећа после Христа у Далмацији, Босанској Крајини, Херцеговини и Западној Србији. Установио је да су словенске (српске).<sup>9</sup> Само податак да су на подручју Книна и Босанског Грахова српски гробови с почетка 4. столећа, морао би позвати на узбуну и наше и светске историчаре – поборнике тврдње да су се Словени ширили према западу и југу у 6. и 7. столећу после Христа. Ако је археолог Јанковић нашао у околини Босанског Грахова српске гробове из 4. столећа, а на подручју овог српског града у Босанској Крајини је рођен преводилац Библије на латински – Свети Јероним 330. или 337. године, онда је званична историја још обавезнија да ово провери. Јер, Свети Јероним није рођен као Римљанин, пошто су његови биографи установили да је латински научио тек у школи.

Знаменити хрватски археолог Фране Булић је утврдио да се родно место Светог Јеронима: Стридон налазило на подручју данашњег Босанског Грахова – на Арежином бријегу. На том месту се налазила и мала црквица. Срушили су је Турци у време Босанско-херцеговачког устанка 1875–78. На том месту су 1952. нађени остаци средњовековног града, испод којег су биле основе римског насеља. У околини је, иначе, више налазишта с остацима римских грађевина, црква и предмета домаћинства.<sup>10</sup>

Хрват Фране Булић је записао да је Јеронимов отац био имућан и да је плаћао учитеља да би Јероним научио латински језик.<sup>11</sup>

Француз Сипријан Робер је написао о Светом Јерониму: "Има нешто словенско у њему", а чешки историчар Фрањо В. Сасинек је тврдио да је Јеронимов матерњи језик био словенски.<sup>12</sup> Италијан Апендини је Јеронимов језик звао: илирско-словенски, а Фрањо Булић је овај навод Апендинија превео као "хрватски језик".<sup>13</sup>

Против ширења или досељавања Словена на Балкан је писао и проф. др Реља Новаковић, некадашњи директор Историјског института САНУ. Можда су због тога његови радови занемарени код званичних историчара и на универзитетским катедрама историје. Но, он је изнео много података да је римски цар Лициније (Лициније), у четвртном веку после Христа, био Србин. И овај податак оповргава наводе званичне историографије да су Срби на Балкану тек од 6. и 7. столећа.

Проф. др Реља Новаковић је написао књигу *Србин римски цар*,<sup>14</sup> у којој нема никакве произвољности. Новаковић се одликовао великом прецизношћу и разликовао се од већине историчара по томе што није дозвољавао да се занемари било који историјски извор. Свој став је овако објаснио:

*Али, неки наши црквени хроничари као да нису без разлога сматрали Лицинија Србином. Убеђени да је Срба било на Балканском полуострву не само за време Константина Великог, већ и раније, сматрали су да је нормално да забележе шта се дешавало у односима између римске царске власти и српског народа у судбоносним деценијама, у којима је традиционално многобоштво требало заменити хришћанством... У таквим околностима, не споменути Лицинија, било би несхватљиво... У сваком случају, изостављање Лицинија из историје српског народа не може се правдати, без обзира којој је ужој етничкој групацији припадао и како се као цар понашао. Ако историографија прати и оцењује толике друге римске царе који нису припадали никаквим царским династијама, већ су у више махова на фронтима од својих пукова проглашавани за царе, морамо покушати да објаснимо и Лицинијеву појаву у римској историји, а ако је био Србин, како тврде наши старији црквени писци, желели бисмо да знамо у којим се околностима он јавља као цар тада једне од најмоћнијих земаља у свету, у Европи у сваком случају.*

Нема се шта замерити проф. Новаковићу. Он позива да се сваком историјском податку посвети пажња и у праву је. Замислимо неки други народ у сличној ситуацији. Он не би занемарио помен да је из његове средине неко проглашен за римског цара!

<sup>9</sup> Ђорђе Јанковић: *Српске громиле*, НИП "Књижевна реч", 1998, Београд.

<sup>10</sup> Јово Бајић: *Блажени Јероним, Солинска црква и Србо-Далмати*, "Бели Анђео", 2003, Шабац.

<sup>11</sup> Исто.

<sup>12</sup> Исто.

<sup>13</sup> Исто.

<sup>14</sup> Реља Новаковић: *Србин римски цар*, ИПА "Мирослав", 1999, Београд.

Зашто помен о Србину римском цару наши историчари толико презиру?

Чак и да је у питању народна машта – без историјског основа, **запис о Србину на римском престолу је драгоцен**. Ако се то не би изучавало у историји, били бисмо обавезни да предање буде укључено у књижевност, на пример.

Проф. др Новаковић налази записе о Ликинију као Србину у нашим црквеним књигама: **Карловачком, Загребском, Врхобрезничком, Константиновом, Пајсијевом, Пејачевићевом, Руварчевом, Новаковићевом и Хаџи-Јордановом родослову, као и у Пивском летопису и Обштем листу Патријаршије пећке**.

У последњем документу, пише:

*Овај Ликиније имао је два сина, који су с мајком, после смрти Ликинијеве (325) побегли из некада славног града Сирмијума. Из тога града, они су преко Босне побегли у Захумље, у отечество свога оца Ликинија.<sup>15</sup>*

Само овај запис о Ликинију из Захумља - одакле је и Немања старином, обавезује историчаре да му посвете дужну пажњу, како је то, као усамљеник у Српској академији наука и уметности, чинио проф. др Реља Новаковић. Он налази податак о Немањи као потомку Ликинија у *Обштем листу Пећке патријаршије*:

*И тако та два детета (синови Лицинија, СЈ) побегоше у Захумље које је у то време великим словима било (записано?) због многих ратника и мудрих људи, одакле су били и многи цареви, као Диоклецијан мучитељ, који се родио у тој истој Захолмији (Захумљу), у селу Салони крај мора... и тако та два детета спасише се бекством и скривањем. Лоза која је од њих водила дала је првог благочестивог цара нашег Немању, који се у монаштву прозвао Симеон.<sup>16</sup>*

Званичну историју не занима ни Пејачевићев запис: *Serviae seu collognia XII.. Colocae MDCCXCVII*, из 1797, у којем су подаци о античкој Србији на обалама Јадранског мора, доласку дела Срба из Полабља у седмом и деветом столећу и покрштавање Срба - придошлих и староседелаца у време византијског цара Ираклија (610–641) и касније.<sup>17</sup>

И други извори оспоравају сваку помисао да су се Словени ширили по Европи, пошавши из руских степа. На многе се, у својим делима, позива др Јован И. Деретић, прецизно наводећи порекло тих извора, па ћемо нека од њих навести.

Птоломеј из Александрије (2. столеће пре Христа) пише о Сарматији (данашња Србија) и каже да су њени становници Венети,<sup>18</sup> па се види да су Јужни Словени, како смо рекли носили многа завичајна имена. Птоломеј пише о Сарматији, а каже да у њој живе Венети.

Описујући борбе Римљана и Сармата на Балкану, Еузебије Памфил (четврто столеће) бележи да је Тиберије победио сарматске Далмате у првом столећу – 9. године.<sup>19</sup> Као што се види, и овде се показује мноштво назива за Словене – овде су сад Далмати сарматски, а код Птоломеја су били сарматски Венди.

Др Јован И. Деретић обавештава да и Херман Контракт, једанаести век, у својој *Хроници*, пише о ратовању Римљана и Сармата у првом столећу. Белешка о овим борбама на Балкану у првом столећу је и у Екехардовој *Хроници* из 12. столећа. Историјски извори из 11. и 12. столећа су драгоцени, јер се у њима, кад је реч о Сарматима или Венетима на Балкану у првом столећу, налази и осврт да су у питању Словени. О овоме, податке оставља Емоан Флориакенски, једанаести век, кад каже: 'У земљи Словена које Венетима зову'.

Јован Кинамос, 12. век, потврђује да су Далмати Срби, јер каже: 'Срби, који су као народ Далмати, изградили су тврђаву Рас'.

Да не би било недоумица око чињенице да су Словени имали мноштво завичајних имена, узећемо прилике с именима у средњовековној Србији, у 14. столећу, за време владавине цара Душана Стефана Немањића. Нико не може да оспори чињеницу да су тада у Србији живели Срби. Али, и у то време их Грк Леоник Халкокондил, који је живео у петнаестом веку, бележи као Илире, Мезе и Сармате и каже да говоре истим језиком. Халкокондил описује политичке прилике и набраја народе у Душановој Србији. Говори о 'Европској империји народа илирског' (стр. 35), а затим, каже да у тој империји живе народи који се зову: Мези, Илири и Сармати и да говоре говоре истим језиком (стр. 138).

Др Јован И. Деретић наводи и Ф. Г. Бергмана, који у свом делу *Скити*, каже: 'Под Сарматима су обухваћени сви Словени' (10). Такође, упознаје нас да је и Е. Прико де Сент-Мари сматрао Сармате за претке јужних Словена, написавши то у свом делу: *Јужни Словени* (стр. 92).

Право је чудо да толико извора упућује да су Словени староседеоци Балканског полуострва, а да званична историја истрајава да су дошли у време византијског цара Ираклија, не објашњавајући шта је било са староседеоцима на тако огромном подручју – ако они нису били Словени. Др Јован И. Деретић у својој књизи *Цитгир* и Равенски Анонимуса, писца *Космографије* из половином 7. века, који је записао да су постојале три Србије: једна до Грчке, друга у Дакији и трећа у Сарматији, до Сарматског мора. Под првом Србијом, која се наслањала на Јадран,

<sup>15</sup> Исто.

<sup>16</sup> Исто.

<sup>17</sup> Исто.

<sup>18</sup> Don Mavro Orbini: *IL REGNO DE GLI SLAVI*, 1601, Pesaro.

<sup>19</sup> Eusebius Pamphili: *OPERA OMNIA*, Patrologiae, Migne, 1857, Paris.

Равенски Анонимус подразумева и стару Македонију. Друга Србија је, каже, била отаџбина античких Дачана. Трећа је отаџбина Сармата.

Шта је овим странцима из давне прошлости, па све народе на Балкану и оне у данашњој Румунији (преко овог или оног старог имена) проглашавају Србима, или Словенима?

Поред ових странаца, и један Словен је потврдио да су Словени староседеоци на Балкану. То је руски монах – Нестор Кијевски. Он је почетком 12. столећа, у свом *Љетопису*, написао историју словенских кнежевина. Ту је посведочио да је прапостојбина свих Словена Подунавље и да су с тог подручја населили данашње земље Моравске, Чешке, Немачке, Русије, Украјине, Пољске и Белорусије. Наводи библијско време – расељавање из Вавилона и каже да су Словени стигли на обале Дунава. Значи, не говори о ширењу Словена у 6. и 7. столећу после Христа, него о њиховом кретању у времену које измиче рачунању, како је то рекао проф. др Реља Новаковић. Нестор Кијевски пише о нешто каснијим временима, кад Словени одлазе с Подунавља према северу, северозападу и североистоку:

*Послије много времена сјели су Словени уз Дунав, гдје су дана Угарска земља и Бугарска. Од ових Словена разиђоше се Словени по земљи и назваше се именима својима по мјестима гдје сједоше. Они који дошавши сједоше уз ријеку по имену Морава, и назваше се Морава, а други се чеси назваше. А ово су још ти исти Словени: Бијели Хрвати и Срби, и Хорутани. Када Волоси нападоше на Словене на дунавске, и сједоше међу њих и угњетаваху их, Словени, пак, ови дођоше и сједоше уз Вислу, и прозваше се Љаси, а од ових Љаха назваше се Пољаци; други Љаси су - Љутичи, неки - Мозовшани, а неки - Поморјани.*

*Тако исто и ови Словени дођоше и сједоше уз Дњепар и назваше се Пољани, а други Древлјани, зато што сједоше у шуме; а неки сједоше између Припјате и Двине и назваше се Дреговичи; неки сједоше уз Двину назваше се Полочани, ријечице ради што утиче у Двину, именом полота, од ње се и назваше Полочани. Словени, пак, који сједоше крја језера Иљмена, прозваше се својим именом - Словени, и саградише град и назваше га Новгород. А други сједоше уз Десну, и уз Сејму, и уз Сулу, и назваше се Северјани. И тако се разиђе словенски народ, а п њему се и писмо назва "словинско".<sup>20</sup>*

Што се тиче *Несторовог љетописа*, он је најнеугодније сведочаство за поборнике словенског досељавања на Балкан у 7. столећу после Христа. Не знају како да га прогласе непоузданим. То је покушао и наш савременик, слависта са Сорбоне, Франсис Конт, али је то учинио више него невешто. Мада у *Љетопису* нема спомена о насељавању Словена на Балканско полуострву, Ф. Конт пише да то потврђује горе цитирани текст Нестора Кијевског. Чудно, али је тако. Ево загонетног објашњења француског историчара:

*Наши летописац, уствари, не описује прапостојбину Словена, већ област поред Дунава, где су се словенска племена окупила - пре него што ће поћи у освајање Балкана, почетком 6. века... Монах је сакупио све претходне летописе, да би написао свој. Очито је имао општи поглед (чак панславенски) о етничкој заједници којој је припадао.<sup>21</sup>*

## СПИСИ ЦАРА ПОРФИРОГЕНИТА О ДОСЕЉАВАЊУ СЛОВЕНА НА БАЛКАН

С обзиром да је на овом скупу реч о томе да ли су Шиптари староседеоци или дошљаци на Балканском полуострву, обавезни смо да донесемо суд о староседелаштву или дошљаштву Јужних Словена на Балкану. Словени су најмногбројнији народ и уз њих на Балканском полуострву имамо још Грке и Шиптаре. У југословенској историографији одавно, и у албанској одскора, истиче се да су Шиптари староседелачко становништво Балкана. Закључак је једноставно изведен на основу тога што се у историографији, попут енциклопедијске одреднице, наводи да су Словени населили Балкан у 6. и 7. столећу после Христа. Следствено тој тврдњи, нормално је да се постави питање који је балкански народ, поред Грка, староседелачки. И пошто Словени живе од Цариграда до северне Италије, међу њима су на том огромном простору једино још Шиптари (да занемаримо оазе националних мањина – Турака, Јевреја, Италијана, Немаца, Мађара, итд). Закључак је логичан – ако од ова два народа Словени нису староседеоци балкански, онда то могу бити само Шиптари.

Узалудно је трагати за одговором на питање да ли су Шиптари дошљаци или не, док се не установи да ли је тачно или не да су Словени дошли на Балкан у 6. и 7. столећу, како то пише у свим уџбеницима европских држава. Ово је мало необичан скуп, јер су учесници дошли с радовима у којима тврде да није тачно да су Словени населили Балкан у раном Средњем веку – што је планетарни подухват. Последњих столећа у целом свету се учи да су Словени, као освајачи (негде пише као мирна надирућа маса) запосели скоро цело Балканско полуострво, не објашњавајући шта се, том приликом, десило са староседелачким становништвом, којег стари извори спомињу под разним именима: Илири, Трачани, Дачани, Мизи, Дардани, Сармати, итд.

<sup>20</sup> ИКП Никола Пашећ: *Повијест минулих љета или Несторов љетопис*, 2003, Београд, стр. 6. и 7.

<sup>21</sup> Франсис Конт: *Словени*, Филип Вишњић, 1989, Београд.

Једини документ у којем пише да су Словени дошљаци на Балкану и да немају никакве сродности са староседеоцима: Илирима, Трачанима, Дачанима, Мизима, Дарданцима, и другима, је *Спис о народима* цара Константина Седмог Порфирогенита.

Не треба никаква висока стручност у историјској науци да би се уочило да је Порфирогенитово казивање у потпуној супротности с мноштвом извора о староседелаштву Словена на Балкану.

Досељавање Словена је, по Порфирогениту, тешко прихватљиво. Код њега пише да их је Ираклије населио негде на простору данашње Македоније и Албаније, па они нису били задовољни и вратили су се преко Саве и Дунава, а онда су се предомислили, па их је Ираклије послао на територију данашње Херцеговине. Овакво објашњење за касније присуство Словена од Цариграда до Милана је, заиста, наивно.

Два грчка документа и један римски, поред оних које смо навели, искључују ову цареву представу о Словенима. Њих је унео у своју студију: *Словени* француски професор Франсис Конт, наш савременик.<sup>22</sup> Франсис Конт пише (17. страна):

*Током првих столећа нове ере, Римљани сведоче о додирима (непосредним и посредним) са Словенима на источним границама Царства; од Северног до Црног мора, од Германије до Тракије, дуж Дунава.*

Значи, прва столећа нису време цара Ираклија, јер тада Римског Царства више нема, а овде је реч о Римљанима. Ако професор са Сорбоне верује у садржај цитираног документа, онда нема речи о насељавању Словена на Балкану у време византијског цара Ираклија – владао је од 610. до 641. године.

Француз Франсис Конт, на страни 45. своје књиге о Словенима, цитира писмо византијском цару Алексију Првом Комнину цариградског патријарха Николе Трећег (1084–1111), у којем патријарх износи да две стотине осамнаест година Византија није поседовала Пелопонез! Уз ово писмо, Конт се позива и на сачувану *Монемвасијску хронику*, у којој, још прецизније, пише да су Словени отели Византији Пелопонез од 587. до 805. године (218 година) и да су деловима Пелопонеза владали још око 100 година, јер им је цар Михаило Трећи преотео неке земље на Пелопонезу у ратном походу од 847. до 849. године.

Овде видимо да Словени владају Пелопонезом од 587. године, а то је 23 године пре него што ће Ираклије постати цар – 610. године. А ако су Словени могли да отму Пелопонез најмоћнијој држави Европе, онда треба претпоставити да су они на Пелопонезу живели и много раније. Колико су живели на Пелопонезу не знамо, а било би чудно да их, у исто време, није било и у другим деловима Балкана.

Ниједан историчар се није прихватио посла да објасни откуд Словени (усамљено) само на Пелопонезу пре Ираклијеве одлуке да им дозволи насељавање на Балкану?!

Само ова три историјска извора су довољна да се одбаца све што је Порфирогенит писао о досељавању Словена на Балкан у време цара Ираклија.

Нажалост, *Спис о народима* византијског цара Порфирогенита, из десетог столећа, основа су закључака у званичној историји да су наши преци на Балканском полуострву тек од Средњег века.

Чак је и логички неприхватљива могућност да се толики народ досели на подручје од Алпа и северне Италије до Цариграда, а да о томе не остану бројна документа. Па такав потрес на већем делу Европе (кад се узму у обзир и предели прапостојбине), морао би да остави неизбрисив траг у колективној свести и староседелаца и дошљака и небројене писане трагове – од историјских записа, хроника, уметничких дела, итд..

Даље, нико од историчара, присталица словенског досељавања на Балкан, није објаснио како су могли неписмени дошљаци (како се тврди) да староседеоце науче свом језику, уместо да приме језик културних и писмених становника Византије. А пошто се за Словене каже да су били неписмени пре деветог столећа, требало је да историчари објасне како су онда могли да организују тако масовно и тако успешно сељење и то на најпривлачније подручје Византије – тада најмоћније европске силе.

До сада, представници званичне историје су с омаловажавањем писали о писцима нове старе историје Срба (Словена). Називали су их незналицама, занесењацима, митоманима, новоромантичарима, итд. Ретко кад су покушавали да аргументима оспоре неки од закључака, например, Олге Луковић-Пјановић, Јована И. Деретића, Светислава Билбије, руског академика Олега Трубачова и многих других. На неки начин, појавом књиге Радивоја Радића, професора историје на Филозофском факултету у Београду и директора Византолошког института Српске академије наука и уметности: *Срби пре Адама и после њега*, копча су, ипак, укрштена. Професор Радивој Радић заступа теза да су Словени (Срби) стигли на Балкан у време византијског цара Ираклија (610–641). Штета је што је др Радић сваку реченицу своје књиге пошкропио отровом против истраживача који трезвено упозоравају да стотине историјских извора упућују на словенско староседелаштво на Балкану, а само један (Порфирогенитов) на њихово досељавање с данашњег подручја Пољске, Белорусије, Украјине и Русије. Било би боље да је, научном анализом, доказао да је Порфирогенитов запис веродостојан. Кад то није урадио, као ни други чија је то обавеза, да видимо шта је о Словенима и њиховом досељавању написао Порфирогенит.

<sup>22</sup> Франсис Конт: *Словени*, “Филип Вишњић”, 1989, Београд.

Будући да је Порфиригенит непрецизан у опису познатих догађаја – без временских одређења, историчари су понекад наводили да се Порфиригенит преварио и да није реч о назначеном столећу, него о неком много каснијем. Ако неко мисли да су овакве игре временом и појмовима немогуће код аутора највише стручности, нека прочитају текст византијског цара и коментаре југословенских академика. Да се осврнемо, примера ради, на прилике у Римском Царству у време цара Диоклецијана, које Порфиригенит описује. Спомиње крај трећег века Нове ере и, веровали или не, пише о Словенима на Дунаву. Међутим, историчари интервенишу и тумаче да цар не пише о трећем, него о шестом столећу.

Историчари су нашли храбрости да у том малом царевом тексту препознају два временска периода и две државе. Јер, у трећем столећу је на Балкану Римска Империја и владавина цара Диоклецијана, а у шестом је Византија (Ромеја) Како се десило да Порфиригенитов запис о Диоклецијану и његовом времену, академици поделе на два дела – па овај други преместе и вежу за догађаје 300 година после Диоклецијана? Тај други део записа је пребачен (датован) из Рима у Византију, јер се бежало од спомињања Словена на Балкану у трећем столећу. А ако су Словени били становници Паноније на Дунаву у време Диоклецијана, онда то искључује сваку могућност досељавања Словена из “прапостојбине” на Балкан у 6. и 7. столећу после Христа. Ево спорног (боље рећи нејасног) Порфиригенитовог описа Далмације у време римског цара Диоклецијана (3. столеће):

*Овај цар Диоклецијан подиже град Сплит и у њему сазида палату која се не може ни речима ни пером описати, од чије некадашње велелепности стоје и до данас остаци, иако их је дуго време оштетило. Шта више, и град Диоклију, који сада држе Диоклецијан (Дукљани), исти цар Диоклецијан подиже, због чега су становници те земље названи Диоклецијанима. Власт ових Романа протезала се до реке Дунава. Једном приликом они (тј. Романи) желећи да пређу реку и упознају становнике с оне стране реке, прешавши нађоше словенска племена ненаоружана која се зваху и Авари. И нити су ови (Романи) очекивали да с оне стране реке има неких становника, нити (Словени) да их има с ове. Пошто су Романи затекли ове Авара ненаоружане и неспремне за рат, нападну их, покупе плен и робље и врате се”.<sup>23</sup>*

Наши академици објашњавају први део овог текста на прихватљив начин. С обзиром да Порфиригенит обавештава да су Романи из Далмације предузели војни поход преко Дунава, они тачно запажају да је та област имала своју власт и, овим освртом, дају за право Порфиригениту:

*Област Дукље (касније Зета и Црна Гора) одељена је административном реформом 297. године од велике провинције Далмације и постала самостална управна јединица – провинција Превалитана.*

Даље тумачење Порфиригенитовог текста од стране Српске академије наука је више него загонетно. Горњи запис Порфиригенита, у делу где говори о Словенима и Аварима, Академијини историчари тумаче, и уверавају, да се односи на 6. столеће, а не на треће – с којим је Порфиригенит започео своје приповедање, под насловом *О Далмацији и суседним племенима*. А реч је о истом пасусу. Но, наши га историчари разбијају – део садржаја вежу за треће столеће (то смо видели у горњем цитату), а део за шесто и за Византију (што ћемо видети у следећем цитату):

*Овај податак јасно показује да је византијска власт допирала до Дунава.*

*Честа је појава код византијских писаца да неколико племена, која заједнички нападају царство, називају једним именом, по људству које их је водило и повезивало у једну целину... Словени су, почевши од краја 60-тих година 6. века, заједно с Аварима нападали на византијске провинције на Балканском полуострву. Ти заједнички напади трају до велике опсаде Цариграда 626. године и неуспеха Авара у овом подухвату, после чега се центар аварске државе помера више према северу.*

Др Јован И. Деретић упућује да се добро прочита Порфиригенитов текст и да ће се видети да нема никаквог ослоњања у њему за закључак научника на челу с Б. Ферјанчичем да Порфиригенит овде говори о Византији. Додаје да не постоје ни други извори који би, допуњавајући и разјашњавајући Порфиригенитов рукопис, дали за право југословенским историчарима да овако закључују. Ако се Порфиригенитов текст подвргне само логичком суду, видеће се да нема стручњака који би могао закључити да је у њему реч о два временска периода – удаљена један од другог 300 година.

Занимљиво је да академици нису нашли за сходно да објасне (бар некако) како је могуће да једна област с локалном управом у Риму задржи такав статус и у другој држави – Византији (Ромеји, или Источном Римском Царству), после 300 година и у битно измењеним међудржавним односима на Балкану? Та област – Превалитана можда је и могла да предузима војне походе преко Дунава у 3. столећу, како нас обавештава Порфиригенит, а да би то чинила и у време Византије, морала би имати и у њој статус онакав какав јој је даровао римски цар Диоклецијан. Историчари нас о таквом статусу Превалитане у Византији не обавештавају, мада пишу да је она тај војни поход предузела у 6. столећу. Др Јован И. Деретић одбија такву могућност и тврди да

<sup>23</sup> САН: *Византијски извори за историју народа Југославије*, стране: 10. и 11, том други, обрадио Божидар Ферјанчич, “Научно дело”, Београд, 1959.

Превалитана, у 6. столећу, није ни била под влашћу Византије, него је представљала значајну област у Србији.

Ако претпоставимо да ни једна страна не може са сигурношћу тврдити да је у праву у погледу цитираног дела Порфиригенитове приче о Далмацији и Дукљи – првенствено, што се тиче датовања описаног (првог) покоља Словена с леве стране Дунава, онда бисмо били обавезни да тражимо потврду једне или друге претпоставке на неком другом месту царевог *Списа о народима*. Тако би се, можда, могло одгонетнути да ли је Порфиригенит речени покољ над Словенима сместио у треће или шесто столеће – да подсетимо: историчари САН тврде да је то било у 6. столећу, а др Јован И. Деретић да се то могло десити и у трећем столећу, ако тако описани догађај зависи само од чињенице да ли је тада Словена (Срба) било или није било на Балкану. Било их је, они су староседеоци Балкана, данас је све то јасније.

Наше недоумице би могле бити отклоњене следећим сведочанством Порфиригенита:

*Међу онима који су се преселили у Рагузу су ови: Григорије, Арсафије, Викторин, Виталије, Валент – архиђакон, Валентин отац протоспатара Стефана. А откад се они из Салоне преселише у Рагузу, до данас има 500 година, а сад имамо 7. индикт 6.457 године*.<sup>24</sup>

Ево, с обзиром на време своје владавине, цар Порфиригенит овде пише да су Словени заузели Салону у Далмацији у 5. столећу. То је скоро 200 година пре времена кад је византијски цар Ираклије (610–641) дозволио, како званична историја тврди, насељавање Словена на Балкану. Ово сведочење цара Порфиригенита је у сагласности с тврдњама др Јована И. Деретића и других савремених истраживача о оснивању Србије у петом столећу.

Али, тек кад поверујемо да нам је цар Порфиригенит помогао да раније цитирани римски покољ над Словенима сместимо у 3. столеће, историчари Српске академије наука нас упозоравају да се писац Порфиригенит преварио и да он не описује догађаје из петог столећа, него из много каснијег времена. Ево како то објашњавају:

*На основу овог податка, добија се 449. година као датум пада Салоне у руке Словена и Авара, што свакако није тачно. Вигу претпоставља да је ова година производ дубровачке традиције која је догађај спојила с нападима Атиле, док Niderle, Manuel I, 60, мисли да је цар помешао напад Гота 449. године са заузимањем Солина почетком 7. века. Најприхватљивије је да је дата година резултат грешке каснијег преписивача. Међутим, значај овог хронолошког податка је у томе што јасно одређује време састављања 29. главе DAI, седмог индикта 948/9 године.*

Кад се погледа овакав приступ историјском извору, онда се мора довести у сумњу његова вредност. Историчари поступају тако да тамо где им не одговара Порфиригенитов текст, кажу да је тачан, а тамо где им не одговара, тврде да то “свакако није тачно”, као што су то учинили, у цитираном случају, приређивачи у Српској академији наука.

Овако, делимично прихваћан а делимично одбациван, Порфиригенитов спис не би могао бити подлога за прихватање тезе да су Словени (Срби) дошли на Балкан у 6. и 7. столећу. Тако нешто би морало бити поткрепљено другим бројним и поузданим сведочанствима, али таквих, изгледа, нема.

#### ПОРФИРОГЕНИТОВА СВЕДОЧЕЊА О ХРВАТИМА

У Порфиригенитовом *Спису о народима*, 30. глава је посвећена Хрватима – гласи: *Излагање о провинцији Далмацији*. Овде је цар сведочио о времену од 6. до 10. столећа, чиме је поделио историчаре, јер му једни верују, а други никако. Приређивачи његових списа у Српској академији наука су утврдили да ово поглавље, и нека друга, Порфиригенит није могао написати – непознати аутор их је додао царевим рукописима. То доказују, поред осталог, и чињеницом да је у *Спису о народима* описан и догађај после Порфиригенитове смрти (959):

*Из свега наведеног, следи да је В написана од непознатог аутора и накнадно унесена у DAI. Сличне примере налазимо у De seretoniis, где се у опису царских гробова у цркви Св. Апостола у Цариграду, наводи гроб Константина Порфиригенита и где се описује крунисање цара Нићифора Другог Фоке 963. године*.<sup>25</sup>

Српски академици су, како то и приличи, наводили кратке закључке и оних који верују у наведене податке и оних који у њих сумњају или их одбацују. Но, др Јован И. Деретић се не приклања ни једној, ни другој групи. Он тврди да је Глава 30. *Списа о народима* чист фалсификат, да је писана у новије време (можда у 17. столећу) и да су њиме католичке државе и Ватикан намеравале подржати “хрватско државно право” – кривотворећи да су српске територије биле у границама краткотрајне средњевековне хрватске државе. По његовом мишљењу, фалсификатор је имао намеру да историчаре обавеже на три “историјске истине” – оправдавале би укључивање српских земаља у неку од будућих хрватских државних творевина:

- 1) појављивање Хрвата у Далмацији и Славонији пре него што то други историјски извори бележе,

<sup>24</sup> Исто, стране: 20. и 21.

<sup>25</sup> Исто, стр. 27.

- 2) средњовековне хрватске границе на Цетини (много јужније од стварних) и
- 3) надлежност Римокатоличке цркве над Хрватском, (мада су Хрвати били под јурисдикцијом Патријаршије у Цариграду).

### **1) Појављивање Хрвата у Далмацији и Славонији**

Глава 30. *Списа о народима* доноси имена хрватских вођа, па и имена њихових сестара, из 7. столећа, мада такве податке нема за Србе, који су вишеструко бројнији од Хрвата. Др Деретић и због овога верује да је у питању фалсификат, пошто други извори не потврђују тако нешто, а поготово не потврђују присуство Хрвата у Славонији и Далмацији почетком 7. столећа, како то пише у Глави 30. Погледајмо:

*Видевши да је ова земља добра, Авари се населе у њој. У то време, Хрвати становаху с оне стране Багибарје (Баварске), где су сада Белохрвати. А једна породица, одселивши се од њих, наиме петоро браће: Клукас, и Ловелос, и Косениц, и Мухло, и Хрват, и две сестре Туга и Буга, са својим народом стигну у Далмацију и ову земљу затекну под влашћу Авара. Пошто су ови неколико година међусобно ратовали, Хрвати однесу победу и једне од Авара побију, а преостале принуде на покорност.<sup>26</sup>*

У 31. глави се прецизира да су Хрвати дошли у Далмацију на позив византијског цара Ираклија, али се тиме опет све ремети – Ираклије је владао од 610. до 641, а ова наводна хрватска победа над Аварима и хрватски улазак у далматински град Салону десио се 602. године – пре него што је Ираклије ступио на престо. Види се да *Спис о народима* врви грешкама. То је уочио и проф. Реља Новаковић, па ће позивати историчаре на опрез. Цитира опис горњег догађаја из Главе 31. *Списа о народима*:

*Ови Хрвати дођоше као пребеглице цару Ромеја, пре него што Срби пребегоше истом цару Ираклију, у време када Авари ратујући протераше одавде Романе... Ови Романи беху протерани од Авара у дане истог цара Ромеја Ираклија... По наређењу цара Ираклија, ови Хрвати, заративши и одавде истеравши Аваре, населе се, по наређењу цара Ираклија у тој земљи Авара, у којој и данас станују.<sup>27</sup>*

Проф Новаковић износи своје мишљење:

*Из анализе хронолошких вести из DAI у вези са доласком Хрвата и Срба на Балканско полуострво, добијамо утисак да међу вестима састављача DAI има несклада због којег је тешко закључити да се све то десило у време кад су Авари протерали Романе. Ако пажљиво пратимо шта о нападу на Салону бележе писци главе 29. и 30. и ако проверимо шта о истом догађају казју папа Грегур Први и Тома Архиђакон, добијамо утисак да су Авари-Словени стигли у залеђе Салоне убрзо после 582. године, тј. убрзо после пада Сирмијума, а да су саму Салону заузели најкасније 602. године, што значи готово осам година пре него што је Ираклије и дошао на власт. Наиме, ако су Авари-Словени још крајем 6. и у самом почетку 7. века заузели добар део континенталне Далмације, а затим и Салону и њено подручје, како је могуће да су Хрвати пребегли цару Ираклију ‘у време када Авари ратујући протераше одавде Романе...’, јер би све то било пре него што је Ираклије и постао цар.<sup>28</sup>*

Да би читаоцу било лакше разумљиво због чега се не може нико поуздати у Порфиригенов *Спис о народима* и зашто нема основа да се верује о доласку Хрвата у Далмацију 602. године, скратићемо запажање проф. Новаковића на две противречности у Глави 31. Порфиригеновог списка:

- Ако су Авари-Словени владали Далмацијом 602, а не Византинци, онда Хрвати нису могли пребећи византијском цару Ираклију у ту исту Далмацију – чак да је он тада и био цар! У Далмацији тада није била византијска власт.

- А да Хрвати нису били у Далмацији и Славонији ни 200 година касније, потврђује *Ајнхардов летопис* о догађајима на франачком двору 818. и 822. године. У овом документу, где се први пут спомињу Срби, а Хрвати ни једном речју, нема ништа о некаквој “Далматинској или Приморској Хрватској” и “Посавској Хрватској”, како то пише у Порфиригеновим списима. Подаци се односе само на Кнежевину Далмацију и Кнежевину Посавину. Ове две кнежевине ће хрватски и српски историчари у 19. и 20. столећу крстити у “Далматинску (Приморску) и Посавску Хрватску”, ослањајући се, како смо видели, само на непоуздане податке у Порфиригеновим *Списима о народима*. Погледајмо како уверљиво, на основу *Ајнхардовога летописа*, проф. Реља Новаковић оповргава могућност присуства Хрвата почетком 9. столећа у Далмацији и Посавини, а тиме и хрватске државе у њима:

<sup>26</sup> Исто, стр. 30. и 31.

<sup>27</sup> Реља Новаковић: *Одакле су Срби дошли на Балканско полуострво*, стр. 61, “Историјски институт у Београду” и “Народна књига”, 1977, Београд.

<sup>28</sup> Исто, стр. 61.



У опису догађаја пред сам почетак Људевитовог устанка, Ајнхард наводи како су 818. године стигли у Херистал, где је тада боравио франачки цар Лудвик, посланици међу којима се спомиње и Борна, личност коју историографија готово без двоумљења сматра кнезом Приморске Хрватске и не питајући се да ли је уопште било могуће да се међу изасланицима у Херисталу нађе тада и кнез Приморске Хрватске... Поставља се питање, зашто је учени Ајнхард, који је збивања описао с толико детаља, назвао Борну само кнезом Гудускана, а не кнезом Хрвата? Он спомиње изасланике Абордита, Гудускана, Тимочана и Људевита, као старешину Доње Паноније, а о Хрватима и Хрватској, на том месту, по нашем мишљењу необично важном, нема ни речи.<sup>29</sup>

## **2) Средњовековне хрватске границе на Цетини**

Друга “истина”, намењена будућим историчарима и творцима хрватске државе је она о распрострањању хрватских племена до реке Цетине у Далмацији и у Панонији. И мада је само део данашње Западне Славоније био у Хрватској, пре пада под Мађаре, наши историчари, кад пишу о Хрватској краља Томислава, чине то уопштено. Тиме се стиче утисак да је реч о територији од Загорја до Дунава. Једноставно, користе само израз – Панонија, без ближег географског одређења колики је њен простор припадао Томислављевој Хрватској. Овакав тон о значају хрватског народа и његове средњовековне државе вуче корене из Главе 31. Порфирогенитовог *Списа о народима*. Ево тог текста:

*Од Хрвата који су дошли у Далмацију, одвоји се један део и завлада Илириком и Панонијом. И ови су имали независног архонта, који је на разне стране слао посланства а пријатељска само архонту Хрватске. Известан број година и Хрвати у Далмацији покораваху се Францима, као и раније у својој земљи; Франци према њима беху толико окрутни да су одојчад Хрвата убијали и бацали псима. Не могавши то од Франака да подносе Хрвати се одметну од њих, побивши њихове намеснике... Отада оставиши независни и самостални, затражише свето криштење из Рима и епископи беху послати и покрстише их за Порина архонта њиховог. Беше подељена њихова земља у једанаест жупанија, наиме Ливно, Цетина, Имотски, Плива, Песента, Приморје, Брибир, Нона, Книн, Сидрага, Нин; и њихов бан држи под влашћу Крбаву, Лику и Гацку... Од реке Цетине, почиње земља Хрватска и пружа се према Приморју до граница Истре, односно до града Лабина и с брдске стране у извесној мери пружа се и даље од провинције Истре, а према Цетини и Ливну граничи се са Србијом.<sup>30</sup>*

Оваквом опису цара Порфирогенита, нису подлегли британски историчари и картографи, па су у политичкој мапи Европе из 814. године (време о којем пише и цар Порфирогенит), хрватска племена сместили само на део подручја данашње Хрватске – од Ријеке до Загорја, с границом на левој обали реке Купе.<sup>31</sup> Британски историчари су остале земље: Лику, Далмацију, Кордун, Банију, Славонију, Херцеговину, Босну, Црну Гору, Албанију, Србију, Македонију, унутрашњост северне Грчке и острво Пелопонез означили заједничким именом: Србија.

Мада професор др Новаковић није користио ове британске карте кад је истраживао распрострањеност Срба на Балкану у 9. столећу, и он је закључио да су они тада насељавали области на десној обали Купе. Овај податак је драгоцен, јер се њиме руши укоренено мишљење о турском прогону Хрвата из српских крајина и Далмације, па досељавању тамо Срба у 15. и 16. столећу. Стара документна ово демантују, јер пружају податке о српском становништву у овим крајевима 600 година пре турских освајања на западу Балкана. Један од тих докумената је *Ајнхардов летопис*, у којем се описује словенска (српска) побуна, под вођством кнеза Људевита, у Панонији против франачке власти. На основу њега, проф. Новаковић закључује:

*“Што се тиче простора на којем су се могли налазити Срби, међу које је отишао Људевит, једино што се засад може рећи јесте да се део њиховог подручја морао тада налазити уз саму границу Људевитове Паноније и то, највероватније, од Сиска према југу или југоистоку. Кад будемо касније разматрали и друге старе податке, Порфирогенитове и Дукљанинове, видећемо да су се Ајнхардови Срби могли заиста налазити негде надомак Уне. Опредељујући се за овакво мишљење, не треба изгубити из вида да Ајнхард зна како се прича да су Срби у његово време, а свакако и пре, држали (настањивали) велики део Далмације. Кад овом додамо да је Људевит убио једног од српских кнезова и да он говори о Србима као о народу, чини се да са још већим правом можемо рећи да је сасвим могуће да у велики део Далмације можемо укључити и пореције Уне,*

<sup>29</sup> Проф. Реља Новаковић: *Где се налазила Србија од 7. до 12. века*, “Историјски институт у Београду” и “Народна књига”, 1981, Београд.

<sup>30</sup> САН: *Византијски извори за историју народа Југославије*, стр. 30–35, 1959, Београд.

<sup>31</sup> Политичка карта Европе из 814. године – смрт Карла Великог, штампана у: Longman Brown & Co. London, New York & Bombay и објављена у енглеској књизи: *Franks and Saxons*, London (мало упрошћена – с истакнутим обележјима на Балкану) и у књизи: *Античка Србија*, др Јована И. Деретића, Београд, “Сардонија”, 2000, стр. 258/а.

утолико пре што читав Ајнхардов опис Људевитовог ратовања с Борном и његов сукоб са српским кнезом упућује готово једино на подручје од Козаре до Грмеча, преко Уне, до Купе.<sup>32</sup>

### **3) Надлежност Римокатоличке цркве над Хрватском**

Колико је српских интелектуалаца: историчара, писаца, филолога, књижевних критичара, политиколога, писало о хрватској држави, народу, култури, језику, огрешивши се и о науку, и о истину, да би хрватско учешће у европској историји приказали што значајнијим? Помагали су хрватским историчарима да кривотворе да су данашње земље Републике Хрватске увек биле с католичким становништвом. Католицизмом на “хрватској земљи” се тумачи припадност Хрвата западноевропској цивилизацији, а не бизантиској (грчкој, или православној), у коју Хрвати смештају само Србе.

Везивање Хрвата за хришћански центар у Риму, налазимо већ код Порфириогенита, што је очигледан знак да је то неко подметнуо овом византијском цару, јер би он морао да се залаже за јурисдикцију цариградског центра над хришћанима, а не римског. Јер, иако још није било раскола у Хришћанској цркви и тад се (у 7. столећу и у Порфириогениновом десетом) назирало неслагање Цариграда и Рима – посебно зато што су били центри у две различите империје. Погледајмо тај део у *Спису о народима*:

*Цар Ираклије, пославши и из Рима доведши свештенике и од њих произведевши архиепископа и епископа и презвитере и ђаконе, покрсти Хрвате... Ови покрштени Хрвати неће да ратују против страних земаља, изван своје земље. Јер добили су неко пророштво и заповест од римског папе, који је за Ираклија цара Ромеја послао свештенике и њих покрстио. Наиме, ови Хрвати после свога покрштавања дадну својеручно потписану обавезу, под чврстом и непоколебљивом заклетвом у Светог Петра Апостола, да никада неће провалити у туђу земљу и ратовати, већ да ће радије живети у миру са свима који то желе, примивши од истог римског папе овај благослов: ако неки други пагани пођу против земље ових Хрвата и зарате, нека за њих (Хрвате) ратује бог Хрвата и штити их и победу им донесе Петар Христов ученик”.*<sup>33</sup>

Само по изразу “Бог Хрвата”, видимо како је ширено у хрватском народу и у интелигенцији много од онога што је у Порфириогениновим списима – јер “Бог Хрвата” је много спомињан у време Другог светског рата, кад је у Хрватској обављен замашан покољ Срба.

Да је наша претпоставка о подметању Порфириогениту хрватске верске везе с Римом тачна, посведочиће историјски извори о православном становништву средњевековне Хрватске – пре хрватског пораза од Мађара 1097. године.

Почећемо с православним становништвом Истре, тако удаљене од Дрине, за коју хрватски историчари кажу да је била граница Истока и Запада; католицизма и православља. Овај податак ће изненадити (уклањај се из историјске литературе у обе Југославије). Он сведочи да су Истрани исповедали православу религију све до почетка 17. столећа. Ово је превршило за поимање просечно обавештених Срба и Хрвата, јер се у хрватској историографији (коју српски историчари нису радо оспоравали), како смо рекли, граница између православља и католичанства смешта на реку Дрину. Ни сами Истрани не верују да су им, не тако давни, преци били православне вероисповести. Можда зато Хрвати (да би прикрили истину) присутне православце у Истри повезују с некаквим давним досељавањем Црногораца. Погледајмо текст једног документа из 17. столећа о православљу и српству у Истри, писаног руком загребачког епископа (бискупа) Бенегдита Винковића. Писмо је адресирано вишим достојанственицима Римокатоличке цркве:

*Узвишена и многопоштована Господо, моји предусретљиви Заштитници, желим Вам од Бога здравље, срећу, довека.*

*Блажене успомене Фердинанд Други, Цар Римљана, као Краљ Угарске и Славоније, установио је, без знања многопоштованог Фрање Ердељског – тадашњег бискупа загребачког, не тражећи савета од надбискупа Колаче, ни од његовог митрополита, истовремено духовног примата Угарске, нову епископију у Краљевству Славонији, за становништво грчке вере, схизматике, који се држе грчких заблуда, то је дотичну епископију поверио извесном Србину, василијанском монаху, по имену Максим Петровић... Он се, заједно са свештенством и народом којем је на челу, све до данас држи грчке схизме, те и сам, као његови свештеници и паства, задржава тешке заблуде против истините вере... Најпре би требало да Срби, одбацивши заблуде и очистивши се од истих, остану у свом обреду. А кад би се оканили заблуда и схизме и кад би упознали Божију службу, помало би могли да се ослобађају и грчког обрета. Тако је учињено у Истри, Пивки и Красу, као у Сењској дијацији, у Лици и Драги Винодолској, где су Срби, код којих су раније важиле сличне заблуде и обичаји, напустивши грчки обред и одбацивши заблуде, заслугом добрих католичких отаца, до сада су задржали римске обреде, које су примили и себе више не називају Србима, него Хрватима.*

<sup>32</sup> Проф. Реља Новаковић: *Где се налазила Србија од 7. до 12. века*, стр. 35, “Историјски институт у Београду” и “Народна књига”, 1981, Београд.

<sup>33</sup> *Византијски извори за историју народа Југославије*, стр. 40–42.

У Загребу, 3. 2. 1639, у Господу покорни капелан наших Узвишених Господстава, Бенедикт Винковић, изабрани епископ загребачки.<sup>34</sup>

Аустрија је ове хрватске мере одобравала и помагала. Хрвати су од Аустрије стално тражили да њиховој локалној управи буду потчињени Срби у Војној Крајини, јер су, наводно, на хрватској земљи. Због тога су Срби дужни да прихвате и католичку религију.

Забележено је да је аустријски цар посведочио оно што смо видели у британским књигама и што је закључио проф. др Новаковић – да су Срби староседеоци на подручјима у данашњој Републици Хрватској. Био је то Леополд Други, и он ће одговорити Хрватима 1790:

*Што се Мене тиче, држим да је српски народ, и пре рата с Турцима, живео у Срему, Славонији и Бачкој, а приликом рата, једнодушно у поновном освајању истих предела, учествовао, те и сад тамо живи, па да, стога, на те земље и највише права има.*<sup>35</sup>

Да би се Далмацији дао додатни карактер хрватства, др Чубриловић ће написати да је у 11. столећу у њој католичка црква. Знамо да се Рим издвојио из Хришћанске цркве 1054. године, а да, пре тога, није имао надлежности над црквама у Далмацији. И сам др Чубриловић, на више места, сведочи о византијском црквеном утицају, али ће се одлучити да истакне да је у Далмацији црквени живот по ватиканским обрасцима, да би се, вероватно, како то Хрвати прижељкују, посведочио да су се они, још тада, укључили у цивилизацију Западне Европе. То др Чубриловић чини збркано – наводи да се у Далмацији примењују православни обреди, али да су то само неприкладне појаве у Католичкој цркви:

*У Сплиту се састао нови сабор да спроведе одлуке римског латеранског синода 1.059. године. Требало је и католичку цркву у Хрватској очистити од разних источних обичаја: женидба свештенства, словенска служба, ношење браде и дуге косе, посвећивање свештеника без знања латинског језика, итд.*<sup>36</sup>

Само 36 година после овог Сабора, Хрватску ће покорити Угарска, па нема места тврдњама хрватских учењака да је средњевековна хрватска држава била укључена у токове западноевропске цивилизације. Није се то могло десити кад им свештеници нису знали латински, женили су се и били су обрасли у дугу косу и браду. Значи, Хрвати су могли да се приближе западној цивилизацији тек у Угарској, па ако је цивилизацијска предност бити католик, а не православни хришћанин, онда хрватски народ за своју католичку прошлост треба да захвали угарској држави. Никако својој добровољној опредељености, или одлучи својих средњевековних краљева – пре угарске окупације. На то упозорава и др Чубриловић, јер сведочи да се у Далмацији проповед држала или на грчком или на словенском језику – видели смо да свештеници нису знали латински језик:

*Крешимир Четврти, одгојен у Венецији, још мање је бранио словенску службу у Хрватској од краља Томислава.*<sup>37</sup>

А да су нижи племићи, ниже свештенство и народ Далмације остали верни православљу, показује и скори нестанак хрватске државе. Узрок је био Сабор бискупа у Сплиту, јер су га Крешимир Четврти и наследници подржавали и покушавали спровести његове одлуке – противно вољи већине свештенства, народа и племића. Овако то објашњава др Чубриловић:

*Иако је папа одобрио одлуке Сплитског сабора, ипак их је у Хрватској било врло тешко спровести. Кад су саопштене свештенству и народу, изазвале су велико узбуђење. Забрана словенске службе по црквама, присиљавање свештенства да се раздваја од породица и све већи утицај латинских бискупа, изазвао је отпор у народу. Ниже свештенство, ниже племство и народ били су против реформа Сплитског сабора, краљ, високо племство и свештенство су их помагали. Борба између народа и латинске странке почела је још за живота Крешимириновог и биће главни узрок неслози и нередима међу Хрватима, па и пропасти хрватске државе 1102. године... Краљева послушност према папској курији и отворено помагање латинског света, изазивало је незадовољство у хрватском народу. Ми немамо података шта се у то време све одиграло у Хрватској, али убиство Димитрија Звонимира на Сабору на Книнском пољу 1.089. најбоље показује докле су се тамо биле распалиле страсти међу странкама.*

Ако је исповедање католичке вере једног народа неоспорно сведочанство о уласку тог народа у круг културних народа Европе, онда видимо да то становници Хрватске нису могли да учине 1089. године. Тада су били приврженици православља – и то жестоки, јер су убили и свог краља, заговорника католицизма. Да поновимо, ушли су у тај круг (да занемаримо чињеницу да ли је Запад, тада, био културнији или не од Истока) тек пошто их је тамо увела Угарска – која их је покорила 1097 – осам година после убиства Димитрија Звонимира на Книнском пољу.<sup>38</sup>

<sup>34</sup> Исто.

<sup>35</sup> Псуњски: *Хрвати, у светлу историјске истине*, репринт из 1944, ИП “Никола Пашић”, 1994, Београд.

<sup>36</sup> Др Васо Чубриловић: *Политичка прошлост Хрвата*, “Политика” А.Д, 1939, Београд.

<sup>37</sup> Исто.

<sup>38</sup> Исто.

## ПОРФИРОГЕНИТ ПРОТИВ ПОРФИРОГЕНИТА

Пошто смо видели да се Порфиорогенитова сведочења користе за подршку хрватским посезима на српске земље, не можемо се отети утиску да су та сведочења додавана – кад је већ била уобличена стратегија империјалних сила Европе да се на Балкану једна држава с католичким становништвом (Хрватска) супростави држави с православним Србима. Да је ова претпоставка тачна, не упућују нас на то само супротне тврдње о истом догађају у многим главама *Списа о народима*, него и споменута грешка – кад Порфиорогенит описује своју сопствену смрт.

Иначе, што се тиче наведеног досељавања Словена на Балкан и у Панонију и за шта се упориште тражи код Порфиорогенита, наводимо царско кључно сведочење о томе. Одмах ћемо видети да логички није прихватљиво да се на основу тога може прихватити, здраво за готово, појава Словена у седмом столећу, на тако огромном простору – од Цариграда до Милана. Порфиорогенит о томе обавештава у Глави 32. *Списа о народима*:

*Треба знати да Срби воде порекло од некрштених Срба, названих и Бели, насељених с оне стране Турске (тј. Мађарске), у крају који се код њих назива Бојки; њима је у суседству и Франачка, исто као и велика Хрватска, она некрштена, која се назива и Бела. Тамо су дакле и они Срби од давнине насељени. Пошто су два брата наследили од оца власт над Србијом, један од њих, преузевши половину народа, пребегне Ираклију, цару Ромеја; цар Ираклије га прими и као место насељавања даде му у солунској теми Сервију, која онда тај назив носи. Срби на језику Ромеја значи робови, па се стога и ропска обућа обично назива сербула, а цербулијани они који јевтину и сиромашну обућу носе. Ово име добише Срби, јер постадоше робови цара Ромеја. После неког времена исти Срби одлуче да се врате у своје земље и цар их отпусти. Када су прешли реку Дунав, покају се, и преко стратега који је тада управљао Београдом, јаве цару Ираклију да им додели другу земљу за насеље. И пошто садашња Србија и Паганија и земља Захумљана и Травунија и земља Конављана беху под влашћу цара Ромеја, а те земље опусте од Авара (јер из тамошњих земаља, они изгнаше Романе који сада станују у Далмацији и Драчу), то цар у овим земљама насели исте Србе и беху они потчињени цару Ромеја; цар њих покрсти доведши свештенике из Рима и, научивши их да правилно врше дела побожности, изложи им хришћанско вероучење”.*

Не можемо се отети утиску да овај текст, наводно писан у десетом столећу, не одише духом новијих времена. У Порфиорогенитовом тексту се данашња Мађарска означава за Турску. У књизи САНУ се објашњава да је у питању Мађарска. То је зато што су Угри (Мађари) имали слично порекло као и Турци, али у време Порфиорогенита још није било Угарске државе, коју би он могао кристити као Турску. Она ће бити основана тек 987. године, а Порфиорогенит је умро 959. године.

На основу ове немогућности (да Порфиорогенит пише о држави која није постојала за његовог живота), данашњи критичари Порфиорогенитовог списка закључују да је дописивање његовог текста обављено у 16. или 17. столећу – кад је, стварно, Турска окупирала данашњу Мађарску, па су турске границе досезале град Коморан у Словачкој.

Даље, у Порфиорогенитовом делу је сведочанство да “Србин” значи “роб”, што су хрватски шовинисти, у првом реду Анте Старчевић, тако ватрено, користили приликом припрема и спровођења покоља над Србима у деветнаестом и двадесетом столећу. И овде се наглашава утицај Римокатоличке цркве (и западне културе – што може бити само конструкција новијег времена – као и назнака да је у 10. столећу Турска у Панонији), па одједном видимо да су Срби покрштени од свештеника у Риму, а не од оних у Цариграду. Даље, неодрживе су две тврдње цара Порфиорогенита о насељавању Срба у данашњој Херцеговини и Далмацији – једна је да су ова подручја била под влашћу Византије, а друга да су била под влашћу Авара. Ако су тамо владали Авари, онда Ираклије није могао да доноси одлуке да аварску земљу поклони Србима. Још једно указивање да су ови текстови подешени да би се повећао значај Хрвата на Балкану, налазимо у чињеници да Порфиорогенит не спомиње име архонта Срба који је “побегао Ираклију” (мада су најбројнији Јужни Словени), а код Хрвата наводи имена пет вођа – браће и имена њихових сестара, Туге и Буге?!

У овако мало речи, толико противречности и лако уочавање да Порфиорогенит учестало наступа против Порфиорогенита. То ће учинити и у Глави 49. *Списа о народима*, јер ће посведочити да Словени много пре Ираклија живе на Балкану и да су моћној Византији отели територије у Грчкој и цео Пелопонез! То пише Порфиорогенит овако:

*Када је Нићифор држао скиптар Ромеја, ови (тј. Словени) који беху у теми Пелопонез одлуче да се одметну и најпре опустоше и олњачкају куће суседа Грка, поља пред зидинама и почну град опседати, водећи са собом и афричке Сарацене. Пошто је прошло доста времена и у граду почела да се појављује оскудица животних намирница, воде и хране, (грађани) се посаветују и одлуче да ступе у преговоре, добију обећање сигурности и тада да предају град њима. Пошто се стратег тада налазио на крају теме, у тврђави Коринту, очекивали су да ће притећи у помоћ и победити народ Словена, пошто је од архонта претходно био обавештен о њиховом нападу.*

У Глави 50, Порфиорогенит још јасније пише да су Словени били независни од Византије на Пелопонезу, пре времена цара Ираклија и наведеног насељавања Словена на Балкан:

*Треба знати да су Словени пелопонеске теме у време цара Теофила и његовог сина Михајла, устали и постали самостални, вршећи пљачкања и заробљавања и харања и паљења и крађе.*

Француски слависта Франсис Конт, професор на Сорбони, пише (то смо претходно навели) да су Словени владали на Пелопонезу од 587. до 805. године – укупно 218 година. Значи, били су независни од Византије 23 године пре него што ће Ираклије ступити на престо у Цариграду, а сигурно је да су на Пелопонезу и одраније – јер су 587. само збацили византијску власт.<sup>39</sup>

Ниједан историјски извор није овако противречан као Порфириогенов *Спис о народима*. Пажљивијим проучавањем, пронашле би се и друге, бројне, недоследности, па је право чудо да је *Спис о народима* закупио толику пажњу научника и постао темељни ослонац за тврдњу о досељавању Словена на Балкан у 6. и 7. столећу – уз ситуацију кад и многи историчари (заговорници тог досељавања) одбацују много тога из Порфириогенових списка.

Навешћемо још један податак из књиге Френсиса Конта. Мада је и он поборник тврдње да је Ираклије населио Словене на Балкану, несмотрено ће написати да је Балкан, пре Ираклија, пун словенских насеља – које, по договору Авара и Византинаца, пале Авари. Било је то 29 година пре него што ће Ираклије ступити на царски престо – тачно 581. године.

Чињеница да Авари и Византинци склапају војни споразум против Словена на Балкану, упућује нас на закључак да су, онда, Словени морали имати државу на том Балкану, јер Авари на њему пале српска села и српске њиве – засејане житом. Погледајмо тај текст из Контове књиге *Словени*:

*Четврте године владавине цара Тиберија (581), око 100.000 Словена опустошило је Тракију и многе друге области... Тиберије није имао довољно снаге да се супротстави Словенима и Аварима. Упутио је посланство аварском кнезу Бајану, који, у том тренутку, није био непријатељски расположен према Византинцима. У таквим околностима, Тиберије га је гурнуо у сукоб са Словенима. Шездесет хиљада наоружаних и оклопљених аварских коњаника прелазе Илирију, Скитију (у то време – област између Дунава и Црног мора), најзад и сам Дунав – чамцима саграђеним тако да је могућ превоз у оба смера. Чим су се Авари искрцали на другу обалу, одмах су почели да пале словенска села, да их уништавају до темеља и да пустоше поља: све живо је бежало у честаре и густе шуме.<sup>40</sup>*

На почетку смо забележили (у вези с царем Ликинијем) да се Срби на Балкану и у данашњој Румунији спомињу још у четвртог столећу после Христа, а сад бисмо додали да је проф. др Реља Новаковић навео грчки документ о покрштавању Срба 330. године у Ремизијани – данас Бела Паланка.<sup>41</sup>

Пошто наши историчари упорно тврде да су Словени дошли на Балкан у 6. и 7. столећу после Христа, они су пронашли да су староседеоци балканских простора Шиптари. Том приликом, не објашњавају како је тај староседелачки народ (од Цариграда до Милана) задржан само на уском планинском делу уз јадранску обалу. И уверавају да су Шиптари потомци Илира. Не осврћу се на документа из Средњег века о томе да су Илири означени као Словени и Срби и да је Аустрија имао до 19. столећа Илирску канцеларију, одакле се управљало српском Војном Крајином. Не обазире се ни на то да је и Наполеон, освојивши словенске балканске земље, основао на њима Илирску Провинцију. Српска академија наука и уметности, нажалост, предњачила је у двадесетом столећу у доказима да су Илири преци Шиптара. Погледаћемо то у књизи САНУ: *Византијски извори за историју народа Југославије*.<sup>42</sup>

Књигу су приредили и уредили, академици и професори: Божидар Ферјанчич, Сима Ђирковић, Љубомир Максимовић, Фрањо Баришић, Нинослав Радошевић и Иван Ђурић.

Доказујући да су Шиптари староседеоци Балкана, а да то Срби и остали Словени нису, приређивачи књиге се нису, ниједном, осврнули на радове светских научника који ово оспоравају. Наши научни посленици су поступили друкчије. Одабрали су византијска документа и тумачили их – без осврта на супротна мишљења. Од заједничког закључка нису одступили, чак и кад су наишли на документ који је искључивао сваку могућност да су Шиптари исто што и Илири – и да су Шиптари староседеоци Балкана.

Пре тога бисера, да упозоримо да су Академијини стручњаци уносили у ову књигу и текстове у којима пише да се Срби зову и Трибали, а Трибали су, зна се, староседелачко становништво Балкана. Међутим, уместо да објасне овакву збрку појмова (у односу на званичну историју), они су је занемаривали – и тако су дошли до закључка да Срби (макар и да је јасно да су Трибали) нису староседеоци Балкана. Константин Јиречек је покушао ово да премости једном реченицом, али то је учинио неуверљиво – навео је да су писци тек од 11. столећа означавали Србе именима балканских староседелаца и каже да је то била мода?! Наравно, Јиречек је поборник тезе да су се Срби (Словени) доселили на Балкан у време византијског цара Ираклије.

Споменута књига САНУ требало би да буде капитално дело, али није – врви од кривотворења. Пренећемо делове грчких докумената и показати како приређивачи у САНУ уписују у њу нелогичне закључке – супротне чињеницама у изворима које обрађују.

<sup>39</sup> Франсис Конт: *Словени*, “Филип Вишњић”, 1989, Београд.

<sup>40</sup> Френсис Конт: *Словени*, “Филип Вишњић”, 1989, Београд.

<sup>41</sup> Реља Новаковић: *Карпатски и ликијски Срби*, ИПА “Мирослав”, 1997, Београд.

<sup>42</sup> *Византијски извори за историју народа Југославије*, Књига 18, Том 6, САНУ, 1978, Београд.

Антички извори спомињу Трибале на Балкану од петог века пре нове ере, а о њиховој улози у освајачким походима Александра Македонског има много података. Наши званични историчари објашњавају да је тај народ, током неколико следећих столећа – до времена словенског “досељавања” на Балкан, ишчезао. Можда би се ово објашњење и могло прихватити, да није мноштва сачуваних грчких докумената из Средњег века, у којима се о Трибалима говори и то као претежном становништву Србије у преднемањићко и немањићко доба. Грци су били суседи Трибалима у времену пре Христа и у првим вековима нове ере, па да су они ишчезли, било би то забележено. Али, Грци непрекидно остављају у својим списима податке о Трибалима и то увек као становницима поморавског дела Балкана – од Александра Македонског до пада Србије под Турке. А пошто су Срби били Грцима супарници, посебно у време Милутина и Душана Немањића, они би оптужили Србе да су истребили Трибале – да се то, заиста, десило. То би био разлог и за додатне оптужбе – да су Срби спремни да истребе и друге етничке заједнице, па и грчку. Но, о тако нечему нема ни речи у грчким документима.

Грци једино, доследно, сведоче да су становници у Србији Немањића – Трибали. То сведочанство је унесено и у ову књигу САНУ (текст Нићифора Григоре):

*... С царицом је била и Симонида, која се управо вратила од Трибала, пошто јој је умро муж” (краљ Милутин, примедба СЈ).<sup>43</sup>*

Грчки цар Јован Кантакузин, који је оставио опширан историјски спис о свом времену, скоро без изузетка, цара Душана назива архонтом или краљем Трибала, а становнике тадашње Србије Трибалима и Илирима. Тако и у запису (пре свог устоличења) после сусрета ромејског (византијског) цара с Душаном:

*И да је, по нужди отишавши Краљу, владару Трибала, од њега мимо очекивања био почастиован и као савезник потпомогнут.*

Попут ова два несумњива извора о Србима као Трибалима, у академијиној књизи је наведено 150 пута да су становници Србије Немањића – Трибали. То Академијини стручњаци не поричу – не могу да противрече овим изворима и слажу се с њиховим садржајима. Али, кад је реч о Трибалима пре Немањића и Трибалима на Балкану пре Христа, ту се мишљење мења. У то време, Трибали, за наше научнике, нису Срби, али нам, ни у једном делу, не објашњавају ту нелогичност. Или, не кажу нам која је то временска граница – до које Трибали нису Срби, а од које то јесу.

С обзиром да је овако народносно одређење Трибала прилагођено званичној историји – тврдњи да су Срби (Словени) дошли на Балкан из “прапостојбине”, па су само од тада Трибали, а пре тога нису, академијини приређивачи су се нашли у незгодној ситуацији, јер је требало да одреде чији су преци и други народи Средњег века на Балкану – а Грци нису били: Мизи, Илири, Далматинци, Македонци, Епирци, Тесалци, Бугари, Албанци, Скити и Илири. Они то нису учинили, мада су могли, јер су имали полазну тачку за тако нешто – Страбон је у *Географији* написао **да Илири, Епирци и Македонци говоре истим језиком.**

О овај убедљив историјски извор су се оглушили професори и академици САНУ, па су занемарили народност свих других осим Илира – њих су издвојили и закључили да су они Албанци. Дванаест докумената у књизи их спомињу и свих дванаест пута, приређивачи објашњавају да се под Илирима треба да сматрају Албанци (Шиптари). Ево како то почињу. Уноси се превод дела *Хронике* Георгија Пахимера о грчком цару Михаилу Осмом, из 1268. године:

*Тада, дакле, поверивши браћи Јовану и Константину западне крајеве, те предавши деспоту Јовану војне снаге са истока, заједно са скитском војском, нареди му да нападне на копну (односно) да упада у земље Илира и Трибала.*

На страни 19, приређивачи објашњавају:

*Земље Илира и Трибала су, разуме се, Албанија и Србија.*

И, ником ништа! Реч је о тринаестом столећу, кад је Србија држава и кад су албанска племена живела у Србији и Византији само у расутим племенским оазама и име “Албанија” још није представљало територијалну целину, а наши академици изједначавају албанску и српску земљу – представљајући и албанску територију као државу, а знамо да су Шиптари стекли државу (Албанију) тек у двадесетом столећу – седам стотина година после описаног догађаја. То не смета српским академицима, и поред обавеза према правилима историјске науке – на која нас стално упућује др Радић, да напишу да су у тринаестом столећу:

*Земље Илира и Трибала, разуме се, Албанија и Србија.<sup>44</sup>*

Ово је један од најављених бисера у нашој историјској науци и било би сто пута важније да се ова одредница анализира – да се о њој расправља на научним скуповима и у књигама, а не да се енергија, непотребно, расипа писањем против “новоромантичара”. Да се овај бисер кривотворења историјске истине боље схвати, упозоравамо на чињеницу да су у овом зборнику средњевековних докумената, наши академици све помене Илира и Илирије смештали на данашњу територију Албаније. Шта је то подстакло српске академике да Илире сабијају на овако

<sup>43</sup> Исто.

<sup>44</sup> Исто.

узак простор, кад се зна да се при спомињању Илира, или земље Илирије – римског Илирика, подразумева, у првом реду, западни део Балкана – данашња Далмација, Херцеговина, Босна, па и делови Србије?

Овакво слепило (да ли је ова одредница тачна?) ће их довести у неприлику, па ће на 51. страни књиге бити приморани да признају да су станишта Илира пространија од данашње Албаније. Изненадиће их документ Нићифора Григоре из 1342. године, у њему су описане земље у поседу цара Душана:

*Тако ће му настати једна непрекинута држава од Далмације и Илирика и оно што према истоку дотиче обале Јонског мора.*<sup>45</sup>

Видимо, Грк Нићифор Григора дели државу цара Душана на две области: Далмацију и Илирик. Ако би српски академици следили своје чврсто опредељење да је Илирик територија Албаније и ништа више, онда би морали да признају да је Србија Стефана Душана Немањића (по овом грчком извору) обухватала само кобасичаст део око источне обале Јадранског мора (Албанија и Далмација) – без Македоније, Косова, Метохије, Шумадије, Херцеговине, Босне...

И шта сад чине српски академици? Не узбуђују се – једноставно признају да је Григора у праву и, само на овом месту, одустају од свог закључка да је Илирик у Албанији. Хладнокрвно уписују:

*Под Далмацијом и Илириком подразумева се унутрашњост Балканског полуострва, где се и налазила територија тадашње српске државе.*<sup>46</sup>

Одједном – унутрашњост Балканског полуострва је Илирик. А не потврђују да становници Илирика мора да буду Илири. А у Душановој држави (у унутрашњости Балкана) и није могао да живи нико други до Срби у Србији или Илири у Илирику. Ни у једном случају то нису могли бити Албанци. А у свим другим деловима књиге, академици кажу да су Илири Албанци (Шиптари), да је Илирик територија Албаније.

Ово је тај најављени бисер Српске академије наука и уметности – стручна обрада средњовековних историјских извора и најбоље је да га више не коментаришемо.

Да смо правилно прочитали текстове академика и да смо учили њихова противречна тврђења, о лоцирању Илирика и етничког одређења Илира, уверићемо се упоређивањем малопређашњег текста о Илирику у средишту Балкана и закључка на стр. 580. Српски академици ће оценити сведочанства Грка Манојла Холбола о Илирима и “закључиће”:

*Под Илириком се овде подразумева Албанија.*

Поред оваквог “закључивања”, наши приређивачи уносе и измене у грчка документа – с циљем: да би доказали да су се Албанци (Шиптари) појављивали под илирским именом. Реч је о текстовима Нићифора Григоре, у којима су описани унутрашњи нереди у Византији:

*Уколико би Илири, Трибали, Акарнанци и Тесалијци склопили савез, могли би од њих бити опкољени и до последњег човека уништени, јер не би имали куда да се спасу бекством.*<sup>47</sup>

Григора објашњава да би Грци могли бити опкољени од суседних народа: Илира, Трибала, Акарнанаца и Тесалаца, али се у књизи Српске академије наука и уметности исправља и ти суседни народи се мало етнички усмеравају – од Илира се стварају Албанци, мада тако нешто недужни Григора није ни наговестио. Ево како то чине српски академици и професори историје – опет “закључак”:

*Захваљујући Григори, ови напади на Солун и Македонију могу се датовати у 1308. годину, па у склопу ситуације у тој години, треба посматрати и оно што Григора каже о страховању Каталанаца од суседних народа: Албанаца, Срба, Епираца и Тесалаца.*

То што су приређивачи име Трибали заменили српским, има оправдање – Грци становнике Србије зову Трибалима, али то што су име Илири заменили албанским, нема оправдање, јер ни један грчки извор не означава албанска племена као Илире. Један од тих докумената изричито наводи да су Илири и Албанци различити – да није у питању један, него два народа. Али, чудо – или нешто друго, и ово ће наши највиши стручњаци за историју занемарити. За њих, чињенице нису чврсте и непоткупљиве, како то тврди др Радић. Погледајмо.

Као што су се приређивачи ове књиге САНУ нашли затечени кад им је историјски извор наметнуо Илирију много већу од данашње Албаније, тако ће им други извор саопштити да су Илири један, а Албанци други народ. Реч је о тексту Нићифора Григоре о ситуацији у Србији после смрти цара Душана на страни 194:

*... а брат покојног Краља Србије напао је на дотада Краљу Србије потчињене градове Тесалије, који су га одавно позивали, а сад су му добровољно прилазили. Пошто је, на тај начин, стекао не малу власт, истовремено је придобио и њихове суседе Албанце и Илире.*<sup>48</sup>

<sup>45</sup> Исто.

<sup>46</sup> Исто.

<sup>47</sup> Исто.

<sup>48</sup> Исто.

Чињенице су неважне за наше историчаре, па и ово разликовање Албанаца од Илира у грчком документу. Они ће једнотавно, опет, “закључити”:

*Под Албанцима и Илирима, Нићифор Григора подразумева албанско становништво, које је, већ почетком четрнаестог века, почело да продира у Тесалију.*<sup>49</sup>

Академици и историчари се, тако, неће ни осврнути на чињеницу из још једног грчког документа, у којем се спомињу Албанци под својим именом и то у ситуацији кад шаљу делегацију византијском цару. Да је то била делегација Илира, морало би то, из протоколарних разлога, бити споменуто. И зато што је писац текста будући византијски цар Јован Кантакузин. Бележи како цар Андроник Трећи (1328) срећује поремећене односе у Византији (стр. 329):

*Кад је цар осам дана проборадио у Охриду, дођоше му Албанци, настањени око Девола и Колонеје, као и у близини Охрида, поклонили се и обећаше да ће одано служити. Онима, пак, који су били настањени далеко, на крајњим границама ромејске власти, упућена су царева писма да дођу у Солун, да би се тамо поклонили”.*

Оваквих прогуста и недоречености у књизи САНУ је много. Да бо се то уочило, како смо рекли, нису потребна детаљна познавања историје Средњег века. Ако неко покушава да огромна илirsка подручја лоцира само на територију данашње Албаније, јасно је да ће изазвати неверицу код просечно образованог читаоца. Зашто та неверица није присутна и код историчара, велика је загонетка. Зашто их нелогична анализа средњовековних докумената у овој књизи није подстакла на расправе?

Овако написана средњовековна историја Балкана нам је више него штетна. Да бисмо, још једном, потврдили колико су Академијини посленици поступили ненаучно, градећи основе криве представе о нашој прошлости, упозоравамо да су занемарили, поред много тога, и грчки извор који искључује могућност да су Шиптари били познати под именом Илира у Антици и Средњем веку. Односи се на прву појаву Албанаца (Шиптара) на Балканском полуострву. Реч је о књизи Грка Михаила Аталиота из једанаестог столећа. У њој пише да је неколико стотина шиптарских породица дошло на Балкана 1043. године. Треба видети да ли има извора о њиховом доласку и раније. С обзиром да је њихов језик мешавина српског, латинског и грчког, нема основа да се преко њега може потврдити њихово староседелаштво на Балкану. Овај грчки запис из једанаестог столећа – о доласку шиптарских породица из јужне Италије и Сицилије, објавили су Немци још у деветнаестом столећу, под насловом: “Scriptorum historiae Byzantinae” – Academiae Litterarum Regiae Borussiae, 1853, Bonn, па наводимо део садржаја, пренесеног у Деретићеву књигу:

*Албанија на Кавказу налазила се на источним падинама те планине до Каспијског мора, у покрајини Ширван, што припада савременом Азарбејџану и Дагестану... У осмом веку, Арапи су запосели земље око Каспијског језера и иза Кавказа... На Средоземном мору, вођене су честе борбе између Арапа, као представника ислама и Ромеја (Византинаца), као представника хришћанства. Арапи су отели од Ромеја већи део Сицилије и део јужне Италије, па да би ојачали исламско становништво, довели су део становника из Кавкаске Албаније, које је избегло испред Хазара... Ромеји су успели 980. године да освоје део арапске Сицилије и на том простору преузели су тамошње Албанце. Један део тог народа превели су у хришћанство... Византијски цар Василије Други заузео је двадесетих година 11. века Нови Епир (то је приближно територија савремене Албаније) у којем су живели Срби и делимично Грци. Византијски војни старешина Тихомир, Србин из Белиграда, подигао је устанак 1040. године с намером да протера византијску (ромејску) власт из Новог Епира. Због тога су византијска царица Зое и њен трећи по реду љубавник Константин Девети Мономах послали бројну војску у напад на Србију, у јесен 1042. године... Тадашњи млади цар Србије Војислав потукао је до ногу, у две битке, вођене на територији савремене северне Албаније, византијску војску. Овај тежак пораз у рату са Србијом, изазвао nerede и побуне у Византији. Један од побуњеника био је и византијски војни заповедник на Сицилији, по имену Ђорђе, звани Манијак... Укрцао је своју војску са Сицилије и јужне Италије, и део Албанаца које је организовао као помоћне војне чете. Албанци су водили и своје жене и децу, што је било уобичајено у то време. С том шареном војском, искрцао се у Драчу марта 1043. године... Код Дојранског језера, сукобио се Манијак с византијском војском верном Цариграду и ту је погинуо. Његова преживела војска се, после погибије свога вође, предала. Византинци примили своје војнике са Сицилије, али нису хтели да приме Албанце на своју територију. Ови нису могли да се врате на Сицилију, јер су лађе у којима су доловили пале у руке Византинаца, па су, као бродоломници, молили Србе да им дозволе да се населе негде у Србији, где ће они, као традиционални сточари, гајити стоку за Србе и за себе саме. Срби су им дозволили да се населе на тада слабо насељеним пределима око места Рабана, на падинама планине Јабланице, северно-источно од савременог Елбасана... По месту Рабан, Срби су досељенике називали Арбанасима (Рабанасима), странци су их звали Албанцима, по Албанији на Кавказу, а они су себе називали Шипетарима, тј. брђанима, људима с криша... Средњовековни*

<sup>49</sup> Исто.



писац Мазиус Патавиус је знао да су Шћипетари пореклом из Азије и називао их је 'децом Кавказа'.<sup>50</sup>

## ДАЧАНИ СУ СТАРОСЕДЕОЦИ РУМУНИЈЕ, АЛИ СУ СЛОВЕНИ

Да се вратимо на француског савременог историчара Френсиса Конта. Он пише да Словени живе на Балкану и у Румунији у првом столећу Нове ере. Он то потврђује својим текстом, без обзира што је књигу наменио поруци да су Словени дошли на Балкан у 6. и 7. столећу. Погледајмо његов текст:

*Током првих столећа Нове ере, римљани сведоче о додирима (непосредним и посредним) са Словенима на источним границама Царства; од Северног до Црног мора, од Германије до Тракије, дуж целог Дунава.*<sup>51</sup>

Нема спора, на обалама Дунава су Словени. Потврду о Румунији као српској (словенској) земљи, оставио је и Константин Јиречек – вероватно несмотрено, јер и његово дело сугерише досељавање Словена. Погледајмо како му се то десило. Цитира да је Румунија словенска рођена земља – што значи постојбина:

*Стога се хтело забавити Словене у њиховој рођеној земљи, у данашњој Влашкој.*<sup>52</sup>

У познатом делу др Владимира Ћоровића су наведени подаци да су Дачани Словени, али то наш историчар не коментарише. Нема спора да су Дачани староседеоци данашње Румуније, али је спорно (с тачке званичне историје у Европи) да су ти Дачани Словени. Ћоровић цитира средњовековна грчка документима и у њима то стоји:

*Византијска војска, пуна неповерења према новом врховном заповеднику, није хтела сад да продире дубље у опасне словенске крајеве и да уопште остаје на левој обали Дунава.*<sup>53</sup>

Ћоровић описује дачанско-византијска ратовања од 6. до 9. столећа и, недвосмислено, грчка документа означавају Дачане као Словене. Погледајмо:

*Приск је, после првог успеха, наставио ратовање. Његове чете иду за Словенима – дубоко у њихову унутрашњост у данашњој Влашкој. Словени се повлаче у околне шуме и ритове, где су намеравали навући непријатељску војску, невешту том терену, и сасвим је сапратио... Цар је желео да сва та акција не остане на половним мерама и стога нареди да војска презими на словенском подручју, како би одмах с пролећа могла почети поново чишћење и леве обале Дунава... Приметили смо, уосталом, већ раније да је каган баш тим дачким Словенима слао посланства са захтевом да му плаћају данак и да их је, када су они одбијали, присишаво на то.*<sup>54</sup>

## КЊИГА ИЗ 19. СТОЛЕЋА О СРПСКОЈ ДРЖАВИ У 5. СТОЛЕЋУ

Званични историчари оптужују ревизоре историје и оспоравају им тврдњу да је српска држава основана на Балкану у петом столећу после Нове ере – по распаду Римског Царства. Али, постоји књига која о тим државама доноси податке – а штампана је 1856. године. У питању је *ILLUSTRISS. SIGNORE* Андрије Качића – Миошића. Миошић је био римокатолички свештеник и податке о српској држави је црпио из архива Ватикана. Мада, на пример, др Јован И. Деретић није знао за ову књигу, па је "Античку Србију" писао на основу других извора, његови подаци се скоро подударују с подацима Андрије Качића Миошића. Јован И. Деретић пише да је Србија основана 490. године, под влашћу Оштроила, а Миошић наводи 492. годину, тврдећи, такође, да јој је владар био Оштроило.

Др Јован И. Деретић наводи потоње српске владаре: Свевлад, Селимир, Владан, Радимир, Владан Други и Радимир Други.

Андрија Качић – Миошић, скоро истоветно, наводи српске владаре: Свевлад, Селимир, Владан, Радомир, Светимир, итд.<sup>55</sup>

Кад видимо да су Срби и по овом свештенику Римокатоличке цркве имали државу у петом столећу, онда се доводи у питање тврдња да су се Словени описменили у 9. столећу – у време мисије браће Тирила и Методија. Јасно је да нико није могао основати државу на земљи Римске Империје, а да се није служио писмом.

<sup>50</sup> Др Јован И. Деретић: *Арбанаси у Србији*, стр. 8–10, "Никола Пашић", 1999, Београд.

<sup>51</sup> Френсис Конт: *Словени*, Београд, "Филип Вишњић", 1986.

<sup>52</sup> Константин Јиречек: *Историја Срба*, Прва књига, ИРА "Просвета", 1999, стр. 50.

<sup>53</sup> Владимир Ћоровић: *Историја Срба*, Ниш, "ЗОГРАФ", 2001, видети стране: 12, 23, 25. и 26.

<sup>54</sup> Исто, стр. 23.

<sup>55</sup> Андрија Качић Миошић: *Illustriss. Signore*, 1856 – verovatno u Zadru.

## ВЈЕРСКО-НАЦИОНАЛНА И ПОЛИТИЧКА ЗЛОУПОТРЕБА ИЛИРСКОГ ИМЕНА

Никола Жугић

### Хрватски и албански митолози илирзма

Стари антички географски и гео-политички појам везан за земљу митолошких Илира и потоњу римску провинцију, злоупотребљаван је подупирањем великохрватства и великоалбанства током XIX и XX вијека од српству непријатељских идеолошких интернационала: од ватиканског римокатолицизма, отоманског исламизма, хабзбуршког германског експанзионизма, коминтерниног комунизма, нацифашизма и данашњег неолибералног англо-америчког глобализма. Дакле, према идеолошко-политичкој потреби, илирско име су најчешће злоупотребљавали иностранци и домаћи идеолози великоалбанства и великохрватства.

Бројни су писци митолошке историје хрватства и староалбанства. Поклоник великохрватства и пропагатор Црне Горе као "Црвене Хрватске", Савић Марковић Штедимлија Албанце је помињао као директне потомке старих балканских Илира.<sup>1</sup> При том је искористио такву тобожњу старину Албанства како би је повезао и изједначио са старином хрватства, истичући како су Илири, као и Хрвати, у старини имали дванаест племена. При том је тврдио да су преци данашњих Албанаца "наставали велик дио територија, који су касније посјели Хрвати". Како је даље истицао, Хрвати су касније "успјевали продријети преко албанских територија чак до Пелопонеза остављајући свуда трагове свога имена и језика". Дакле, Штедимлија је једноставно преузео историјско распрострањање Срба на Балкану и приказао га као древно хрватско. То је иначе познати манир створитеља хрватства, који се огледао у потпуном преузимању српске етнокултурне традиције од језика, књижевних дјела, музике, науке и другог.

За Штедимлију је највећи албаноолог XX вијека био "велики хрватски учењак" Милан Шуфлај, који је иначе познат и као један од највећих митолога свехрватства Балкана. Шуфлај је, према тадашњем дневнополитичком савезништву великохрватства и великоалбанства (а ради се о 1939. години, односно времену успостављања аутономне Бановине Хрватске), истицао да су у Средњем вијеку Хрвати више пута долазили у додир са Албанцима и судјеловали у значајним догађајима из хрватске повијести. Он је чак наводио да је албанска етничка подлога у старо доба, под илирским именом, "творила јак фактор у повијести."<sup>2</sup>

Дакле, историографски и публицистички творци митолошке албанске (шиптарске) историје претке данашњих Албанаца најчешће су се називали Илирима, па потом Арбреши и Албанои, који су по њима били илирског поријекла. Шиптарски историчар Али Хадри у својим псеудо научним разматрањима јавности је лаконски саопштавао да Албанци воде поријекло од Илира и да су се као народ формирали у раном феудализму, без шире научне аргументације једне такве хипотезе. Хадри нам је конфузно саопштавао да се "већ од VIII века говори о Арбрешима (Албанцима) као потомцима Илира а не о Илирима. Он је произвољно тврдио да се од раног феудализма име Илир замјењивало именом илирског племена Албанои па, у контрадикцији са претходно изреченим, пише да се име Арбреш употребљавало све до пада Албаније под турску власт. По њему, "наука је утврдила да Албанци покривају управо оне крајеве и пределе јужног Балкана у којима су обитавали Илири". Академик Хадри се не позива на историјске изворе већ само на непоуздану историјску топонимију и топономастику, и као најпогоднију одредницу за Шиптаре, због остварења пројекта Велике Албаније, узима латински назив Албанци."<sup>3</sup>

Интересантно је истаћи податак да шиптарски академик Али Хадри у својим тзв. научним студијама и расправама уопште не помиње историјски етно назив Арбанаси и Арнаути. Интересантно је видјети како, у зависности од дневнополитичке потребе, напредује тзв. албанска наука у социјалистичкој Југославији. Наиме, у првом издању Енциклопедије Југославије, из 1955. године, енциклопедијска одредница за Шиптаре и Албанце је историјски оправдан назив Арбанаси (одредница "Арбанаско-јужнославенски односи"). Међутим, у другом издању Енциклопедије Југославије (Загреб, 1980) енциклопедијска одредница Арбанаси је одбачена и створена је нова дневнополитичка одредница Албанци, која је у енциклопедији својим презентираним садржајем требала подупирати антисрпске и великоалбанске унитарне тежње Брозовог партијског и државног врха, односно подупирати митолошку старину великоалбанства и стварати антисрпско расположење "угроженог" шиптарског становништва.

Проучавањем литературе неколицине хрватских и шиптарских псеудо научника, може се закључити слиједеће: У савременој историографији хрватства и великоалбанства упоредо се тврди да је илирско име синоним за албанске (шиптарске) и старохрватске претке. Оно што је врло интересантно, те две супростављене тврдње не изазивају веће полемике, а нити сукобе између савремених хрватских и албанских историчара. Њих не брине логична чињеница да две истине не могу постојати.

<sup>1</sup> С. М. Штедимлија, Албанија, Загреб, 1939.

<sup>2</sup> М. Šufflay, Srbi i Arbanasi, Zagreb, s. 23.

<sup>3</sup> Енциклопедија Југославије, 1, Загреб, 1980, с. 72-75

С друге стране, Илирик је посматран као несрпско подручје од стране хрватских и албанских, али и словеначких историчара. Тако је нпр. словенски историчар проф. др Бого Графенауер одрицао српски карактер француским илирским провинцијама и хабзбуршкој Краљевини Илирији, па их је називао административно-политичком групом словенских и хрватских земаља, иако су у састав наведених провинција претежно улазиле старе српске земље Истра, Горски котар, Лика, Далмација, Дубровник и Бока.<sup>4</sup>

Заборављена фактографија о илирском имену као о једном од распрострањених некадашњих назива за Србе, недовољно се истиче од српских и других историчара. Насупрот Штедимлијином, Шуфлајевом, Хадријевом и предубјеђењу других националних митомана, о истозначности појмова илирски и албански, назив (појам) "илирски" и "Илири" Ватикан, римокатолички аутори и старија њемачка, односно хабзбуршка историографија из XVIII и XIX вијека (Бартнштајн, фон Таубе, Швикер), нису везивали за албанско односно Шиптарско становништво, како је то чинила албанска пропаганда на Косову и Метохији и у Албанији током XX вијека, и то уз подршку комунистичких (социјалистичких) режима Албаније и Југославије. Наведени њемачки аутори појам "илирства" везивали су за српски народ, наводећи га као један од назива за Србе. Наиме, у књизи барона Бартнштајна, "О расејаном илирско-расцијанском народу" (Нови Сад, 1866), појмови Илири, Рајци, Расцијани, Грци, Унијати и Неунијати, Власи и други, третирају се као бројни историјски називи за српски народ.

Римокатоличка Илирија, коју су у вјековном трајању идејно пројектовали римокатолички клерици, на крају је поистовјећена са Независном Државом Хрватском. "Та Илирија с границама на Дрини и Драви", како је писао идеолог НДХ др Мијо Тумпић, "није ништа друго него Независна Држава Хрватска, а Илири ништа друго него Хрвати".<sup>5</sup> Тада је Тумпић наводио да је Ватикан својом "римском точношћу" утврдио које да су земље илирске Хрватска, Славонија, Далмација, Босна и Херцеговина (дакле, земље тадашње НДХ). Др Мијо Тумпић је имао објашњење и за непомињање (непостојање) хрватског имена у XV и XVI вијеку: "Ништа зато што хрватско име рјеђе долази до изражаја; оно се скрива иза имена илирског".

### Римокатоличка црква и српски "илирски" народ

Идеолози римокатолицизма, односно великохрватства, вршили су присвајање илирског српског имена у дужем временском раздобљу. Ватикан је већ од XV вијека користио илирско име у сврху што успјешнијег мисионарског и прозелитског наступања на Балкану. У ту сврху Ватикан је 1453. године основао **Илирски завод св. Јеронима у Риму**, за образовање и одгој римокатоличких васпитаника (питомаца) – будућих мисионара илирске српске нације ("nazione Illirica"). Потом су основани и илирски римокатолички заводи у Лорету<sup>6</sup>, Ферму, Болоњи (угарско-илирски), за школовање српских "гојенаца", будућих римокатоличких мисионара на Балкану.

Неспорно је српство тих младих ватиканских васпитаника. Међутим, историчар Виктор Новак је у свом стилу величања старине хрватског народа, потпуно некритички и произвољно писао да "постоје потпуно сигурни историјски подаци да се у старом римском Борго Векио налазила насебина Хрвата, са задатком какав су имале сличне организације осталих већих народа. Новак је при том истицао да је папа Никола V булом од 4. априла 1453. године Хрватима дао црквицу св. Марине и допустио им да смију основати уређени хоспициј. Завод је био подупиран "прилозима из Хрватске" (!), док је капелан морао бити "хрватске народности" (!). За Новака, Завод св. Јеронима је проста "задужбина побожних Хрвата", којој је био главни задатак хуманитарни, културни и научни рад.<sup>7</sup> Ни помена о могућности да би једна таква установа могла, као основни задатак, имати школовање илирских (односно српских) мисионара и прозелита за Балкан.

Током XVI вијека, илирско име се често помињало у историјским изворима и литератури. Навешћемо само неке карактеристичне примјере. Папа Лав XV назвао је 1515. године бана Славоније и Хрватске "Praetor Illyrici". Бројни су документи који илирско име изједначавају са српским. Језуита Јакобус Микаља (Micaglia) назвао је свој ријечник "Благо језика илирског" (The-saurus linguae illyricae Sive Dictionarium illyricum, 1649). Босна се у то време називала "Илирија".

"Старјешине српског народа" у Хрватској, Славонији и Срему писали су 1727. аустријском цару у име народа нашег "илирико расцијанског или сервијанског". Године 1750. митрополит Сава објашњавао је "инквизиторима" у Далмацији да је то његово писмо на италијанском језику

<sup>4</sup> Према аустријском попису становништва из 1850. године у Истри и кварнерским отоцима живјело је 134.445 Срба римокатоличке и православне вјере, око 60.000 Италијана (Латина) и 30.000 Словенаца. О Хрватима нема ни помена. Према истом попису у Далмацији са Дубровником и Боком живјело је 330.827 Срба римокатоличке вјере и 78.858 Срба православне вјере. Срби римокатолици у то време још нису почели носити хрватско име, па се, што је логично, не се у тим старим српским земљама не помињу Хрвати ни хрватско име у етничком смислу (видјети: *Ausτριαi birodalom Statistickaja foldrajzi leirasa*, Pest. 1857, 36).

<sup>5</sup> М. Тумпић, Завод св. Јеронима у Риму, *Croatia sacra*, бр. 20/21, Загреб, 1943, 343.

<sup>6</sup> Ватикан је имао велики интерес да шири мрежу илирских, односно српских римокатоличких завода. Тако је папа Урбан VIII обновио илирски завод у Лорету у Италији, те га ставио под језуитску управу. Филолог М. Мурко је писао да је "Illiricum увијек био Риму (Ватикану) на срцу, а сада су му га отуђили, не само грчка (православна - Н. Ж) црква и Турци него и сјеверни јеретици (протестанти - Н. Ж), од којих се заиста уплашио" (М. Мурко, О претходницима илиризма, Нова Европа, II/3, 1921).

<sup>7</sup> В. Новак, Јероним - Завод св. Јеронима у Риму, у: С. Станојевић, Народна енциклопедија СХС, књ. II, 157.

превод с илирског или српскога језика (dall' Illirico osia Serviano).<sup>8</sup> Исту напомену давали су црногорски кнезови и главари када су 1751. писали которском управитељу. У заглављу писма стајало је да је то писмо преписано из пријевода, и да је тај пријевод “преведен с илирског или српског језика.”<sup>9</sup> Исте године Сулејман паша из Требиња писао је которском управитељу да је то његово писмо “пријевод са српског језика (“традузионе даллж Идиома Илирицо-Сервиано”).<sup>10</sup> Године 1754 капетан паша Пармаковић је писао сердару Стану Поповићу да је то његово писмо “пријевод с илирско-српскога језика. Даље, митрополит Василије Петровић 1755. године је напомињао босанском везиру Мехмет-паши да је то писмо пријевод с илирско-српског језика; године 1756 збор сердара, капетана, кнезова и старца писао је прчањској и добротској општини, напомињући да је то писмо пријевод с илирског српског језика.<sup>11</sup> Далматински провидур уз своје писмо из 1767. приложио је напомену да је то писмо преведено с “илирско-српског језика” (“traduzione ad litteram dal' Illirico Serviano”). У извештају задарске римокатоличке архиепископије о православној цркви у Далмацији, из 1760. године, записано је да у Задру има само неколико “грчкијех породица”, док су сви “остали Власи или Словинци, а зову их Србима, **па се помиње “илирски, влашки, словински или српски народ”** (nazione illirica, morlасса, schiavona, o sia serviana) у Далмацији.<sup>12</sup>

Барон Ј. Х. Барнштајн је 1761. године писао о многобројном расијаном илирском (расцијанском), односно, српском народу, којег је дијелио на провинцијалце и милитаре, дакле, на оне у провинцијалу и Војној крајини. У регуламенту из 1777. писао је о “илирском народу” којем је право сједиште у Сријему, тј. у источној страни Славоније, и у Галицији. Даље је истицао да је ријеч о Илирима који су се “по Угарској станили”: “Народ је тај дошао из Арбанаске (која је очито географски појам у којој су некад живјели и Срби), Далмације, Босне и Србије. Илирски српски народ има свој властити језик. Држи се старовјерске цркве која се разликује од римске у треме... Нико их не смије више звати шизматичима јер је то забрањено наредбом једном владаоцем”. На захтјевање Темишварског сабора од 1790. године “та неприлична имена Рац, акатолик, шизматик, поп итд, која су се до сад против **илирског народа** употребљавала, строго се забрањују, и они ће се звати гркосједињени и несједињени, или неунијати”. Проучавањем докумената из XVII и XVIII вијека може се закључити да је назив илирски обухватао све Србе разних имена, те се употребљавао термин **Илирски (српски) народ**.

Године 1770. Ад. Крчелић је писао да Србе зову различитим именима: “Једни их зову Власима, а други Рацима или Србљима, неки Албанцима и Бошњацима.<sup>13</sup> Године 1795. “наштампа” у Бечу Личанин Викентиј Лустина италијанску граматику, а на 48. страни истиче да “**наш илалрически или обшће сербскиј назватиј језик**” нема члана (као талијански).<sup>14</sup>

Стефан Вујановски послао је 5. јула 1797. неко “Извјешћеније” на ком је, између осталог, стајало написано “**Краљевском управитељу илирско-српских школа** у краљевинама Далмацији, Хрватској и Славонији (Regio Scholarum Illyrico-Sebricarum in regnis Dalmatiae, Croatiae, Croatiae et Slavoniae Directori...)”.<sup>15</sup>

О свесрпском распрострањању на подручју цијелог Илирика такође свједоче бројни извори. Године 1599. Лазар Соранцо је писао да Срби живе од Арбаније до Дунава. Потом је помињао племена Пипере, Бјелопавлиће, Куче, Клименте, и друга, у земљи Плаву (плавској), и то као српска племена.<sup>16</sup> Барски архиепискуп Марин Бици (с отока Раба) 1610. је писао да Ријека Дрим према сјеверној страни дијели Арбанију од Србије.<sup>17</sup> Црногорски гувернадур (губернатор) Иван Радоњић 1789. године писао је руској царици о величини и бројности Срба у југоисточним српским земљама: “Сад ми сви Срби из Црне Горе, Херцеговине, Бањана, Дробњака, Куча, Пипера, Бјелопавлића, Зете, Климената<sup>18</sup>, Васојевића, Братоножића, Пећи, Косова, Призрена, Албаније, Маћедоније, припадамо Вашему Величанству и молимо да као милостива наша мајка пошљете к нама књаза Софронија Југовића.<sup>19</sup> Бројни документи, дакле, свједоче да су бројни Срби живјели у Далмацији и Боки Которској, која се називвала и Албаниа Венета.<sup>20</sup>

<sup>8</sup> Рукопис проф. Ј. Томића који цитира документе из млетачког архива: Sen. Secr. Disspacі Prov. Gen. di Dalmazia f. 179.

<sup>9</sup> Исто.

<sup>10</sup> Исто.

<sup>11</sup> М. Драговић, Неколико докумената о вјековној независности Црне Горе, 1887, стр. 76.

<sup>12</sup> Н. Милаш, Списи, II, 399, 401, 422.

<sup>13</sup> Notitiae praelim, p. 433.

<sup>14</sup> Бериф, стр. 72.

<sup>15</sup> Архив православне парохије ријечке

<sup>16</sup> L. Soranzo, L'Ottomanno, 1599, str. 167.

<sup>17</sup> Старине, XX, 1888, стр. 84, 119.

<sup>18</sup> Међутим, у антисрпској југославенској литератури о Климентима се писало као о највећем од пет ранијих сјеверноарбанашких племена из области Проклетија чији је један дио дошао са Србима у вријеме њихове сеобе из јужних крајева 1737. и који су до XX вијека пословјени.

<sup>19</sup> Гласник српског ученог друштва, књига 72, 1891, стр. 297.

<sup>20</sup> Млетачка влада је 16. августа 1736 одредила да православни Далматинци могу имати свога владику и на њезино питање савјетници препоручују кнезу (дужду) да даде владику Србима грчкога закона, који живе у Далмацији и у Боки Которској (Albania Veneta) – Н. Милаш, Списи о историји православне цркве у далматинско-истријанском владичанству, I, 1899, 236-7.

Цар Леопод је 20. августа 1691. дао одређена права српском народу, о чему свједочи писмо у којем стоји да српски народ православне вјере у "Угарској, Славонији, Илирији, Мизији, Арбанији, Грчкој, Бугарској, у Херцеговини, Далмацији, Подгорју и Јенопољу, и у осталијем придружнијем мјестима, може постављати архиепископа из српског народа и језика", и да може у градовима и седима постављати архиепископа из српског народа и језика. Потом се спомињу Срби "у цијелој Грчкој, Рашкој, Бугарској, Далмацији, у Босни, Јенопољу и у Херцеговини, исто тако у Угарској и Хрватској, **у Мизији и Илирији, гдје заиста живе**".<sup>21</sup>

Године 1759 православни Срби из Далмације молили су млетачку управу да им услиши слиједеће захтјеве: "Ми славено-српски народ грчкога закона источне цркве, који се налазимо под влашћу Ваше прејасне Републике у предјелима Ерцеговога и Рисна, Неретве, Имоцкога, Сплета, Сиња, Книна, Шибеника и Задра и у свој провинцији далматинској, која је под управом Његове Преузвишености господина генералног проведитора Далмације и **Албаније**...". Потом су у више наврата помињали "наш славено-српски народ" и наш славено српски језик, па како су многи "Славено-Срби" из многих провинција, а највише из Босне и Херцеговине и **из свега "Илирика"** прешли под млетачку власт.

Значајан је запис Доситеја Обрадовића из 1805. или 1806. по коме се Срби у различитим краљевствима и провинцијама различито називају: "...по Србији Србијанци..., по Босни Бошњаци, по Далмацији Далматинци, по Херцеговини Херцеговци и по Црној Гори Црногорци. Свуда једнако говоре, совершенно се и ласно разумјевају". Потом наставља: "А најпрости Србин из Баната или из Бачке, он је у Србији, у Босни, у Херцеговини, у Далмацији, **поготово у Хорватској**, у Славонији и у Срему, у својем истом рођеном језику, и Народу; био он источнога или римског исповеданија".<sup>22</sup>

Павле Соларић је 1810. године казивао да "наши адриатически Србљи у Далмацији, **Албанији**, Лици Катарској, Црној Гори, Ерцеговини, Босни и проч..." не знају још добро "грађанскијех слова".<sup>23</sup> Године 1815. Соларић је писао да је босански краљ Стефан Дабиша "краљ српски", а да су Србљи у Босни Ерцеговини, Црној Гори, Албанији итд.<sup>24</sup>

### **Од илирског до хрватског имена – Илиризам у функцији великохрватства**

Према творцима свехрватства из XIX вијека, Павао Ритер је најзаслужнији за стављање ватиканске илирске идеје у службу стварања "Велике Хрватске", односно ширења "апостолске" Аустријске царевине. На почетку његовог списка "Croatia rediviva" (1699) објављен је тобожњи грб старе илирске државе (insignia veteris Pyrgici imperii), полумјесец и звијезда (Даница – Венера), а над њима круна.<sup>25</sup> Такав "илирски грб" налази се на савременом грбу Републике Хрватске,<sup>26</sup> иако је он историјски везан за некадашње српске земље. Он се данас поносно лепрша на застави и грбу Републике Хрватске, и то као први у колони грбова тобожњих хрватских земаља. Стављање таквог грба на прво мјесто у "круни хрватских грбова" свједочи о мегаломанским претензијама Републике Хрватске да у будућности, у повољном тренутку, под свој суверенитет стави још већи број земаља некадашње Ритерове "Илирије".

У круни (колони) грбова Републике Хрватске, изнад "шаховнице", налази се пет мањих штитова с "повијесним" хрватским грбовима и то, гледајући с лијева на десно, у слиједећем поретку: "најстарији познати грб Хрватске" тј. илирски грб, грбови Дубровачке републике, Далмације, Истре и Славоније. Закон о грбу Републике Хрватске стари илирски грб (који је представљао српске историјске земље), дакле, једноставно промовише у "најстарији познати грб Хрватске". Тај грб "садржи у штиту на плавом пољу жуту (златну) шестерокраку звезду с бијелим (сребрним) младим мјесецом".<sup>27</sup> Знак младог месеца (који је окренут на горе), са шестокраком звијездом, прво се среће и налази на босанским богумилским гробницама, па историчар др Г. Маловић истиче чињеницу да су се **богумилски споменици увијек налазили на српским православним гробљима** у Босни. Потом је илирски грб био присутан на простору Краљевине Славоније која је, историјски гледајући, крунска мађарска земља. Новац мађарског херцога Славоније, Андраша Арпада (1197-1204), од хрватских фалсификатора проглашен је "најстаријим

<sup>21</sup> Eud. Hurmuzako, Documente privitoare la Istoria Rmnanilor, V/1, 1885, с. 383; Гласник српског ученог друштва, 73, 1892, стр. 278-9.

<sup>22</sup> Д. Обрадовић, Свјерх воспитанија к челвекољубију, 1809, стр. 44.

<sup>23</sup> П. Соларић, Поминак книжескиј, 1810, стр. 58, 63, 64, 85.

<sup>24</sup> П. Соларић, Римлани Славенствовавшиј, 188, стр. 57.

<sup>25</sup> Хрватски "грбослов" (хералдичар) Маријан Гракалић истиче као "прастари" хрватски (у ствари славонски) грб полумјесец и звијезду, који је био заправо мађарски грб Андраша II. Појаву овог "хрватског грба" Гракалић је смјестио у XII век ("макар 200 година старији од првих освајачких похода турака на Балкан"). Гракалић није сигуран када су Хрвати почели користити овај грб, али зато изводи небулозну хипотезу да су га Хрвати "можда преузели још у предхералдичко доба од старих Илира чије су земље населили". Своје излагање о "илирском грбу" завршава констатацијом да је тај грб био особито популаран у доба "хрватског народног препорода" (не каже "илирског"). - М. Гракалић, Хрватски грб (грбови хрватских земаља), Загреб, 1990, 18, 24-25. Гракалић илирску идеју веже за најстарију хрватску историју и тиме јој даје изузетну важност за "промицање" свехрватства.

<sup>26</sup> Г. Маловић, Под лажним знамењима, "Политика", 27-28. јун 1991

<sup>27</sup> "Народне новине"- службено гласило Републике Хрватске, бр. 55, 21. ХИИ 1990.

хрватским новцем", а када се чињенице на тај начин исконструишу, логично слиједи да је и грб на том новцу управо хрватски.<sup>28</sup>

Историчар Фердо Шишић је истицао да је Ритер ишао за тим "да од Млечана и Турака израњену, растргану и због тога замрлу стару Хрватску дозове ка новом животу, а то треба да буде задатак хрватских законитих владара, краљева Леополда Великог и његова већ окруњена сина Јосипа I". Историчар Вјекослав Клаић је патетично описивао сву Ритерову тугу и бол због Хрватске која је била у биједним остацима. Али Ритер, по В. Клаићу, не очајава већ се нада да ће новим ратом са Турцима Хрватска добити све оно "што јој по Богу и праву иде".<sup>29</sup>

Ослобођење кршћанских крајева од турске власти Ритер је, према тумачењу великохрватских митомана из XIX вијека, "осјетио као шансу да је покрене идеја о васпостављању Хрватске" (у оригиналу дјела "Илирије" - Н. Ж), која је тобоже постојала у раном Средњем вијеку. Ритер је у ствари испољавао своје германофиство, прожето одушевљењем за римокатоличку традицију аустријског двора. Он је истицао да је основна сврха написаног дјела да објасни име хрватско (у оригиналу илирско) и да докаже, пред млетачким аспирацијама (који истурају у први план далматинско име ујесто илирског), што је Богом даровано хрватској земљи (читај: "илирској земљи"). У сврху потирања млетачког далматинства, Ритер је, према великохрватским тумачима из XIX и почетка XX вијека, "тврдио" да млетачкој Далмацији не пристаје то име пошто је она заправо "Стара Хрватска". Бечки двор је, према великохрватским повјесничарима, похвално реагирао на Ритерова залагања за успостављање "Читаве Хрватске" (Tota Croatia), јер је такво залагање значило проширивање Хабзбуршке империје и Римокатоличке вјере<sup>30</sup>. Ритер се, у ствари, залагао за успостављање "Читаве Илирије", у оквиру Хабзбурговаца, у којој је свакако требала да буде и млетачка Далмација.

Изражавам, дакле, сумњу у вјеродостојност опће прихваћеног назива за Ритерово дјело - "Croatia rediviva", пошто је у време настанка Ритеровог дјела (1699) помињање хрватског имена било само у смислу географског одређења и једног од назива за Србе који су живјели на географском подручју трожупанијске банске Хрватске око Загреба. Унутрашњом критиком садржаја Ритеровог дјела уочљиво је да фалсификатори илирског имена хрватским, нису досљедно замјењивали илирско име са хрватским, већ се у њему много чешће помиње аустријска Илирија него Хрватска. Прерознатљива је и жеља митолога великохрватства, преко кориштења појма "читаве Хрватске", да се афирмише појам тобожњих остатака ("остаци остатака") некадашње Велике Хрватске, који је у ствари преименовање појма античке Илирије, и њеног огромног територија. Не треба испустити чињеницу да је и академик Дејан Медаковић у јавности Ритерово дјело знао назвати "Шугија rediviva".

Ритерову илирску идеју наставио је да шири Људевит Гај (1809-1872) који је такође био њемачког поријекла. Он је 1830. године покренуо Илирски покрет, заснован на Ритеровој традицији. Историчар Јарослав Шидак је констатовао да је Гај у Витезовићевом језику нашао узор за "један свехрватски књижевни језик" и да је "неко вријеме чак подијегао и његовој националној (свехрватској - Н.Ж.) идеји, обухватајући и Словенце 1832/33. године хрватским именом". По Шидаку, Ритерове мисли, од његове ортографске реформе па до идеје о хрватству Јужних Славена, поготово су утицале на младог Љ. Гаја, а преко њега на читав Илирски покрет.<sup>31</sup>

Реактивирање тобожњих Ритерових великохрватских идеја послужило је Гају да их, под мимикријским "илирским" именом, супротстави реалној опасности снажења српског националног покрета послједице стварања аутономне Србије 1830. године. Гајево угледање на Витезовића уочавали су и његови савременици. Сам Гај је, у једном повјерљивом разговору 1848. године, обиљежио свој однос према свом узору слиједећим значајним ријечима: "Витезовићева задаћа свршена. Сад Људевитова преостаје".<sup>32</sup> Над Гајевим гробом Фран Курелац је 1872. године изрекао ове мисли: "Највећ му се срдца приљепио Сењанин Витезовић, којему он последоват хтио тер којему последово и јест".<sup>33</sup>

Гај је 1832. године испјевао "чувену" будницу "Хорватов слога и сједињење" у којој "кликта устрептала ослободилачка душа: Још Хорватска ниј препаала – док ми живимо – високо се буде стала, кад ју збудимо – уз помоћ свих осталих једнако потиштених племена".<sup>34</sup> У тој пјесми Гај је

<sup>28</sup> Г. Маловић, Под лажним знамењима, "Политика", 27-28. јун 1991

<sup>29</sup> В. Клаић, Живот и дјела Ритера Павла Витезовића (1652-1713), Загреб, 1914, 141.

<sup>30</sup> Ф. Шишић, Хрватска историографија од XVI до XX стољећа, ЈИЧ, св. I-II, Љубљана-Загреб-Београд, 1934, 44.

<sup>31</sup> Ј. Шидак, н.д., 145.

<sup>32</sup> Исто.

<sup>33</sup> Ј. Шидак, н.д., 146.

<sup>34</sup> У својој будници Гај је дао визију велике Хрватске, угледајући се на Ритерову

"Croatia rediviva":

"В колу јесу сви Хорвати  
Старе државе:  
Старој слави верни свати  
З Лике, Кербаве,  
Крањци, Штајер, Горотанци  
И Славонија,  
Скуп Бошњаци, Истријани  
Тер Далмација".

пренио хрватско име и на све јужнословенске народе. По Фрањи Фанцеву ("Постанак и историјска позадина Гајеве пјесме "Још Хрватска ни препалаж"<sup>35</sup> и Хергешићу<sup>36</sup>, ова будница је писана са "скроз панхрватског становишта".<sup>37</sup>

Панкroatизам Гајевог илирског покрета потврђивала је и пјесма Славонца Вјекослава Бабукића ("Граница и Даница") објављена 10. јануара 1835. у Гајевој "Daniczí Horvatzkoj, Slavonzkoj, Dalmatinzkoj". В. Новак је апологетски закључивао да је у овој песми "закликтао широко југословенско осјећање", јер су обухваћена "сва југословенска племена". Он, међутим, тенденциозно превиђа панкroatизам ове пјесме јер су, што је очигледно, у њој обухваћени "све стари Хорвати", са посебним нагласком да су набројани народи некад сви "Хорваћани били".<sup>38</sup>

У чланку "Наш народ", који је објављен у "Даница" 1835, Гај је ублажио свој панкroatизам пошто је Славене дијелио на Илиро-Русе и Чехо-Пољаке, а "илирско кољено" детаљно рашчлањивао. И поред тога, Хрватима је оставио велики територијални простор. По Гају, "Хорвати" су у Провинцијалу (Банској Хрватској), Војној крајини и Приморју, "у једној страни Истрије, на вугерском (у Угарској), у Банату, Барањи, Шимегу, Сомођу, у Сладској, Железној, Сопронској и Пожунској вармеђији, затим у архихерцештву Аустрије и у Босни, у санджаку Бањалучком, сви скупа у броју 1,620.000". У "Илирско кољено" Гај је смјестио и Словенце (Венде); Славонце (житељи Славоније, славонске границе и Сријема) којих је по њему било око 500.000 и то 247.000 православних и 253.000 римокатолика; Далматинце, који "станују у Далмацији поред Адријатскога мора, затим на отоцих и у Дубровнику, и броје до 400.000 душах, к овим имају се јошће додати и они 80.000 који су под Турци и који у Херцеговини живу, и тако скупа знашају 480.000, змед којих јесу 410.000 римске, а остааи 70.000 грчке цркве"; Бошњаци који "живу измеђ Дрине, Врбаса, Саве, Далмације и Хема, бројем 450.000 дијелећ се на исламски, то јест турски, и затим римски и грчки вјерозакон; Црногорци; Србљи, који су у "Краљевству Српском с обје стране Мораве измеђ Тимока, Дрине, Хема, Саве и Дунава обитавали". Послије су, како наводи Гај, дошли "у аустријанску Славонију, јужну вугерску прешли и ту се населили. Они се злоупотребљено Раци називају од страњских, јер некоја стран Србљев живи около ријеке Расце". Гај је, дакле, против недостојног назива (Раци) за Србе, а нарочито критикује "наше простаке" који Србе називају Власима. У "илирско кољено" Гај је, по Ритеровом узору, смјетио и Бугаре.<sup>39</sup>

Илирски покрет, према тумачењу сарадника далматинског "Српског листа", био је у суштини усмјерен ка стварању и ширењу хрватске нације. Пошто кајкавско нарјечје није било темељ на коме се могла извршити национална интеграција, покрет је за свој језички основ узео српску штокавицу. "Људевит Гај назвао је српски језик тутђијем именом, наиме илирскијем", констатује "Српски глас" у октобру 1890. године. "Српски глас" је наглашавао да је сам Гај у "Даница Хрватској, Славонској и Далматинској" (за 1848. годину) признао да је илирски језик, у ствари, српски: "Сав свиет знаде, да смо ми књижевност илирску подигли и увели, но нам још ни из далека није на ум пало, да то није српски".<sup>40</sup>

Гајев илирски покрет никако није био "југословенски", "свеславенски", како су га представљали либерални југословенски национални пропагандисти, интегрално југословенска државна пропаганда у Краљевини Југославији и комунистички творци социјалистичког југословенства ("братства и јединства"). Довољно је погледати Гајев "илирски грб", који у својој хералдичкој представи обухваћа грбове тзв. "хрватских земаља" (Хрватске, Славоније, Далмације), док се у средини, као интеграциони повезујући свехрватски фактор, налази илирски грб (полумесец и над њим шестокрака звезда), који је послије Првог хрватског католичког састанка 1900. године прозван "први најстарији познати грб Хрватске". У том својству илирски грб се употребљава и на данашњем грбу Републике Хрватске.

---

Гај 1835. исправља посљедњи стих убацивањем имена "Србља" (В. Новак, *Magnum tempus – илиризам и католичко свештенство*, Београд 1987, 53).

<sup>35</sup> "Хрватска ревија", 1935.

<sup>36</sup> "Хрватске новине и часописи до 1848", Загреб, 1936

<sup>37</sup> В. Новак, апологета југословенства, оцјењивао је Гајеву будницу као пјесму која открива широке југословенске хоризонте, те је тиме негирао њен панкroatистички карактер. По Новаку, осма строфа, у коју је уметнуто српско име, указивала је на југословенски хоризонт. Међутим, убацивање српског имена у Гајеву будницу само проширује основу хрватства и на Србе. Наиме, у Гајевој пјесми набрајају се сви "Хорвати старе Државе", међу којима се и Срби поистовећују са Хрватима. Новак је чак одбацивао панкroatизам код Витезовића, сматрајући да је код њега све било југословенство (В. Новак, *Magnum tempus...* стр.73).

<sup>38</sup> Бабукићева ода свехрватству гласи:

"Липо ти је Даничино лице  
Још је липше њејно добро сердце;  
Које љуби све старе Хорвате,  
Србије, Босну, Херцеговце брате.  
Љуби оно драге још Славонце,  
Штајерце и Крањце, Горотанце;  
Јер су ово браћа, од старине,  
Сини драги једне домовине.  
Сви су ови Хорваћани били;

Здрави били, рујно винце пили. (цит. према: В. Новак, *Magnum tempus*, 71).

<sup>39</sup> Пет стољећа хрватске књижевности, књ. 28, Хрватски народни препород, I, Загреб, 1965, 325-328.

<sup>40</sup> С. Божић, н.д., 92.

Историчар Виктор Новак, бивши професор београдског Филозофског факултета, био је прожет југославенским идеолошким начином мишљења.<sup>41</sup> Он је апологетски тврдио да је у време Гајевог илиризма триумфовала "унитаристичка, илирска мисао", односно, "њен синоним – југославенска мисао".<sup>42</sup> Хрватски историчар Никша Станчић с правом је истицао да је Гајев илиризам био идеологија под којом се спроводио процес хрватске националне интеграције.<sup>43</sup> Гајев свехрватски илирски покрет, као и Ритеров, служио је интересима Аустрије против мађарских тежњи за независношћу и као одбрана од "сјеверних јеретика". С друге стране, требало је Аустрији привући славенске народе и сусједне славенске земље изложене утицају православне Русије и аутономне православне Србије. Отуда потиче Гајево свеславенско опредјељење које је у основи имало прикривено аустрославистичко обиљежје и, још прикривенији, римокатолички експанзионизам преко хрватства у зачетку.

Због утемељења свехрватства у тзв. "хрватским земљама", идеолози илиризма су форсирали штокавско нарјечје како би изједначили (унифицирали) тзв. хрватски говор три нарјечја (штокавско, чакавско, кајкавско). Требало је избацити мањинско нарјечје чакаваца и кајкаваца, те прописати да српска штокавщина буде званично нарјечје Хрвата. Словеначки "препородитељ", Јернеј Копитар (1780-1844), одбацио је хрватство штокавштине пошто је штокавски говор називао славеносрпским, а касније само српским.<sup>44</sup> "Београдски исусовац", Владимир Хорват, жестоко је критиковао Копитара што је у потпуности негирао хрватство штокавице, јер "хрватску штокавску књижевност назива литературом католичких Словено-Срба, а кајкавски ставља у "Провинцијалну Хрватску", али као дио словенског (језика - Н.Ж.)".<sup>45</sup> Хорват логички закључује да би после такве Копитарове подјеле хрватско име остало само "за чакавски који је губио терен, а није се говорио ни у тзв. "Провинцијалној Хрватској", која је, по Копитаровој подјели, само кајкавска". Тиме је Копитар, према оцјени В. Хорвата, "хрватском имену учинио велику неправду јер га је "провинцијализирао" и учинио неважним". В. Хорват закључује да је Копитарова подјела "незнанствена", јер би по њој Хрвати-кајкавци били Словенци, Штокавци Срби а само чакавци Хрвати. Таква подјела "завела је Вука Караџића у великосрпске воде (Срби сви и свуда)".<sup>46</sup>

Претеча илиризма, Јурај Шпорер, 1816. године обратио се Копитару за дозволу да изда "први хрватски лист" под насловом "Огласник илирски". До издања листа никад није дошло јер лист није имао подршке. Послије извјесног времена Шпорер саопштава свој разговор са Копитаром који му је изнео разлоге због којих лист није могао успјешно да излази. Копитар му је рекао слиједиће: "Ми само строгом и вјерном слогом можемо напредовати. Зато ће бити врло корисно ако доспијете до издавања новина да не мислите само на Хрватску, него на све југославјанске народе, јер нити Далматинац, нити Словенац, нити Истријанин, па баш ни Славонац, камоли ини Југословени, не би радо пристали на искључиву народност хрватску...".<sup>47</sup> Ове Копитарове ријечи сведочиле су да у његово вријеме хрватско име није било раширено ван етнички шароликог географског територија тзв. Банске Хрватске.

Гајеве "илирце" потресла је појава Вуковог Ковчежића за историју, језик и обичаје Срба сва три закона (Беч, 1849) и, нарочито, чланак "Срби сви и свуда". У том чланку Вук је утврдио да су Срби сви они који говоре само штокавским нарјечјем, па били они у Жумберку или Врању. Дакле, Срби су "штокавци трију верозакона": православног, римокатоличког и исламског.<sup>48</sup> Питомци језуитског понашања и културе, какви су илирац и јеронимовац Иван Кукуљевић, затим Иван Мажуранић и други, одлучно су применили Лојолино начело: "методе мијењамо – циљ изоштравамо", те наговорише и наведоше наивног Вука Караџића, али и Ђуру Даничића, да у Бечу, 16. марта 1850, потпишу тзв. Бечки књижевни договор о заједничком језику Срба и Хрвата на штокавском нарјечју.<sup>49</sup>

Поред два Србина, договор је потписало и шест римокатоличких представника: Иван Кукуљевић, Димитрије Деметер, Иван Мажуранић, Винко Пацел, Фрањо Миклошич и Стјепан Пејаковић. Договором је закључено да "један народ треба једну књижевност да има", да се између три нарјечја, екавског икавског и ијекавског одабере "јужно" тј. ијекавско, с тим да се та три нарјечја не смију мијешати. Главно питање: 'којем је то "једном народу" договор био намењен?' остало је неријешено, а убрзо ће се показати и нерјешиво, јер се "један дуго постојећи народ, српски, стао језички разједињавати, док се други народ, хрватски, непостојећи као једна реална

<sup>41</sup> "Иако је првенствено Илиризам покрет књижевног и духовног уједињавања Југославена, његова је унитаристичка идеја од пресудне важности у развоју чисте југославенске мисли" (В. Новак, Антологија југословенске мисли и народног јединства, Београд, 1930, стр. XIX).

<sup>42</sup> В. Новак, *Magnum tempus*, Београд, 1987.

<sup>43</sup> В. Станчићев предговор Новакове књиге " *Magnum tempus* ", Београд, 1987.

<sup>44</sup> Ј. Копитар, *Serbica*, Novi Sad, 1984, 22-23.

<sup>45</sup> В. Хорват, *Црква у Хрватском народном препороду*, Загреб, 1986, 69-70.

<sup>46</sup> Исто, 73.

<sup>47</sup> Цит. према: Л.М. Костић, н. д., 23.

<sup>48</sup> Г. Маловић, *Под лажним знамењима*, "Политика", 30. VI 1991.

<sup>49</sup> "Зачуђујуће спремно и лако одрекоше се "илирци-Хрвати" могућности стварања хрватског књижевног језика на кајкавском или пак на чакавском нарјечју; знали су они да је српско штокавско говорно подручје далеко веће, па је било пожељно да се, на сваки начин...(штокавица) прогласи и за хрватско говорно нарјечје, јер би тиме била битно проширена могућност 'илирског дјеловања' и проглашења (јединственог-Н.Ж.) 'илирског подручја' по једном битном критерију – какав је језик" (Исто).



језичка заједница, почео све више уједињавати, књижевнојезички и стандарднојезички, око Вук-Даничићевог српског језичког модела упркос својој супстанцијалној изворнојезичкој нејединствености, тј. стварној тројезичности".<sup>50</sup> "Књижевни договор" је био значајан практичан успјех "илираца" у спровођењу и ширењу илирске идеје, па су они текст језичког договора објавили под "илирским знамењима" (илирским грбом) на првој страни "Народних новина".<sup>51</sup>

У Гајевом Илирском покрету масовно учешће узело је римокатоличко свећенство.<sup>52</sup> Исусовац В. Хорват истицао је чињеницу да су из исусовачких гимназија "стољењима излазили понајбољи писци и просвјетни дјелатници и готово сви препородитељи завршили заребачку (исусовачку) гимназију, док су двојица неко вријеме била и у varaždinskoј (Људевит Гај и Фрањо Рачки)". Многи челници Илирског покрета били су римокатолички свећеници, нпр. Павао Штос, фра Мартин Недић и бројни босански фрањевци, жупник Томаж Миклоушић – претеча илиризма итд. Бискуп Александар Алаговић (1760-1837) препоручивао је римокатоличком свећенству да чита Гајеве "Новине" и "Даницу". Проф. Никола Жиц је истицао да је Гај управо у "хрватском свећенству нашао најiskusније и најодушевљеније пристахе и помагаче за свој рад и успјех". Поред "домаћих људи" Илирски покрет су подупирали "дошљаци" римокатолици из Угарске и Словачке: бан Влашић (иначе Мађар), каноник загребачки Мојзес, бискуп Александар (Шандор) Алаговић (из Словачке), бискуп-кардинал Хаулик.<sup>53</sup> Назадност илираца "мађарони" су доказивали чињеницом што је међу њима било много црквених људи. Антун Барац наводи да су "међу најбучније Гајеве следбенике спадали загребачки сјемеништарци и већина нижих свећеника".<sup>54</sup>

Виктор Новак је уздизао то "илирско" свећенство, сматрајући га "напредним", "слободоумним" и "либералним", и одвајао га од клерикалног, назадног свећенства. У позитивном свјетлу Новак је посматрао "Збор духовне младежи загребачке", којег је називао "првим чедом илиризма". То "прво чедо илиризма", међутим, тридесетих година XX века прераста у реакционарно збориште правашке, франковачке и усташке младежи.<sup>55</sup>

У Загребу је, у октобру 1836, основано "Народно духовне младежи друштво" или "Илирско народно друштво домородне младежи духовне сиеменишта Загребскога". Друштво је имало стратешки важне циљеве за утемељење хрватства: да учи и усавршава народни (хрватски) језик тј. српску штокавицу; да набавља књиге за књижницу и сакупља народне песме; да преводи дела "Светих отаца и добрих сувремених проповиједи"; да проучава народну (хрватску) историју и педагогију. Од 1846. Друштво је почело издавати вјерске забавне и поучне књиге за народ, посебно за младеж, под називом "Коло младих родољуба". Године 1857. Друштво је променило име у "Збор духовне младежи загребачке". Јосип Бутурац је истицао велике заслуге "Збора" у очувању "народности" хрватске: "Традиција Зборова приповиједа да је Гај, кад је након укинућа илирског имена малодушност ушла у илирце, показао руком на сјемениште и рекао: "Ако ми сви данас погинемо, ови (тј. клерици) сачуваћу ће народност нашу!".<sup>56</sup>

Годину дана након оснивања "Илирске читаонице", основано је 1839. "Илирско друштво младежи Гркатоличког сјеменишта" у Загребу. У вријеме Илирског покрета Римокатоличка црква је оснивала и друге илирске културне институције. Тако је у Загребу 1839. године основано "Народно илирско складногласја друштво" по узору на "Коло младих родољуба", које је било књижевно удружење бискупског сјеменишта. То друштво имало је задатак да уздиже црквену и народну (хрватску) песму. Правилник друштва био је на латинском језику, али се већ у првој години његовог постојања почео писати "илирским језиком", тј. српском штокавицом. О имендану бискупа Хаулика друштво је приредило први концерт. Нарочито је била популарна песма која је говорила о духовном јединству Аустријског царства и папства: "Боже живи нашег цара и епископа" (од анонимуса).<sup>57</sup>

<sup>50</sup> Б. Брборић, Српске социоллингвистичке прилике у ретроспективи и српска језичка политика у новим државним околностима, зборник радова Република Српска Крајина, Книн-Београд, 1996, 168.

<sup>51</sup> Исто.

<sup>52</sup> Исусовац В. Хорват је писао да је Загребачка богословија "жариште препорода": "Гај је већ од почетка рачунао са загребачким богословима, па их је посјећивао већ од 1830. и одушевљавао за препород. Међу њима су се неки посебно истицали способношћу и ревношћу. Павао Штоос... истакао се већ као гимназијалац латинском одом пригодом смрти бискупа Максимилијана Врховца (1827), а следеће је године поздравио пјесмом новог загребачког бискупа Александра Алаговића... Штоосов колега, Јосип Марић (Костајница 1807- 1883), будући каноник, објавио је "Искру домородне љубави" (Загреб, 1830), а Јосип Кундек као богослов је 1832. тискао пјесму у дванаестерцу "Ријеч језика народнога" (В. Хорват, н. д., 81-82).

<sup>53</sup> Н. Жиц, Александар Алаговић бискуп загребачки, оснивач пожешког орфанотрофија, *Пожешка колегија – споменница о стогодишњици 1835-1935*, Славонска Пожега, 1935, 20, 34.

<sup>54</sup> Књижевност илиризма, ЈАЗУ, Загреб, 1954, 57. (цит. према: В. Хорват, н. д., 89).

<sup>55</sup> О масовном учешћу римокатоличке хијерархије и свећенства у илирском покрету Људевита Гаја сведочи волуминозно дјело В. Новака "Магнум темпус - Илиризам и католичко свештенство". Сви ти бројни римокатолички свештеници приказани су као буктиње југославенства, свеславенства, либералног братства. Нелогично изгледа што Новак у књизи "Магнум цримен", код оцјене римокатоличког свештенства, прелази у другу крајност и римокатолички клер, који ни у вјековним распонима не мијења битније своју суштину, представља у потпуно тамним тоновима.

<sup>56</sup> Ј. Бутурац, Повијест Збора духовне младежи загребачке 1836-1936, Загреб, 1937, 25 (цит. према: В. Хорват, н. д., 106).

<sup>57</sup> Народна енциклопедија Срба, Хрвата и Словенаца, уредио Станоје Станојевић, књига III.

Масовно учешће бискупа, каноника и нижег свећенства у Гајевом Илирском (хрватском) народном покрету, баца ново свијетло на идеолошку суштину тог покрета. Хрватска и југославенска историографија и књижевност Илирски покрет, у идеолошком погледу, посматрали су као либерални романтичарски покрет младог грађанског сталежа уперен против декадентних феудо-аристократских основа друштва. Представљали су га као покрет који треба да спроведе национално и идеолошко освјешћивање младе хрватске грађанске класе у национално-либералном правцу. Међутим, масовно учешће римокатоличког клера и аристократа у Илирском покрету може се протумачити и као покушај одбране легитимне идеологије царевине од сјеверног мађарског протестантизма и вјерског либерализма. Наиме, од времена аустријског цара Фердинанда I (1527-1564) у сјеверној Угарској се појавио велики број присталица реформације. Цар Рудолф II (1576-1608), као горљиви противник реформације, проводио је строге мјере против угарских протестаната.<sup>58</sup> Он је иступио Банску Хрватску као брану протестантском надирању. Сабор у Загребу је 10. априла 1606. иступио против слободе вјероисповједања и изразио жељу да остане у важности Рудолфов чланак XXII из 1604. године. Нешто касније, 16. јануара 1608, краљ Рудолф је, како је истицао проф. Никола Жиц, санкционисао је **закључак сабора у Загребу о искључивом признању римокатоличке вјере унутар Хрватске и Славоније**. Тако је на снагу ступио вјерски закон супротан оном у Угарској. Тридесетих година XIX вијека Мађари су захтјевали да се протестантима даде грађанско право и у Хрватској, тј. да се укине засебни "хрватски вјерски закон" из 1608. године.<sup>59</sup>

### **Илирски завод св. Јеронима – од илирског до хрватског**

У другој половини XIX вијека за Аустрију и Ватикан постаје, поред илирског, прихватљиво и југославенско (свеславенско) име као могуће средство за ширење германизма и римокатолицизма у име апостолског аустријског цара и римског Папе. Историчарка Мирјана Грос је писала да је илиризам створио темеље за појаву великохрватске правашке идеологије и за југославенски идеолошки систем Фрање Рачког "који је дубоко укоријењен у илирској традицији".<sup>60</sup> Идеја југославенства, као прије илирска идеја Љ. Гаја, функционисала је код Рачког као хрватска национална интеграционална идеологија, са задатком да мобилише хрватску интелигенцију на путу изградње модерне хрватске културе и просторно што шире хрватске државности. Поводом 25-годишњице Југославенске академије знаности и умјетности Рачки је и сам истицао да је она своју мисију, која је требало да обухвати цијели југославенски простор, почела од хрватства: "Академија малог презреног хрватског народа имала је 'сиело у души Хрватства'".<sup>61</sup> Рачки је, као и старије покољење илираца, био увјерен, само на ријечима, да илиризам није хтио брисати народна имена, али када су га Срби ипак одбили, хрватско се име почело посебно истицати. Рачки се залагао за цјелокупност "Троједне краљевине Далмације, Хрватске и Славоније" на темељу виртуелног хрватског државног права, тј. да буде под хрватским именом. М. Грос је истицала да се Рачки жестоко супротстављао "мађарофилској" српској штампи, која је у борби за уједињење Хрватске видјела бечку политику.<sup>62</sup>

Преко дотадашњег илирског имена Завода св. Јеронима у Риму су се преламали тадашњи интереси Аустрије и Ватикана с једне, и Угарске с друге стране. У Угарској је било савршено јасно да је илирско име тада постало синоним за Хрвате. С друге стране, Аустрија је поздрављала идеју да се у Заводу св. Јеронима одгајају свештеници који ће се употребити у мисионарској активности у Турској (Босни и Херцеговини), како би тиме сузбили растући утицај Француске на римокатолике Оријента.<sup>63</sup> Треба истаћи чињеницу да је Француска, послије Буржоаске револуције 1789, била главни носилац идеологије грађанског либерализма, те је на тај начин постала главни противник Ватикана и Римокатоличке цркве. Ватикан је настојао свим средствима да заустави ширење либералне "безвјерске" "слободно-зидарске" идеологије.

У XVII и XVIII веку Република Млетачка и аустријски цар фунгирали су као заштитници Илирског завода св. Јеронима који је требало да обавља функцију просвјетног и "хуманитарног" старања над словенским римокатолицима у тим земљама. Послије пропасти Млетачке републике, 1797. године, Аустрија је остала једини покровитељ Завода. Године 1814. на заводској згради у улици Виа Рипета постављен је аустријски грб, а 26. јула 1843. аустријски посланик је извјестио Завод о формалном протекторату аустријског цара над Заводом. Св. Столица је признавала тај протекторат. Послије уједињења Италије, 1870. године, аустро-угарско посланство уврстило је и Илирски завод св. Јеронима у аустријски посјед.<sup>64</sup> **Аустријска дипломатија, у преписци са ватиканским великодостојницима, и у XIX веку користила је илирско име када је говорила о крајевима Балкана.** Тако на пр. аустријски изасланик код Ватикана, гроф Пар,

<sup>58</sup> Н. Жиц, Александар Алаговић бискуп загребачки оснивач пожешкога орфанотрофија, Пожешка колегија - спомена о стогодишњици 1835-1935, Славонска Пожега, 1935, 36.

<sup>59</sup> Исто, 36-37.

<sup>60</sup> М. Грос, Идеја југославенства Ф. Рачкога у раздобљу њезине формулације 1860-1862.

<sup>61</sup> Ф. Рачки, Осврт на 25-годишње дјеловање Југословенске академије знаности и умјетности, Загреб, 1893, 8-9.

<sup>62</sup> М. Грос, Идеја Југославенства Ф. Рачкога у раздобљу њезине формулације (1860-1862).

<sup>63</sup> АЈ, Ватиканско посланство.

<sup>64</sup> М. Лановић, Конкордат Југославије с Ватиканом, Београд, 1925.

писао је 5. марта 1880. Б. Калају у Беч о "бискупима илирске нације" тј. бискупима Далмације, Хрватске, Славоније, Босне и Херцеговине.

Крајем XIX века Завод св. Јеронима, који је од оснивања носио илирско име, почео се, уз благослов Аустрије и Ватикана, називати и југославенски. Међутим, Краљевина Мађарска није ни мало била одушевљена таквим тенденцијама. Мађарска је још са неодобравањем пратила великохрватски "илирски програм", јер је знала да илиризам у суштини представља форсирање стварања Велике Хрватске на рачун историјских права Угарске. Такође, сваки илиризам Љ. Гаја и Илирског завода св. Јеронима ишао је против интереса Мађарске. Она се такође енергично противила да се Илирском заводу у Риму да југославенско име, јер је у томе видјела опасност од јужнославенске интеграција која би директно онемогућила остварење идеје о стварању велике Мађарске.<sup>65</sup> Захваљујући упорном мађарском противљењу није прихваћен југославенски назив за Завод св. Јеронима.

Почетком XX вијека, послје одржавања Првог хрватског католичког састанка 1900. године, почеле су се јављати идеје да се Илирском заводу св. Јеронима да хрватско име.<sup>66</sup> Папа Лав XIII је у енциклици ("апостоолском писму") "Sclavorum gentem", од 1. августа 1901, укинуо "Capitulum ecclesiae Colleg. S. Hieronymi Illyricorum", па га је претворио у "Collegium Hieronymianum pro Croatica gente" (Завод св. Јеронима за хрватски народ).<sup>67</sup> Папа Лав XIII је у споразуму са "хрватским" надбискупом Јосипом Штадером и бискупом Штросмајером "побројао осамнаест бискупија и надбискупија из којих ће се примати свећеници у тај Завод".<sup>68</sup> Сељачки трибун Анте Радић је ипак упозоравао да сви римокатолици на Балкану нису Хрвати и да римокатолици Срби неће благонаклоно гледати на нови хрватски назив за Завод:

"Папа је назвао тај збор Збор за хрватски народ и наредио да у том Збору могу живјети и учити се свећеници из ових земаља: из банске Хрватске, из Далмације, из Истре, из Босне и Херцеговине и Црне Горе, и то само они свећеници који су по роду и језику Хрвати. Сад ако који свећеник хоће доћи у тај Збор у Рим, да се ту даље учи, мора признати да је по роду и по језику Хрват, јер другачије га неће примити. Али треба знати да у јужној Далмацији и у Црној Гори има таквих католичких свећеника нашег језика који неће да се зову Хрвати, него хоће да су Срби. Сад они и њихови људи вичу: Папа помаже Хрватима! Ето сваки католик мора бити Хрват... И сад ето папа створио у Риму хрватски збор и зове у тај збор католичке свећенике Хрвате из свих ових земаља, које смо споменули".<sup>69</sup> А. Радић је упозоравао на "гласове са стране" који вичу "то ће бити страшно" јер ће се у Заводу св. Јеронима састати "свећеници из свих ових земаља, ту ће се они упознати и побратимити, ту ће они сновати Велику Хрватску". Анте Радић је писао и о онима који су у читавом проблему видјели тобожњу "славенофилску завјеру" бискупа Штросмајера, који је Папу наговорио да у Риму створи "учени збор за Велику Хрватску".<sup>70</sup>

Српска штампа у Далмацији у промјени имена Илирског завода св. Јеронима у хрватски, видјела је очигледан курс ка офанзивном стварању и ширењу хрватства. Описујући кратак историјат светојеронимског завода "Српски глас" је, како истиче историчарка Софија Божић, у чланцима "Срби и светојеронимски завод" и "Цроатица генс" учео неколико момената: да је оно што се прво звало илирским а затим славенским именом, добило хрватско име; да је та промјена званично санкционисана од стране Ватикана и да је такав поступак имао за циљ ширење утицајне сфере Ватикана. "Српски глас" је, даље, запазио двије битне чињенице: негацију српског имена тамо гдје је оно неоспорно и идентификовање римокатолицизма са хрватством.

Такав поступак Ватикана "Српски глас" је оцјенио као некоректан јер су Србија, Црна Гора, Босна и Херцеговина српске земље без остатка и њихови поданици се не могу подводити

<sup>65</sup> АЈ, Ватиканско посланство)

<sup>66</sup> Иако Илирски завод св. Јеронима никад (пре 1901) није носио хрватско име, савремени хрватски историчари и публицисти истичу старину хрватства и преко истицања хрватског назива за Завод св. јеронима. Биограф браће Радић, Звонимир Кулундџић писао је да су Хрвати, као и други римокатолички народи, основали "гостињац тамо негдје пред седамсто година": "Тај је гостињац око 1453. године прозван именом св. Јеронима, јер је вјеровало да је он родом Хрват. Већ педесетак година иза тога ушао је у употребу назив жилирскиж који му је остао све до почетка афере (мисли на догађаје из 1901/2 -Н.Ж.), а како ћемо видјети и после ње... Сви хрватски бискупи сложили су се да се 'гостињац' претвори у збор, дом, завод у којем би се скупљали хрватски свећеници који долазе у Рим ради наставка својих теолошких студија. Такве зборове или домове имали су у то вријеме и други народи а хрватски богослови су у помањкању свога одседали у њемачком" (З. Кулунџић, Анте Радић и клерикалци, Загреб, 1951, 32-33).

<sup>67</sup> Први члан новог закона Завода св. Јеронима, прилагођеног новом имену, гласио је: "У Јеронимски колегиј примају се само свећеници питомци који су родом и језиком Хрвати, који се, довршивши науку у бискупском сјеменишту или у којем богословском лицеју, пронађу способнима за више студије, нарочито свећеничког права, као и разних светих дисциплина, за што већ кога његов бискуп одреди" (В. Новак, Јероним - Завод св. Јеронима у Риму, у: С. Станојевић, Народна енциклопедија СХС, књ. II, 157).

<sup>68</sup> З. Кулундџић, Анте Радић и клерикалци..., 33. Пишући у антиклерикалном духу и у складу са социјалистичком идеолошком климом "братства и Јединства" З. Кулундџић се побунио против хрватских "врлих родољуба" који су у свом "претјераном хрватовању" славили папин потез: "Они су широм читаве Хрватске инсценирали (удесили) читаво народно весеље и почели ствари постављати тако као да се чак и 'свемоћни свети отац папа' ставио на страну Хрвата и почео отворено радити за велику Хрватску" (исто).

<sup>69</sup> Сабрана дјела Анте Радића, књ. III, стр. 290, цит. према: З. Кулунџић, н.д., 33.

<sup>70</sup> Исто, 34.

под "gente croatica", а у Далмацији, Хрватској и Славонији, али и у Истри има Срба римокатолика, који такође не спадају под " gente croatica". Због оваквог игнорисања Срба "Српски глас" је закључио "да је Ватикан постао већи Србодер и од самог Анте Старчевића".<sup>71</sup>

Такво хрватство које не постоји, већ се ствара, "Српски лист" је називао анахронизмом чију погонску снагу чини свећенство. "Света дужност" римокатолика је "да све учини за вјеру, дакле и да ратује противу православља и мухамеданства", а за "Српски глас" је било потпуно извјесно **"да су у борби против Српству вође језуити и фратри док су Хрвати само војници а хрватска мисао просто оруђе"**, те да су фратри и језуити "стари и познати носиоци туђинске мисли, који под маском хрватства шире средњевјековну вјерску борбу, што је највећа увреда и понижење двадесетом вијеку".<sup>72</sup>

Завод је, дакле, требало да постане "collegio Croato", али и даље под покровитељством "Његовог царског и краљевског Апостолског Величанства" у Бечу. Хрватско име за Завод изазвало је противљење Италије, која није хтјела прихватити да је Завод св. Јеронима за хрватски народ исто што и стара "илирска установа" св. Јеронима. Италијани нису хтјели признати ни екстериторијалност, гарантовану "илирској установи", једној хрватској установи. Дана 29. августа 1901. група Далматинаца "навалила је на светојеронимски завод, истакла на једном прозору **далматинску заставу** да прима у посјед исти завод". У исто вријеме, та група је преко римске штампе тврдила да је Св. Столица искључивала Далматинце из новог "хрватског" Завода, те су протествовали против "тог незаконитог акта". Сем тога, Далматинци су тражили помоћ италијанских власти истичући да је "Свето Сједиште тако поступило на штету Далматинаца, нарочито оних талијанске народности".<sup>73</sup>

Хрватски публициста Звонимир Кулунџић у акцији Далматинаца видио је насилан и непримјерен чин: "Петорица Далматинаца Талијана и талијанаша, међу њима и један Црногорац-католик, који се сви скупа нису сматрали Хрватима, провалили су силом у тај збор и ту се смјестили као код куће, уз изјаву да су Далматинци а не Хрвати".<sup>74</sup> Побуњени Далматинци су изјављивали да је стари "илирски гостињац" био направљен само за "Илирију", а не само за Хрвате, како је према папиној одредби морало бити у будућности. Зато су сматрали оправданим претензије далматинских Италијана да користе Завод. У акцији Далматинаца Хрватски сељачки трибун Анте Радић видио је страх Италијана да ће се преко хрватског "ученог збора" у Риму створити "Велика Хрватска". Заједно с Италијанима, како је истицао А. Радић, страховали су и "црногорски и далматински Србљи да им Хрвати не одузму земље и народе". Зато је међу провалницима био и један црногорски римокатолички каноник. "Сви православни Срби" су писали да су Хрвати "у овој ствари насилници и отимачи". А. Радић је на крају закључио да су Срби отворено пристали уз хрватске непријатеље.<sup>75</sup> У чланку "Хрвати, римска вјера и политика" А. Радић је открио позадину папине одлуке да Илирском заводу св. Јеронима да хрватско име: "Многи Хрвати, који иначе не би марили за Римску цркву, марит ће за њу и бит ће пријатељи римским свећеницима – ради хрватске народне ствари". У том чланку А. Радић се изјаснио да му је римокатоличка вјера била само средство за постигнуће виших циљева, тј. за остварење "хрватске народне ствари".<sup>76</sup>

Југословенски националиста др Лујо Бакотић тврдио је да су претензије "тих псеудо-Далматинаца" сасвим неосноване, негирајући право Далматинаца италијанске народности на Завод св. Јеронима. У прилог своје тврдње А. Бакотић је помињао слику св. Јеронима, коју је урезао у бакру Натале Бонифацио 1584. године, на којој су у угловима израђени грбови Далмације, Хрватске, Босне и Славоније. А. Бакотић је одрицао и право Словенаца на тај Завод, а питање да ли на тај институт имају право и римокатолици Србије, старе Србије (Косова и Метохије) и Македоније, требало је, по Бакотићу, накнадно расправити.<sup>77</sup>

Хрватски назив за Завод одбачен је, дакле, због тога што се у то вријеме Срби римокатолици и бројни досељеници на простору историјских српских земаља никако нису могли подвести под хрватско име. Папа Лав XIII морао је 7. марта 1902. да врати Заводу старо илирско име.<sup>78</sup> Одбацивању хрватског имена у доброј мјери кумовао је и црногорски кнез Никола<sup>79</sup>, јер је наивно процјењивао да би прихватањем тог назива римокатолици Црне Горе (Срби-римокатолици) били изузети од могућности школовања у истом. Умјесто да је био задовољан таквом одлуком Ватикана, јер би се спречило погубно школовање српских римокатоличких мисионара и прозелита, кнез Никола је страховао од могућности да му школски подмадак буде недовољно теолошки (римокатолички) образован.

<sup>71</sup> С. Божић, Српски лист (Српски глас) – гласило Српске народне странке на Приморју (1880-1904), магистарски рад у рукопису, Београд, 1996, 144-145.

<sup>72</sup> Исто, 145-146.

<sup>73</sup> Л. Бакотић, Питање светојеронимског завода, 8-9.

<sup>74</sup> З. Кулунџић, н.д., 34.

<sup>75</sup> Исто, 34-35.

<sup>76</sup> Исто, 35.

<sup>77</sup> Л. Бакотић, Питање светојеронимског завода..., 9-11.

<sup>78</sup> АЈ, Мин. правде - вјерско одјељење, бискупски ординаријат у Сплиту министру вјера Д. Обрадовићу, 8. август 1927.

<sup>79</sup> Публициста З.Кулунџић такође је видио значајну улогу кнеза Николе код брисања хрватског имена за Завод св. Јеронима: "Папа је на формалну дипломатску интервенцију црногорског кнеза повукао своју ранију наредбу о хрватском имену тог збора и наредио да се он и даље зове илирским именом" (З. Кулунџић, н.д., 35).

Римокатолички идеолог, др Мијо Тумпић, писао је да је малена Црна Гора тражила у име Срба-римокатолика Барске надбискупије да се не мијења назив Илирског завода св. Јеронима у хрватски. Он је такве захтјеве сматрао чудним, поготово због тога што је Црна Гора "по опћим правилима светојеронимског Завода могла у њ слати свећенике на даљу изобразбу". За Мију Тумпића је био императив да се Завод св. Јеронима назове хрватским, јер би у том случају Срби римокатолици из Црне Горе, који би у њему били на школовању, врло брзо постали Хрвати. Разочаран противљењем Црне Горе Тумпић је резигнирано изјавио: "На такву одлуку је имало утицати непуних 10.000 тамошњих католика, од којих су три четвртине **албанске народности и језика**, премда они, јер не говоре славенски, нису уопће могли уживати у Заводу ни гласа ни благодети. Преостали католици, њих нешто више од 2.000 у околици Бара, нипошто нису Срби већ Хрвати, те се таквим уистину осјећају и изказују. Појавише се коначно и тешке неприлике од шачице домаћих одрода. Све се уротило против хрватског имена".<sup>80</sup>

Враћање илирског назива за Завод "болно је одјекнуло у хрватском народу". Испред хрватских бискупа наступио је пред папом сарајевски метрополита Ј. Штадлер и на трећи дан Ускрса 1902. године прочитао пред папом меморандум за "очување хрватског имена" у називу Завода. Том приликом Штадлер је предложио папи Лаву XIII да се у Риму оснује нови завод који ће носити хрватско име.<sup>81</sup> А. Радић је писао о несретној судбини и разочарењу хрватског народа послје папине одлуке о брисању хрватског имена из назива Завода св. Јеронима: "Горко разочарани Хрвати су Папи били вазда одани, баш као невина дјеца која није зла не виде, јер зло не знаду. Уза све то, што су се многи туђи а и домаћи људи ругали Хрватима ради тога што су тобоже папине слуге и вјерни Папи као пропали шпањолски великаши, Хрвати на то нису много пазили..."<sup>82</sup>

Пошто није успио са хрватским именом, Ватикан је предлагао Аустро-Угарској и Италији да се Завод св. Јеронима назове "Slavis meridionalibus" (јужнославенски). Аустријски министар Голуховски је одбацио такав назив залажући се за враћањем старог назива "илирски".<sup>83</sup> Као и хрватско име тако и назив "Pro slavis meridionalibus" (за Јужне Славене) нарочито су одбијали Мађари из раније поменутих разлога: "Pro slavis meridionalibus ми, у првом реду Мађари, најодлучније одбијамо. Без обзира на то што би Завод тиме истакао политички карактер, ово би име у Мађарској изазвало највеће огорчење, а Далматинце италијанског језика би у највећем степену огорчило и потакло на нови препад".<sup>84</sup> С друге стране, Мађари су и даље били све већи противници давања хрватског имена Заводу св. Јеронима. Мађарски председник владе Шел (Szel), у споразуму са баном Куеном Хедерваријем, био је против тога да се духовне вође Хрвата у Угарској и Аустрији нађу на окупу у једном заводу у Риму. За њих је то била оптимална опасност због могућности стварања "некакве хрватске нације".<sup>85</sup>

Гроф Тиса, председник мађарске владе, 1905. је писао слиједеће поводом могућности стварања хрватске нације: "А да ова забринутост није шупља аветиња него жалосна стварност, на карактеристичан начин илуструје једно литерарно сачињење које је изашло у Загребу под називом 'Босна и хрватско државно право'. Ова 'правно историјска студија', која обухвата око 260 страна, настоји да путем одабраних историјских лажи докаже оправданост постојања 'Велике Хрватске' и да истакне 'целокупност хрватске државе', те жели да пробуди тежњу хрватског народа за уједињењем у једној држави. И као браник и уједно оруђе ових снова, жеља и тежњи, приказује се Завод св. Јеронима... Стоји, наиме, ван сумње да ће свећеници, који ће једном апсолвирати овај колегиј, помоћу свог вишег образовања и помоћу својих у Риму стечених личних веза, ускоро постићи водећу улогу у јужнославенским дијецезама у којима, на жалост, већ знатан дио свећеника почиње да заузима сумњиво држање...". Хрватске тежње за проширењем на цијело јужнославенско подручје Балкана гроф Тиса је називао "фантазијом хрватског народа"<sup>86</sup>, која се, међутим, током XX вијека у доброј мјери остварила.

Председник Тиса био је против ватиканског залагања да се Заводу да име хрватско, али и југославенско: "Ми не можемо пристати на стварање једног јужнославенског националног колегија, пошто би ново отварање афере св. Јеронима без сумње угрозило у Хрватској и Славонији једва успостављени мир и поредак. Ако би пак Курија ову ствар форсирала, онда би то неминовно довело до сукоба између Угарске и Св. Столице". Тиса је чак најавио могућност сукоба Мађарске и Ватикана у случају ватиканског залагања да се Заводу св. Јеронима да југославенско или хрватско име.

Уочи Првог светског рата, Мађари су водеће кругове у Ватикану покушали да увјере да би организовање једног колегијума на југославенској националној основи имало изразито национално агитационо дејство и да би повредило оправдане политичке интересе обију држава Монархије. С друге стране, Мађари су очекивали да ће даљни развој "великосрпске идеје" бити

<sup>80</sup> М. Тумпић, Завод св. Јеронима, "Цроатиа сацра", бр.20-21 Загреб 1943, 345.

<sup>81</sup> Исто.

<sup>82</sup> З. Кулундџић, н.д., 35.

<sup>83</sup> "Пошто се Ватикан сам бави мишљу измјене папинског бреве-а у горњем правцу (slavis meridionalibus-Н.Ж), то је наша најупорнија жеља да се поново врати старом имену св. Јеронима Илирског, којим ће рјешењем Св. Столица избјећи будуће тешкоће" (АЈ, Ватиканско посланство, Голуховски - грофу Сечењију у Риму 16. фебруар 1902).

<sup>84</sup> АЈ, Ватиканско посланство, телеграм министра Голуховског грофу Сечењију, 26. фебруар 1902.

<sup>85</sup> АЈ, Ватиканско посланство.

<sup>86</sup> АЈ, Ватиканско посланство, гроф Тиса - министру Агенору Голуховском, 31. јануар 1905.

велика опасност за римокатолицизам. Мађарски предсједник Тиса је одао признање "универзалном карактеру католицизма", па је чак изјављивао да би била грешка тражити од Ватикана да подржава мађарску националну политику. Таквим ријечима очито је алудирао на ватиканско фаворизовање југославенске или хрватске националне идеје, којим би нестао универзални ватикански курс. Тиса је зато очекивао да ће се Ватикан односити равнодушно и према непријатељским југославенским и хрватским "националним стремљењима". Тиса се бојао југославенства због очекивања да ће са његовим напредовањем православље просперирати и ширити се на запад. Курија је, по Тисином мишљењу, са "југославенским махинацијама" чинила пионирске услуге православном напредовању и доприносила југославенској мисији.<sup>87</sup>

У Краљевини СХС (Југославији) Завод св. Јеронима и даље је носио илирско име, а повремено се називао и југославенским. Надбискуп Бауер, бискупи Акшамовић и Јеглич подупирали су настојања југославенске владе и посланика у Ватикану, Ј. Смодлаке, да се, пред "италијанским претензијама", Заводу призна карактер југославенског националног института.<sup>88</sup> Међутим, борба за југославенски карактер института била је мукотрпна. Већ 21. марта 1919. ушао је у Завод један италијански чиновник са декретом Министарства правде и запосјео га полицијским снагама. На тај начин Завод је остао под државним секвестром Краљевине Италије све до споразума са Краљевином СХС, од 27. јануара 1924, када је изручен југославенском посланству. Тим споразумом италијанска влада признала је Завод св. Јеронима иностраним заводом "католичких Југославена", поданика Краљевине СХС. Црква св. Јеронима, којој се признао значај југославенске националне цркве, остала је у својству "споменика историјске вредности" подређена надзору италијанског Министарства просвјете и под италијанским законодавством.<sup>89</sup>

Од стране хрватског Католичког епископата и појединих свећеника било је и даље покушаја да се Заводу да хрватско име. Коначно, послије посјете југославенског предсједника Јосипа Броза Ватикану, током априла 1971. у вријеме тзв. "маспока", папа Павле VI 22. јула 1971. дао је Илирском заводу св. Јеронима назив Хрватски папински завод св. Јеронима.

## РЕЗИМЕ

Стари антички географски и гео-политички појам везан за земљу митолошких Илира и потоњу римску провинцију, злоупотребљаван је подупирањем великохрватства и великоалбанства током XIX и XX вијека од српству непријатељских идеолошких интернационала.

Хрватски и албански митолози илиризма претке данашњих Албанаца, али и Хрвата најчешће су називали Илирима, па потом Арбреши и Албанои. У савременој историографији хрватства и великоалбанства упоредо се тврди да је илирско име синоним за албанске (шиптарске) и старохрватске претке. Идеолози римокатолицизма, односно великохрватства, вршили су присвајање илирског српског имена у дужем временском раздобљу. Ватикан је већ од XV вијека користио илирско име у сврху што успјешнијег мисионарског и прозелитског наступања на Балкану. Тако је на крају илирско српско име стављено у функцију реализације великохрватског националног пројекта, којег је започео Људевит Гај са својим илирским програмом, а наставили "младоилирац" Анте Старчевић, бројни римокатолички свећеници, али и савремени идеолози Републике Хрватске. Најбољи примјер претварања илирског имена у хрватско представља случај Илирског завода св. Јеронима који се током друге половине XIX и током XX вијека настојао претворити у Хрватски папински завод св. Јеронима, што је на крају и остварено 1971. године.

<sup>87</sup> АЈ, Ватиканско посланство, гроф Тиса папи Пију X 17. новембар 1913.

<sup>88</sup> АЈ, Посланство Краљевине СХС при Св. Столици, бискуп Акшамовић - Јосипу Смодлаки у Рим, 8. јули 1924.

<sup>89</sup> М. Лановић, н.д., 80.

**НЕУЈЕДНАЧЕНОСТ МИШЉЕЊА О ПОРЕКЛУ АЛБАНАЦА – СОЦИО-КУЛТУРНЕ ПОСЛЕДИЦЕ НА ИСТОРИЈУ СРБА**

УВОД

Ниједно подручје у свету није у тој мери богато историјским догађајима, као што је подручје Балканског или некадашњег Хелмског полуострва.

У својој досадашњој историогенези, балкански регион је пролазио кроз невиђене историјске драме и повремене успехе, али се исто тако спуштао и испод свих могућих нивоа цивилизацијских и културних вредности. Историјски усуд Балкана, гурнуо је овај регион Европе у низ историјских, културних, цивилизацијских и социјалних противурености, а које су свој одраз нашле код свих садашњих етничких заједница које живе на подручју Балкана.

Честа и веома цитирана узречица о Балкану – да је ово подручје “светско буре барута” или “Catena Mundi”<sup>1</sup>, одговара досадашњим историјским процесима који су се дешавали на њему. Ипак, Балкан и његови народи успевали су да из свих својих метежа и ковитлања, буду своји и на своме. Времена су пролазила, векови и миленијуми такође, али је Балкан и даље остајао непознаница за многе. Његова бурна историја условила је низ различитих понашања многих народа. Ипак, једно понашање је приметније у односу на све народе: то је изражена борбеност, агресивност, неприлагођавање другима, слободарски дух али и истовремено поткупљивост владајућих слојева и малодушност широких народних маса. Скривени усуд фатализма да “ће бити оно што мора бити”, умео је да повремено народ Балкана баци у најдубљу социјално-историјску депресију. Неостварене тежње, или пак изгубљене битке, доводиле су га на руб очаја и безнађа. Свакако, у великој мери, ово се односи на најважнији балкански народ – Србе. Смештен у самом географском епицентру Балканског полуострва, србски народ је (независно од своје воље) био судионик свих преломних догађаја на Балкану. Понекад је успевао да буде неизоставан фактор решавања свих насталих проблема међу осталим балканским земљама а понекад и да буде потпуно заобиђен као фактор стабилизације.

О ЦИВИЛИЗАЦИЈИ БАЛКАНА

Цивилизација балаканских народа је међу настаријим на свету, ако не и најстарија. Археолошки локалитети на Балкану, говоре нам о стаништима човека, која су заснована на 10.000. година пре нове ере. У њима су пронађени материјални трагови који нам сведоче о најстаријој градитељској, социјалној и културној блискости и повезаности балканских становника. На најстаријем налазишту – Лепенски вир на Дунаву, пронађени су изузетно очувани трагови темеља првих станишта тадашњих становника, као и изузетно оригинална камена пластика која представља становнике Лепенског вира са риболиким изгледом. Распоред и изглед кућа-њихових станишта, у облику трапезоидног облика су јединствена у свету по својој градитељској форми. Керамика (посуђе), као и утиснуте шаре (записи) на њој, којим су се служили прастановници Лепенског вира, сугерише нам о изузетној и плодној активности и комуникацији месног становништва – како у блиском окружењу тако и шире, захватајући добар део Балканског полуострва, од севера до крајњег југа. Све ово, указује на једну оригиналну културу која се развијала на просторима Дунава и његовог речног ареала.

Ипак, ни ово није све, када се ради о развоју региона Балкана. На истом подручју и нешто ближе Београду, развила се још једна оригинална праисторијска култура – винчанска, тако названа по садашњем селу и насељу Винчи. Поред неких мањих разлика у односу на културу Лепенског вира, винчанска култура<sup>2</sup> се одликује и знатнијим напредком у ортографском погледу (мада је историјски и млађа – неолитски период). Под овим, надаље, треба подразумевати

<sup>1</sup> Види шире у: Catena mundi, Ибарске новости, Краљево, Матица Срба и исељеника Србије, Београд, 1992.; “Путописци средњег века који су пролазили Балканом могли су да тачно уоче јединствену важност Балкана и значај његовог положаја. Стога су га они и називали “ланцем или копчом целог света” (catena mundi) / Балкан и Балканци, НКЦ, Ниш, 2003, с. 16.

<sup>2</sup> “Одлучан у супростављању аргументима тзв. “нордијске школе”, Васић је доследно развијао аргументацију о Винчи као егејској колонији налазећи код античких аутора путоказе за ишчитавање њене историје у кључу који нуди мит о Аргонаутима, Хиперборејцима и хомеров еп. Васић је такође скренуо пажњу научне јавности на значај рудника Шупља стена на Авали, на значај комуникација (економских металуршких, културних, трговачких).../ Љубомир Кљакић, “Catena mundi”, исто, с. 31-32.

напредак винчанске културе у откривању првих графема, чиме овој култури припада првенство у откривању писма (између 5.000 и 3.500. година п. н. е.).

Уколико ове изненађујуће податке, суочимо са светским о настанку прве писмености, уочићемо очигледну разлику али и предност која је на страни винчанске културе. Поставља се отуда питање, ко се онда сматра "лучоношом" светске просветљености, односно, која је то култура и цивилизација? Свакако, могућа су и извесна одступања у свему, али, немогуће је да се са неког озбиљнијег становишта поремете досадашња сазнања. Ипак, нова и аучна сазнања и открића која тек могу наићи могу или опвргнути или пак дати за право досадашњим научним утемељењима.

Такође, морамо споменути и то, да је винчанска култура ширила доминантан утицај ка југу Балкана, где се оформила у каснијем временском следу култура Пелазга (Пеласта) као доминантна, а из које потом настала мешавином са њом свима нама позната грчка култура, као прототип и архетип тзв. античке културе.

## КУЛТУРНИ ОБРАСЦИ И КУЛТУРНЕ МАТРИЦЕ

Посматрајући у овом контексту развој културних образаца на Хелму (Балкану), морамо истаћи, још једну особеност културног процесуалног облика тла Балкана: то је "извожење" културних образаца и културних матрица према осталим деловима Европе, па, и шире у свету.

Уколико свесно занемаримо прва позната освајања која су потекла са Балкана (још у трећем миленијуму Нина Белова, прве познате личности која се спомиње још у Библији, а потом и друге велике личности Сербма Макеридовог – Бога Србона из другог миленијума, због недодљивости података о овим личностима и њиховим походима) упутно је истаћи нама много ближе личности – Александра Македонског (Великог) који је својим походом на Исток само поново утврдио пут њему претходних освајача са Балкана, означивши себе самога "трећим Баком", односно освајачем тада познатог света. Али, освајања Александра Филиповог Македонског, нису само прости чин истицања силе и доминације културе Балкана, то је и чин преношења свега оног што чини једну културу у једном времену доминантном и напреднијом у односу на друге.

Проблем који се такође намеће јесте и тај, што данас у свету, мислимо на западно-европско-амерички свет, који је у потпуности доминантан по свим питањима, па и у области науке, нарочито историје. Научни империјализам Запада је евидентан, па је у складу са овим и теза о доминацији старих култура Истока (Месопотамија и Египат), над свима осталим културама. Такав став је преовлађујући и данас и тешко га је измислити. И поред очигледних доказа о развијености културе Подунавља пре свих осталих, ова сазнања у западном свету не наилазе на допадљивост, а није ретко и да се у потпуности игноришу.

Подручје Балкана је изузетно и у још једном погледу. Он је родно тле и настанак првог у свету социјалног поретка који називамо демократијом. Иако се овај поредак слави као најнапреднији до сада у историји људског друштва, и који је опстао све до данас, он у срцима људи са овог полуострва, није увек био правилно схваћен, нити је увек имао ону тежину, која му се и иначе придаје у савременим међународним односима. Чак се и сам појам демократије мењао кроз време са мањим или већим недоследностима. Тамо где је поникла, на крајњем југу Балкана (а која се слови као грчком изумом),<sup>3</sup> била је у оптицају, у свом изворном облику у најстаријем периоду античке Грчке, да би се протоком времена потпуно изгубила за дуги низ векова.

## БАЛКАН (ХЕЛМ) И ЊЕГОВА УЛОГА

Да је Балкан (Хелм) играо очигледно велику улогу у прошлости сведоче многи антички историчари. Неки од њих су о Балкану говорили са пуно разноликости, неки пак, као о простору ирационалног. Зла коб Балкана извире из његовог гео-стратешког положаја као природне споне између два континента Европе и Азије. К је у преисторијско време колонизовање Балкана текло са Севера, почев од античког времена, колонизовање Балкана почело је са Југо-истока из Мале

<sup>3</sup> Питање настанка демократије – да је она настала у античкој Грчкој још увек је неприкосновено и малтене не подлеже било каквом критичком преиспитивању. Но данас, већ има и другачијих мишљења, која се првенствено везују (опет) за античке писце. Наиме, ради се о томе, да поједини антички аутори, када говоре о демократији неизоставно наводе да такав облик уређења је присутан и код многих словенских племена која су била непосредни суседи Грка. Тако, кад је реч о Словенима, Прокопије (5-6 век) пише: "Овим племенима, Склавинима и Антима, не влада један човек, него од старине живе у демократији и због тога увек заједнички врше послове и пријатне и неповољне". / Проф. др М. Атлигић, проф. др Б. Милутиновић, "Извори за историју Срба до XV века", К. Митровица – Рача, 2000. стр.8./



Азије.<sup>4</sup> О овоме сведоче сви релевантни историјски извори. Ипак, највећа научна непознаница јесте преисторијски период Балкана? И поред обиља археолошких материјалних артефаката, још увек се није стекла јединствена усаглашеност око прастановника Балкана. И даље је у оптицају схватање о староседелаштву некаквог старијег народа Балкана као аутохтоном становништву и каснијим “дошљацима са Севера” – Словенима, који су освојили Балканско полуострво почетком седмог века. Овакав стереотип одржао се до данашег дана, без узимања у обзир нових резултата до којих је дошла у међувремену историјска наука. Нажалост, такво мишљење није плод савремених тенденција у историјској науци. Оно није засновано на ваљаним аргументима, а још мање на некаквим научним резултатима, већ на обичним сугестијама, спекулацијама, разних историјских школа и које су имале своје разлоге да дефинишу балкански простор. Тако је остало једно неримерено схватање о прастановништву Балкана и онима после њих, који су словенизирали претходно становништво.

## ДЕЛО КОНСТАНТИНА VII ПОРФИРОГЕНИТА И ЊЕГОВЕ ПОСЛЕДИЦЕ ПО СРБСКИ НАРОД

Последице дела византијског цара Константина VII Порфирогенита су вишезначне, гледано не само са аспекта историјске науке, него и у ширим будућим међународним односима, који ће се манифестовати првенствено у Европи. Западно-европска историографија, а потом и њена политика према најзначајнијем делу Европе – Балкану, биће умногоме одређена и према ставовима који су изнети у Порфирогенитовом спису “Де администрандо империо”. Иако, ни сам цар није претпостављао да ће његово дело изазвати бурне реакције у будућности, то се ипак догодило. Етничка слика Балканског полуострва се временом мењала и то на штету углавном најраспрострањеније етничке заједнице – србског народа. Од народа, који је и од страних историчара означаван као најраспрострањенији, дошло је до тога, да је протоком времена, данас скоро изједначен са осталим народима данашњег балканског растора. У савременом периоду, овај тренд истискивања и све већег смањивања србског етничког корпуса је и даље настављен, до неслућених катрастрофалних граница, па и до граница његовог биолошког опстанка.

Насупрот томе, сви остали балкански народи су се увећавали биолошки. Истакнимо само као пример данашњи албански народ. Овај народ, кога византијски цар чак и не спомиње у свом делу, је међу водећим – не само на Балкану, већ и шире, у биолошкој експанзији. Али, овај народ, не би данас представљао потенцијалну опасност по Балкан, да томе нису претходили многи “историјски фактори”, па потом и политички. Наравно, може се дискутовати о томе, који су од ових фактора били доминантнији на укупност постбалканских односа, али то неће у блиској будућности променити фактичко стање. Али, уколико желимо да са научно-теоријског промишљања заузмемо мериторна гледишта неопходно је утврдити основне, почетне праоблике из којих ће касније следити сви потоњи.

Нажалост, такав природан развој модерне историјске науке се није десило, не само када је у питању етногенеза Албанаца, већ и осталих народа Балкана. Ако је и било таквих покушаја, то је пресечено у корену, појављивањем германско-нордијске школе а и са њом и наше србске тзв. “критичке школе” – оличене пре свега у личности архимандрита Илариона Руварца, који је здужно заступао интересе историјског нордизма. Његовим путем пошли су још неки. Коначно, друштвеним и политичким превирањима у 19. и почетком 20. века, дошло је до потпуног истискивања србских аутентичних заступника историјског мишљења. Рад родољубивих историчара стављен је по страну, постепено истискиван, и на крају обезвређен у друштву, које је славило као примарност југославизам а не србство. Како се надаље све то одвијало по србски народ добро је познато, а крајњи резултат је свођење животног простора Срба на отприлике једну четвртину некадашњег целовитог југословенског порстора.

Шта нам све то говори, и да ли то има било какве повезаности са делом Константина Порфирогенита? По свему оном што ово дело собом носи – има. Дело је, ако изузмемо чињеницу, да је писано за потребе византијског двора, као упуство Константиновом сину Роману II (959 - 963) у циљу упознавања са проблема који га очекују када преузме власт, у потпуности обавештајног карактера. Дело је настало као спој различитих историјских списа (извора). Индикативно је то, да је тешко чак и утврдити шта је заправо аутентичан текст цара Константина Порфирогенита а шта његових сарадника. “Спис о народима” (како се уобичајено преводи) нема карактер аутентичног историјског извора, јер се и сам не заснива на њима. Остаје реално питање колико је све пренесено аутентично, јер се дело о коме је реч заснива углавном на преношењу информација из других извора, односно тзв. друге руке. Историјско време, почев од шестог века нове ере па све до почетка деветог века представља период у историји Балкана, који је прилично непознат, па и за саме византијске изворе. То је и време снажних превирања унутар Византијске државе, опхрване спољним и унутрашњим невољама, па су у складу са тим и противречности вести које су долазиле са тог простора.

<sup>4</sup> Види шире у: Светислав С. Билбија, “Староевропски језик и писмо Етрураца”, “Мирослав”, Београд, 2000., стр. 8-14; Антоније Шкоклџев и Иван Шкоклџев, “Богови Олимпа из Србије”, “Наука”, Београд, 1998, с. 65-72.

Колико је све ово повезано са Србима као народом и о коме се и непосредно говори у овом делу? Последичност свега произилази из заступања мишљења, да су тек с краја шестог и почетком седмог века, уследили напади Словена на Византију. Нарочито се то истиче у његових осам глава (од 29-36) и које доноси за оно време веома исцрпне податке о ранијој историји Срба и Хрвата у својој прапостојбини, а потом и њиховој сеоби ка југу, према Балкану.

Ови подаци, ма колико за многе могу бити инспиративни и доказујући за одређене тезе, у основи су недовољни и сумњиви, да би се из свега извукао целовитији и истинитији субстрат, односно генерализовала једна идеја, или једно историјско гледиште. Константинов спис, ни у једном моменту нам не говори више од пуког набрајања, неких, већ познатих описа стаништима србског и хрватског народа. Уколико свему, додамо и сумњу у аутентичност текста, који се нама саопштава из различитих каснијих преписа, све постаје још занимљивије и недоследније. Свему треба додати и то, да је настало дело било засновано на усменим обавештењима - сумњивог карактера, обзиром да је Цариград био у деветом веку доста прометан град, трговачки центар, пун иностраних трговаца и путника разних народности, и који су своје податке о другим народима давали на основу личних запажања, а не на основу неких темељнијих података и провера.

Нажалост, аутори који су негирали тачност података код Порфиригенита су остали у мањини, јер их је историјско време које је надолазило у потпуности одбацило. И страна и наша историјска наука је прихватила Порфиригенове податке, а ово прихватање је имало је кобне последице за народе Балкана, јер је пореметила више миленијумски склад народа.

Да је вишемиленијумски склад подразумевао доминантно присуство Срба на Балкану потврђују целокупна етнографија, фолклор, језик, топонимија, хидронимија, који нису уопште мењани хиљадама година. У географским атласима ћемо наћи многа латинска имена за места, градове, реке, планине и др. Као доминантан фактор, Римљани су посредно наметали не само свој језик, већ и називе за места која су они освојили. Током пост-римског периода ови називи су се задржали у списима, чијим ауторима је, очигледно, било лакше да идентификују балкански простор путем латинске ортографије. Тако се дошло до тога, да се србска ортографија у потпуности истисла а остајала латинска као меродавна.

Ипак, све то није помогло да се у потпуности затре србско присуство на Балкану од вајкада. Језик старобалканаца је одвајкада био српски, подељен на неколико дијалеката као што је то и данас. Нема илирског језика, нити се он могао препознати, у ма ком виду, јер такав језик није ни постојао. Језик Илираца је био србски и то је једино тумачење које не противречи стварним чињеницама.

У вези овога, треба споменути, да се до скоро веровало, да су свима нама познати камени споменици – стећци на подручју Херцеговине и Босне, споменици из времена средњег века. То једноставно није тачно. Најновијим историјским сагледавањима и тумачењима симбола на њима, избија на светлост дана неумољива истина: они су много старији, и потичу још из античког времена Илира. Анализом записа на њима разоткрива се такође још једна заблуда да су ти записи исписивани тзв. *босанчицом*. Напротив, писмо које се налази на стећцима сугерише нам, да су они исписани каснијим варијантама *винчанског писма*, најстаријег писма на свету. Лична имена која су остала записана на стећцима као и језик говори нам о прастаром србском именослову.

## ЗАБУНА О СТАНОВНИШТВУ БАЛКАНА

Забуна о становништву на Балкану настаје оног тренутка, када се ствара појам речи Словени. Ова реч, настала за означавање србских племена, појавила се, према многим тек у шестом веку наше ере. До тада о њој не говоре историјски извори. Тек са њеном широм употребом од петог века долази до правог замешетелства у историји. Многи византијски историјски списи, па и спис Константин Порфиригенит, прихватају појам “Словени” за све оне упаде многобројних србских група из простора Паноније, које су сукцесивно долазиле, не само у шестом и седмом веку, већ и у ранијим периодима, али које тадашњи историчари нису примећивали или нису сматрали да треба да их констатују као историјски фактор. Али, десило се то, да је ово име почело да доминира у историјским изворима, све више и више, нарочито почев од заједничког напада Словена Авара на тадашњи византијски простор у шестом и седмом веку.

Србски етнички корпус који је доминирао пре упада Словена, такође је био неразумљив многим историчарима. Та мноштво назива србских племена их је збуњивала и у њиховим списима се то очито примећује. Зато су у почетку покушавали да цео простор именују једним именом илирским, а народ Илирима, па тиме још више западали у противречност. Како из свега онда протумачити присуство Венета на Балкану у северозападним деловима бивше Југославије? Данас, са сигурношћу можемо доказивати присуство србског етничког корпуса на тлу малозајске обале. Малозајска обала данашње турске државе некада је била насељена србским

племенима: Мижанима, Тројанцима, Лидијцима (Људејцима), Ликијцима, Фрижанима, Карима и др. Венети, Раси (Рашани, Труси) су такође са тог простора.

Многољудност србског народа у старо време била је запањујућа и неразумљива за многе. Отуда су, многи антички писци спомињали углавном она србска племена која су њима била најближа и за које су могли да знају. Све остале, сврставали су у тзв. Словене, који су накнадно пристизали у таласима. Како су многе групе Словена (Срба) долазиле са севера Европе у петом веку, као и после распада многих србских царстава до тада, античким историчарима се учинило да Балакан освајају нови народи, јер су и бојом коже (светлија од староседалаца Балкана) донекле разликовали од њих. Ипак, овде се ради о замени чињеница. Боја коже зависила је од географског фактора (географске ширине), као и достигнуте културе тих србских племена. Она су још увек, спрам староседалаца Срба и њихове културе била у инфериорнијем положају. Зато се и дешавало, да су их тадашњи историчари описивали често у погрдном смислу. Али, оно што никако нису умели да објасне јесте језик новодошних и језик староседалаца, који је био запањујуће сличан (ако изузмемо дијалекте).

Отуда, стари историчари нису много говорили о језику Словена јер себи нису могли да објасне ту повезаност језика са језиком староседалаца. Појам Словена је надаље у тој мери преовладао, да се надаље више није ни говорило о староседеоцима Илирима, Трачанима, Дарданцима, већ првенствено о Словенима, а потом тек од деветог века – поново о имену Срба и Хрвата. Али шта је са Словенцима? Да ли су и они настањивали простор Балакана? Данас се зна, да су Словенци припадници Венета, да су и пре наводног доласка Словена на Балакан имали своју област Карантанију. Како су Венети непобитно србски етнички корпус није онда зачуђујуће што су били први непосредни суседи Илира. Из свега следи једначење: Венети = Илири = Срби. Да је то тачно, доказује истраживање језика Словенаца који се састоји из венетско-србских речи.

Из свега произилази неразумљив покушај старих писаца да у недостатку правих доказа изокрену целу ствар и тиме још више отежају разумевање етничких односа на Балкану. У том трагичном галијаматису, највише је страдао србски народ као најбројнији у старом веку. О његовој бројности говоре многи стари историчари.

Константин Порфиригенит, византијски цар, својим делом "De administrando imperio" није показао нити оправдао назив веродостојног историчара. Његово дело, које обилује неуверљивошћу и неистинама, још увек није претрпело праву историјску критику. Ипак, оно се од стране наших историчара, још увек узима као меродаван историјски извор. То је за последицу имало далекосежни значај за Србе, који су тако сврстани у неке закаснеле словенске-аварске хорде, које су пореметили дотадашњи узајаман склад византијске царевине. Будућим младим историчарима Србске историјске школе остаје свети циљ, да разоткрију све лажи којима се служила претходна владајућа историјска школа у нас, и да својим часним поступком одвоје зрна истине од мноштва кукоља. Та улога, засигурно ће припасти историчарима *Србске историјске школе*.

## АЛБАНЦИ – НАРОД КОЈЕГ НЕМА И КОЈЕГ ИМА

Историјска сазнања о пореклу Албанаца су крајње историјски минимална и недовољно профилисана, а тиме и веома непоуздана. Тиме што се налазе у новијем периоду на тлу Балкана (почев од прве половине једанаестог века), изазвала су веома опречна мишљења о свом пореклу. Многи европски старији научници склони су да њихово порекло вежу за аутохтоност осталих народа Балкана и тиме им дају етнички субстрат аутентичности. Иако у свему има веома опречних мишљења по питању етникума Албанаца, изгледа да је у историји двадесетог века заузето прећутно мишљење да се Албанци прогласе аутентичним становницима Балкана. У прилог овоме, нарочито се истиче западна историографска школа којој се прикључила и наша савремена историографија.

Иако је оваква пристрасност у најмању руку необична, јер посве искључује и занемарује низ историјских и чињеничних аргумената у вези са данашњим етничким простором Албанаца, које ни мало нису утицале устаљено и у много чему догматско мишљење да су Албанци део балканског и европског корпуса народа.

Тако Владислав Поповић у свом раду "Албанија у касној антици" излаже следеће мишљење: „Под Арбанасима се подразумева етничка група која говори албански, један индоевропски језик са сопственим речником, морфологијом и фонетским законима. Супротно румунском, албански није романски језик, него потпуно посебан говор који садржи позајмице из латинског, словенског и других језика. Мишљења стручњака о његовом пореклу знатно се разликују. Према једнима, албански представља последње остатке трачког језика, по другима илирског, или је мешавина

једног и другог, или је чак можда дако-мизијски.<sup>5</sup> Иако дотични аутор у осталом делу текста веома опрезно и обазриво закључује о етникуму Албанаца, вероватно да није могао или није хтео да се отргне утиску да су Албанци староседеоци Европе, па тиме и Балкана. Иако се овде звучно истиче тзв. „индоевропски језик“, већ се са следећим закључком запада у противречност, када се тврди да је албански језик – „...језик са сопственим речником, морфологијом и фонетским законима“. Истовремено се тврди да албански језик садржи позајмице „из латинског, словенског и других језика“. Заиста, противречност у свему. Не може се истовремено бити индоевропљанин и аутономан, посебан у језичком смислу. Од овога, није далеко и поглед да се Албанци третирају као посебан народ на Балкану (што и јесте стварна истина) али и тврдња која Албанце сврстава силом у Индоевропљане.

Наши историчари новијег времена такође немају искристализовано историјско мишљење о пореклу Албанаца. У свему овоме треба придодати неке од не/намераваних обмана академика Милутина Гарашанина у тексту „Настанак и порекло Илира“: „Тек су бурна и компликована збивања касне антике и сеобе народа са досељењем Словена довела највећим делом до потпуног нестанка староседелачког становништва, иако се и у касније време сигурно констатује њихов делимични даљи живот. У томе оквиру, наравно, поставља се и питање Албанаца, о чијем палеобалканском пореклу не може бити сумње, иако је оно у смислу субстрата, за који се везују и територије на којој су настали предмет бројних дискусија и подељених мишљења.“<sup>6</sup>

Веома је проблематично мишљење академика Милутина Гарашанина када тврди да су Албанци палеобалканског порекла и у чему „не може бити сумње“, како истиче. Овде се унапред тврди да Албанци воде порекло са Балкана, без икаквих стварних доказа о томе. А када смо код овога, треба истаћи и чињеницу да су Албанци, поред Грка, вероватно једини народи који је за официјелне историчаре преживели сву бурну прошлост Балкана, док су сви остали староседеоци Илири, Трачани, Дардани, Мези, антички Македонци и остали нетрагом настали. Како је могуће, да једна мала етничка група (у почетку) у потпуности сачува своју аутентичност и да се у каснијем следу историје појави (по нама) ниоткуда и формира свој етнички простор? Треба указати и на неоправдано поистовећивање Албанаца и Илира. Иако разлози оваквом мишљењу леже у западној историографији, та иста историографија, када говори о појави Албанаца на историјској сцени, углавном говори о времену прве половине XI века. (1043. година), што и јесте тачно. Ипак албански историчари све то наглавачке okreћу у своју корист и користећи илирски археолошки субстрат на свом садашњем простору „утврђују“ да је њихово порекло илирско. И поред очигледности, да поред лингвистичких, ономастичких и орографских доказа<sup>7</sup> да садашњи Албанци немају никакво ближе одређење са Илирима, упорно се истрајава да се историјске чињенице прогласе неистинитим и усвоје мишљења албанских историчара. Уколико се свему придода и политички фактор, који је веома присутан на Балкану онда можемо и схватити сву последиичност таквог упорног настојања албанских историчара да креирају своју прошлост. „Недоследност код њих наступа онда када не разликују етнички појам Илири од административног Илирик, те тако територију Илира шире до Саве, па чак и до Паноније, а на истоку једноставно игноришу археолошке аргументе о ситуацији на централном Балкану, те Илирима прикључују Дарданце и Пеонце.“<sup>8</sup>

Из свега реченог, иако смо навели само неке карактеристичне ставове о Албанцима, може се закључити да о пореклу Албанаца немамо чињенице које би нас увериле у њихово аутохтоно порекло бна Балкану, или пак да воде порекло од Илира. Тако прве вести о њима имамо код византијских историчара из XI века. Тако историчар Михајло Аталијат (1034-1079), описујући прилике у јужној Италији, спомиње и смењивање Георгија Маниакиса одметнутог команданта од византијског цара и победника над Арабљанима. Тада је дошло до немира у Византији а против ње су устали на челу са Михајлом Докијаном Албани и Латини. У току 1042.г. Георгије Маниакис поново је подигао побуну против цара Константина IX Мономаха, регрутујући војску у којој је било Ромеја и Албанаца. Такође Михајло Аталијат говори да су Арбанити са одредима Бугара и Грка сачињавали војску узорпатора Нићифора Васиљакија који се 1078.г. кретао из Драча према Солуну.<sup>9</sup> Око ових извештаја има и различитих тумачења новијих историчара. Понајвише недоумица око тога да ли су Албанци који се спомињу код Михајла Аталијата Албанци са балканског полуострва или из Италије – античког Лација. Г. Стојков пак спомиње да се ради о најамницима из Шкотске. (сиц) Е. Враноусис изводи закључак да се ради о два назива за Албанце: Албанци и Арванити. Прво име се јавља за византијске одреде у Италији, а други за побуњеничке одреде Нићифора Васиљакија. Враноусис сумња да се први назив за Албанце односи на Албанце са Балканског полуострва. Она ову ознаку сматра да проистиче од латинске речи *albanus*, *albania*, што би значило у ширем смислу странац или страна земља. Она надаље сматра, да је Михајло Алтијат сигурно мислио на Нормане (Франке) који се на простору

<sup>5</sup> Владислав Поповић, Илири и Албанци, САНУ- Научни скупови, Књига XXXIX, Одељење историјских наука, Књига 10, БЕОГРАД, 1988. стр. 242

<sup>6</sup> Милутин Гарашанин, Настанак и порекло Илира, исто, стр. 75.

<sup>7</sup> Види шире у: Олга - Луковић Пјановић, Срби... народ најстарији 2, „Мирослав“, 2003., Београд, стр. 5-30.

<sup>8</sup> Милутин Гарашанин, исто, стр. 75.

<sup>9</sup> Према: Божидар Ферјанчић, Албанци у историјским изворима, у Зборнику: Илири и Албанци, ист, стр. 286

данашње Италије спомињу већ 1017. г. Други назив Арванити, којих је било у војсци Нићифора Василагаја засигурно се односи на Албанце са Балканског полуострва.<sup>10</sup>

Други извор на који наилазимо јесте дело византијске принцезе Ане Комнине, која описује време и дело свог оца Алексија I (1081-1118). Описујући борбу свог оца са Норманима у залеђу Драча, који је после великих борби напустио Драч, оставивши команду Комискорту, који је пореклом од Арбанона. Е. Враноусис сматра да је ово име пре свега ознака за дужност царског надзорника шатора, а име Арбанон се не односи на Албанце, већ на административну јединицу са седиштем у Кроји. А. Диселије пак сматра да је споменуто име Комискортус лично име функционера који је потицао из области Арбанона, односно Албанаца.<sup>11</sup> У једном другом исказу Ана Комнина пише да је, пошто се цар Алексије I Комнин повукао из борбе са Норманима, „...Роберт Гвискард са свих страна био узнемираван од Арванита и Далмата, које је послао Бодин“<sup>12</sup>. У каснијем следу, византијски извори у току XII века скоро да више не дају никакве вести о области Арбанон нити о становништву које га је настањивало. Сматрало се да се област Арбанона простирала око река Мати и Шкумбе, односно на брдовитије крајеве у унутрашњости.

Ово су прве званичне вести о спомињању етникума Албанаца на Балкану, мада крајње штуро и непоуздано. Свакако, не треба заборавити да су то вести које се односе на период после десетог века. Пре тога, тешко да можемо уопште говорити о спомињању албанског етникума. Да ли тиме можемо посредно закључити да Албанаца (који себе и не зову овим именом) и није било на простору данашње Албаније пре овог времена?

Из свега се може закључити да је доста проблематично када се говори о присуству Албанаца на Балкану. Ни један историјски извор, па ни најстарије географске карте нам не саопштавају да се на простору данашње Албаније наилази на народ о којем говоримо. Поставља се питање, како је онда могуће да су наши историчари новијег времена упорно заступали мишљење да су ИЛИРИ БИОЛОШКИ НУКЛЕУС ПОТОЊИХ АЛБАНАЦА, а потом такво мишљење прихатили и сами албански историчари. Последице таквог става су несагледиве са аспекта потоњих односа између нашег народа и Албанаца и који се у свој својој жестини манифестују управо у садашњем времену.

---

<sup>10</sup> Према: Божидар Ферјанчић, исто, стр. 286-287.

<sup>11</sup> Исто. стр. 288

<sup>12</sup> Исто. стр. 288

## СРБИ И АЛБАНЦИ НА СРПСКОЈ ЗЕМЉИ

Ове године штампани су у Београду, у штампарији „Политике“, атласи Европе и Србије, чији је издавач Предузеће „Monde Neuf“ d.o.o. са седиштем у Љубљани, у Словенији, земљи НАТО-а, чији су грађани 1991. године први пуцали у војнике заједничке државе јужних Словена. Уредници атласа су: Иван Бертић, Денис Шехић и Демир Шехић.

У атласу Европе је наведено да је: **Албанија** у старом веку насељена Илирима, које су покорили Римљани. У средњем веку је у саставу бугарског царства, а од XI века под Византијом. Турска власт од друге половине XV века знатно је исламизовала земљу. Самосталном државом под протекторатом великих сила проглашена је 1912. године. Краљевина је од 1928. Италија је окупирала 1939. а републиком је проглашена 1946. године. Албанци (92%) су народ трачко – илирског порекла, а деле се на Геге (54%, на северу) и Тоске (46%, на југу). Према вероисповести, већином су сунитски муслимани.

**Црна Гора** (према овим „историчарима“) – у старом веку илирска држава, затим пада под римску и византијску власт. Словени се досељавају од почетка VII века и временом формирају племенски савез (Дукља, Зета). Крајем XII века Зета је припојена Рашкој, од средине XV века јача утицај Млетака у Приморју. Већину становништва чине Црногорци (43%) и Срби (32%). Од осталих су најбројнији Бошњаци и Муслимани 11% и Албанци 5%.

За **Србију** се каже: после досељавања Срба у делове данашње Србије у VI и VII веку, формиране су прве српске кнежевине, које су повремено падале под византијску, бугарску и македонску власт. У XII веку рашки жупан Стефан Немања установљује прву самосталну српску државу Рашку, језгро средњовековне Србије. Држава доживљава највећи успон и територијални максимум средином XIV века у доба цара Душана званог Силни. После Косовског боја (1389) и ширења турске власти, српска држава постепено губи самосталност. Током наредних векова јача отпор према турској власти, који почетком XIX века прераста у два велика народна устанка и установљење кнежевине (од 1882. краљевине). До Првог светског рата нова држава се знатно проширила на југ, а после рата и северно од Саве и Дунава (Војводина).

У атласу Србије још пише: „Срби су словенски народ, по језику врло блиски суседним Бошњацима, Црногорцима и Хрватима. Припадници несрпских народа и етничких група чине приближно 1/3 укупног становништва. Од тога највише отпада на Албанце и Мађаре (око 93%), док од осталих највише има Бошњака и Муслимана, Рома, Црногораца, Хрвата, Словака, Влаха, Румуна, Македонаца и Бугара. Најбројнији су Албанци (готово 1/5 становништва), који чине више од 90% популације у покрајини Косово и Метохија“. Србија према атласу има 10.056.000 становника.

**Македонија**, од друге половине VI века насељавана Словенима, од краја IX века под влашћу Бугара, а 976. до 1.018. средиште државе цара Самуила. После тога под влашћу Византије, крајем Средњег века под влашћу српских владара и великаша, а од краја XIV века Турака. Ослобођена од Турака почетком XX века (балкански ратови). Од 1918. у саставу Краљевине СХС, од 1929. Југославије, а од 1945. једна од југословенских република. Македонци чине 2/3 становништва (православци) – од 2.040.000 становника, према попису из 2002. године, а најзначајнија је албанска национална мањина, 25% становништва.

**Босна и Херцеговина** је насељена Словенима од VII века, ограничену државност развија од XII века, али у другој половини XV века постаје део Турског царства. Према последњим поузданим подацима из 1991. године у земљи је живело 44% Муслимана (претежно сунитски муслимани), 31% Срба (православца) и 17% Хрвата (католици).

**Хрватска** – је према овом атласу: „У раном Средњем веку кнежевина, од 925. краљевина, а од 1.102. године у персоналној унији са Угарском. После учесталих провала Турака и сужавања хрватске територије приклања се Хазбурговцима (1527)“. Има само 4,5% Срба – протерани држављани се, очигледно, не рачунају.

Шта се може закључити из овакве „науке“, намењене омладини и грађанима Србије, коју је објавио издавач из Словеније? Закључује се да је то званичан став историјске науке Србије, јер су атласи прошли рецензију др Марине Тодоровић и проф. др Зорана Џурића, а Министарство образовања није ставило примедбу или забранило издавање оваквих књига.

Из наведеног се лако закључује: порекло Хрвата се не утврђује (нису Словени који су наводно дошли са Србима, према наводном тексту византијског цара Порфирогенита) – наједном се не зна ко су! Није ли то зато, што знају да су аварског порекла, а староседеоци су преко покатоличених Срба, што су данас огромна већина Хрвата!? (1)

Истиче се да је Хрватска од 1.102. године у персоналној (владарској) унији са Угарском, наводно постоји као држава до XX века, а није од ње покорена 1.097. године, као што је историска истина.

Босна је имала ограничену државност од XII века, али се не каже у односу на коју суседну државу, Србију или Угарску, односно не говори се да је била војно-управна област – „банат“ у Србији и да су банове Босне постављали српски владари, те да је са гашењем династије

Немњића, Твртко Први, са статусом српског краља и да су последњи краљеви Србије потицали из Босне.

Закључује се да су на територији данашње Црне Горе и Албаније, живели Илири, те да Црногорци и црногорски Срби можда могу бити, поред Словена, и илирског порекла, кад се тврди да су то Албанци. Тврди се да је племенски савез (Дукља – Зета) крајем XII. века припојен Рашкој, а не да је пре Немањића постојала раносредњовековна српска држава, око 700 година, са престоницом у Скадру.

Према наводима ових „научника“, „утврђено“ је да су Албанци народ трачко – илирског порекла (несумњиво староседеоци).

Македонци су Словени и ослобођени су у балканским ратовима од турског ропства, али се не наводи која је то држава учинила, а такође нема ни трага чињеници, да је Македонија од 1912. до 1944. године била део Србије, те да је 1944. године, проглашена на територији Србије. Не говори се да је Србија ослободила Македонију и Албанију, уз помоћ Русије, већ да се Србија знатно проширила, прво на југ, па онда на север (Македонија, Стара Србија, Војводина). Наводи се да су се Срби доселили у делове данашње Србије (ваљда у току словенске сеобе). То би значило да Срби нису у целини тада населили данашњу Србију, или је већина Срба у њој живела раније. Како се очигледно држе Порфириогенита, који говори о наводном досељавању само Срба и Хрвата, онда је очигледно да они мисле да су, у већем делу Србије тада живели староседеоци који нису били Срби.

Помињу се несрпски и српски народи и етничке групе. Нејасно је како је могуће да, поред Срба, постоје „српски народи“. Нејасно је каква је разлика између Муслимана и Бошњака и како су то посебни народи, кад их од осталих Срба дели само верска припадност исламу. Нигде на свету није познато да верска припадност одређује народ, осим на српској земљи. То није случај код Немаца и Албанаца. За такво стање, поред интелигенције крива је и Српска православна црква.

У Албанији постоје муслимани, православци и римокатолици, али су сви Албанци, без обзира што нема језичког јединства.

Албанце је убројано и око 100.000 Срба, чија су имена у XX веку промењена у албанска, под притиском власти. Они немају никаква мањинска права, ни право на школовање на српском језику. Између Србије и Албаније, не постоји реципроцитет датих мањинских права. Срби се претапају насилно у Албанце, а манипулише се бројем Албанаца у Србији, у којој је по попису из 1921. године, на Косову и Метохији било 277.000 Арбанаса – Шћипетара, односно Албанаца како их данас странци зову. Ни теоретски није могуће увећање становништва на једној територији осам пута за осамдесет година, без обзира што је на Косово и Метохију од 1941. године до данас нелегално и легално ушло и настанило се око 250.000 лица. Такав случај није забележен у светској историји. Упорно се сугерише већ 30 година да Албанци чине 90% становништва покрајине, као и да их данас има скоро два милиона. Очигледно се ради о психолошком притиску на становништво и Владу Србије, у правцу пристајања на одвајање ове територије.

Познато је да се од шездесетих година XX века, па и раније, у овој српској покрајини, па и у другим републикама СФРЈ, нису вршили тачни пописи по статистичким методима, целог становништва шћипетарске мањине, због њихове политичке опструкције, те да је тако добијена цифра за Југославију, по попису од 1981. године била 1.731.000. По подацима Светске здравствене организације на Косову и Метохији живи око 800.000 Албанаца, што је са Србима и осталим грађанима, око 1.500.00 становника, по реалној процени. Позната је чињеница да су Албанцима придруживани и Срби-муслимани, Роми и остали, као што је то учињено и у Албанији. Имајући у виду да у Албанији живи око 430.000 Грка и других мањина, без Срба, може се са сигурношћу рећи да на Балкану, односно на територији, античке и средњовековне Србије, где су у 11. веку дошли, живи мање од четири милиона Албанаца, узимајући у обзир у ту цифру и око два милиона поарбанашених Срба и других (тзв. Аранауташа). Процес арбанашења био је интензиван нарочито за последња три века. Уостаом и национални јунак Албанаца Скендербег, био је Србин. А потпредседник Југославије у време сепаратистичких демонстрација 1981. године био је Фадиљ Хоџа, држављанин Шћипније, док је касније председник СФРЈ био Синан Хасани, декларисан као Албанац. Таква политичка, економска и културна доминација, а не равноправност, националне мањине још није била позната.

Из ових атласа, видели смо главне контуре историје којом нас уче, а која у највећем делу нема везе са историсјком истином.

У погледу Албанаца треба додати још неколико чињеница. Без обзира на то што су се у периоду од преко четири века турске власти махом борили против Срба, српска војска је ослободила, уз велике жртве, Албанију 1912. године, при чему је морала пред претњом ратом од стране Аустро-Угарске и других западних сила (поморска блокада српске обале), да је напусти, заједно са Скадром, митском – миленијумском престоницом Срба. Шћипетари су се одужили тако што су већ 1913. напали свог ослободиоца Србију, дуж целе границе, на наговор тих истих сила, а то су чинили и приликом повлачења српске војске кроз Албанију 1915. године. У часу свог ослобађања борили су се на страни поробљивача!

Западне силе су на челу са Аустро – Угарском и Великом Британијом пресудно утицале још 1878. године на формирање албанске, противсрпске, Призренске лиге. За време Краљевина СХС и Југославије, терористички качачки покрет, био је непрестано активан, подстицан од Италије и Ватикана, који је и раније подстицао католичке силе Европе на успостављање што веће Албаније,

ради спречавања Срба да ослободе своју морску обалу и ради стварања услова за уништење Србије, што је и покушано нападом Аустро-Угарске 1914. године.

Краљевине СХС и Југославија (Краљ Александар), су пропустиле да утврде границу према Албанији, врате под свој суверенитет Скадар и озбиљно реше мањинско питање Шћипетара.

Током Другог светског рата, Арбанаси су масовно подржали окупаторе, у Албанији и Југославији и починили нове тешке и масовне злочине над српским становништвом. Арбанашка СС дивизија „Скендерберг“ и бројна балистичка милиција, вршила је геноцид погромима и етничким чишћењем Срба.

При крају рата, у пролеће 1945. године дошло је до велике побуне Арбанаса на Косову и Метохији, која је угушена великим војним снагама. Тада је 16. марта 1945. године донета одлука Националног комитета ослобођења Југославије о привременој забрани враћања колониста у њихова пређашња места живљења, јер су на терену вођене борбе.

Ослободилачки покрет код Арбанаса, посебно на Косову и Метохији, био је веома слаб за све време Другог светског рата. Комунистичка партија Шћипније (Албаније) основана је, тек у току рата, уз непосредну помоћ КП Југославије.

После рата, све до 1948. године, Албанија је добијала разноврсну и велику помоћ од Југославије, у храни, лековима, другим робама и војној опреми. Од те помоћи изграђена је и железничка пруга Елбасан – Драч.

За све време од 1941. године до данас, мање или више интензивно, вршено је насељавање Косова и Метохије из Албаније, као и у периоду турске окупације. Истовремено Југославија, а пре свега Србија, усмеравале су око 30% свих инвестиција за целу земљу на Косово и Метохију, у периоду од 1966. до 1991. године.

Био је то циновски економски напор, српског народа, пре свега на територији централне и источне Србије, на његову штету. Истовремено, на овај начин, подстакнути су погубни процеси, после Брионског пленума 1966. године и низа смена, у више наврата, неколико генерација политичких и привредних руководиоца у Србији, за цели српски народ, што је са доношењем Устава из 1974. године и наглим задуживањем земље, оголило антисрпску политику Јосипа Броза Тита, који је, како тврди историчар др Никола Жутић, концепт аутономија, развијао једино у Србији и појачавао их на захтев Британаца. Ова тврдња је логична, ако се узму у обзир савремени догађаји и понашање Велике Британије према Србији крајем XX века и данас. Од ње чујемо први захтев за независност Косова и Метохије, а ради тога циља учествовала је и у нелегалном рату против Србије 1999. године.

Све ово отвара питање и праве улоге и стварног индентитета Јосипа Броза Тита и баца друго светло на 1948. годину и његов сукоб са руководством СССР-а. Чини се да је историја сада доказала за чије интересе је радио. За интересе социјализма и словенских народа није! Бројни истраживачи данас доказују да је био агент западних сила!

Привреда из Србије, ван Косова и Метохије, у последњих 25 година постојања СФРЈ, била је притиснута наметнутим неравноправним положајем у размени са Словенијом и Хрватском и сечена тзв. маказама цена, а морала је да врши огромна издвајања за неразвијене и своју јужну покрајину, из које су стотине хиљада Срба под притиском Арбанаса, почеле сеобу према Београду, и другим деловима Србије. Исељавање Срба у СР Србију, појачало се и из других савезних република, нарочито после 1971. године и тзв. „маспока“ (масовног покрета) у Хрватској. Тако је дошло до тоталног исцрпљивања привреде у централној Србији, уз најпогубније демографске процесе за староседеоце тих подручја, што се може упоредити само са демографском катастрофом из Првог светског рата.

Грађански рат 1991. године у Југославији, економска блокада, прилив око милион избеглица и расељених лица, уз њихово делимично запошљавање, финансирање одбрамбеног рата Срба у другим републикама и коначно напад НАТО пакта, 1999. године, уз изазивање огромне ратне штете, која за све те године достиже 200 милијарди долара, само су увећали демографску катастрофу.

Сепаратистичке демонстрације Арбанаса 1967. и 1981. године на Косову и Метохији, показало се, биле су инспирисане од истог иностраног фактора, који је 1999. године сејао бомбе по Србији, ради отимања од српског народа ове пребогате покрајине, како се данас јасно види.

Борба за опстанак ове територије у саставу Србије, могућа је само у тесном економском, културно-научном, верском и војно-политичком савезништву са јединим, вековима непроменљивим, савезником Срба, Русијом и руским народом, уз коришћење утврђених истина историјске науке. Секунд је до 12 часова у том погледу, а време ће ускоро показати да другог пута у будућност нема, ако се жели спасити Србија и српски народ.

Године 1986., у време када је српско друштво почело да схвата дубину косметског проблема, САНУ је организовала циклус предавања пет академика, на тему „Илири и Албанци“. Учествовали су: Милутин Гарашанин, Фанула Папазоглу, Владислав Поповић, Божидар Ферјанчић и Сима Ћирковић. Предавања су издата у виду зборника 1988. године, а требала су да буду критички одговор албанској науци на њихову тврдњу да су Албанци потомци Илира.

Без обзира на правилно цитирање академика Ферјанчића, византијског извора из XI века о доласку Арбанаса на територију Србије (Михајло Аталиота) и чињенице да је академик Владислав Поповић у свом раду тврдио да култура Кумани-Кроја, која припада раном средњем веку, није веза између Илира и Албанаца, Гарашанин и Папазоглу закључују, супротно научној методологији, да је могућа веза између Илира и Дарданаца (континуитет) са средњевековним и



данашњим Арбанасима, тј. да би данашњи Албанци били остаци нероманизованих Илира и Дарданаца (2).

За обарање ових закључака, довољне су само две чињенице. Најјача романизација је морала бити баш у пределу савремене Албаније, јер је она територијално најближа Италији и прва је пала под римску власт у време постојања старе македонске и илirsке државе. Налази се на главном правцу проласка легија на исток и главном балканском копненом путу за исток, чувеном *Via Egnatia* (Драч – Солун). Албанска обала је равна, са широким речним долинама и нема много високих планинских масива у односу на укупну површину земље. Друго, руски академици М.Ј. Мар и Н.С. Державин утврдили су да арбанашки језици Гега и Тоска немају везу са суседним народима и сврстали су их у иберско-кавказку групу језика са јафетским елементима (3).

Логично је да се закључи да и Срби могу бити потомци Илира, Дарданаца и Трачана, јер нам није познат језик Илира, Дарданаца и Трачана, другачији од српског, а као што археолози доказују, њихов начин живота и погребних обичаја у основи је исти са обичајима Срба и Словена на ширем простору Европе.

Фанула Папазоглу чак закључује да стари Македонци, припадају хеленској култури, да су Хелени, а хеленски историчар Плутарх, тврди да су они за Хелене варвари (4). Уосталом, ведска „свастика“ се налази на вазама у Винчи, као и на Македонским гробницама у Егини, али и на подном мозаику Константинове цркве, (IV век) у Галилеји, крај Галилејског језера. Овај симбол сунчаног божанства и златно храстово лишће са жиром на дијадеми Филипа II Македонског, немају ништа заједничко са Хеленима. Храст је свето дрво Срба, а и по Херодоту Хелени су настали мешањем досељеника (Хурита – по Јовану Деретићу) из Азије и Египта са староседеоцима (Пеластима – Пелаззима), прецима Илира, Трачана, Дарданаца, Трибала тј. Срба (5).

Академици су грешили у закључцима из разлога што су веровали Порфирогениту, као једином извору за историју Срба (његов спис је штампан почетком XVII века, по свему судећи дописан од другог аутора), а нису поклонили веру свим другим изворима, па ни самом Херодоту (6). Бар да су веровали савременим историчарима, као што је велики историчар XIX века Џон Камбел, који каже: „Западно од Македоније живели су Дардани и Илири, два имена која обележавају један исти народ – српски“ (др Јован И. Деретић – „Срби и Арбанаси“, Београд, 2005, с. 100).

На овом месту истичем, да се скоро у целини слажем са закључцима др Јована И. Деретића у раду „Илирија и Илири“, који је приложио на симпозијуму „Сардонијски сусрети“, у Нишу јула 1998. године, у погледу објашњења појма Илирије и Илира (античка Србија и Антички Срби). Предлажем да се рад у целини објави у зборнику радова са овог округлог стола, па га прилажем уз мој текст (7).

Постоје две тачке у којима се употпуности не слажемо, а то је мишљење Нестора Кијевског и Баварског Анонимуса, са којима се Деретић слаже, да су сви Словени из велике европске Србије, што не може бити тачно, те је очигледно да је један део Словена имао прапостојбину и нешто источније и северније, у фази аријевске прошлости, у периоду 10 – 30 хиљада година уназад. Друго питање које мислим да није у овом раду до краја решено, је настанак имена Илири и Илирија.

Слажем се у начелу, са Деретићем, да је Илирија добила име по владару Илу, Илији, Илирију, који је како преноси мишљење старих писаца Прико д' Сент Мари, био син бога Сербона, односно Сардана – Дардана, родоначелника тројанске династије. Међутим, тачније је да је Илирија добила назив по граду Илијону, светом Илију, тј. Троји, која је добила име по овом владару, а заправо се ради о Скадру, како сам то истакао у више чланака од 1991. године до данас и о чему управо завршавам књигу.

Етимологија имена Илиј, односно Илија, очигледно је везана за аријевски рај – „Ириј“ и божанско Сунце, које осветљава Рај – (К-Рај), онострану и онострану. Илиј, Илија је рајски човек, рајска душа, свети и светли човек. То се односи и на име града „Илиј“, са значењем рајски, светли, свети, божански град, каоко га именује „Илијада“ – „Свети Илиј“. Исто значење се протеже и на земљу и народ, којима је тај град престоница. То је аналогно значењу: Пеласта, Пелазги, Белиони, Пелиони, Пелони, Полони (Антички Срби) поштоваоци култа Сунца (Сурије, Аполона, који је заштитник „Илија“ – Троје). Исто значење има и хеленски назив за Сунце – Хелиос, Хилиос, где је атрибут божанског, светог и светлог подразумевајући. Свети и светли човек; свети, сунчани, бели град и светопути народ свете, рајске земље, садржани су у имену Илиј, Илирија и Илири. То значење имају и данашњи словенски Белоградци, Белгороди и Београди.

Фанула Папазоглу признаје да нема историјских потврда о постојању племена „Илири“, по коме би, према њеном мишљењу, Илирија добила име, па нам остаје само ова логична етимологија, која објашњава зашто је и за Хелене Троја (Илиј) био свети, сунчани, божански град, изнад кога се налази света планина Ида (Проклетије), чијим су именом Римљани називали верске свечаности (мартовске и мајске иде).

Илирска земља је тројанска земља и Илири су заправо Тројанци, а по „Илијади“, Дарданци су најближи савезници Тројанаца, што је сасвим логично, јер се и налазе северо источно од њих, на данашњој реци Дрим, која се у Илијади назива Симонет, а тројански Скамандар су данашње река Бојана и Морача (8). Како смо видели, реч је о истом народу, са нешто друкчијим обичајима и менталитетом, што се задржало до данас, између динарских и косовско-моравских Срба, као што потврђује археологија и етнологија. Античка Србија, у унутрашњости копна се називала Дарданијом (Сарданијом) по владару Дардану, односно Сардану, Сербону. А античка Србија уз

Јадранско море се називала Илирија у једном периоду, по граду Илију, као што се и народ називао Тројанцима по граду Троји, другом имену за Илиј, што је чест случај и у данашњем свету да један град има више имена Вин, Виена, Беч, Дунај; Санкт Петербург, Петроград, Лењинград). Троја је добила име по владару Тросу (Троју) из исте дарданске династије.

Имамо ли било какав историјски извор да је земља и народ уз обалу Јадранског мора носио назив по граду Илијону, суимену за Троју? Да, имамо! То су спевови „Илијада” и „Одисеја”, који се већ користе као историски извор за опис античког света, у погледу начина живота и обичаја људи у тзв. мрачном добу, тј. описују живот људи у XII веку пре нове ере. На основу њих написани су бројни уџбеници. Професор др Милан Ристановић написао је књигу „Одисејево златно руно Јадрана“ користећи се „Одисејом” као топографском картом, па у својој књизи наводи да је велики амерички научник из прошлог века Мозес Финли написао студију „Свет Одисејев”, у којој доказује да је описани начин живота заиста постојао у току бронзаног доба, на јужном Балкану. Професор Ристановић тврди да је Одисеј лутао на простору јужног Јадрана, а овај проблем је изучавао 40 година, између осталог, проналазећи описане пределе на терену, на Јадранским острвима, мерећи раздаљине; те је тако Јадранско море, „Одисејево”, „Илириско море”, што значи да је илирска обала и тројанска, тј. данашња српска обала (9). Ја сам се послужио „Илијадом”, као топографском картом за одрађивање места Илијона, па се тако описи у „Илијади”, до савршенства уклапају у топографију старог града Скадра, и његове ближе и шире околине.

Илири су добили назив по свом престоном граду, који је имао у другом периоду историје и име Сарда, јер су Илири – Сарди, односно Сардани (Дардани) то јест Срби. Па и други антички народи су имали имена по својим престоницима: Римљани, Вавилонци, Картагињани, Атињани и др., као што и данас постоје народи који имају име по свом главном граду: Алжирци, Тунижани, Мексиканци, Кувајћани и др.

Фанула Папазоглу тврди, да су илирски краљеви били писмени, служили се преношењем порука писмено, што значи да су Илири и Македонци били писмени. Спевови „Илијада” и „Одисеја” су преведени са старосрпског (старомакедонског језика – бригијског, фризијског дијалекта) на стари јонски, хеленски дијалект, крајем VI века с.е. (10)

Од 1986. године, када је у Српској академији наука и уметности одржан наведени циклус предавања, издато је неколико десетина књига које из темеља негирају тадашње закључке академика. Наводим само неке: Радивоје Пешић – „Винчанско писмо”, Антоније и Иван Шкоклев – „Богови Олимпа из Србије”, Олга Луковић Пјановић – „Срби народ најстарији”, Јован И. Деретић – „Античка Србија”, „Западна Србија”, „Срби и Арбанаси”, Драгољуб Антић – „Винчанска стара Европа и Срби”, Александар Асов – „Велесова књига”, Милан Ристановић – „Одисејево златно руно Јадрана”, Милош С. Милојевић – „Одломци историје Срба” (репринт), Љубомир Домазетовић – „Античка историја и порекло Срба” и Драгољуб Вукићевић-Сарап – „Срби” и друге

Пред лицем света и нашег народа, открива се велика, славна и трагична цивилизација, коју су стварали наши преци, а која је темељ нашег, културног, европског идентитета и која је велики центар Ведске цивилизације уопште. Антички Срби (Пелазги, Меди, Македонци, Епирци, Венети, Сармати, Тројанци, Илири, Дарданци, Трачани и Трибали) нису млађи народ од Грка (Хелена), већ су они ти који су друге научили писменошћу, дали им део свог језика и културе и на чијој је земљи први пут рођено име Европе (11).

Око 700 година пре Христа, на пределу Дарданије, од Македоније до Ниша, владао је владар Европ, по коме је та земља и добила име Европа. Део Србије се још пре 27 векова звао Европа (то јест срце балканске Србије), што значи да је Србија већ тада била већ у Европи, а данас „Европа“ хоће од Србије да отме праву, Прву Европу (Косово и Метохију – Стару Србију) и без Европе је уведе у „Европу“. То је слика и резултат историје коју учимо, постављене на главу, апсурдна стварност у којој живимо.

Да бисмо себи спасили живот и свету земљу, морамо одмах почети да учимо истиниту историју. Већ сутра биће сасвим касно!

### Референце:

1. Јован Деретић - "Западна Србија" - "Бонарт"-Нова Пазова - 1998.
2. "Илири и Албанци" - САНУ - Београд - 1988. - уредник академик Милутин Гарашанин
3. Лист "Огледало" - број 87 - Београд - 2007. - чланак Јована Пејина "Геноцидно отимање Косова и Метохије"
4. Плутах "Славни ликови антике" - књига II - Матица Српска, Нови Сад - 1990.
5. "Херодотова историја" - Матица Српска - Нови Сад - 1966.
6. Слободан Јарчевић - "Срби пре бискуповог Адама" - ИПА Мирослав, Београд - 2003.
7. Јован Деретић - "Илирија и Илири" - прилог на симпозијуму "Сардонијски сусрети" - Ниш - јул 1998.
8. Хомер - "Илијада" и "Одисеја"
9. Милан Ристановић - "Одисејево златно руно Јадрана" Пешић и синови" - Београд 2006.
10. Радивоје Пешић - "Завера порицања", Пешић и синови, Београд, 1996., на с. 39 каже: "Њихов језик, по свему судећи, познаје полихистор Елијан и он нас извештава да су Илијада и

Одисеја, биле написане управо на језику Фрижана и да је над том оригиналном верзијом дела извршена редакција у духу грчког језика у VI веку с.е. по наредби Пизистрата Тиранина. Платон у Кратилу, такође тврди да многе грчке речи воде порекло од фригијског језика”

11. Јован Деретић - "Античка Србија" - "Југопирс" - Темерин - 2000.

ДОДАТАК:

### **Јован Деретић: ИЛИРИЈА И ИЛИРИ**

Историја једног народа је жива само онолико колико је позната. Илири и Илирија су дуго времена били синоним за Србе и Србију. Илирија је добила то име по једном од њених владара, који се звао Илија. Није то била реткост, да једна земља добије име по неком од својих владара. Тако је и Херцеговина добила име по војводи (херцогу) Стефану Хранићу. Стара Троја је добила то име по једном од њених владара – Троју, а затим се по другом владару Илији назива Илион. Име Илирија јавља се врло рано у античко доба на простору садашњих Херцеговине и Црне Горе, тачно од реке Неретве до реке Дрима. Сви антички писци се не слажу по питању имена Илијиног оца, па је потребно да упоредимо њихове изјаве.

Апиан из Александрије, из I века, писац историје Рима, пише у својој 10. књизи у 2. поглављу следеће: “--- киклоп Полифем и његова жена Галатеа имали су три сина, Келта, Илирија и Гала”. С обзиром на то да киклоп Полифем није доказана историјска личност, ми не можемо узети ово Апианово сведочење дословно. У стара времена давали су за претке богове или полубогове свим познатим народима, па и Апиан пише у духу те традиције. Оно што из његовог писања произилази као реално и чињенично, јесте да је земља добила име по свом владару и да су Илири, Келти и Гали истородни народи. То потврђују заједнички језички корени, историја и археологија.

Фрушки историчар Прико д’ Сент-Мари преноси једно друго широко заступљено мишљење код старих писаца, а то је да је Илија, Илијо или Илирио био син бога Сербона и да је владао земљом на пределу између река Неретве и Дрима. Овде се не ради само о митологији, јер се из имена бога Сербона крије реална историјска личност – Србо Мекеридов, велики освајач и вођа другог аријевског похода у Азију око 1330. г.с.е. Сасвим је могуће и временски се уклапа, да је један од његових синова по имену Илија, владао на пределу од Неретве до Дрима.

Постоје још два предања о Илијевом оцу и навешћемо их. Према Аполодору Атињанину, II в.с.е., Илија је био син Дурача, по коме је Драч добио своје име. Што се тиче Кадма, за кога кажу да је био Феничанин, што му не одрђује етничку припадност, дошао је из Мале Азије у Беотију у којој је владао неки Дракон. Одатле протерује Дракона, постаје господар Беотије и гради град Тебу. За њега се веже почетак грчке писмености, тј. да је он био тај који је србицу прилагодио грчком језику. Суседни Рашани су протерали Кадма из Тебе и он је поново отишао на предео касније Илирије, где је саградио тврђаву крај Будве, у којој је и умро. Да је Кадмо имао сина по имену Илија, није поуздано утврђено, али ту претпоставку није могуће потпуно одбацивати, а што се тиче Дурача, краља Епира, он је сасвим мало познат у историји. Ако бисмо узели једно од ових предања као највероватније, онда је то да је Илија био син Срба Макеридовог, пошто постоје подаци за тога Илију, где се каже да је он проширио свој посед на запад преко реке Крке и да је основао градове Сербину и Иленију (савремени Скрадин и Сплит).

Већ поменути фрушки писац Прико д’ Сент-Мари у свом делу “Јужни Словени” каже: “Илирикум, Илирис и Илирија су била имена синонимима са онима који су стари писци обележавали различите земљишне просторе. У античко време сматрали су за првобитну Илирију предео између река Неретве и Арионе (тј. савремена река Омбла код Дубровника). Римљани су раширили име Илирије на све освојене пределе северно и источно од ње, зато што је то била прва земља коју су освојили са ове стране Јадрана. Тако је дошао до тога да се Илиријом називају сви предели између Дунава и Црног Мора и између Јонског Мора и Јадрана”

То значи да је првобитна Илирија у ствари савремена источна Херцеговина. Када су Римљани почели са освајањем српских земаља са ове стране Јадрана, име Илирија било је већ проширено и очима странаца. Наиме, почетком IV века с.е. један моћни владар из племена Анта Таријата, по имену Вардило, створио је моћну државу од Поморавља до Јадрана и од Посавине до Солунског залива, стављајући под своју власт и Македонију и Епир. Вардилову царевину грчки писци називају Илиријом, по сећању на краља Илија. И државу цара Агрона, од Епира до Истре, око 230. г.с.е. Грци називају Илиријом, а Јоанис Зонара је назива дословно “Српском империјом”.

Римљани су прво освојили један део од касније Илирије, па како су ширили освајања, тако су ширили име Илирије. То се десило зато, што су на целом Хелмском (Балканском) полуострву, северно од Грчке, живела племена једног истога народа, која су говорила истим језиком. Тако је обала римске Илирије ишла око 150. г.с.е. од Истре до Епира, са три главне покрајине: Либурнијом, Далмацијом и Јаподијом. Око 135. г.с.е. римска провинција Илирија је од Трста до реке Дрима, а 14. године с.е. обухвата следеће покрајине: Далмацију, у коју се убрајају Либурнија

и Јаподија, затим Панонију, Норик, Мезију, Дарданију, Тракију и Македонију. После Трајановог освајања Дакије и ова земља је укључена у Илирију. У време цара Диокла, односно Диоклецијана, Илирија има следеће покрајине: Горњу и Доњу Мезију, Дакију, Дарданију, Македонију, Тесалију, Ахају – тј. Грчку, Превалу, Нови и Стари Епир, Крит, Доњу Панонију, Савију, Далмацију, Валерију, Горњу Панонију и два Норика. То је Илирија у свом најширем обиму, од Алпа до Црног Мора и од Карпата до Крита.

Само се по себи намеће питање зашто су Римљани ставили Грчку под именом Ахаја у Илирију? За то постоје три разлога и то: Грчка је са свих страна била опкољена Илиријом, друго, она сама за себе није била довољно велика да да би била посебна покрајина и треће, од боја у Херонеју 338. године с.е. Грчка је била под Македонијом, која је била део Илирије. Независна Грчка није постојала, а у неким деловима такозване Грчке преовлађивао је српски живаљ, као што је то био случај на Пелопонезу, а српски императори, међу којима је био и Диокле, добро су то знали.

Горња Мезија је Шумадија, Доња Мезија је северна Бугарска, Дакија је Румунија, Дарданија је стара Србија са градовима Низом (Ниш), Скопљем и Приштином. Македонија је била између Тракије на истоку, Епира на западу, Белог Мора на југу и Беле Зоре (Велеса) на северу. Превала је приближно данашња Црна Гора. Стари Епир је јужна Албанија и западна Грчка, а Нови Епир је северна и средња Албанија. Доња Панонија је била земља између Саве и Драве.

Све смо навели што се код старих писаца могло наћи у вези са пореклом имена Илирије, али остаје и једна недоумица, а то је зашто су Римљани давали име Илирије тако великом простору. Из горе изложеног се види да су они име Илирије везивали за Србе, а не за неки географски предео, што доказује да настанак имена Илирија није везано за име неког од владара тог имена, иако су они постојали, нити за име неког српског племена. Порекло имена Илирија налази се у српској Дивонији и може се објаснити као Рајана, односно Рајска земља. У српској Дивонији има више појмова везаних за Илирију као рајску земљу. Ири је један од назива за рај, Иља је рајско дрво, Илина је ћерка бога Јаме, Ири је име звезде итд. Зато је име Илирија везано за српски народ, а не за неку одређену територију, као што се то доказује на примеру Римске Илирије. Не треба испустити из вида да Илирија обухвата Подунавље, а Дунав је прва и главна рајска река у Светом Писму. Центар Илирије је био "Свето Седморечје", које је код античких Срба било света, односно рајска земља.

Прико д' Сент-Мари каже да су у време зенита исламске моћи 756. године Савија и Далмација делови Србије, која је имала на северу Аваре за суседе, а на истоку Бугаре. У саставу Србије на југу били су тада Пелопонез и острво Крит.

Апиан из Александрије каже да Грци називају Илирима народ који живи у пределима иза Македоније и грчких планина па до Паноније, Јадрана и подножја Алпа. Илија, односно Илирије је имао по Апиану шест синова и то су: Енхел, Ауторије, Дардан, Мед, Таула и Перхеб, као и кћерке: Прадо, Даорто, Дасаро и друге, од којих све воде порекло Тауланци, Перхеби, Енхели, Ауторијати, Дардани, Партени, Дасарети и Даорци. Аторије је, вели, имао синове Панонија или Пеона, од кога су Скордиско и Трибал, од којих су настали народи овог имена.

Апиан овде набраја главна племена Илирије и представља их као да су сва настала од браће и сестара. Он каже да су у његово време, а то је I век после Христа, најславнија илирска племена Скордисци и Трибали. Овде се ради баш о два имена која су у старо време употребљавана за Србе као народ у целини. Скордиски су Сорби или Сорбиски. Слово К се после слова С се у латинском језику редовно појављује код наших као Славонија-Склавонија, Словени-Склабени, Сарбона-Скардона (савремени Скрадин), Сорбус-Скордус, Сорба или Сарба-Скодра (савремени Скадар) итд.

У делима писаца из античког времена и раног средњег века Срби се најчешће помињу као: Серби, Серди, Сарби, Сарди, Сорби, Сорди, Сирби, Скорди и Скордиски. Има још на стотине варијација овог имена од Британије до Индије. Најизразитији пример варијације овог имена налази се баш на примеру српског планинског венца: Јабланица – Шара – Копаноник – Стари Влах – Дурмитор, који се назива Српским планинама, на латинском Mons Scordus, који се налази у облику Mons Sordus, преведено на фрушки као Montagne Scordisques, или једноставно – Les Montagnes Serbes, а понегде и као Montagna da la Serbie.

Ови Апианови Сорби, за које каже да су најславније племе Илирије у његово време, нису у ствари једно од племена, него је то народно име за сва племена Илирије. Сада погледајмо где се све они помињу и код античких писаца.

Тачан облик овог имена је Серби, како се налази код географа Клаудија Птоломеја из Александрије у II веку. Он помиње народ под именом Серби и град Сербинон, тј. Сербиново, савремени Загреб.

Трећи антички писац који помиње Србе као народ Илирије је Римљанин Кајус Плиниус, тј. Плиније Старије из I века. У његовој 3. књизи у 26. глави налази се помен народа Сардиата на пределу данашње Херцеговине.

Четврти антички писац који налази Србе на пределу Илирије је Страбон из I века. Страбон у својој “Географји”, књига 7. галава 5. каже да је српска територија у Илирији између Јадрана и панонских племена. Занимљиво је да се у Страбоновој “Географији” Срби спомињу на четири начина: Сибини, Сирбини, Скордиски и Ардијеи. Не верујем да је то било у његовом оригиналу, него су то корекције његових издавача у нама блиским временима. Сибини су део Соебона, који су владали Германијом. Сирбини су у Малој Азији. Скордиски су од Норика до Македоније и Ардијеи од Јадрана до Паноније. За Сирбине није потребно објашњење. Сибини су део Соебона владара Германије, што је у ствари једно исто име, јер су Соебони – Сорбони. За Скордиске смо већ рекли. Страбон назива планину Динару Српском планином “Сардион”. Преводацац Страбона на фрушки језик, из 1812. године, извесни Коре, ставља у примедби да су Страбонови Ардијеи, Арди у ствари Сарди, које овај налази у Илирији од Јадрана до Паноније. Овде је у Страбоновом тексту извршена преправка српског имена, изостављањем почетног слова С. Ово изостављање биће посебно јасан случај у тексту Диона Касијуса. Страбон помиње Сарде (Србе) као главни народ Илирије.

Пети антички писац који помиње Србе у старој Илирији јесте Дион Касијус, писац Римске историје у II веку. Треба напоменути да је он био римски перфект Илирије, да је ту дуго живео и добро познавао ову земљу. Фрушки издавач Дионове Римске историје, Фирмин Дидо, дозволио је да неги инспектор по имену Гро преправи и чак потпише преправку имена Сарди у Арди у Дионовом тексту. Слично томе чини и енглески издавач Диона, Хајнеман из Лондона и амерички издавач Макмилан из Њујорка. Да би чудо било још веће, они нису свуда били доследни у тој преправци, па је на неким местима у грчком оригиналу остало почетно слово С српског имена, а у преводу на енглески језик свуда је скинуто. Ваљда су мислили да нико неће упоређивати оригинал са преводом. Многи каснији писци, међу којима и Прико д’ Сент-Мари упозоравају своје читаоце да име Арди и Ардијеи треба читати као Сарди, тј. Срби.

Шести, али не и последњи антички писац који помиње Србе у старој Илирији јесте Еузебије Памфил, епископ Цезарије у Палестини, који је живео 265. – 340. године. Еузебије говори о Тиберијевој победи над српским устаницима 9. године после Христа и каже да је он победио Далмате и Сармате.

Исто као Еузебије, и други антички хроничари називају српске побуњенике из Босне и Посавине Сарматима, а оне на југу Далматима. Сармати, односно Сарбати је још једно од имена за Србе. Потребно је да се осврнемо на ову Тиберијеву победу о којој је овде реч, јер је она била прекретница у односима Срба из Илирије и Римљана. Велика српска побуна против римске власти почела је 11. године пре Христа, тј. у време владавине цара Августа, када је Римска империја била на врхунцу своје моћи. Борбе између устаника и римске војске биле су нарочито оштре првих година после Христа и вођене су од Јадрана до Саве и од Поморавља до Купе. Против устаника је употребљена велика сила, тако да је ту била највећа концентрација римске војске која је икада учињена. Па и поред тога, цар Август је пред Сенатом говорио да су потребна додатна појачања, јер би у противном устаници могли да се појаве под зидинама града Рима. Овај његов говор нам указује колика је била велика снага српских устаника. Август је поставио свог посинка Тиберија, способног војсковођу, за главног команданта римских војних снага у Илирији. Епидемија тифуса харала је у оба војна табора, па је то био разлог који је навео њихове вође да размишљају о мировним преговорима. Преговоре су водили Бато и Тиберије и постигли један далекосећни уговор. По том уговору Срби су признали римску власт, а Римљани су им за узврат дали римска грађанска права. То право су до тада имали само грађани Рима и оно је представљало велику привилегију. Носиоци тог права су били ослобођени пореза и свих дажбина у држави, са загарантованим статусом слободних грађана и са правом да гласају и да буду бирани. Обавеза носиоца тог права била је да служе војску у легијама.

Римљани су 12. године после Христа направили спискове нових војних обавезника по српским братствима. Један део тог списка, који се односи на Далмацију, сачуван је код Плинија Старијег у његовој 3. књизи. Под именом Далмације обухватане су тада још и Херцеговина и Црна Гора. Ту се, поред других данас мање познатих српских братстава, налазе и нека врло добро позната и данас постојећа, као: Дидари, Дермастије, Глиндићи, Денде, Деснијати, Грабљани, Рудињани, Деврње, Деретићи итд. То су ти који се називају Далматима и Сарматима у римској Илирији.

Апијан каже да су Илири имали бројна племена и да је то нормално у једној тако пространој земљи и каже: “Ове народе, Меде и Дардане и такође Панонце, Рећане, Норичане, Мезе из Европе и суседна племена која живе на десној обали Дунава, Римљани разликују једно од других тачно тако као разна грчка племена која се међусобно разликују и називају свако племе његовим посебним именом, али сматрају целу Илирију као једну целину и под једним именом. Откуда потиче та идеја нисам могао пронаћи, али она се одржава до наших дана, па и земљични порез свих ових племена од извора Дунава па до Црног Мора је под једном главом и зову га илирски порез”. Ово Апијаново сведочење је доказа више да у Илирији нису постојали различити народи, него само племена једног истог српског народа. Апијан објашњава како су Далмати, које он назива једним илирским племеном, добили своје име по граду тврђави Делмину. Каже да су их најпре називали Делминцима, па потом Далматима. Тврђава Делмин је била седиште једног племена, па су по њој та племена названа Делминцима. У вези са Панонцима Апијан каже: “Пеони

су велики народ на Дунаву, који се шири од Јапода до Дардана. Њих Грци називају Пеонима, а Римљани Панонима и ови их убрајају у Илире, као што сам то већ поменуо и зато их и ја укључујем у историју Илира. Они су постали славни од македонског времена по Агрианима, који су дали врло велику помоћ царевима Филипу и Александру, тј. Пеони из доње Паноније на граници Илирије”. Ево нас код једног преиначеног имена, где се Срби називају Агрианима. Овде се ради о Србима из предела Поморавља па до Старе Планине, чији је главни град био Србица, Сердика или Сардика код античких писаца, а то је савремена Софија. Ми смо пронашли како су грчки писци, а много вероватније је да су то чинили савремени издавачи античких писаца, од имена Срби, односно Србичани, направили Агриани.

То није јединствен случај преправке српског имена. Да напоменемо да је Птоломејев Сербинон преправљен у Аграм, али тек у средњем веку, па би се могло рећи да су и Србичани у исто време преправљени на Агриани. Што се тиче помоћи Србичана царевима Филипу и Александру о којој Апиан говори, довољно је напоменути да је у војсци Александра Великог ударна снага била оклопна србичка коњица из Поморавља. Удар србичке коњице у одлучујућим тренуцима битке био је пробојни гвозд, а у њеним првим редовима командовао је лично Александар. Тако славни Србичани посташе Агриани, што би се према смислу грчког језика могло превести као – звери.

Да се осврнемо још на првобитну Илирију од Неретве до Дубровника, у којој су живели Енхели, како то наводе неки писци. Прко д’Сент-Мари каже да ово име на феничанском језику значи земљорадници, ратари. Ми знамо да на грчком и јеврејском језику Феничани значи црвени људи, људи опрљени на јаком средоземном сунцу. То значи да име Феничани није име неког посебног народа и заиста многи народи у античко време се помињу као Феничани, заправо сви који су пловили по Средоземљу. Баш на предели првобитне Илирије у земљи такозваних “Земљорадника” Енхела, Плиније, Апијан, Касијус и Страбон налазе Србе. Апиан каже још да су ови Срби некада били чувени као поморска сила, поморски народ. Први становници Босне, каже д’ Сент-Мари, били су ти исти “Земљорадници”, као и у Херцеговини. То су били Беси, по којима је Босна добила име, а који се такође налазе у пределима Србичана у Тракији и Скордиски, тј. опет Срби. То су ти Еузебијеви Сармати. У Старој Србији (Косово и Метохија) д’ Сент-Мари ставља на прво место Скордиске, као прве становнике те покрајине.

Имена места, тј. топонимија старе Илирије је сва на српском језику – имена планина, река и градова. Да поменемо само она која су у директној вези са српским именом. Острво Раб се помиње као Сарба, град Скрадин као Сардона, град Загреб као Сербинон, планина Динара је Сарбона, град Скадар је Сарда, град Сремска Митровица је Сирбиум, планински венац се зове Сордус, град Софија је Сердика, Србица, а град на реци Бистрици иза Олимпа је Србиа.

Илирија је синоним за Србију и то не целу античку Србију, него само део оне велике Србије из које су настали сви словенски народи, како то потврђује Нестор Кијевски и Баварски Анонимус. Срби Илирије су преко такозваних илирских легија преузеле власт у Римској империји и са њом непрекидно владали пуних 150 година.

## ИСТОРИЈСКЕ КАРТЕ

Као корисна илустрација, дате су историјске карте, које се односе на чињенице приказане у претходним текстовима.

Карте бр. 1-2 представљају делове античких карата из збирке Џима Сејболда (Jim Seibold), <http://www.henry-davis.com/MAPS/>

Карте бр. 3-6 представљају исустративни приказ уз реферат др Јована Деретића.

Карта бр. 78 представља Европу око 500. године, са означеном кавкаском Албанијом, EURATLAS, YVERDON, SWITZERLAND RUE DU MILIEU, <http://www.euratlas.net/sommaire.htm>

Карта бр. 8 представља британску карту Кавказа у античко време из 1739. године, са означеном кавкаском Албанијом.

Карте бр. 9-13 представљају карте са Интернета, из електронске библиотеке Perry-Castañeda LibraryMap Collection Универзитета Тексас, <http://www.lib.utexas.edu/maps/historical/>, а потичу из атласа Historical Atlas by William R. Shepherd (Complete contents of "Historical Atlas" by William R. Shepherd, New York, Henry Holt and Company, 1911. and 1923.) и The Public Schools Historical Atlas by C. Colbeck (from "The Public Schools Historical Atlas" by Charles Colbeck. Longmans, Green; New York; London; Bombay. 1905).

Приказане карте показују континуално постојање кавкаске Албаније до њеног освајања од стране Хазара, која се потом губи. Такође се на Балкану све до XI века нигде не јављају Албанци.

IZBRISANE SLIKE (da bi fajl mogao da se salje mejlom)

## **ЗА ИМПРЕСУМ:**

Уређивачки одбор:  
др Михаило Станишић,  
др Јован Деретић,  
мр Драгољуб Антић

Секретар одбора:  
Милутин Јаћимовић

## **ЗА 4. страну (Иза наслова:**

Смисао истраживања порекла Албанаца у томе је да се дефинитивно сруши један историјски фалсификат, један идеолошки мит, којим треба да се оправда и легитимише отимачина туђе земље, у овом случају управо земље, која има непроцењив историјски, културни и геостратешки значај за српски народ, и које се он никад неће одрећи (из уводног реферата председавајућег скупа, академика Михајла Марковића).

Намерно нисам хтео да се оглашавам на овој теми неко време, јер ми је жеља била да видим став осталих чланова овог форума по овом питању. Нисам ја лично овде да бих се свађао с неким интернет ликом кога ћу мрзети по надимку и аватару... према томе, мој став је био да ако већина људи овде има позитивне ставове према анархизму, макар и националном, онда моје место овде није. Просто и једноставно. Нема никакве љутње.

Прво бих хтео да напоменм и подвучем једну ствар која се у овој дискусији провукла на више места, ради се о констатацији да Крв и Част користи анархистичке методе, и да су борба отпором без вође једно то исто. Овај део мог поста биће уједно и одговор [В]Боровцу[/В].

Искрен да будем, нисам очекивао да ћу на овом форуму наићи на овакве ставове, а још искреније, такве лажи и злонамерна тумачења имао сам прилике да прочитам једино на форуму расоналиста.

Једном за свагда да рашчистимо - последње што подразумева борба отпором без вође је неорганизовано деловање, стихијске акције без реда и смисла, неповезаност рада чланова покрета. То могу причати једино незналице, и злонамерни.

Отпор без вође подразумева ћелијско организовање група, чији би оптималан број чланова био пет. Свака ћелија има [U]вођу[/U]. О свакој акцији, упућени су једино они који треба да знају.

Елем, овакав вид организовања је природна последица репресије окупатоских режима; организовање ефективне и јаке пирамидалне организације, просто је немогуће у данашњим условима технолошког напретка, метода електронског праћења, и слично.